

הראיה ראשונה שהיה משום דאמרינן בע"ז קמחא עיקר היינו דוקא אם לא היה האיסור קודם לכן בעין, וגם הראיה שניה מעירב דבר שנאכל כמו שהוא חי וגו' ג"כ אוכל לומר היינו דוקא אם בישלן אחר שנתערב דלא מיקרי שם איסור עליו מעולם, וכן הראיה שלישית ליתא כמובן.

שוב מצאתי בתשובת הראב"ן ז"ל סי' קמ"ט הובא בהגהת שערי דורא על שפחות אם מותר בשולן, ואמר ז"ל כיון דכל סברא דאסור בישול נכרי היינו משום חתנות, וגבי שפחות לא שייך חתנות דלא שייך בהן קירב דעת דבין רוצים בין אין רוצים צריכין לבשל. אמנם [דבריו] הראב"ן ז"ל פליאה בעיני מ"ש דאמרינן בגבינה שנעשה עם שרף או שיבשה דאסור כמו שאמרינן ביו"ד סי' קט"ו וברמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ' ז' משום כיון שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירה אפילו בטל טעמו, א"כ אף בשפחות יהיה אסור, וצ"ע. ועוד יש לדחות כל הראיות להתיר, דכל הגמ' שהבאתי מיירי בשאין ניכר האיסור אבל הכא גבי האי פת ניכר האיסור, אמנם גם בזה הסתפקתי דבהאי לחם אין ניכר הערד-עפפיל ממש רק שהוא נעלב, ומחמת כן ניכר שיש בו ערד עפפעל, אם זה נקרא ניכר או לא.

וגם קשה על תוס' הנ"ל בע"ז דאמר גבי שכר כיון דבטל לגבי ברכה בטל נמי לענין בישול נכרי, דלמא משום הכי מברכין שהכל כיון דהשעורין נמוחים ועל פירות נמוחין מברכין שהכל כמו שאמרינן בש"ע סי' ר"ב ברמ"א על פאוועדל, אם לא שנדחק ולומר דאף אם נמצא שעורה אחת בשכר ג"כ מברכין שהכל, ובפירות שנמחה אין זה הדין, דאם [יש] שם פרי שלימה מברכין בפה"ע, וזה דוחק.

ובזה אחתום באחוי קידה מול מעלת קדשו נ"י בכחחון שיורוני בדין זה. הק' עקיבה יוסף ב"ר יחיאל

כוס תנחומין

משתתפים אנו בצערו של ידידנו
האברך היקר והנעלה מו"ה חיים קאהן נ"י
מקרית באבוב
בהלקח ממנו אמו ע"ה

המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
וד' יגדור פרצותנו מעתה ועד עולם, אמן.

המערכת

מכתב מהגה"ק משינאווא זצ"ל¹

ב"ה יום ג' שמות תרח"ם לפ"ק.

... אהו' ידידי הרב החרף ובקי כ"ש מפארים [מוה"ר] מרדכי דוד נ"י².

זה איזה ימים שהגיע מכתב ממעלתו שה' מ' איסר רצה להרגו, ואם יבוא איזה מכתב ממנו לא אשיב לו כלל. עתה בא מכתב שהי' שם גט בא' שנקרא לתורה בן זכריהו צבי, ובפ"כ [= ובפי כל] נקרא זכריה, ובני משפחתו קראוהו זכריה הירש, וסידרו הגט בשם זכריה צבי דמתקרי זכריה, והוא פקפק דהלא בשם זכריה צבי לא נקרא מעולם, כי לתורה נקרא זכריהו צבי ובפ"כ נקרא זכריה, ועתה אם כ"ת הי' המסדר, יודיענו נא טעמו ונימוקו, שלא יהי' הוצאת לעז על הגט חנם, ואם יהי' איזה ספק ויכל ליתן עוד גט שלא יהי' שום פיקפוק, ויהי' שלו' על דייני ישראל³.

דברי הדוש"ת,

הק' יחזקאל שרגא הלברשטאם

מכתב מהגאון מוה"ר יואל אשכנזי זצ"ל

אבד"ק זלאטשוב⁴

ב"ה.

רב שלו' וכ"ט לכבוד אהו' ידידי הרב הגדול בתורה ומדע חכם ושלם
גן הדסים ערוגת הבושם ספרא דאורייתא, קש"ת מה"ו יעקב שלמה
היילפרין⁵ נקרא גאלד ומו"צ האבד"ק דינאוב.

פאר מכתבו בדבריו הקדושים ומחוכמים השגתי לנכון. האמנם ידעתי מאז ומכירו אני לשעבר ועכשיו ביותר לאיש מושכל חכם ונכון עמות בתורה ומדות תרומיות, לרעת תורה חכמה ותבונה, כפותיו רעננה, שיח שפתותיו תרונה,

(1) העתק ממכתב זה הי' מונח בעזבונו של הרבני המופלג המנוח מו"ה נפתלי ברוינפעלד ע"ה מח"ס דברי נפתלי, והגיע אלינו ע"י אחותו תחי' בבני ברק. זכרה לה אלקי לטובה.

(2) הוא בנו של הרה"צ מוה"ר יחיאל צבי אונגער מטארנא (חותנו של כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע) וחתנו של הגאון מוה"ר בנימין זאב ראזענשטיין אבד"ק זמיגראד. בשנת תרל"ג נתמנה לאבד"ק זמיגראד למלאות מקום חותנו. יש אליו כמה תשובות בשו"ת אבני צדק, ובשו"ת מהר"ש ענגיל, ועוד. בס' טל חרמון (טשענסטיחוב תרצ"ד) לבן בתו הרה"ג מו"ה בנימין זאב רובין הי"ד מו"ץ בטשענסטחוב, נדפסו איזה גרגרים מזקנו. — נלב"ע עשרה ימים לחודש אייר שנת תרס"ו לפ"ק, ומנ"כ בזמיגראד.

(3) עיין עוד בשו"ת בית יצחק אהע"ז ח"ב סי' כ"ח, בנידון גט זה.

למצוא חן בעיני אלקים ואנשים ולהורות נתן בלבו להעלות על כמתי אבותיו הצדיקים שבק' ברעזאן קהלה נכבדה ומפוארה, כבודו ראוי הוא לאותו איצטלא מפתת חכמתו ומירושת אבותיו נ"ע, ובל אפונה כי ראשים אלופים רוזנים וקציני ארץ שבקהל הק' הנ"ל, ירצוהו להלמו בכתר הרבנות דקריין יצ"ו, כי הוא מוכשר ומוכן לנזר ועטרה, ואשים נפשי כנגד המברכים יהי כן ה' עמרו וא"ל דיעות ה' יטו לבכם אליו ויוגמר בכ"ט ואז תעלוזנה כליותי, ואיש אל מקום משפחתו ישוב. דברי ידירו החפץ בטובתו באהבה כותב בקצרה מאפס פנאי, הק' יואל אשכנזי חופהק"ק זלאטשוב

פלפולים בענין כלאים בציצית

מהרב הגאון מוה"ר פנחס סג"ל צימטבוים הי"ד⁶

ראבד"ק גראסווארדיין

בעזה"י. אור ליום ג' בהעלותך תש"א לפ"ק גרוו"ד יצ"ו.

החזה"ש וכמ"ס לכבוד ידידי היקר הרב הגאון החו"ב בחדר"ת המפו' לשבח בתורתו וביראתו וכו' וכו' כש"ת מו"ה יונתן שטייף שליט"א דומ"ץ דקהל יראים באדאפעסט יע"א⁷.

אחד"ש כהדר"ג נ"י. הנני להודיע שספריו היקרים ג' חלקים מצות השם קבלתי לנכון ברכ תודה, ומגודל טרדותי שהי' לו בימים הללו לא הי' לי פנאי לעיין בהם, וכעת בהפתח ספרו חלק ראשון ראיתי בריש ספרו שהעיר על דברי התוס' במנחות דף מ' בהא דאמר שמואל תכלת אין בהם משום כלאים, וכתבו בשם ר"ת ראשמעינן דאפי' בלילה אין בהם משום כלאים אע"ג דלילה לאו זמן ציצית הוא מ"מ לגמרי התיר הכתוב כלאים בציצית עיי"ש, ותמוה טובא דא"כ גם בעלמא בכל עשה דוחה ל"ת דילפינן מכלאים בציצית יהי' מותר לגמרי בכלל הותרה, ובאמת אינו כן, וע"ז כתב לחלק דתכלת בציצית הוא כגדר הותרה, דהא בטלית

(4) ראה אודותיו בכר"ש שנה ג' קונט' ז' עמוד כ"ב. — מכתב זה קבלנו מגניו ידידנו הרבני החסיד הנגיד המרום מו"ה שאול הוטמערער נ"י מאנטווערפען. טוב עין הוא יבורך.

(5) נולד בשנת תקפ"ז לאביו הג"ר רוב בעריש היילפרין אבד"ק פרעמישלאן. ראשית נשיאותו הי' כאבד"ק דינאב ובשנת תרי"ז נתקבל לאבד"ק פרעמישלאן. (אף שבמכתב זה, מדובר מרבנות בעיר ברעזאן, כפי ידיעתנו לא שימש כאבד"ק ברעזאן). — יש אליו תשובה בשו"ת דברי חיים ח"ב חחו"מ סי' י"ג, גם יש אליו הרבה תשובות בשו"ת שואל ומשיב, ובשו"ת בית יצחק, ועוד. נלב"ע ביום כ"ח סבת שנת תרנ"ה.

(6) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ב' קונט' י' עמוד ט"ו.

(7) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ב' קונט' ג' עמוד י"ט. — ר"ז הגיע לידינו מעזבונו המונח ברשות נכדו הרבני הנגיד הנכבד והמפואר מו"ה שלום יוסף שטייף נ"י. תשח"ח לו.

של פשתן אי אפשר לקיים מצות תכלת כ"א בעבירת הלאו ועיין בתוס' כתובות מ' ד"ה כגון, אמנם מצות לבן שבציצית שאפשר לקיימו בכל הבגדים בלא דחיית הלאו דאפשר במינו ועכ"ז התירה התורה גבי פשתן בשל צמר וצמר בשל פשתן כדאמרין במנחות דף ל"ט, וזה בגדר דחוי', ע"כ ילפינן מזה ממצות לבן שבציצית לכל התורה סברת עדל"ת, דזה לא מיקרי הותרה אלא דחוי', ור"ת דייק דבריו כאן, מדאמר ר"ז אמר שמואל תכלת אין בו משום כלאים, דמתכלת מוכח לגמרי הותרה, דמצות תכלת ע"כ היא הותרה בציצית ולא דחוי', וי"ל דע"כ הזכירו חז"ל בכ"מ שני גוונים בעדל"ת, כלאים בציצית, ומילה בצרעת, לרמוז על שני האופנים, שממילה בצרעת ילפינן גדר דחוי', ומכלאים בציצית ילפינן גדר הותרה, עכת"ד בקיצור עש"ה שהאריך בזה בדבריו נועם, והוא דבר נכון. ועפ"י דבריו ה' מקום ליישב קו' העולם בהא דקאמר הש"ס בביצה ובשבת,

אימור דאמרין עדל"ת כגון מילה בצרעת וכלאים דבעידנא דמיתעקר לאו קא מקיים העשה עיי"ש, וע"ז הקשו על התוס' ביבמות דף צ' ד"ה שוא"ת שכתבו דעל כלאים הוא עובר על שעת לבישה ומצות ציצית אינו מקיים רק לאחר שנתעטף בה, א"כ כלאים בציצית לא הוי בעידנא, עיין בשאג"א סי' ל' עש"ה, ולפי"ז ניהא, דהא דנקט הש"ס לענין בעידנא כגון מילה בצרעת וסדין בציצית, דהיינו דמילה בצרעת שהיא בגדר דחוי' בעינן בעידנא, משא"כ כלאים בציצית שהוא בגדר הותרה לשיטת ר"ת הנ"ל, ואמרין הואיל ואשתרי אשתרי ומותר אף בלילה דאינו זמן ציצית ללבוש סלית שיש בו כלאים, א"כ כ"ש דל"ב בעידנא דלא גרע מאלו ה' בלילה דמותר כמש"כ השאג"א בתשובה הנ"ל עש"ה, ובשו"ת מפרשי הים בסוף ספר ים התלמוד על ב"ק בתשובה להגאון מהר"מ באנעט וצ"ל עש"ה, לכך נקט תרווייהו הש"ס לענין בעידנא דמילה בצרעת הוי בעידנא, וכלאים בציצית לא בעינן בעידנא משום דהותרה לשיטת התוס' הנ"ל, ודו"ק.

מדי עיינתי בזה עלה ברעיוני דשיטת הר"ת הנ"ל שכתב רכלאים בציצית הוא הותרה לגמרי אפי' שלא בשעת המצוה, ושיטת הרמב"ם ושאר פוסקים שהביא השאג"א וב"י באו"ח סי' שהיא בגדר דחוי' ואינו מותר רק בשעת המצוה ללבוש כלאים ושלא בשעת המצוה אסור, דזה תליא בפלוגתא דתנאי ואמוראי, דבשו"ת ברית אברהם באו"ח סי' ג' הקשה לשיטת הרשב"א בגדרים דף ט"ו ע"ב גבי הנאת תשמיש עלי שכתב דהא דקי"ל מצות לא ליהנות ניתנו, אף בהנאת הגוף בהרי מצוה שרי, א"כ איך ילפינן עדל"ת מכלאים בציצית דשרי רחמנא דהא בכלאים אינו אסור רק לבישה דאית ב' הנאה כמבואר ביבמות דף ד' וביו"ד סי' ל"א ס"ו, א"כ כשמקיים מצות ציצית איכא הנאת מצוה, וי"ל דתו ל"ח הנאת הגוף והוי כמו שאינו נהנה וממילא ליכא עבירה כלל כיון דהנאה בטלה לגבי מצוה, כמו בהנודר הנאה מן המעיין מותר לטבול בו טבילה של מצוה משום דמצוה ללה"נ, וא"כ איך ילפינן מזה בכ"מ דעדל"ת דהא בכ"מ גם כשמקיים העשה עובר הל"ת והספק מי נדחה מפני מי, אבל בכלאים בציצית עיקר

העבירה תלי בהנאה, ולפ"ד הרשב"א והמאירי בהנאת הגוף בהדי מצוה אין בכך כלום וליכא שום איסור עש"ה שהאריך בזה, וע"כ הוכיח מזה כשיטת ר"ת הנ"ל דסמוכים אתי להתיר כלאים בציצית אף בלילה שלא בשעת מצותו, דאז ל"ש לומר מצוה ללה"נ, והוי כמו הנודר הנאה מן המעיין דאסור למכול בו בימות החמה אע"ג דמצוה ללה"נ, משום שיש לו הנאה לאחר עשיית המצוה ול"ש לומר מצוה ללה"נ, ע"ז בא הכתוב להתיר כלאים בציצית עש"ה.

ואמרת ליישב קו' הברית אברהם הנ"ל עפ"י דברי הבית אפרים שהביאו בהנהות מהר"צ חיות דפוס ווילנא בנדרים דף ט"ו שכתב דפלוגתת הרשב"א והר"ן אי בהנאת הגוף בהדי מצוה אמרינן מצוה ללה"נ אי לא, תליא בפלוגתא אי נדרים ונדרבות קרבין ביו"ט או לא, עפמ"ש התוס' בפסחים דף מ"ו בד"ה לא תקרא לה שם, דמ"ד נדונ"ד אין קריבין ביו"ט אע"פ שיש בה אכילת אדם מ"מ חשוב עיקרו לגבוה ורק כהנים משלחן גבוה זכי לכך אסור לשחוט ביו"ט, ומ"ד קריבין ביו"ט סבר עיקר שחיטת נדונ"ד לצורך האדם בהם עיי"ש, וה"נ בזו, היכי דאיכא מצוה והנאת הגוף, מאן דשרי סבר עיקר העשי' היא המצוה וללה"נ, ומאן דאוסר סבר עיקר העשי' להנאת הגוף והמצוה בא ממילא ובכה"ג אסור ליהנות עיי"ש, נמצא לפי"ז דמאן דסובר נדונ"ד קרבין ביו"ט ע"כ סובר דהיכי דאיכא הנאת הגוף ועשיית מצוה הנאה לא בטלה לגבי מצוה משום דעיקר להנאתו, ומאן דסובר נדונ"ד אין קרבין ביו"ט סובר דהיכי דאיכא הנאת הגוף והנאת מצוה הנאתו בטילה לגבי המצוה. לפי"ז מיושב לנכון קו' הבר"א הנ"ל, דהא התוס' ביבמות דף ה' ע"ב בד"ה כולה משעטנזי נפקא הקשו אדילפינן מכלאים בציצית דדחי נילף משריפת קרשים דלא דחי כדדרשינן בפרק כיצד צולין דאין שריפת נותר דוחה יו"ט מהנותר ממנו עד הבקר בא הכתוב ליתן בקר שני לשריפתו, ותירצו דשאני התם דלא בטלו מצותו בכך ויכול לשרפו אחר יו"ט ומ"מ אי לאו בוקר שני לא מחלק בכך, ואח"כ הקשו ל"ל קרא למילף מכלאים בציצית נילף משריפת קרשים מדאיצטריך התם קרא דלא דחי משום שיכול להמתין מכלל דבעלמא דחי, ותירצו דהתם אצטריך קרא שלא תאמר דדחי משום דאפי' אוכל נפש שרי ולמ"ד נדונ"ד אין קרבין ביו"ט לא אצטריך הכא קרא אלא אליבא דמ"ד קריבין עש"ה. נמצא לפי"ז דהא דילפינן עדל"ת מכלאים בציצית היא רק למ"ד קרבין ביו"ט דאל"כ יכולין למילף משריפת נותר, ומ"ד קרבין ביו"ט ע"כ סובר בהנאת הגוף בהדי מצוה ל"א מללה"נ דעיקר הוא להנאתו, שפיר ילפינן עדל"ת מכלאים בציצית, ומיושב לנכון קו' הברית אברהם הנ"ל. לפי"ז לדידן דפסקינן נדונ"ד קרבין ביו"ט וילפינן עדל"ת מכלאים בציצית לא מוכח דכלאים בציצית אשתרי לגמרי שפיר פסקינן דכלאים בציצית אסור שלא במקום מצוה, והתוס' במנחות הנ"ל אזלי שם למ"ד נדונ"ד אין קריבין ביו"ט ע"כ סובר הנאת הגוף בהדי מצוה אמרינן נמי מצוה ללה"נ, א"כ ל"צ קרא להתיר כלאים בציצית דממילא שרי, וע"כ קרא אתי להתיר אף בלילה ועדל"ת ילפינן משריפת נותר כמש"כ התוס' הנ"ל, ודו"ק היטב.

ועפ"ז יש ליישב קו' התוס' במנחות דף מ' ע"א גבי סדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין, ופרש"י דב"ש לא דרשו סמוכים להתיר כלאים בציצית, והקשו התוס' הא במשנה תורה לכ"ע דרשו סמוכין עש"ה, ולפי"ז ניחא, דהא התוס' ביבמות דף ד' הקשו מנ"ל דסמוכים אתי להתיר כלאים בציצית נימא איפכא דסמוכין אתי לאסור דבמקום גדילים לא תלבש שעטנז, ותירצו דא"כ לשתוק קרא מינ' וממילא ידעינן דלא דחי עשה דציצית לאו דכלאים עיי"ש. והקשה הבר"א הנ"ל לשיטת הרשב"א דבהנאת הגוף בהדי מצוה אמרינן נמי מללה"נ א"כ ליכא איסור כלאים בלובש לשם מצות ציצית כיון דהנאת כלאים בטל לגבי מצוה, א"כ שוב קשה קו' התוס' דנימא דאתי סמוכין לאסור דבמקום גדילים לא תלבש שעטנז כיון דל"ש תירוץ התוס' הנ"ל, דא"כ לשתוק מינ' וממילא ידעינן דלא דחי, הא בלא קרא ידעינן דדחי כיון דליכא שום איסור כלאים כשלוש לשם מצוה כקושיית הנ"ל. אך זה ניחא, כיון דאנן פסקינן כב"ה נדרונ"ד קריבין ביו"ט ע"כ סובר דלא כשיטת הרשב"א הנ"ל דבהנאת הגוף בהדי מצוה לא אמרינן מצוה ללה"נ ול"ק קו' הבר"א הנ"ל כנ"ל, ע"כ אתי הסמוכין להתיר, משא"כ לב"ש דסברי נדרונ"ד אין קרבין כמבואר בביצה בכמה דוכתא, א"כ סובר גם בהנאת הגוף בהדי מצוה אמרינן מצוה ללה"נ, א"כ בכלאים בציצית ליכא שום איסור כבר"א הנ"ל, וע"כ אתי הסמוכין לאסור כלאים בציצית כמש"כ הבר"א הנ"ל, וב"ש וב"ה אזלי כזה לשיטתן אי נדרונ"ד קרבין ביו"ט או לא. ומיושב לנכון קו' התוס' הנ"ל אמאי לא דרשי ב"ש סמוכין להתיר כלאים בציצית, הא במשנה תורה לכ"ע דרשינן סמוכין, ולפי"ז ניחא דשפיר דרשו סמוכין גבי כלאים בציצית לא להתיר רק לאסור, ודו"ק היטב. ועיין במלחמות בשבת כ"ה שכתב דסדין בציצית ב"ש פוטרין דדרשי סמוכין לאסור כלאים בציצית, ואינו מובן דא"כ לשתוק קרא מינ' כמש"כ התוס' ביבמות הנ"ל. ולפי"ז מובן היטב דב"ש לשיטתם דסברו נדרונ"ד אין קריבין ביו"ט שפיר דרשו סמוכין לאסור ולא להתיר כנ"ל ודו"ק היטב.

ועפ"י דברי התוס' ביבמות הנ"ל שכתבו הטעם דלכך לא ילפינן דאין עדל"ת משריפת נותר דלא דחי יו"ט שכתבו הטעם דלכך לא דחי משום דיכול להמתין עד למחר, אמרתי מכבר דבר נחמד ליישב דברי המכילתא התמוהים בפרשת בא, דאמרינן שם, לא תותירו ממנו עד הבקר והנותר ממנו עד הבקר באש תשרופו ליתן בקר שני לשריפתו ר"י אומר א"צ הא כתיב ל"ת כל מלאכה ושריפה מעין מלאכה היא אלא לומר לך שאם חל ששה עשר להיות בשבת שאינו נשרף אלא לאור י"ד, והוא תמוה דעל יו"ט ל"צ קרא דלא דחי ועל שבת צריך קרא דלא ידחה את השבת, והזית רענן נדחק בזה עש"ה, ובשו"ת ח"ס או"ח סי' פ"ה עיי"ש. ולפי"ז ניחא, דמבואר בחגיגה דף י"ח ע"ב תנן עצרת שחל להיות בערב שבת ב"ש אומרים יום טוב לאחר שבת וב"ה אומרים אין לה יום טוב וכו' קמ"ל דמקריבין ביומי' ופריך הש"ס הא איפליגי בה חדא זימנא דתנן ב"ש אומרים מביאין שלמים ואין סומכין עליהם אבל לא עולות וב"ה אומרים מביאין

שלמים ועולות וסומכין עליהם, צריכא דאי אשמעינן בהא בהא קאמרי ב"ש משום דאפשר למחר אבל הכא אימא מודי להו לב"ה וכו', ופרש"י אבל בהא בעצרת שחל להיות בע"ש אימא מודי לב"ה ויקרבו ביו"ט דהא מחר שבת היא ולא קרבו ומתוך שאתה מתיאש מהן אתה בא לפשוט שלא תקריבם עוד עיי"ש. נמצא לפי דברי הש"ס היכי דמחר הוא שבת דהיינו שבת אחר יו"ט ל"ה אפשר למחר וס"ד דידחה יו"ט. ולפי"ז מובן היטב דברי המכילתא הנ"ל אלא הקרא אתי היכי שחל ט"ז בשבת דהיינו יו"ט ערב שבת ואז ל"ה אפשר למחר כיון דמחר הוא שבת, אז סד"א דלדחי יו"ט ולא תשרוף בשבת רק ביו"ט, שישרוף אז כיון דל"ה אפשר למחר היכי שחל יו"ט ערב שבת כמו דאמר הש"ס בחגיגה הנ"ל, לכך איצטרך קרא אפי' כשחל ט"ז להיות בשבת אפ"ה לא דחי יו"ט רק ישרוף לאור י"ד ודו"ק היטב, ולפי דעתי הוא קרוב לאמת בדברי המכילתא הנ"ל.

ועיין בתויו"ט בפסחים פ"ז משנה י' העצמות והנותר ישרפו בששה עשר חל ששה עשר להיות בשבת ישרפו בשבעה עשר לפי שאין דוחין את השבת ולא את היו"ט, ועמד התויו"ט הא בשבת פשיטא דאינו דוחה מכ"ש מיו"ט, וכתב לפרש דלא תימא דלא לידחו לשריפתן כולי האי קמ"ל, ואינו מובן כוונתו, ולפי דברינו הנ"ל מובן כוונתו, דסד"א דלא לדחי לשריפתן כולי האי עד לאחר שבת ולשרפנו אז ביו"ט בשחל ששה עשר להיות בשבת כמו שאמר בש"ס חגיגה הנ"ל, ולכך קמ"ל דישרפנו בשבעה עשר כהמכילתא הנ"ל ודו"ק.

ובעיקר דברי השאג"א הנ"ל שכתב ליישב דברי הר"ת בתוס' מנחות הנ"ל דלכך כלאים בציצית היא הותרה ומותר אפי' כלילה משום דל"ש לומר שהיא רחוי' דאל"כ היאך דחי עשה הל"ת דכלאים הא לא הוי בעידנא דעל איסור כלאים הוא עובר בשעת לבישה ומצות ציצית אינו מקיים רק לאחר שנתעטף כמש"כ התוס' ביבמות הנ"ל, שמעתי מכבר מבני היקר הרב הגאון הגדול החו"ב המפורסם בתורתו וביראתו כש"ת מו"ה דוד שליט"א אבדק"ק קרעניצא יע"א וקעת הוא אצל הראשון מפליטי פולין (השי"ת ירחם עליו ועלי שאזכה לראותו ואת ב"ב שיחי' לאוי"ש במהרה מתוך נחת ורחבה בב"א בכלל כל אחב"י) שאמר בילדותו דבר נחמד ליישב קו' השאג"א הנ"ל דלא הוי בעידנא, לפי דעת רש"י ז"ל בנדה ס"א דכלאים לא מקרי רק כשהוא שוע וטוי ונוז ביחד, והקשו התוס' ביבמות דף ה' ע"ב בד"ה עד שיחא שוע וטוי ונוז, דאיך משכחת כלאים בציצית הא אין הטלית והציצית שוע וטוי ביחד דהרי צריך בתכלת כ' חושין צמר בלא פשתן אלא שוע כל אחד לבדו, וכתב בישועות יעקב בסי' ט' אות ד' ליישב, כיון דקי"ל דקשר עליון דאורייתא כדאמר הש"ס במנחות דף ל"ט והיינו שהתורה הקפידה שיהי' חיבור הציצית להטלית ע"י הקשר שהקשר הזה הוא המחברן א"כ אף דאין שוע וטוי כאחד מ"מ חשוב כלאים דהטעם דאינו חשוב כלאים כשאינו שוע וטוי הוא משום דאינו חיבור, אבל כאן כיון דמהני הקשר לחברן לענין מצות [ציצית] מהני נמי החיבור לענין כלאים, דאי אפשר לחלק בין הענינים, כמש"כ המרדכי בחולין לישב קו' התוס' בחולין דף י"א לשיטת הר"א דקשר של תפילין

צריך לקשור בכל יום, והקשו התוס' א"כ אמאי אסור לעשות קשר של תפילין בשבת כיון דלא הוי קשר של קיימא, ותירץ כיון דחשוב קשר לענין תפילין חשוב נמי קשר לענין שבת, וכן מבואר בסוכה דף ד' מיגו דחשוב דופן לענין סוכה חשוב נמי דופן לענין שבת עיי"ש, ובשבת דף צ"א בזרק כזית תרווה לבית הטומאה מיגו דחשוב לענין טומאה חשוב נמי לענין שבת עיי"ש.

ועפי"ז מיושב לנכון קו' השאג"א הנ"ל, דגם בלבישה אינו עובר על ל"ת כלאים בשעת לבישה דאז לא הוי כלאים משום דלא הוי שוע טוי ונוז וכפי' רש"י הנ"ל, וכן פירשו התוס' ביבמות דף ה' והב"י יו"ד סי' ש', ועיקר האיסורא נצמח בשעת קיום מצות ציצית דאז אמרינן מיגו דחשוב קשר לענין ציצית חשוב נמי קשר לענין כלאים, וא"כ הוי שפיר בעידנא בכלאים בציצית, עכת"ד בני היקר שליט"א ודפח"ח ושי"י. ועפי"י דבריו ישבתי לנכון קו' התוס' במנחות הנ"ל דסדין בציצית ב"ש פוטרינן, והקשו התוס' אמאי לא נקט אוסרינן ומתירין לב"ש דלא דרשי סמוכין שוב הוי כלאים שלא במקום מצוה, ועפי"ז אתי שפיר, כיון דב"ש לא דרשי סמוכין שוב ממילא לא נשמע דקשר עליון הוא דאורייתא כמש"כ התוס' שם, וכיון דקשר עליון לאו דאורייתא שוב באמת ליכא איסור כלאים דאורייתא דליכא חיבור מכח מיגו כנ"ל, ולא הוי שוע טוי ונוז, לכך לא נקט אוסרינן דהוי משמע דאיכא איסור דאורייתא. וישבתי בזה כל הקו' של הגהות רע"א בסי' א' על הבאה"ט עש"ה, והובא דברי בחיבורו היקר ספר חסדי דוד על או"ח סי' י' עש"ה. ועפי"ז העליתי למה שנסתפקו האחרונים בכלאים בציצית דשרי רחמנא אי שרי נמי בשכל הבגד הוא כלאים, עיין בשו"ת מהר"ם שיק או"ח, ולפי"ז ניחא דבגד כלאים שלא ע"י חיבור הציצית ל"מ ללבוש מכח עדל"ת משום דל"ה בעידנא כקו' השאג"א הנ"ל. ויש להאריך הרבה בענינים האלו, ומגודל טרדותי אקצר, וזה לקחתי מעט פנאי להשתעשע בדבריו היקרים, ואי"ה עוד חזון למועד לעיין עוד בספרו היקר.

דברי ידידו הנאמן הרושת"ה בלונ"ח כה"י המצפה לבשו"ט ולגאולה וישועה בב"א,

הק' פנחס סג"ל צימעטבוים

ראב"ד דפה

בענין לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד

משה דוד שטייננווארציל

רב דקהל בית אפרים
ור"מ דמתיכתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

במס' שבת קנ"ד איתא דאינו לוקה על לאו דמחמר בשבת משום דניתן לאזהרת מיתת ב"ד, והתוס' מכות ד' ע"ב ד"ה ורבנן ושבת קנ"ד ר"ה בלאו, הק' דהכא אמרי' דאינו לוקה על לאו דמחמר משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ובב"ק ע"ד אמרי' דאי ס"ל הכחשה לאו תחלת הומה לוקין אם נתכחש עדותן כגון שבא הרגו ברגליו והגם דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דאם לא נתכחשו רק הוזמו חייבים מיתה ואעפ"כ לוקין היכא דנתכחשו ואינם יכולים עוד לבוא לידי הומה, ורק אי אמרי' הכחשה תחילת הומה דעדיין יכולים לבוא לידי מיתת ב"ד אז מקרי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד, אבל אם עכשיו אינם יכולים עוד לבוא לידי מיתת ב"ד לוקין, והכא במחמר הגם דבציור הזה א"א לבוא בשום פעם לידי מיתת ב"ד, מ"מ כיון שאותו הלאו קאי גם על דבר שחייבים בו מיתת ב"ד פטור ומ"ש הכא גבי עדים זוממים חייב היכא דבאותו עדות שוב אינם יכולים לבוא לידי מיתת ב"ד חייבים. ותי' דבעדים זוממים גלי קרא דלוקה מוהצדיק, ורק אם בפועל יבא לידי חיוב מיתה או אין לוקין. והק' עוד דהא אמרי' במכות ב' רמז לעדים זוממים מן התורה דכתי' והצדיקו ות"ל מלא תענה ומשני דבלא והצדיקו הוי אמרי' לשאב"מ אין לוקין עליו לפיכך איצטריך והצדיקו, וא"כ לפי דבריהם דבאמת הוי לא תענה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ולא הוי לוקה עליו כלל רק ע"י דכתיב והצדיקו, א"כ מדוע ל"ק דלא סגי בלא תענה בלתי והצדיקו דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד, ותי' בתוס' דרוצה ליישב אף לר"מ דס"ל דאזהרת עדים זוממין הוא מולא יוסיפו ולא מלא תענה נמצא דלא תענה ל"ה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד כלל, ומקשים שוב מדוע נקטה הגמ' תי' דאתי שפיר אליבא דר"מ אבל לא א"ש אליבא דר' יהודה דס"ל בכה"ת לאו שאב"מ לוקין א"כ ע"כ הוהצדיקו הוא מצד לאו שניתן לאזהרת ב"ד וא"כ מאי אולמא לתרץ תי' דא"ש רק לר"מ ולא לר"י מדוע לא תי' התיירוץ הנכון לר' יהודה, ותי' דהעיקר רצה ליישב המשנה כר"מ דאייירי שם במתני', ועוד תי' בב"ק ע"ד דאף לר"י א"ש דלדידי' לא ירעינן דלשאב"מ לוקין אלא מצד דילפי' מעדים זוממין כראיתא במכות דף ד', ולפיכך א"ש דבלי והצדיקו לא הוי לוקה על לא תענה.

ובשמ"ק בשם תוס' שאנץ הק' על זה, דהא יכולים ללמוד מכאשר זמם דהיכא דהעדים רצו לחייב אחד מלקות והוזמו דלוקין מזה יכולים ללמוד דעל לשאב"מ לוקין. וכן משמע שם במכות דזה הוא הפי' בגמ' דילפי' מכאשר זמם במלקות ולא מוהצדיקו דבן גרושה דקאמרי' דרבנן לא ס"ל כר"י משום דפרכי' דמה לעדים זוממין שכן אין צריכים התראה, ועוד פרכי' שם שכן קנס, וזה דאין צריך התראה

שייך רק ברין דכאשר זמם אבל הא דלוקה מלא תענה והצדיקו בכך גרושה הוי עבירת לאו גירא ובעי התראה, וכן הא דפרכי' שכן קנס זה שייך רק בעונש דכאשר זמם דזה מקרי קנס שעדיין לא עשו דבר ומקבלים עונש, אבל הא דלוקין על עבירת לאו דעדות שקר כודאי לא הוי קנס, וא"כ חזינן דבאמת הגמ' למדה דלוקה על אין בו מעשה מכאשר זמם ולא מוהצדיקו דבן גרושה, וא"כ אין מקום לדברי התוס' ע"ש, ותמה בספר אבני מילואים סי' ז' דהא להדיא אמרי' בכתובות ל"ג דבמלקות דבעדות דבן גרושה העדים אינם צריכים התראה מצד משפט אחד יהי' לכם ע"ש, וא"כ איך כתב הש"מ דצריך התראה, וע' בהגהות לספר א"מ שם בסוף חלק א'.

והנראה לענ"ד דהנה ברין והצדיקו יש לעיין, אם הוא דין דכאשר זמם והתורה אמרה בעדות בן גרושה דהמלקות הוא במקום כאשר זמם, או דהוא רק לאו בעלמא דלא תענה והתורה חידשה דהגם דהוי לשאב"מ מ"מ לוקין. והנה יש לפרש בזה השני תירוצים שבתוס' הראשון במס' מכות, דהק' גבי בן גרושה איך מהני העדות הא הוי עדות שאאי"ל ותי' דבמלקות מקיימים כאשר זמם, ועוד תי' כיון דהתורה לא חייבה כאן הומה לא בעינן עדות שאתה יכול להזימו. וי"ל דבתי' הראשון ס"ל דהמלקות במקום כאשר זמם ולפיכך מקיימים בזה כאשר זמם, והתי' השני ס"ל דוהצדיקו הוי רק גילוי בעלמא דלוקין על לאו דלא תענה ונמצא דאינו רק מלקות בעלמא, לפיכך תי' דלא צריכנא כאן לכאשר זמם כיון דהתורה לא נתנה דין הומה שוב לא בעינן עדות שאתה יכול להזימו. והנה הק' דינא דעדים זוממים אין צריכים התראה דמי איכא מידי דאינהו צריכין להרוג בלא התראה והם יהיו צריכים התראה דכיון דהעונש הוא מכאשר זמם אינו בסוג עונש על מעשה כי אם חידוש דהפסק שעשו עליו נופל עליהם ולא בעינן התראה, ולזה אמרי' דבן גרושה הגם שאינו ממש בתור כאשר זמם מ"מ כיון שהוא במקום כאשר זמם יש לו דין דלא בעינן התראה מצד משפט אחד, אבל אם הוא רק לאו בעלמא ל"ש דין משפט אחד ובעי התראה.

והנה לפ' ז' יתיישב לנו היטב דברי התוס' שאנץ, דהנה התוס' כ' דאף לר"י דס"ל בכה"ת כולה לאו שאב"מ לוקין מ"מ כל כמה דלא כתיב והצדיקו לא ידע' זה דהא ילפי' מע"ז, והק' בתוס' שאנץ מדוע נימא דילפי' מוהצדיקו הא יכולים ללמוד מכאשר זמם, והוכיח כן דבאמת הלימוד מכאשר זמם דאי נימא דהלימוד הוא מוהצדיקו מאי קא פריך דעדים זוממים אין צריכים התראה והוי קנס ולפיכך לא ילפי' בעלמא מע"ז הא בכך גרושה בעי התראה ול"ה קנס, ולכאורה צ"ע טובא דא"כ מדוע באמת לא גילף מוהצדיקו ומבן גרושה כיון דליכא מידי למיפריך וצע"ג. הגם שיש ליישב קצת בדוחק, אבל האמת הוא כן, דהתוס' שאנץ בא להוכיח דל"ל כהתוס' דהלימוד הוא דוקא מוהצדיקו ולא מכאשר זמם ומדוע נימא כן ובע"כ דכאשר זמם אינו ברין עונש על מעשה עבירה אלא חיוב חדש שחידשה התורה דהדין שרצה לחייב את חברו ישוב על ראשו, וליכא לדמות זה לדין עונש על מעשה עבירה דשם לא נתחייב לשאב"מ, אבל והצדיקו הוא גילוי על לא תענה דלוקה מצד הלאו ולפיכך ילפי' שפיר, זה יוכל להיות סברת התוס'. אבל א"כ שוב

צריך להיות דיתחייב על עדות ב"ג וב"ח רק בהתראה כיון דאינו בתור כאשר זמם רק גילוי דלוקה מלא תענה, א"כ ל"ש משפט אחד דזה רק על מה דחייב כעין הזמה וגם לא יהי' קנס, אע"כ דלא כדברי התוס', דיכולים ללמוד גם מכאשר זמם והגם שהוא עונש אחר מ"מ כיון דכבר מצינו עונש על עדות שקר יכולים ללמוד דלוקה על הלאו אף אם אין בו מעשה והצדיקו הוי במקום כאשר זמם וגם זה אין צריך התראה וגם זה הוי קנס ולפיכך אינו טוב יותר מכאשר זמם, אבל לשיטת התוס' דמהזמה דמלקות אין ללמוד כיון דהוא סוג עונש אחר ובע"כ מאי דילפי' מוהצדיקו הוא משום שהוא רק גילוי דלוקין על ל"ת א"כ הוי צריך להיות דלוקה רק בהתראה וליכא קנס, אע"כ דלא כהתוס', ובאמת הוהצדיקו הוא מעין כאשר זמם וגם מכאשר זמם נוכל ללמוד וא"כ באמת אין צריך התראה מדין משפט אחד כדאיתא בגמ' וגם הוי קנס, נמצא דהתוס' שאנץ אינו אומר דלינא דלא כהגמ' ח"ו, אלא דחה בזה סברת התוס', דלדבריהם בע"כ הוי צריך להיות כן דתיבעי התראה, אע"כ דלא כדבריהם.

ובזה נוכל ליישב קו' המבוארת בהג' בסוף חלק ראשון לספר אב"מ שהביא שם המג" קו' הפ"י דאמר' במכות ב' ע"ב אמר עולא רמז לעדים זוממין מה"ת מנין מוהצדיקו את הצדיק ות"ל מל"ת הוי לשאב"מ ואין לוקין עליו, והק' הא לדברי רבא בכתובות ל"ג ע"א דא"א להיות התראה בע"ז דאם מתרי' מקודם אמר' אשתלי בשעת מעשה פרש"י ולא מסהרי לאחר מעשה מאי דהוי הוי, א"כ איך מקשי' ות"ל מלא תענה הא ל"ת הוי לאו כבכל התורה דבעי' התראה וכאן א"א להיות התראה לפיכך בעינן גילוי בתורה בפ' דלוקין אף בלי התראה, אבל כ' שם דזה ל"ק כ"כ דהא נדחה זה בגמ' דאפשר להתרות בתוכ"ד או להתרות מקודם ונרמז רמזוי אלא דכיון דאמר אב"י שם דא"צ התראה מצד מי איכא מירי דאינהו בעי למעבד בלא התראה וכו' ומשפט אחד אבל זה רק אם הוי בתור כאשר זמם אבל מהלאו גרידא באמת הוי צריך התראה, א"כ מאי מק' מדוע הוצרך לוהצדיקו הא הוצרך לזה לגלות דל"ב התראה. ונ' ליישב דבאמת הך סוגיא כ' התוס' שהבאנו בראש דברנו קאי לר"מ דר"מ ס"ל לשאב"מ לוקין, ורצה לת' אליב' דהובא במשנה לקמן ע"ש בדבריהם, והנה אפשר לומר דלר"מ דס"ל דאזהרת עדים זוממים הוא מולא יוסיפו וב"ג מלא תענה בודאי אינו מצד עונש במקום כאשר זמם כיון דהוא מאזהרה אחרת ובע"כ דהוא רק גילוי דלוקה מלא תענה וא"כ באמת בעי התראה ול"ש משפט אחד. לפ"י מיושב הקו', דא"ל דהוצרך לוהצדיקו לגלות דלוקה בלא התראה דמצד ל"ת הוי בעי התראה זה אינו דגם לאחר הוהצדיקו בעי התראה לר"מ, וא"כ ק' מאי הוצרך לוהצדיקו.

ובזה הוי מיושב נמי קו' התוס' מדוע תי' לשאב"מ דקאי לר"מ ולא תירץ מצד דבעי' גילוי דלוקה דאל"ה הוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דלדידן האזהרה לע"ז הוא מולא תענה, אבל לדברנו מיושב היטב, דלמאן דלומד האזהרה לע"ז מלא תענה לק"מ דבעי' והצדיקו לגלות דל"ב התראה דהוי מסוג עונש דכאשר זמם ולא רק לאו בעלמא, אבל לר"מ דס"ל דהאזהרה לע"ז הוא מולא יוסיפו והאזהרה לב"ג הוא מולא תענה, לירידי' ל"ל דא"צ התראה מצד משפט אחד דהוי

לגמרי חיובים שונים, וא"כ לדידי' ק' מדוע הוצרך והצדיקו ולא למד מולא תענה, וע"ז משני לשאב"מ אין לוקין עליו, ודו"ק כי נכון הוא בס"ד.

והנה בדברי רש"י שם מכות ד' ע"ב דלמד דהא דילפי' מע"ז דלשאב"מ לוקין הוא מוהצדיקו ולא מכאשר זמם בע"כ ס"ל כמ"ש בדעת התוס' דמכאשר זמם ליכא למילף ורק מוהצדיקו דהוא גילוי על ל"ת, ולפיכך פי' הא דא"צ התראה כהו"א דגמ' שם דמצד דא"א להיות התראה, והא דל"ק קו' הנמ' נוכל ליישב היטב ויבואר לקמן. והא דפריך דהוי קנס צ"ל דכיון דיש אצל העבירה דעדות שקר חיוב קנס א"כ שוב אין ללמוד מזה ובפרט דהק' זה על מה הצד דפרכי' כ"ד ודו"ק.

והנה רצוני ליישב מאי המקשים על כאשר עשה מדוע אינם לוקים כיון דלוקים על ל"ת גם בלי הזמה כדאיתא בב"ק ע"ד דעדים שהוכחשו בנפש א"כ עדים שהוזמו קודם גמ"ד או כשהוזם רק אחד הי' צריך להיות לוקה מל"ת, ואמרנו דאולי באמת לוקה אבל רק בהתראה כיון דהוי לאו בעלמא אבל מצד הזמה א"צ להתראה ולא שכיח שיתרו העדים ולפיכך לא נאמר זה בהדיא, אבל הדין אמת, וע' או"ש ה' עדות דר"ל באמת דאין לוקין קודם גמ"ד כיון דהוי לשאב"מ ורק יש גילוי מוהצדיקו וא"כ הגילוי הוא רק דלפי דיבורם אתעביד מעשה הגמ"ד אבל קודם גמ"ד עדיין מקרי אב"מ ע"ש, והא דכשהוזם רק ע"א אינו לוקה משום דעדיין אפשר לבוא לידי עונש הזמה ולפיכך אין לוקין כשאפשר שיכא לידי מיתה או ממון, אבל עדיין צ"ע מעידי ב"ג כשהוזם רק א' אמאי אינו לוקה דהא אף כשיוזמו שניהם לא יהי' רק מלקות, אבל לדברנו נכון דכשהתרו בהם באמת לוקה אף כשהוזם רק א', אבל כשלא התרו בהם אזי לוקה מוהצדיקו דהוי במקום כאשר זמם וזה רק כהוזמו שניהם ודו"ק. וכן האו"ש לא העיר מכאשר עשה, ולדברנו א"ש ג"כ דבאמת לוקה רק כשהתרו בהם. [והנה הי' מקום לומר דבעדות ממון או אף בעדות מיתה כיון דאם יוזמו יהי' עונש כאשר זמם ולא מלקות א"כ הוי התר"ס, וצ"ע בזה], אבל העומד לנגדי היא לכאורה סוגיא ערוכה בכתובות ל"ג דאמר ר"א עדים זוממים ממונא משלם מלקי לא לקי מ"ט דע"ז אין צריכים התראה ולפיכך כשאפשר ליתן או ממון או מלקות טוב יותר שלא ליתן מלקות כיון דהוי חידוש כשעונשים בלא התראה ולפיכך טוב יותר לחייב ממון ולא מלקות, ע"ז אמר רבא דתע נתרי בהו אימת וכו' מתקיף לה אביי ונתרי בהו בתכ"ד דעדיין יכולים לחזור בהם הדר אמר אביי לאו מילתא הוא דאמרי דמי איכא מידי דאינהו בעי למעבד בלא התראה ואינהו בעי התראה והתורה אמרה כאשר זמם ולפיכך ל"ב התראה וגם כ"ג קאמר ממשפט אחד, וצ"ע לדברנו, הא זה רק במה דהוי משום כאשר זמם או ב"ג דהוי במקום כאשר זמם ואתיא ממשפט אחד אבל מאי דלוקה מל"ת גרידא באמת בעי התראה וא"כ מאי קאמר אביי לאו מלתא היא דאמרי' דמי איכא מידי דזה נכון במאי דחייב מצד כאשר זמם אבל במאי דלקי מל"ת לא, וא"כ ר"א דקאמר ע"ז ממונא משלם מלקי לא לקי דכיון דהמלקות הם חידוש דל"ב התראה נכון יותר לחייבם ממון, הא המלקות הם בציור זה מלא תענה גרידא דההזמה כאן על חיוב ממון והמלקות הם מל"ת וא"כ שם צריך להיות

התראה, ובשלמא אם ל"ש התראה כלל כמו שאמר רבא מעיקרא אפשר לומר דזה הי' גילוי על לאו דל"ת דעונשים בלא התראה, אבל עכשיו דמסקינן דבאמת שייך התראה ורק כאשר זמם הוא עונש דל"ב התראה אבל ל"ת הי' צריך להיות דוקא בהתראה, ובע"כ דלא דברנו, דגם מצד מה שלוקין מל"ת ל"ב התראה, וזה סתירה מפורשת לדברנו.

ונוכל ליישב זה עפ"י דברי הספר דברי יחזקאל שביאר דברי הגמ' דונתרי בהו בתוך כדי דיבור לשי' ר"ת הובא בר"ן סוף נדרים, דדין תוכ"ד הוי רק תק"ח שיוכל לחזור דאם יבא רבו באמצע עסקו בקנין ויצטרך ליתן לו שלום שוב לא יוכל לחזור בו ע"ש, והנה הר"ן הק' עליו דא"כ מה"ת גם היכא דחוזר בו תוכ"ד הוי קנין ורק מדרבנן לא וא"כ מאי הו"א במגרש דיוכל לחזור הא מה"ת אינו יכול לחזור, ונ' דזה ל"ק כ"כ דלאחר שאמרו חכמים דיוכל לחזור שוב אין כאן גמ"ד עד לאחר כדי דיבור ושוב החזרה הוא מה"ת, אבל חק גמ' קשה מאד לסברת ר"ת, דכאן אמרי' דע"כ התורה חייבה לע"ז בלא התראה דאימת נתרי בהו וע"ז השיב בתכ"ד דזה נכון לאחר התק"ח אבל קודם התק"ח מעיקר דין תורה לא הי' דין תכ"ד, ובע"כ חזינו דהתורה חייבה בלא התראה, וביאר הוא לשי' ר"ת דפי' הגמ' כך, דבאמת בעינן עדות שאתה יכול להזימו ואי נימא דע"ז אין נענשים בלי התראה א"כ קודם התראה הוי עדות שאי אי"ל ול"ה עדות עד שקבלו התראה, וא"כ באמת יכולים להתרות בהם לאחר העדות דיכולין לחזור מכיון דאין כאן דין עדות עד שיקבלו ההתראה אלא דאז לא היתה שייכות ההתראה להגדת העדות ובעי' ההתראה שתהי' על העבירה גופא ולא על מה דאינו עוקר העבירה לאח"כ, ולפיכך בעי' תוכ"ד שיהי' ההתראה על עצם העדות וכיון דהעדות לא נגמר עד שקבלו התראה דאז הוי עדות שאתה יכול להזימו הוי שפיר התראה ויש לה שייכות להעדות, ודין דתוכ"ד שיהי' שייכות להענין הקודם זה הוא מדאורייתא דרק מה שיוכל לחזור ולעקור מה שאמר או עשה מקודם הוי מתקנה, אבל הדין דהכל אחד ויש לו שייכות להקודם אם נעשה בתכ"ד, וזה בודאי מדאורייתא, דדין דתכ"ד הוי דיבור אחד זה הוי גם מקודם, ולפיכך מהני ההתראה, ודו"ק ע"ש.

ולפ"ז נמצא דקו' אביי באמת לא היתה על חיוב דלא תענה דרשם הא לא בעי' עדות שאתה יכול להזימו וא"כ שוב לא יוכל לחזור דעדיין לא היתה תקנת תכ"ד לענין חזרה, אלא על עדות ששייך הזמה, ושם הי' הקו' דנתרי בהו בתכ"ד כיון דכ"ז שלא קיבלו התראה לא נגמרה העדות והוי עדות שאאי"ל ולפיכך מהני התראה תכ"ד מכיון דלא נגמר העדות עד שיקבל התראה, אבל בהא דלוקה רק מל"ת שם באמת ל"מ תכ"ד ושם לא הי' קו' כלל, וע"ז אמר אביי דהיכא דהחיוב הוא מכאשר זמם פשוט דל"ב התראה והיכא דהוא מל"ת גירידיא ל"ש התראה וא"כ אין זה סתירה כלל לדברנו, ואף דק"ק לאביי דאם הטעם דל"ב התראה בהזמה ובכ"ג מפאת דהוא חיוב שאין צריכים בו התראה מנ"ל דהיכא דלוקה מל"ת גירידיא חייב גם בלא התראה, צ"ל דכיון דהתורה כבר חייבה עונש עלא יסור זה בלא התראה מסתבר שלקה על ל"ת גם בלי התראה לדעת ר"א, וזה דוחק,

ובע"כ צ"ל דר"א ס"ל דל"ש התראה כלל והפסוק והצדיקו הוי גילוי על עצם הלאו דלוקה גם בלי התראה ואביי הק' רק על היכא דהחיוב הוא מכאשר זמם שם שייך התראה ואפשר דבעי' התראה, ע"ז קאמר לאו מלתא דאמרי' דשם חייב גם בלא התראה כלל, אבל לר"א בודאי צריכים לומר דל"ש התראה כלל ואין הטעם בכאשר זמם מצד דל"ב התראה מן הסברא אלא מצד דא"א להיות התראה, ואביי הק' רק לפי האמת מנ"ל זה דלמא באמת בעי התראה דהא שייך התראה בתוכ"ד ודילמא חייבה התורה רק בהתראה, וע"ז קאמר דע"ז א"צ התראה מן הסברא, ונמצא דהק' והתי' היתה רק לדעת עצמו, אבל ר"א באמת ס"ל דהטעם דא"א בהתראה וילפי' מוהצדיקו דלוקין מצד הלאו גם בלי התראה וקו' אביי ל"ק לדירי' כיון דל"ב עדות שאי"ל בל"ת גרידא א"א להתרות בתוכ"ד, וכיון דלדירי' הוהצדיקו הוא גילוי על הולא תענה דלקי וא"א להיות התראה ע"כ דל"ב התראה, אבל לאביי דלמא באמת בעי התראה ושייך ע"י רמוזי כקו' הגמ' שם היכא דלוקה מל"ת גרידא והיכא דלוקה מכאשר זמם או בב"ג ל"ב התראה, אבל לר"א רמוזי לאו כלום הוא ותוכ"ד ל"ש היכא דלא בעינן עדות שאתה יכול להזימו א"כ לדירי' הטעם דא"א לצייר התראה ולדירי' הגילוי מוהצדיקו דלוקה על לאו גרידא דל"ת ובע"כ אף בלי התראה, אבל לאביי ולמק' האחר שם אפשר לצייר התראה ורק בכאשר זמם ל"ב התראה אבל היכא דלוקה מל"ת בעינן התראה, ונכון.

ולפ"ז מיושב דברי רש"י במכות ד' ע"ב שם דפי' דילפינן לשאב"מ מוהצדיקו ולא מכאשר זמם ובע"כ דוהצדיקו הוא גילוי על ל"ת דלוקין, וא"כ מנ"ל דלא בעי התראה ובע"כ משום דלא שייך התראה ויש הכרח דלר"א דקאמר הטעם דממונא משלם מלקי לא לקי בעדים זוממין הוא מצד דל"ב התראה וזה א"א למילף אם נימא דכאשר זמם ל"ב התראה מצד הסברא דמי איכא מידי דאינהו בעי למעבד בלא התראה ואינהו בעי התראה, אבל מנ"ל גבי ל"ת ובע"כ משום דא"א להיות ציור של התראה ולפיכך גם היכא דלקי מל"ת ל"ב התראה ותוכ"ד ל"ש כיון דלענין מלקות דל"ת ל"ש דבעי' התראה דליהוי עדות שאתה יכול להזימו וא"כ תוכ"ד לא מעלה ולא מוריד לשי' ר"ת הנ"ל ובע"כ דא"א להיות ציור של התראה דתכ"ד ורמזיה לאו כלום הוא ולפיכך ל"ב התראה, ונמצא דרש"י הי' לו הכרח דר"א לא הסכים לסברת אביי, דא"כ בשלו דבריו לגמרי, ואביי מק' רק לנפשי', אבל לר"א נשאר הטעם דא"א להיות ציור של התראה ולפיכך פי' כן גם בדברי הגמ' דמכות ד' ונכון. ולפ"ז אם ננקוט סברת ר"א דבב"ג הוהצדיקו הוי גילוי על ל"ת ונימא דיש ציור של התראה ובע"ז ל"ב התראה מצד מי איכא מידי, אבל בב"ג ובשאר חיובי דל"ת באמת בעי' התראה ודו"ק.

ובזה ניחא דהתוס' בכתובות שם הביאו רק תי' הראשון דבמס' מכות דמקיימים בב"ג הזמה במלקות, ולא הביאו תי' בתרא דל"ב כאשר זמם וא"כ לא בעינן עדות שאתה יכול להזימו, דהא הגמ' אמרה דל"ב התראה בב"ג מצד משפט אחד וא"כ בע"כ מקיימים בזה במקום הזמה וא"כ הוי באמת יכול להזימו ע"י מלקות, ודו"ק כי נכון הוא.

בענין מלאכת בורר

ארי' ליב ריינמאן

ברוקלין, ניו יארק

(א) במתניתין במסכת ביצה דף י"ד ע"ב: הבורר קטנית ביום טוב בית שמאי אומרים בורר אוכל ואוכל ובית הלל אומרים בורר כדרכו בחיקו וכו' ובגמרא שם: תניא אמר רשב"ג בד"א כשהאוכל מרובה על הפסולת אבל פסולת מרובה על האוכל דברי הכל נוטל את האוכל ומניח את הפסולת. ופריך פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי לא צריכא דנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא. וברש"י שם: בד"א, דשרי ב"ה ליטול פסולת ממש ולהשליך, מי איכא מאן דשרי, ואפילו לשלטלו והא בטילי ליה מעוטא לגבי רובא והוה ליה ככולא פסולת ולא חזי, דנפיש בטירחא, שישנו דק והכי קאמר בד"א בזמן שטורח האוכל מרובה על של פסולת הוא דקא אמרי ב"ה נוטל פסולת דמעוטי בטירחא עדיף אבל אם טורח הפסולת מרובה על של האוכל דברי הכל וכו'.

וזה לשון הרמב"ם בפ"ג מהלכות יו"ט הלכה ט"ז: במה דברים אמורים כשהאוכל מרובה על הפסולת אבל אם היתה הפסולת מרובה על האוכל בורר את האוכל ומניח את הפסולת, ואם היה טורח בכרירת הפסולת מן האוכל יותר מטורח בכרירת האוכל מן הפסולת אע"פ שהאוכל מרובה בורר את האוכל ומניח את הפסולת עכ"ל הרמב"ם ז"ל. וזה לשון הכסף משנה שם: נראה מדברי רבינו שהוא מפרש דכי אמרינן פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי לאו למימרא מי איכא מאן דשרי לשלטל כדפירש"י אלא ה"ק מי איכא מאן דהוה ס"ד דשרי לברור פסולת מתוך אוכל דאיצטריך רשב"ג לאשמעינן דאסור ומשני לא צריכא דנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא כלומר הא ודאי שפסולת מרובה לא הוה צריך רשב"ג לאשמעינן דפשיטא דד"ה אסור לברור פסולת מתוך אוכל ומיהו לברור אוכל מתוך פסולת ודאי שרי כיון שאין דרך בורר בכך וכי איצטריך לאשמעינן בדנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא דסד"א כיון שאוכל מרובה שרי לברור כדרכו ואפילו פסולת מתוך אוכל קמ"ל כיון דנפיש בטירחא אסור לברור כדרכו, עכ"ל הכסף מ. פירוש לדבריו, דבפסולת מרובה פשיטא דאסור לברור פסולת משום דהוי מוקצה אבל כשהאוכל מרובה אז לא הוי מוקצה משום דבטיל ליה הפסולת לגבי האוכל המרובה.

והנה דברי הרמב"ם קשה להבין, דבגמרא משמע דמה שאמרה הברייתא אבל אם היתה הפסולת מרובה מיירי נמי כשהאוכל מרובה בכמות ורק שיש טירחא מרובה בכרירת הפסולת והרמב"ם הביא הברייתא כלשונה וכצורתה ורק הוסיף עוד דין חדש של טורח הפסולת מרובה על טורח האוכל, ועוד קשה כיון דבש"ס מקשה פשיטא למה הביא הרמב"ם דין זה כיון דפשיטא הוא.

והנה בהגהות מיימוניות כאן כתב, צ"ע דגרסינן עלה פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי ופירש"י מי איכא מאן דשרי אפילו לשלטלו והא בטיל

ליה מיעוטא לגבי רובא וה"ל כולה פסולת ולא חזי וכו' לא צריכא וכו' וכן פי' התוס' משמע דכה"ג אסור אפילו לטלטל האוכל ומוקי לה במסקנא דנפיש בטירחא וכו' אבל לדברי רבינו המחבר פירוש מי איכא מאן דשרי לברור הפסולת מתוך האוכל ומה הוצרך להשמיענו פשיטא שכן הוא ואפילו ב"ה מודים בזה (דילמא) [דלמא] יטרח טירחא יתירתא בחנם ביו"ט כיון דיכול למעט טרחא בבירת האוכל וכדבריו משמע מלשון הספר דקאמר פשיטא, כנ"ל, עכ"ל הגה"מ. והקשה בספר בתרא להרב ר' יעקב אלמוסקי שליט"א דלפי פירוש הגה"מ דהפשיטא היא דלמא יטרח טירחא יתירתא א"כ מה מרויח הגמרא בתירוץ דנפיש בטירחא ר"ל דמיידי שהאוכל מרובה וטרחת הפסולת מרובה, סוף סוף קשה דלמא יטרח טירחא יתירתא, ותירוץו שם דחוק.

ונראה לתרץ דברי הרמב"ם בטוב טעם ונקדים דברי התוס' במסכת שבת דף קמ"ב ע"ב ד"ה שאוכל שכתבו שם, פי' בקונטרס משום דהשתא הוי טירחא יתירא למישקליה לאוכל ואינו נראה לר"י דאי משום טירחא הוי מאי קאמר בסמוך הכא נמי כיון דאי בעי למישקל לא משתקיל ליה וכו' על כן נראה לר"ת דטעמא משום דכי אוכל מרובה על הפסולת הוי פסולת כבטל לגבי רובו ומותר ליטלו מן האוכל ולזורקו אבל פסולת מרובה על האוכל לא בטיל ליה פסולת לגבי אוכל והאוכל לא בטיל לגבי הפסולת משום דחשוב וע"כ בורר את האוכל וכו' והא דמוקי לה בספ"ק דביצה (י"ד:) כגון דנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא אוכל קאי שהאוכל נפיש בטירחא ואפ"ה בורר אוכל הואיל וזוטר בשיעורא ולא בטיל ליה פסולת ולפירש"י קאי אפסולת ולא אוכל. וכן כתב בר"ן ביצה כאן דנפיש בטירחא קאי אוכל. וא"כ מובנים היטב דברי הרמב"ם דהברייתא נשאת כמו שהי' דמיידי שהפסולת מרובה בכמות והרבנות היא משום דאוכל נפיש בטירחא והי' ס"ד שלא ליטול את האוכל משום דנפיש בטירחא קמ"ל דאפילו הכי נוטל את האוכל משום דהפסולת מוקצה הוא וא"כ משמע דטירחא הותרה רק משום דמצד השני יש איסור מוקצה אבל בלא זה טירחא אסורה, ומדויק זה כתב הרמב"ם והמציא הדין השני דאם היתה טורח הפסולת מרובה אע"פ שהאוכל מרובה דאין כאן איסור מוקצה משום דבטיל ליה פסולת לגבי אוכל מ"מ אסור ליטול הפסולת משום דמרבה בטירחא ודו"ק. ומיושב היטב קושית הרב אלמוסקי כיון דלפי תירוץ הגמרא הטירחא קאי אוכל ולא על הפסולת ושפיר קמ"ל דלא משגחנין על טירחא רק על איסור מוקצה ודו"ק.

רק דבר תמוה ראיתי בספר ים של שלמה לכיצה כאן דהביא דברי הגהות מיימוניות כלשונו ממש ולא הזכיר את שמו של הגה"מ ותירוץ הגמרא פירש שם ביש"ש דקאי על הפסולת דטרחת הפסולת מרובה ולפי דברי תקשי שוב קושיא הנ"ל דמה מרויח הש"ס בתירוץו דמיידי דטרחת הפסולת מרובה דא"כ קשה מאי קמ"ל פשיטא דלמא יטרח טירחא יתירתא בחנם, וצע"ג ליישב דברי היש"ש. (ב) והנה יש לעיין ככוונת התוס' שבת שם, אם האיסור לברור את הפסולת הוא משום מוקצה או משום איסור בורר. ויש להוכיח דהטעם הוא משום מוקצה, דאי משום בורר למה מודים ב"ה דכפסולת מרובה על האוכל בורר את האוכל ומניח את הפסולת הא אינהו מתירים בורר כשהאוכל מרובה על הפסולת ומה

נפקא מינה אם פסולת מרובה הא לדירהו הותר האיסור בורר ביו"ט לגבי אוכל נפש אלא ודאי דהחילוק הוא משום מוקצה.

(ג) ועיין במאירי ביצה דכתב דאם שניהם שוים בשיעורא ובטירחא הדין הוא דבורר אוכל, ובבית הבחירה להמאירי ביצה שם כתב דבורר איזה מהן שירצה. וצריכין להבין הסברא לצד זה או לצד זה. ונראה לי לומר דבספרו בית הבחירה קאי אליבא דפירש"י כאן בביצה דכתב דבורר פסולת כשהאוכל מרובה דמעושי בטרחא עדיף ולפי פירושו אין הפירוש שב"ה מתירין לבורר רק דהם סוברין דצריכין רוקא ליטול הפסולת ולא את האוכל משום דלמעושי בטרחא עדיף, וא"כ משמע היכא דשניהם שוים בטרחא בורר איזה שירצה דשניהם מותרים. אבל בחידושי המאירי לביצה כאן אוזל אליבא דפירש"י בשבת דף קמ"ב דקאמר שם בורר כדרכו אם ירצה משום דדין טירחא ודין בורר שוים במשקל ונוטל איזה שירצה, ומשמע דהיכא דליכא טעמא דטרחא שוב שורת הדין דבורר רק האוכל ודו"ק.

(ד) ובמה שכתבתי לעיל דכוונת התוס' בשבת היא משום מוקצה ולא משום בורר, נראה לי הטעם, משום דגבי בורר אנו מתחשבים עם המציאות של בורר פסולת מתוך האוכל, ואע"פ שמצד הדין אינו נחשב לפסולת כיון דבטיל אצל אוכל, מ"מ לענין בורר אנו הולכים אחרי המציאות, אבל לגבי מוקצה כיון דמוקצה הוא דין ואינו מציאות, אנו מתחשבים עם הדין, וכיון דבטל לגבי האוכל שוב לא הוי מוקצה, ודו"ק.

(ה) ולפי דברי הגהות מיימוניות הנ"ל דקושית הגמרא פשיטא היתה משום דלמה יטרח טירחא יתירתא בחנם, קשה על הרמב"ם דלמה משמיענו הדין דבפסולת מרובה על האוכל נוטל את האוכל ומניח את הפסולת הא פשיטא היא דלמה יטרח טירחא יתירתא בחנם כנ"ל. אבל אחר העיון יש לתרץ דבריו, דמאחר שהוא מפרש דהא דקאמר דנפיש בטירחא קאי על אוכל, דקאמר דבורר אוכל ה', הוה אמינא דמותר לטרוח טירחא יתירא, קמ"ל דהא דמותר לטרוח הוא רק שלא יעבור על איסור מוקצה דפסולת, אבל בלא טעם זה בוראי אסורה הטרחא, וזה משמיענו הרמב"ם ז"ל.

ועיין בר"ן כאן בביצה דפירש גם כן כמו הגהות מיימוניות דקושית הגמרא פשיטא היתה משום דלמה יטרח טירחא יתירתא בחנם, ובתירוץ הגמרא מביא הר"ן ב' פשטים, (א) כמו רש"י דקאי על הפסולת דמרובה בטירחא. (ב) דקאי על האוכל דמרובה בטירחא, כפי' ר"ת בשבת שם. וצריך לומר דפירש הר"ן הקושיא בגמרא לפי פירוש השני דקאי על האוכל, אבל לפי פירוש הראשון דקאי על הפסולת, אין הכי נמי דקושית הגמרא היתה פשיטא משום דמוקצה הוא ופשיטא דאסור ליטול את הפסולת, ודו"ק.

(ו) ובמה שתמהתי לעיל על הים של שלמה דנקט הקושיא של פשיטא כמו שפירש הגהות מיימוניות דלמה יטרח טירחא יתירתא בחנם, והתירוץ של הגמרא פירש דקאי על הפסולת דהיא מרובה בטירחא, ויוקשה עליו קושית ספר בתרא הנ"ל דמה מרויח הגמרא בהתירוץ דמיירי דהאוכל מרובה בכמות ורק דטירחת הפסולת מרובה, סוף סוף קשה פשיטא דלמה יטרח טירחא יתירתא בחנם. ולחומר

הנושא אמרתי לתרץ דבריו, דקושיית הגמרא פשיטא דלמה יסרח מירחא יתירא, הוא רק משום דאיכא ג"כ איסור מוקצה, אף ריש לומר דגם מוקצה הותר לגבי אוכל נפש, אבל כיון דיש כאן שנים, איסור מוקצה וגם מירחא יתירא, אז אמרינן פשיטא דלמה יסרח מירחא יתירא, אבל לפי תירוץ הגמרא דמיירי שהאוכל מרובה א"כ שוב אין כאן איסור מוקצה משום דבטל לגבי האוכל המרובה, שוב לא אמרינן פשיטא דלמה יסרח מירחא יתירא, דבלי האיסור מוקצה משום דבטל לגבי האוכל המרובה, שוב לא אמרינן פשיטא דלמה יסרח מירחא יתירא, דבלי האיסור מוקצה שפיר אמרינן דיוכל לטרוח ביו"ט מירחא יתירא ודו"ק.

(ז) ואגב במה שכתבו התוס' כאן בביצה י"ד ע"ב ד"ה הבורר וז"ל, ולאו היינו ברירה וכו' ותימה דבמס' שבת קאמר . . . ולכאורה צ"ע כוונתם במש"כ וכו'. אמנם המעיין בים של שלמה כאן, יראה שמשלים מה שחסר כאן.

בענין מילה שלא בזמנה דחייב בשבת

יעקב יצחק אלחנן הלוי רוטנבערג

(בלאאמו"ר הרה"ג מו"ה משה הלוי שליט"א

בנו של הרב הנאון אבד"ק וואוידיסלאב שליט"א)

תלמיד במתיבתא עץ חיים דכאבוב בברוקלין

במסכת שבת דף קלג. איתא דמילה שלא בזמנה אינו דוחה יו"ט. ורב אשי אמר הטעם דכתיב ביו"ט שבתון והוה יו"ט עשה ול"ת ואין עשה דמילה דוחה עשה ול"ת דיו"ט. והנה התוס' סוף מסכת חולין הביאו בשם הריב"א דאע"פ דאין עשה דוחה עשה ול"ת מ"מ הלא תעשה נדחית ואינו חייב מלקות ממילא גם במילה הל"ת נדחית. ובשו"ת חת"ס חיו"ד סי' רנ"א הביא קושיא דלפי הריב"א הנ"ל האיך יפרנס הסוגיא בסוף פרק ראד"מ דף קלז. כיש שני תינוקות למול ומל השלא בזמנו בשבת דחייב חטאת הא כיון דהל"ת נדחית מכח עשה דמילה ממילא ליכא בזדונו כרת והאיך חייב על שגגתו חטאת, עכת"ק. וכוונתו דגם בשבת איכא ל"ת ועשה והל"ת נדחית מפני עשה דמילה. ובשו"ת שואל ומשיב מהרד"ר ח"ג סי' ר' הקשה ע"ז דהא שבת הוי ל"ת שיש בו כרת ואין עשה דוחה אותה, כמבואר ביבמות דף ג: ולכאורה זה תמי' רבתי על החת"ס הנ"ל. ובשו"ת פני מבין חאו"ח סי' פ"ז כתב לתרץ דבאמת יש מחלוקת ראשונים בזה וקושיית החת"ס קאי לאותן שיטות. עיין ברש"י במסכת יבמות ו. ד"ה אלא לעולם, דסובר דעשה דוחה ל"ת שיש בו כרת. ובתשובות פאר הדור להרמב"ם סי' ס"ב הביא בשם הרי"ף דאסור לצאת בטלית בלילה בשבת כיון דלא קיים העשה, וביום מותר דעשה דציצית דוחה לל"ת דשבת, והקשה עליו דשבת הוי ל"ת שיש בו סקילה. (ועוד קשה דשבת הוי ל"ת ועשה). ובשו"ת פני מבין הנ"ל הוסיף דמסתבר דהריב"א סובר כן, דמה טעם דאין יכול לדחותו משום דל"ת שיש בו כרת אלים, והא ל"ת שיש עמו עשה כתבו התוס' בקידושין לד. ד"ה מעקה דג"כ אלים הלאו אפילו לנשים דפטור מעשה דיו"ט (לענין דאין יכול לשרוף קרשים ביו"ט מטעם

עדל"ת), וכיון דהריב"א לא השגיח בזה, וכתב דהל"ת נרחית, ה"ה לענין ל"ת שיש בו כרת. ויש להוסיף דבמילה יש עוד סברא, לפמ"ש התוס' זכחים לג: ר"ה בעינן דעשה שיש בו כרת חמיר ויכול לרחות אפילו שלא בעידנא ואפילו ל"ת שיש עמו עשה, ואפשר דמשו"ה מילה עדיף דהוי עשה שיש בו כרת ויכול לרחות גם ל"ת שיש בו כרת, וממילא קושית החת"ס במקומה עומדת.

ולכאורה קושית החת"ס קשה בין על רישא דמל התינוק דיום א' בשבת דר"ה חייב, ובין על סיפא דמל דע"ש בשבת דר' אליעזר מחייב, והיינו לפי שיטת הרמ"א ביו"ד סי' רס"ב ס"א דאם מל תוך ח' יצא, (ועי' ש"ך שם דחולק), ממילא אם מל התינוק דיום א' בשבת ג"כ קיים המצוה, ולכאורה להריב"א נרחית הל"ת ואמאי חייב חטאת לדברי הכל.

ועל קושיא זו י"ל לפמ"ש בשו"ת בית הלוי ח"ב סי' מ"ז אות ב' דעיקר מצות מילה הוא שביום השמיני יהי' נימול ומשו"ה פסק הרמ"א דאם מל תוך זמנו דיצא, לא משום דבשעה דמל קיים המצוה רק כשיגיע אח"כ יום ח' ויהי' נימול אז קיים המצוה ומשו"ה חשיב טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה (וכ' דמצא כן בצ"ח), ולפי"ז י"ל דרב אשי לשיטתו דקאמר ברף קלב: בעדל"ת דוקא דבשעה דקיים העשה מתעקר ללאו והכא כשמל בשבת דהוא יום ז' לא קיים העשה בשעה דמתעקר הלאו רק למחר ביום א' דהוא יום השמיני אז יקיים העשה ממילא, ומשו"ה לא שייך עדל"ת וחייב חטאת לכו"ע דאין הל"ת נרחית. ואפילו אי לא נימא כמו שכתב הבית הלוי, נמי י"ל דכוונת הרמ"א הוא דאין מוטל עליו עוד מצות מילה, ולא משום דבאמת קיים המצוה, דזה לא שייך רק ביום השמיני, רק כיון דכי מטא יום ח' כבר נימול, ממילא תו לא מוטל עליו המצוה. ולפי"ז בפשיטות י"ל דלא שייך עשה דוחה ל"ת, כיון דבאמת לא קיים המצוה בכלל. ועדיין מוטל עלינו חובת הביאור בסיפא דמתני' דאיירי דמל התינוק דע"ש בשבת דר' אליעזר מחייב ור' יהושע פוסר, ועל ר' אליעזר קשה קושית החת"ס דהא ודאי קיים מצות מילה כיון דהוי ביום ט', ולשיטת הריב"א נרחית הל"ת ואמאי חייב חטאת — וי"ל דר' אליעזר אוזיל לשיטתו בהך פרקין דמתיר גם מכשירין דמילה בשבת כגון להוציא האזמל מרשות לרשות או לכרות עצים לעשות פחמין כדי לעשות האזמל כדאיתא לעיל ק"ל ע"א, וא"כ הא דמחייב חטאת היינו כשמל התינוק לפי טעותו דהוי תינוק דיום השבת דגם מכשירין דוחה, וגם הריב"א מודה דהמכשירין אין דוחין הל"ת דדוקא עשה דוחה ל"ת, ודוקא במילה בזמנו גלי קרא דגם מכשירין דוחין, משא"כ התינוק דע"ש ודאי אינו דוחה ולא הוי בעידנא כלל, ואם לא עשה שום מכשירין רק עצם המילה, אה"נ דפטור מחטאת מכח עדל"ת, אבל עיקר רבותא דר"א הוא דלא סבר הא דטעה בדבר מצוה ועשה מצוה, ואז הוי פטור גם על המכשירין דלפי טעותו הוי מותר, וע"ז קאמר ר"א דחייב.

ודוגמא לזה מצאתי בשאגת ארי' סי' כ"ט דהקשה לשיטת הרמב"ם דהלובש בגדי כהונה שלא בשעת עבודה לוקה משום כלאים, א"כ האיך ילבוש אפי' לצורך עבודה כיון דבשעת לבישה לא מקיים העשה דעבודה לא הוי בעידנא ע"ש, ומה התם דא"א בענין אחר והוי לבישה ההכשר לעבודה ואפ"ה הקשה כן, כ"ש הכא

ראפשר לעשות המכשירין קודם שבת וראי דאינו דוחה הלא תעשה. — ועל קושית השאג"א י"ל דאי לא שרית לי' ללבוש האבנט דכלאים ממילא הוי מחוסר בגדים ופסול לעבודה וממילא בטלת כל מצות עבודה, ומשו"ה מורה דמצותה בכך, משא"כ בשאר עדל"ת דאין עקירת המצוה לגמרי אי לא שרית בכהאי גוונא, וא"א למילף מעבודה לשאר דוכתי, כיון דעבודה מתעקר לגמרי משו"ה התירו.

עולת שבת בשבתו

פרשת ויגש

ואל יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה, ופרש"י חשוב אתה בעיני כמלך. יל"ד מה זה נתינת טעם שאל יחר אפו. ונ"ל פשוט עם אותה שאמרו, כל הכועס אפי' פוסקין גדולה מן השמים נוטלין אותה ממנו, וזהו שאמר, אל יחר אפך, שהרי אתה חשוב כמלך, ויש לך לדאוג שתפסיד הגדולה ע"י כעס. (הגאון מוה"ר יעקב מעמדין זצ"ל¹)

כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים. במס' ב"ב דף קכ"ג בעא מני' אבא חליפא וכו' בכללן אתה מוצא שבעים בפרטן אתה מוצא שבעים חסר אחד, א"ל תאומה היתה עם דינה דכתיב ואת דינה בתו, אלא מעתה תאומה היתה עם בנימין דכתיב ואת בנימין אחיו בן אמו וכו'. לכאורה צ"ע בשלמא ואת דינה כתיב בענינא דמנאה הקרא יורדי מצרים אבל ואת בנימין אחיו בן אמו, אינו כתיב באותו ענין במספר יורדי מצרים, וגם ואת בנימין כתיב לעיל מני'. הנלע"ד הוא זה, דה"פ דש"ס, מצינו בפייטן דיעה אחת דנתחלף יוסף ודינה יוסף הי' ברחם לאה ודינה ברחם רחל ונתחלפו, נמצא לפ"ז אי אזלינן בתר עיבור, א"כ הי' יוסף בן לאה, ולא הי' אחיו של בנימין מאמו, אבל אי אזלינן בתר לידה, הי' בנימין אחיו מאמו, אבל התאומה שנולד עם יוסף היא אחותו של בנימין, (ואותו) [ואותה] תאומה הי' תחילה בבטן אחד עם דינה ברחל, מש"ה בל"ז אין להקשות מואת בנימין, די"ל שהי' לו אחותו, אבל לא נולד [תאומה] עם בנימין, רק התאומה שנולד[ת] עם יוסף, והיא היתה אחות דינה, וא"כ כבר בא במספר שמות מרבוי דקרא ואת דינה, אבל עתה דקאמר ואת בנימין אחיו בן אמו, משמע שהי' ליוסף ולבנימין אם אחד, וא"כ אזלינן בתר לידה, לפ"ז ואת בנימין קאי ע"כ אתאומה שנולדה עמו, דאין לומר (אם) אותה שנולדה עם יוסף, לפ"ז הל"ל גבי יוסף, אלא ע"כ שתאומה נולדה עם בנימין, לפ"ז הוי ע"א, וא"כ מקשה הש"ס שפיר.

(הגאון מוה"ר דוד אופנהיים זצ"ל אבר"ק פראג²)

(1) הועתק מעצם כתי"ק.

(2) הועתק מעצם כתי"ק.

ויחי

לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו עד כי יבא שילה. ו"ל הפי' בזה, לפי שמצינו (מלכים א', י"א) שהנביא אחי' השילוני קרע בשלמה החדשה שנים עשר קרעים להורות שיקרע מלכות בית דוד, ופירש הרד"ק למה נקרא שמו שילוני לפי שהי' מן שילה, וזהו הפי', לא יסור שבט מיהודה וגו' עד כי יבא שילה, היינו אחי' השילוני, והוא יחלק המלוכה.
(הגאון מוה"ר יחזקאל קאצנעלבונינען זצ"ל אבר"ק אה"ו¹)

שמות

במדרש רבה פרשת שמות עה"פ ויאמר מלך מצרים למילדות וגו', מי היו המילדות, רב אמר כלה וחמותה יוכבד ואלישבע בת עמינדב, ר' שמואל בר נחמן אמר אשה ובתה יוכבד ומרים, ולא היו למרים אלא ה' שנים וכו'. ודברי המדרש צריכין ביאור להבין ההמשך שמסיים המדרש ולא היו למרים אלא ה' שנים, מאי נפקא מינה. וי"ל עפ"י מה דאיתא בש"ע אהע"ז סי' כ"ב סעיף ה' לא יתייחד איש אחד אפי' עם שתי נשים יעווי"ש, ושם בסעיף י"ד, דמותר להתייחד עם אשה וחמותה מפני ששונאות זו את זו ואין מחפות זו על זו, וכן עם אשה שיש עמה תינוקת קטנה שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה שאינה מזנה לפני' לפי שהיא מגלה את סודה. והנה איתא במדרש עה"פ ותיראן המילדות את האלקים ולא עשו כאשר דיבר עליהן מלך מצרים, א"ר יוסי בר חנינא מלמד שתבע אותן להזדווג להם ולא קבלו ממנו. והנה פשיטא דתביעה זו לא היתה כי אם במקום יחוד, וא"כ לכאורה יקשה איך מעיד עליהן הכתוב ותיראן המילדות את האלקים, אם יראי אלקים היו איך לא חששו לאיסור יחוד עם פרעה. וי"ל דזה הי' קשה לי' להמדרש באומרו מי היו המילדות, כלו' אם יראי אלקים המה איך נתייחדו עם פרעה, וע"ז השיב רב שהיו כלה וחמותה דלא שייך בהו יחוד כנ"ל, ור' שמואל בר נחמן אמר דהיו אשה ובתה, אולם הבת היתה בת ה' שנים, ובאשה שיש עמה תינוקת קטנה, ג"כ שרי.

(הגאון מוה"ר שמואל שמעלקא הלוי הורוויץ זצ"ל אבר"ק טארנא⁴)

3) בזרע אברהם על מדרש איכה (עה"פ על אלה אני בוכי') ששמע ר"ז מפ"ק בהיותו בהאמבורג. — ועיין גם בחת"ס עה"ת בפרשתן עה"פ הנ"ל.
4) הוא בנו של הגאון מוה"ר יהושע הלוי הורוויץ מפרעמיסלא הנודע בשם „ר' יהושע הארוך". וגם את הגאון מוה"ר שמואל שמעלקא הלוי היו קורין בשם „הויכער רבי ר' שמעלקא". — נתקבל לאבר"ק טארנא בשנת תת"ז לפ"ק. — כ"ק מרן אדמו"ר הראשון מוהר"ש זצוק"ל בהסכמתו לספר ויכתוב משה כותב עליו: זקני הגאון הקדוש המפורסים על כל פני תבל הנקרא רבי ר' שמעלקא זצלה"ה אבר"ק טארני יע"א. — נלב"ע ביום ד' א' לחודש אלול שנת תנ"ו ומנ"כ בטארנא. (בנו הוא הגאון המפורסם מוה"ר מאיר הלוי אבר"ק טיקטין זצ"ל הנודע בשם „מהר"ם טיקטין"). — ר"ז העתקנו מתוך כת"י נכדו הגאון מוה"ר מרדכי הלוי הורוויץ אבר"ק שטערין ובאלחוב, והגיע אלינו ע"י ידידנו האברך החשוב היקר והמפואר מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י. ינשאוהו ר' על גפי מרומי הצלחות.

ויאמר מי שמך לאיש שר ושופט עלינו, ובמדרש רבה, אמרו ל' והלא בנה של יוכבד אתה ואתה מבקש להיות שר ושופט עלינו. והוא תמוה, דמה היתה כוונתם באמרם והלא בנה של יוכבד אתה לענין מי שמך שר ושופט. וי"ל בכוונתם, דהנה כתיב לא יסור שבט מיהודה וגו' עד כי יבא שיל"ה, ואמרו דורשי רשומות דהיינו משה רבינו כי תיבת שיל"ה בגימט' מש"ה, ומשה רבינו ה' מלך כדכתיב ויהי בישורון מלך, זה משה. והנה מבואר במס' סוטה (י"ב ע"א) עה"פ ותרא אותו כי טוב הוא, ר' יהודה אומר טובי' שמו, הרי דיוכבד אמו קראתו בשם טובי', ובתו של פרעה קראתו בשם משה כמבואר בקרא ותקרא שמו משה כי מן המים משיתהו. והנה קיימ"ל בטור אה"ע דלענין גיטין וקידושין השם שקורין לו אביו ואמו אותו השם הוא העיקר. והשתא אתי שפיר, דכך אמרו לו, אתה רוצה להיות שר ושופט עלינו, מחמת הפסוק עד כי יבא שיל"ה שהוא בגימט' מש"ה ולכן אתה מחזיק עצמך למלך, אמנם באמת בנה של יוכבד אתה, וטובי' שמך, כי בשם זה קראך אמך, ושם זה אינו בגימט' שיל"ה, וא"כ מי שמך לאיש שר ושופט עלינו.

(הגאון מוה"ר גבריאל עשקעלים זצ"ל אבר"ק ניקלשבורג')

וארא

ויאמר משה וגו' דרך שלשת ימים נלך במדבר. ותמהו המפרשים איך אמר דרך שלשת ימים נלך הלא מיחזי כרמאות, שהרי רצונו ית"ש ה' להוציא את בני ישראל משם שלא יוסיפו לראותם עוד עד עולם. וי"ל ע"ד הרמז, דנודע מה שהקשו הקדמונים בענין מהירת הקץ במצרים, הלא עדיין לא נשלם הזמן של ארבע מאות שנה, ותירצו ששאר הגליות השלימו הזמן. והנה בספח"ק נועם אלימלך (כפ' מקץ) כתב על הפסוק יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונח' לפניו (הושע ו'), שהשי"ת יחיינו משני חורבנים, וביום השלישי היינו בבנין בית המקדש האחרון שיבנה ב"ב יקימנו ונח' לפניו, עכדה"ק. וזהו שרמז משה רבינו לפרעה בלישנא דחוכמתא, שלא יפלא בעיניו שרצונו לצאת אף שעדיין לא נשלם הזמן, כי דרך שלשת ימים נלך במדבר, כלו' שיתארכו ימי הגלות הדומה למדבר, דרך שלשת ימים, שמתחלה יהי' שני חורבנות ואריכת הגלות להשלים הזמן, וביום השלישי בבנין בית השלישי אז יקימנו ונח' לפניו לחירות עולם.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

5) כתבנו אודותו בכר"ש שנה ג' קונט' ג' עמוד כ"ה. — ד"ז הובא בספר פרח לבנון (ברלין תע"ב) להג"ר יהודה מבית פרץ, ששמע כן ממוה"ר שלמה זלמן מלכו"ב ששמע כן מפי רבו הג"ל.

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס „יוסף הלל“ להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

ויגש

קאפ' מ"ד פסוק כ'.

ואחיו מת, מפני היראה הי' מוציא דבר שקר מפיו וכו'. בנמרא דשבועות (דף ל' ע"ב ודף ל"א ע"א) למדו שם הרבה דברים שדומין לשקר ואסורין משום דכתיב מדבר שקר תרחק, ובאמרם שם מנין לתלמיד שאמר לו רבו יודע אתה בי שאם נותנין לי מאה מנה איני מבדה, מנה יש לי אצל פלוני ואין לי עליו אלא עד אחד, מנין שלא יצטרף עמו ת"ל מדבר שקר תרחק, ופריך האי מדבר שקר תרחק נפקא הא וראי שקורי קא משקר וכו'. משמע מזה שעל שקר מוחלט לא שייך הלשון מדבר שקר, וכאן נקט רש"י הוי מוציא „דבר שקר“ מפיו. ובדפח"ר ובדפוס אלקבץ הנוסחה, הי' מוציא שקר מפיו

קאפ' מ"ה פסוק כ"ח.

רב עוד, רב לי עוד שמחה וחדוה הואיל ועוד יוסף בני חי: ממה שכתב רש"י שני פעמים תיבת עוד, „רב לי עוד“, „הואיל ועוד“ אינו נשמע איך מפרש תיבת עוד שבפסוק, אם הוא נמשך למעלה ופירושו רב עוד שמחה, או שרק תיבת רב מפרש רב שמחה, ותיבת עוד נמשך למטה, עוד יוסף בני חי, אכן ממה שנרשם הד"ה רב עוד יש ללמוד שמפרשו למעלה.

אמנם הרא"ם לא הי' לו הד"ה כמו שהוא לפנינו, רק הד"ה הי' נרשם רק בתיבת רב, וכתב שמלת עוד שבמאמר רב לי עוד שמחה וחדוה היא מנוסחא משובשת, כי אין לה טעם במקום הזה, והראוי להיות רב לי שמחה וחדוה, עכ"ל. וכתב עליו בספר אמרי שפר (להרב ר' נתן שפירא בעל מבוא שערים) וז"ל, ואני אומר ספרי רש"י הראשונים והאחרונים יוכיחו שבכולן כתוב מלת עוד וכן הביאה ג"כ הר"ר יצחק ערמא בעל העקידה ז"ל, ואלו הי' נמצא נוסחא אחת שאין בה מלת עוד היינו שומעין לה אבל מחקין שבספרים חדשים אין למדין מהם וכו', והאריך שם בפירוש מלת עוד ע"ש. וכתב שאפשר שלפ"ז יהי' מלת עוד נדרש לפניו ולאחריו, ויהי' מתפרש לשני ענינים וכו', ועי"ל שלפ"ז אין מלת עוד נדרש אלא לפניו לבד ויאמר ישראל רב עוד שפירושו רב לי עוד שמחה וחדוה, ומה שכתב אח"כ הואיל ועוד יוסף בני חי אין מאמר „הואיל ועוד“ פירושו של מלת עוד הכתוב בפסוק, אלא לשונו של רש"י הוא, והכל הוא פירושו של יוסף בני חי, עכ"ל בקיצור. ובדפוס הראשון הנוסחה, רב לי עוד שמחה וחדוה הואיל ויוסף בני חי, לפי נוסחה זו שנשמטה מלת „עוד“ האחרונה, פשוט הוא שרש"י מפרשו רק אשלמעלה, וכפירושו של הרר"ן. ומה מאד היתה לו רב שמחה וחדוה אם הי' רואה שהסכימה דעתו לדעת נוסחה הישנה הזאת. — אמנם הטעם מוכיח כפירוש הרא"ם, שהרי „עוד-יוסף“ הוא במקף.

ויחי

ברש"י דפוס אלקבץ לאחר סיום הסדרא יש פנים אחרים וכן נוסחתו:
מ"ט. ג'.

כחי וראשית אוני, בא הכתוב ללמד כשאין אדם מוליד בנים כחו עומד במקומו וכיון שיווליד בנים תשש כחו לפי שהוא טורח בהם מאין יבא פרנסתן ואם אירע בהם דבר יושב ומתקוטט עליהם: (ה) כלי חמס מכרותיהם, מכר כלי חמדה שחמסתם ומכרתם אותו: (ח) יהודה, שנאמר ומורה ועוזב ירוחם, על ידי שהורה על מעשיו שנאמר ויכר יהודה זכה למלכות ולכל טובות שאין להם הפסק: יודוך אחיך מורה לך שקבלתו על ידך ולא נהרג, ומודין לך אחיך שהצלתן מקטיגוריא של עתיד לבא, וסוף עתידים כל אחיך לקרות על שמך יהודים: (ט) מטרף בני עלית, אי אתה מתעלה בעולם אלא בשעה שאתה נוטל המלכות: (י) ולו יקחת עמים, שמקחה שיניהם של אומות העולם: (יא) ולשורקה בני אתוננו, זה דורו של משיח, כשם שגפן שורק אינה מקבלת הרכבה כך אין מקבלים גרים לימות המשיח: (יד) חמור גרם, שאין בו אלא העצמות לפי שהוא יגע בתורה: רובץ בין המשפטים, שהיה מתאוה לדברי תורה בעפר רגלי חכמים, ושותה בצמא את דבריהם: (טו) וירא מנוחה, זו מנוחתה של תורה: ויט שכמו לסבול, שהוא מכתף בדברי תורה: ויהי למס עובד, שהוא מספיק הלכות לכל השבטים: (כ) והוא יתן מעדני מלך, זו היא יונה שעולה לשלחן מלכים. על זאת יתפלל, מהו לעת מצוא אמר רב לעת מוצאו מן העולם שאין לך שעה שקשה בעולם משעה שאדם נפטר מן העולם. ר' חנינא אומר לעת מצוא זו אשה טובה לפי שאין לך מדה טובה בעולם יותר מן התורה ומשל בה הכתוב את האשה שנאמר מצא אשה מצא טוב, ונאמר מוצא אני מר ממות את האשה וכן הוא אומר אעשה לו עזר כנגדו, כיצד נקלע לאדם מצוה נכנס לביתו ונמלך באשתו ומה אומרת הן, נעשה לו עזר, ונמצאת מצוה נעשית על ידה. לא זכה אומרת לא, ונעשה לו כנגדו ונמצא הפסד על ידה: אמר רב מאי דכתיב בגוי נבל אכעסם זו אשה רעה:

(בראש הפרשה קאפ' מ"ז פסוק כ"ט)

ויקרא לבנו ליוסף, אמר לו את הגרמת לי שארד כאן עליך, ראוי אתה שתעלני: אם נא, נא ג' פעמים למדנו יעקב אבינו דרך ארץ שכל המבקש דבר מחבירו אם אמר לו עד ג' פעמים ועשאו מוטב, ואם לאו אל ישנה בו: חסד ואמת, אם נאמר חסד למה נאמר אמת אמר לו אם אתה עושה עמי חסד לאחר מיתה הכל אומרים עליך מה שעשה עמו בחייו כאמת עשה, ואם לאו הכל אומרים לא עשה עמו חסד: אל נא תקברני, ברית כרותה לאדם שכלן מתים ויש שהם חיים מתים אלא ושכבתי עם אבותי אמר לו מוכתח אני שאפילו שתקברני במצרים אני הולך עם אבותי אלא שתגרום לי גלגול, אמר ר' יצחק מכאן שידוע אדם במיתתו להיכן הוא הולך אם במקום צדיקים או במקום רשעים (ל) ונשאתני ממצרים, אפילו אדם מת בקרון או בספינה בים או בנהר או במדבר או בישוב נפשו קודמת והולכת עם אבותיו לכך נאמר ושכבתי עם אבותי ואחר כך ונשאתני ממצרים: אנכי אעשה כדברך, ה' לו לומר אעשה כדברך מה ת"ל אנכי, אמר ר' אבא כך אמר לו כשם שהשבעתני שאעלך כך אני משביע את השבטים שיעלו אותי: (לא)

וישתחו ישראל, אמר רבא בר מרי מלאך המות ראה יעקב באותה שעה וישתחו ור' חנינא אמר שראה את מטתו שלימה: השבעה לי מפני טורח המלכות שלא ישכחהו. (מח) (ב) ויגד ליעקב, רוח הקדש הגידה לו: ויתחזק ישראל, למה ציער עצמו באותה שעה, אמר אלו לגיון אחד שלח אצלי בגדים חייב אני לנהוג בו כבוד ויוסף מפני שהוא בני אנהוג בו בזיון: (ז) ואני בכואי מפדן, אמר לו כשם שאתה מצטער על עצמך להקבר בארץ ישראל כך ה' לך להצטער לקבור את אמו רחל שם, אמר לו לא מתה אלא בדרך: (מט) (א) ויקרא יעקב, אמר ר' יוחנן מעשיו וצדקותיו של אדם אין מתבקשין אלא בשעה שנפשו של אדם מצטווה ממנו שנאמר לעת מצוא לעת מצוא הנפש, עלי' אמר שלמה אין שליט ברוח וגו', ירושלמי אין שלטון כיום המות, שנאמר וישכב דוד עם אבותיו קראו בשמו כשאר כל אדם ולא כמלך לקיים מה שנאמר אין שלטון וגו'. אין אדם שליט ברוח: האספו, והלא קבוצה ואסיפה אחת היא אלא רמז להם שעתידין להגלות שתי פעמים שנאמר אסוף אסיפם: כל שראוי לתוכחת לא הוכיחו בפני חבריו שחם על כבודו שלא יכישוהו אחיו:

תם, תהלה לאל בורא עולם חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים.

שמות

קאפ' א' פסוק ט"ו.

ושם השנית פועה. פירש"י פועה לשון צעקה כמו כילדה אפעה (ישעי' מ"ב). ושם כתב הראב"ע אפעה, אצעק, ואין ריע לו, אבל רש"י מצא לו חבר, והוא, (שם מ"א כ"ד) ופעלכם מאפע, כתב רש"י אינכם אלא פועים ומרימים קול, ובלשון הגמרא מצינו הרבה מזה הלשון כמו שאמרו (סוכה ל"א). פעיתא היא דא פירש"י קולנית היא זו. וכן בביצה דף ז' ביעי דפחיא פירש"י כמו דפעיא הנולדים מתרנגולת חי' שפועה בלירתה.

שם פסוק ט"ז.

כילדכן, כמו בהולידכן: ברפום הראשון וברפום אלקבץ דיבור זה אינו דיבור בפ"ע רק שהוא המשך דברי רש"י בפסוק הקודם שפירש שמילדות הוא לשון מולידות אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד כמו שובר ומשבר דובר ומדבר כך מוליד ומילד (וברפ"ר כמו מוליד ומילד) כילדכן כמו בהולידכן, ע"כ. והכוונה שכ"כ בילדכן שבא בדגוש הלמ"ד הוא כמו בלשון הקל בהולידכן בלא דגוש. והמדפיסים שראו שמפרש את הפסוק בילדכן, הפסיקו באמצע דבריו בפירוש שפרה, זו יוכבר, כדי להעמידו על הפסוק שמפרשו.

שם פסוק כ'.

כסה"ד ואל תשיבני וילך וישב וירד ויצא לפי שאינן מגזרתן של אלו שהרי היו"ד יסוד בהן, ירד ויצא וישב וילך, יו"ד אות שלישית בו. הנה מה שמסיים רש"י יו"ד אות שלישית בו נראה ככפל לשון שהרי אמר שהיו"ד יסוד בהן. ועוד מה זה ששינה לדבר בלשון יחיד הרי המדובר הוא בכמה

תיבות והול"ל היו"ד אות שלישית בהן כמו שהתחיל שהיו"ד יסוד בהן. ובדפח"ר הנוסחה היא, ואל תשיבני וילך וישב ויצא לפי שאינן מגזירתן של אלו שהרי היו"ד יסוד בהן יצא ילך ישב, הלך ה"א אות שלישית בו. ורצונו שבתבת וילך היסוד הוא ג"כ ילך, והגם שאינו כמו האחרים שאין אומרים ילך כמו יצא רק שאומרים הלך, מ"מ יש בו ג"כ אות שלישית וה"א אות שלישית בו.

וארא

קאפ' ז' פסוק ג'.

באה"ד אמרתי אך תיראו אותי תקחו מוסר. טעות נפל בספרים שנדפס תיראו ותקחו בוי"ו לבסוף שהוא נוכח לרבים, וצ"ל אך תיראי אותי תקחי מוסר ביו"ד לבסוף שהוא נוכח לנקבה שכן הוא בפסוק, וכל הענין נאמר שם בלשון נקבה מוסב על ירושלים. ובדפח"ר ובדפוס אלקבץ הוא נכון.

קאפ' ט' פסוק י"ז.

עורך מסתולל בעמי, כתרנומו כבישת ב' בעמי, והוא מגזרת מסלה דמתרגמינן אורח כבישא: מזה שמתורגם מסלה אורח כבישא שהוא מלשון דרך אין ראי' שיהא מסתולל מלשון כובש שאפשר לפרשו מלשון דורך בעמי, מלשון על במותימו תדרוך (דברים לג, כ"ט). אבל בדפח"ר הנוסחה הוא, והוא מגזרת מסלה דמתרגמינן אותו כבישא. ובאמת כן הוא מתורגם בכמה מקומות בשמואל א' ו', ובש"ב כ', ובישעי' ז' ול"ו, ועוד בכ"מ, ומן התרגום הזה שמסלה מתורגם כבישא הביא שפיר ראי' שמסתולל הוא כובש.

תמיהות וישובים

ישוב לקושית השער המלך, ותמי' על ספר סדר הדורות

השער המלך פ"ד הל' ב' מהל' גירושין ד"ה מעתה הקשה על הא דאמרין במס' פסחים דף י"ד. אר"מ מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח וכו' אף שמתמאין בידים את הטהורה. והקשה הא תרומה טמאה מן הנשרפין והו"ל כתותי מיכתת שיעורי' וא"כ למה לא נשרוף כיון דלשריפה עומד חסר השיעור לטמא אחרים, (מובא ג"כ בתוס' רע"א על משניות פסחים פ"א מ"ו). ואפשר לישב דהתרומה טמאה היתה שמן ובמשקין אין צריך שיעור לטמא אחרים, [עי' ר"ש מקואות פ"א מ"א ושאר משניות שם. ועי' מס' פסחים דף י"ד ע"א תר"ה דאיכא דמדרבנן בודאי לא בעינן רביעית*], ועי' יבקש דעת אות נ"ג, ועי' שפת אמת פסחים י"ד: ד"ה אפילו בראשון] ודו"ק.

* * *

(*) בתוס' חולין פ"ו ע"ב ד"ה כל משקה, כתבו דתרומה וקדשים מטמאים בפחות מרביעית ודוקא לחולין הוא דבעי רביעית יעו"ש, וא"כ אתי שפיר, דהרי הכא מיירי בתרומה.

בספר סדר הדורות בסדר תנאים ואמוראים אות פ' — פלימו, נזכר פסחים ח' ע"ב ועוד מ"מ. ופלא שנעלם ממנו דגם בברכות דף מ"ח: נזכר פלימו**), שהיא מס' הקודמת.

נחום מאיר גערמאן

מגיד שיעור בישיבת באבוב בני ציון
ברוקלין, ניו יארק

ישוב לקושיית הגר"א

ידוע הקושיא המובא בשם הגר"א שהק' על המג"א בהל' חנוכה סי' תרע"ה סק"ג שכ', ונ"ל דבנר של שמן אין הידור מצוה בין רב למעט, אבל בנרות שעוה כשהם ארוכות הן נאין יותר, ע"כ. והגר"א ז"ל תפס עליו מתוס' ביצה כ"ה. ד"ה והמסתפק ממנו חייב משום מכבה וכו' הואיל דבאותה שעה שהוא מסתפק ממנה מכבה קצת ומכסה אורו דלא יכול לאנהורי כולי האי כי איכא שמן מועט בנר ע"כ, ומוכח לכאורה דגם בשמן יש הידור ברב, כי עי"ז האור דולק יותר טוב, עכ"ק.

ולפענ"ד נראה דלק"מ, דהרא"ש שם במס' ביצה פ"ב סי' י"ז כ' בא"ד, כתבו התוס' הא דחשיב ל' מכבה דכשממעט השמן, ומרחיקו מפי הנר" שהוא דולק מיד כהא אור הנר ואין דולק יפה כבתחלה והוי ל' מכבה, עכ"ל. (ולא משום גרם כיבוי, דחולק על התוס' שכתבו הטעם משום גרם כיבוי עיי"ש). וא"כ נראה ברור שכביית הנר ואור הנר תלוי בהרחקת השמן מהפתילה שהיא על פי הנר, משא"כ אם השמן קרוב לראש הפתילה על פי הנר אין חילוק בין אם הוא כלי גדול או כלי קטן המכיל מעט שמן בתוכו, רק כל זמן ששניהם מלאים על גדותם, אורם שוה כקטן כגדול, כי קוטן וגדול האור תלוי רק בריחוק וקירוב השמן להפתילה, והחוש והמציאות מעידים ע"ז ג"כ, וא"כ לק"מ, דכוונת המג"א בין רב למעט, פי', כלי גדול, וכלי קטן דוגמת נרות שעוה שהביא שם. — ואף אם נאמר הכוונה בין רב שמן למעט שמן, יהי' הפי' כשהפתילות צפים על פני השמן ממש (כעין שעושים היום בנרות שבת של שמן), ואינם סומכים על פי הנר, וא"כ שוב אין נפק"מ בין רב שמן למעט, כל זמן שהשמן והפתילה קרובים, אבל אה"נ בזה יודה המג"א אם הפתילות מונחין על פי הנר יש יותר הידור למלאות הנר ולקרב השמן להפתילה, למען יאיר היטב.

אשר זעליג גאלדמאן

מגיד שיעור בישיבת באבוב בני ציון
ברוקלין, ניו יארק

** בקובץ „אוצר החיים" (דעווא תרפ"ט) עמוד רכ"ו, הובא בשם גמרא כתב"ד, הגירסא בברכות מ"ח ע"ב „פלומנו".

הנאהבים והנעימים

(מדור זה מוקדש להדפסת חידו"ת בפלפול ואגדה שרידי אש שנשארו לפליטה מחידושי האברכים והבחורים תלמידי ישיבות „עץ חיים" רבאבוב בגאליציע, שנחרגו ונשרפו על קידה"ש בשנות הזעם ת"ש-תש"ה לפ"ק).

שתי הערות

מהאברך המפואר החו"ב מו"ה לוי פערלמאן הי"ד מפאדגורזע⁽¹⁾

בשו"ע יו"ד סי' רמ"ב סעיף א' כתב המחבר, חייב אדם בכבוד רבו ויראתו יותר מבשל אביו. וכתב שם הט"ז בסק"א, דהטור סיים שאביו מכיאו לחיי עוה"ז ורבו מכיאו לחיי עולם הבא ואין לך כבוד (מכבוד) [ככבוד] רבו ומורא כמורא ואמרו חכמים ומורא רבך כמורא שמים. והקשה בפרישה אם כן מאי יותר מאביו הא גם באביו כתב הטור ריש סי' ר"מ דכבודו ומוראו ככבוד ומורא השם, ותירץ דכל המוקש אינו שווה לגמרי אל המקיש, משא"כ מורא רבך כמורא שמים דדרשוהו מן את ד' אלקיך תירא לרבות רבו, הרי נכתבו שני המוראות במקרא א' להודיע שהם שווים לגמרי עכ"ל. וכתב על זה הט"ז, ולא נהירא דודאי כל מידי דהוקש לחבירו אין ביניהם חילוק כלל וכו' יעווי"ש. אמנם באמת יש ראי' לדברי הפרישה, מדברי התוס' במס' בכורות (דף ו' ע"א) ד"ה פירש, שכתבו וא"ת לוקמא בכיבוד אב ואם דמשווה כבודן לכבוד המקום וכו' וי"ל דמשמע ל' דומיא דמורא של מקום וזה אי אפשר עכ"ל. הרי ראי' מפורשת לדברי הפרישה.

* * *

המג"א בריש סי' רט"ז הביא בשם המרדכי פרק אלו דברים ראין מברכין אלא על דבר שהגוף נהנה ממנו. ולכאורה יש להעיר ע"ז מדברי הגמ' (ברכות מ"ג ע"ב) אמר רב זוטרא בר טובי' אמר רב מנין שמברכין על הריח שנא' כל הנשמה תהלל י"ה איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו הוי אומר זה הריח. הרי דמברכין אף שאין הגוף נהנה ממנו⁽²⁾.

(1) איש חסיד הי' בעיר פאדגורזע, מחשובי ויקירי חסידי באבוב, ושמו מו"ה מנשה יחזקאל פערלמאן הי"ד, (בן הנגיד המפואר מיקירי ק"ק קראקא החסיד המפורסם מו"ה משה פערלמאן בנו של הג"ר נפתלי בנימין פערלמאן זצ"ל אבד"ק מישלעניץ, וחתנו של הרה"ח מו"ה אברהם שנעה חתן הג"ר אלעזר הלוי הורוויץ אבד"ק ראהטין ומח"ס דבר הלכה). זכה לנשוע ג' ארזים בישראל, הם ג' בניו היקרים והמצויינים המסולאים בפז, ונקובים בשמותם, מו"ה נפתלי בנימין הי"ד, מו"ה לוי הי"ד, והב' חתן שלמה הי"ד. הצד השווה שבהם שכולם הצטיינו במיוחד בתורתם ובחסידותם, ביראתם ובענוותנותם. כל ידידיהם ומכיריהם ימלאו פיהם בתהלתם ויספרו עליהם גדולות ונצורות. — הבכור מו"ה נפתלי בנימין נולד בשנת תרס"ה בערך ונשא אשה בתו של הרה"ח מו"ה אהרן וואהלמוט הי"ד ממשלעניץ (חתנו של הג"ר שמעון מאיר דערשאוויץ ז"ל אבד"ק מישלעניץ). נהרג עקה"ש יחד עם אשתו וילדיהם במחנה ההריגה אשר בבעלזין ביום

פנקס הלואת חן והכנסת אורחים

(המשך מקובץ שלפנ"ז)

הסכמת הרב המאה"ג בוצ"ק חו"פ טוביינא דחכימי חכם הרזים
החסיד המפורסם מורינו ורבינו המקובל האלקי כבוד מו"ה משה
אברק"ק דאלינא, וזה לשונו הטהור:

ברם זכור אותו האיש אליהו זכור לטוב ה"ה הרבני המופלא הותיק הישישי
מו"ה אליהו במו" שלמה מק"ק בורשטין אשר פעל ועשה דבר גדול, והצליח וגם
עשה פרי, וילך אליהו להראות את אחיו אחב"י את הדרך ילכו בה ואת המעשה
אשר יעשו לשקוד בתקנת עניים ואביונים, והנה מעשיו מעשה אלקים המה, ועלה
פי שנים ברוחו בנ' עמודי עולם אשר העולם נשען עליהם, וקיימו וקבלו עליהם
חבורה של הלואת חן חן לו והכנסת אורחים, וכעת בא סכום המעות לערך אלף
ושני מאות זהובים ריינוש, מלבד מעות ער"ה שהתנדבו כל א' מה שידבנו לבו
בעת ההוא, וד' יוסיף לנו כהנה וכהנה עוד נדבות, ע"כ באתי בתפלה למשה
בעשרה מיני לשונות של תפלה לעורר לבבות אחב"י העשיר ל"ו ירבה והדל לא
ימעיט לתת את תרומת ד' לחבורה הלזו, ואחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד
שיכווין לבו לשמים, לצרף כל פרוטה ופרוטה לחשבון גדול, להיות כסף מתוקן
לעת מצוא להלות לעניים ולאביונים בעת דוחקם, ואתא קומצא ודחי כמה אלפים
דינין קשיין מאחב"י, ע"כ חוסו וחמולו על נפשות אביוני עמנו, ואיש את אחיו
יעזורו ויאמר חזק ונתחזקה בעד עמנו לתמוך עני ורש בנדבת חבורה הלזו, ולא
ישמע לקול לו כל אליו לאמר כלו מעותיכם דבר יום ביומו, פן יפגענו ברעב
ובחוסר כל, אל תפן ליצר האומר מצפון זהב יאתה, ואדרבה מצפון תפתח הרעה
ח"ו, ורב חסד מטה כלפי חסד, ובאתערותא דלתתא יתער רב חסד דלעילא,

כ"ב מרחשון שנת תש"ג לפ"ק. — הבן השני מו"ה לוי נולד בשנת תרס"ז בערך ונשא
אשה בתו של הנאבד"ק קראקאוויץ (סמוך ליעריסלאוו). נהרג עקה"ש יחד עם אשתו
וילדיו, ולא נודע לנו מתי. — הבן השלישי הב' החתן שלמה נולד בשנת תרע"א בערך,
בשנות הזעם בהיותו בעיר באבוב בגולה יחד עם אביו, נתחתן עם בתו של הרה"צ מוה"ר
חיים יעקלי הלוי ראזענפעלד הי"ד מקרשאנוב. נהרג עקה"ש יחד עם אביו בגיא ההריגה
בבעלזין ביום ז' לחודש אלול שנת תש"ב לפ"ק. — שלשתם למדו בישיבת עץ חיים
דבאבוב סניף פאדגורוצ, ונפלאות יסופר על גורל בקיאותם בש"ס ואחרונים ועוצם
חריפותם, נוסף לזה יראתם הקודמת לחכמתם ונועם מדותיהם, נפשם היקרה ולבבם
הטהור, אהובים למעלה ונחמדים למטה.

ההערות הללו ממו"ה לוי הי"ד שנרפסו כאן, מובאים בשו"ת אמרי דוד (לדו"ז הנ"ד
דוד הלוי הורוויץ אבר"ק סטאניסלאוו) בס' קצ"ח, ומזכיר שם גם את אחיו הצעיר הב'
שלמה הי"ד עיי"ש. — לצערינו לא נשאר מהם שם ושארית בישראל, והחידו"ת הללו
(למרות מיעוטם), יחד עם השורות הללו, יהי' להם למצבת זכרון, ואל נקמות ד' ישקף
וירא משמים וינקם את דם עבדיו לעינינו במהרה ויצרור את נשמתם בצרור החיים.
(2) בשו"ת אמרי דוד סי' קצ"ח ד"ה ומה (אשר משם העתקנו ד"ו), כתב שגם לו
הוקשה קושיא זו, ושצ"י כן אצלו על הגליון של מג"א.

והמרחם על הבריות ירחמו עליו מן השמים, לפתוח לו ארובות השמים, להריק לו ברכה עד בלי דים, ומהראוי הוא להיות נוצר תאנה יאכל פרי, לתת לו להאיש הנ"ל שכר בטילה דמוכה, ולא יקופח שכרו, אם אמנם שכוונתו לשמים ולא בשביל להרבות שכר לעצמו, עכ"פ מחויבים אנחנו בני ישראל לרחם עליו לפרנסו ולפרנסת אנשי ביתו, ובכל מקום בואו לקבלו בסבר פנים יפות, ולתת לו תוקף ועוז במלאכתו מלאכת שמים, בכדי שיודרו את עצמו במצוה הלזו לזכות את אחינו בני ישראל, וזכות זה יעמוד לנו ולכל אחינו בני ישראל לרחם עלינו להושיענו ולהוציאנו מצרה לרוחה ומשעבוד לגאולה במהרה בימינו אמן.

היום יום ו' עש"ק ו' תמוז שנת ה'רא גמילות חסד לפ"ק (תקע"א).
נאום הקטן משה שהם במוהר"ר דן מבראד חונה פה ק"ק דאלינא יע"א*)

* * *

הסכמת הרה"צ חו"פ בוצ"ק תמים במעשיו מוכתר בנימוסין עובד
ד' ביראה ואהבה כ"ש תפארת גדולתו מו' אורי שרגא פייבוש הכהן
נ"י בק"ק באלשוועץ, וזה לשונו:

כאשר שמענו פעולת התורני הישיש מו' אליהו במו' שלמה מק"ק בורשטין אשר הוא רב חסד מטה כלפי חסד לעורר לבבות בנ"י שהם בלעדו גומלי חסדים, כל יחיד בפני עצמו גומל חסד לפרקים בעת נודבו לבו, אעפ"כ בכל עיר ועיר מקום אשר מוה' אליהו מגיע הוא מחדש בטובו בכל יום להיות מצות גמ"ח נעשית מפי המרובים, ושלל ישתנו פני עניים הלוויים ככרום, כי הם באים אצל הגבאים בטענה, האם כסף שלכם תלוו, כי אם שאתם הממונים, זהו פרוז בוטי, ופרוז בולי הוא זה, שבכל פעם שהגבאים מלווים לעניים הוא ממש כאלו כל א' מהחבורה עושה ג"ח זה, וגם אפי' אחר פטירת א' מבני החבורה יש לו חלק בגמ"ח וצדקתו עומדת לעד, וכאשר שמענו כן ראינו בבוא מו' אליהו הנ"ל לעירנו פה ק"ק באלשוועץ הלא מצער היא ותחי נפשות העניים בבואו, כי אסף ואזן וחקר ותיקן מחברת הקודש של גמ"ח, עד שעלה בידו קרוב לשמונה מאות זהו ריינוש, חוץ ממעות ער"ה שקבלנו ליתן בכל שנה קודם ר"ה שהוא עולה ג"כ קרוב למאה ריינוש בכל שנה, וגם זאת נתחדש בעירנו שכל אחד מבני החבורה של גמילות חסדים מחויב ליתן בכל חדש סעודת לילה וסעודת יום לארחי ופרחי המכובדים על פי קוויטל של הגבאים הממונים על הכנסת אורחים כמבואר בפנקס, והגומל חסדים טובים לעמו ישראל הוא ינחילנו ליום שכולו טוב במהרה בימינו בקרוב.

היום יום שלישי כ"ג לחדש אדר.

הק' אורי שרגא פייבוש במו' שלמה כ"ץ מבלשוועץ יע"א

(*) הרה"ק מוה"ר משה שהם זצ"ל אבד"ק דאלינא הי' תלמיד הבעש"ט זי"ע. בנו של הרה"ק מוה"ר יחיאל מיכל מזלאטשוב, הרה"ק מוה"ר יצחק מראדוויל מח"ס אור יצחק הי' חתנו. נדפס ממנו ס' דברי משה עה"ת, שרף פרי עץ חיים ביאור ע"ס עץ חיים להמקובל מוה"ר חיים וויטאל.

הסכמת הרב המאוה"ג חו"פ בוצ"ק דק"ק זידאטשוב, וזה לשונו:

היות ראה ראינו פעולת אמת של איש אמונים רב ברכות אי"ש חי רב פעלים מקבציאל, קובץ על יד ירבה, וילט פניו באדרתו אדרת אליהו, הוא הרבני הותיק מו' אליהו בהרבני מו' שלמה מק"ק בורשטין אשר אסף ואיזן ותיקן וחוב"ר חב"ר חבורה של מצוה רבה גמ"ח להלות לעני בשעת דוחקו, ולאסוף הביתה איש עובר אורח מיראי חטא הסובכים מעיר לעיר לתת להם פרנסת לינתם, והנה כל איש מזרע אי"ו אשר נגע יראת ד' בלבו ומורה על האמת, יתלהב לבבו על דבר מצוה כזו לתמוך יד אליהו להיות לו לעזר ולסעד מבלי ליגען, ותיכף ירבנו רוחו אותו, על אשר מעורר מרת אבותינו גומלי חסדי, אשר ע"כ גם אנחנו הח"מ פ"ק באנו והסכמנו כולנו גם יחד, ובחמלת ד' עלינו עלה בידנו סך ארבע מאות ושמונים ריינש, יתן ד' והי' ד' עמנו כאשר עם לבבנו לעסוק במצוה זו כל ימינו עד ביאת הגואל אמת, ויקוים אפס כי לא יהי' בך אביון.

בעה"ח בפה ק"ק זידאטשוב יום ב' ז"ך אדר ד' יתננו לרחמים וחסדים טובים לפ"ק.

הק' צבי הירש במוהרי"א ז"ל*)

* * *

הסכמת הרב המאוה"ג אב"ד דק"ק דאברמיל.

הן אמרו על ג"ד העולם עומד עה"ת ועל העבודה ועל גמ"ח, ההכרח הוא לומר שכל א' מהם הוא כדאי בפני עצמו לעמוד העולם, כי זה כמה בעוה"ר שבטלה העבודה, ואם אמרו תפלות כנגד תמידין תקנו, מה נענה על קרבנות יחיד, ואם בזאת תורת העולם היינו הוא עמוד התורה, וע"כ כדאי בכל א' מהעמודים הנ"ל, ועתה נפשנו יבשה מרוב תונת הזמן בעוה"ר הבוגד בנו, ולא לחכמים לחם, ואין משען ומשענה לחזק תוקפה של תורה, ותומכי מאושר, האי מאושר פירושו בחוסר (בחילוף אחה"ע. ובשי"ן שמאלית הברת ס'), וכמעט מגודל צרות ודחקות הזמן, התורה משתכחת ח"ו, זעירין אינן השתולים בבית ד' אשר עמד הקב"ה ושתלן בכל דור ודור, וברורינו מעטים הם בני עלי' אשר בצלם נחי, לזאת הנה ברורו הקודמים לנו, אולי לא הי' הלחץ והדוחק גדול כל כך, ובכל עיר ועיר שקדו על תקנת בני"י הן ביחיד והן ברבים, אמנם בימים האלו אין מל"ח בישראל ולא מנהל, וכל איש ילך אחר בצעו, ואין דורש ואין מבקש, ומן הראוי הי' אשר כל איש ירא ד' יאזור חיל באתרי' לחזק את עמוד העולם במצות גמ"ח, אך שבעוה"ר חכמת סופרים וכו', ואין שומע להם, והנה העיר ד' את רוח מוכ"ז ה"ה התורני הישיש מו' אליהו בהרבני מו' שלמה מק"ק בורשטין, זה כמה שנים אשר החל רוח ד' לפעמו בתוך המחנות לעורר לבבות עם ד' אלה לחיי עולם ע"י מצות גמ"ח, והנה אנכי היודע ומכיר את האיש הזה מעודי, וזה כמו שנה אשר התחיל לעסוק במצוה זו, ות"ל הצליח ועשה פרי בכמה וכמה קהלות

(*) הוא הרה"ק מוה"ר צבי הירש מזידאטשוב וצ"ל בעל עמרת צבי על הזוה"ק ועוד.

קדושות, וכמעט שלא הקדימו אדם במצוה רבה זו, כי אם נתקן באיזו קהלה מבלעדו לא הקדימו נעשה לנשמע, ולקול השמועה באו לקבל הטוב אשר תיקן הנ"ל בשאר קהלות, ולפעלא טבא כמוהו אמרינן יישר כחו וחילו, ויוזכה להחיש מעשהו הטוב, ויוציא לאור תעלומו, בעזרת ד' בגבורים, וגם פה בעז"ה פעל לטובה סך מסוים, כן יתן ד' וכה יוסף להפליא עצה ולהגדיל תושי' להשיב נפשות אומללים, וגם שכרו לא יקופח, ובזכות מצוה זו נזכה לראות באור פני מלך חיים אמן.

הכ"ד הכותב לכבוד המצוה ועושי',

הק' יצחק באאמ"ו הרב המאה"ג מו' צ"ה זלה"ה

החונה פה ק"ק ראברמיל יצ"ו*)

(המשך הפנקס יודפס ברצ"ה בקובץ הבא)

תעודות ופמיכות

לב.

דבר בעתו דברי נגידות להבח' החתן משכיל ומושלם הנ' כ"ה נתן¹⁾ בהרב המופלג מה"ו מרדכי אדלר הכהן אב"ד דק"ק הנובר יע"א, על קנקנו תהית, את שאהבה נפשי מצאתי, מלא על כל גדותיו מופלג בתורה וביראה, מימיו נאמנים תלמודו שגורה בפיו בפסקי ראשונים ואחרונים יבין שמועה יורה דעה מפלס בצדק אמריו כיין השוקט על שמריו לחשוב מחשבות ידיו עורפות צנא מלא ספרא קולע אל השערה ולא יחטא, ידיו רב לו להוציא מכח אל הפועל להשיב כהלכה לשואל, כל ימי היותו כאן לא מש משעשוע יום יום להיות עמי בשמוש הוראה הלכה למעשה, לזאת כעת אשר יעלה לתורה מעלה והוקם על ותרבנה סרעפותיו להשים המשרה על שכמו ויועמם עליו עול הוראה, הרשות נתונה לו מאתי להיות לעדתי למורה, ויורה יורה להם דרך להעמיד דגל התורה וכרועה עדרו ירעם בדרכי המוסר והיראה, ותהי לו מכתב זה מידי לפאר לעיני זקני עם יושבי שער ויקרא עליון, בשערי ציון, בשם מורנו רב ר' נתן במהור"ר מרדכי הכהן, וד' יקבץ הפזורים ויגלה עוז חביון, ויקוים וכל בניך למודי רעיון.

דברי המדבר לתורה ולתעודה פה ווירצבורג ט"ז טבת אם יתמהמה אליו נחכה לפ"ק.

הק' אברהם בהמנוח הר"ר אנוש כינג סג"ל זלה"ה²⁾

(*) הוא הרב הגאון מוה"ר יצחק בהג"ר צבי הירש הערצאג אבד"ק ראבראמיל.

(1) נולד בהנובר ביום כ"א טבת שנת תקס"ב. ראשית נשיאותו הי' כאבד"ק אלדענבורג, ואח"כ נתמנה למלאות מקום אביו כאבד"ק הנובר, ובשנת תר"ה נתמנה לרב הכולל בלונדון. נדפס ממנו ס' נתינה לגר על תרגום אונקלוס ועוד חיבורים. נפטר בעיר ברייטשאן במדינת ענגלאנד ביום כ"ט טבת שנת תר"נ לפ"ק.

ל"ג.

ב"ה.

במותב תלתא כחדא הוינא ואתי לקרמנא הרב הה"ג מו"ה דניאל פרוסטיץ¹ יחי' לאי"ט ראב"ד בקהלתינו, ואמר לפנינו מוסרני לכם דיינים דפק"ק פ"ב שכל חוב שיש לי שגאבנו² כל זמן שארצה. נעשה פ"ק פ"ב יום ה' כ"ו אלול ת"ר לפ"ק³.

הק' אברהם שמואל בנימין בהגמדהרמ"ס זצ"ל⁴

הק' זלמן ב"ה משה זצ"ל⁵

הק' שמעון אפ"ה⁶

(2) נולד בפפד"מ בשנת תקי"ב. ה' תלמיד של הגאון מוה"ר נתן הכהן אדלער זצ"ל וגם של הגה"ק בעל הפלאה זצ"ל. בתחלה ה' רב בביהמ"ד באופיבאך ואח"כ דומ"ץ בק"ק פפד"מ, ומשם נתמנה לאבר"ק ווירצבורג, ושם העמיד הרבה תלמידים. נרפס ממנו ס' זכרון אברהם על שו"ע או"ח ועוד חיבורים. ויש אליו כמה תשובות בשו"ת חתם סופר. נלב"ע ביום ה' לחודש אדר שנת תר"א לפ"ק. — הגיע אלינו מאת ידידנו האברך החשוב היקר והנעלה מו"ה יודל ליכטנשטיין נ"י מאנטווערפן. תשח"ח לו.

(3) ראה אודותו בכר"ש שנה א' קונט' ו' עמוד ט"ו. — כתב „פרובול" הלז קבלנו מגנוי ידידנו האברך החשוב היקר והנעלה מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י. זכרה לו אלקי לטובה. פאקסימיליא להלן בשולי עמוד זה.

(4) צ"ל שאגבנו, ורשם שני נקודות על אות ג', ונקודה אחת על אות א', להורות, שאות א' צ"ל קודם אות ג'.

(5) שנת ת"ר לפ"ק היתה שנת השמיטה, ועיין בשו"ת חתם סופר חחו"מ סי' ג' שכתב וז"ל, אנא עוברא ידענא שמ"ו החסיד זצ"ל [הוא הגאון מוה"ר נתן אדלער] מסר דבריו לפני אחד רעמי בסוף שנת תקמ"ד הנכנס לתקמ"ה דהיינו סוף שמיטה, וידענא שלא עשה פרוובול בסוף תקמ"ג, כי לא זזה ידי מתוך ידו ממש לידע כל דרכיו מוצאיו ומובאיו, עכ"ל יעו"ש. וע"ע בשו"ת חת"ס האו"ח סי' ט"ו (השני) וחיו"ד סי' י"ט.

(6) הוא הגאון בעל כתב סופר זצ"ל. ראה אודותו בכר"ש שנה ג' קונט' ו' עמוד כ"ב.

(7) הוא הגאון מוה"ר שלמה זלמן באניהאד זצ"ל. ראה אודותו בכר"ש שנה ה' קונט' ג' עמוד נ"ו.

(8) הוא הגאון מוה"ר שמעון אופנהיים זצ"ל. ראה אודותו בכר"ש שנה ה' קונט' ג' עמוד נ"ז.

היו"ת תלמידי חכמים ויחסי לרבותי הרב הה"ג מוה"ר דניאל פרוסטיץ יחי' לאי"ט ראב"ד בקהלתינו, ואמר לפנינו מוסרני לכם דיינים דפק"ק פ"ב שכל חוב שיש לי שגאבנו כל זמן שארצה. נעשה פ"ק פ"ב יום ה' כ"ו אלול ת"ר לפ"ק.

מכתבים אל המערכת

ב"ה. ב' לסדר ומברכך ברוך שנת ישוע"ה קרוב"ה לכו"א לפ"ק.
כבוד המערכת הנכבדה.

הנאני לראות בבית א' מקרובי קובצי „כרם שלמה“ הנחמדים, וראיתי בקונטרס מ"ח (תמוז תשמ"ב) מוכא משו"ת צבי תפארת בשם הגה"ק משינאווא ז"ל שאמר בקבלה מצדיקי הדורות שאשה בת בנים אף שהיא בריאה מ"מ נכון שלא תתענה רק תפדה א"ע וכו'. ובקונטרס מ"ט (אלול) שהנרון שם הוא בתענית מחמת תשובה ולא בחד' צומות, עיי"ש.

והנה ידוע זה במסורה מפה לאוזן מתלמידי הבעש"ט הק' ומתלמידיהם הצדיקים הקודמים כמו הרה"ק הרר"א מליזענסק והרבי מלובלין זי"ע ועוד, שהקילו עוד בדורותיהם בענין תעניות בכלל ובפרט לנשים, ואכמ"ל בזה.

אמנם בענין הנ"ל מצאתי מקור נדפס, בספח"ק „שפתי צדיקים“ בליקוטים שבין ס' שמות לויקרא, ולחיבת הקודש אעתיקנו, וזל"ק שם: איתא בפסקי הגאונים ז"ל אשה שמצאה ולד שלה מת אצלה שמחמירין עלי' להתענות כמה תעניות היינו תתענה פ"ד ימים רצופים ומאז ואילך עד כלות י"ב חדשים תתענה בה"ב ולא תאכל בשר ולא תשתה יין אפילו בלילה שלפניו ולאחריו וכל התעניות הנ"ל בימי עיבורה ויניקה מחויבת לפרות וכו' ע"ש כמה שהחמירו עלי' בתעניות. אמנם בדורות הללו שירד תשות כח לעולם יש להקל בתעניות, ושמעתי מהרב הצדיק וכו' מאפמא נ"י שבאה לפניו אשה שמצאה בנה מת אצלה אמר כי נבין בדעת ובהשכל בחכמה הקדומה מה חטאה ומה פשעה כי אם מצד שמיעטה דמות כי בצלם אלקים עשה את האדם וגו' ואם הי' כח בירדנו לצוות עלי' שתהא הרה ששה בכרם אחד בודאי הי' זו תשובת המשקל להרבות הדמות אמנם כיון שאין כח בירדנו לעשות זאת למה נגזור עלי' להתענות הלא בזה תש כחה ביותר ומפסידין ההריון לגמרי ומה זו תשובה מדה כנגד מדה אלא יותר טוב לחשוב כל ימי התענית בעד מעות והחשבון הזה הוא כפי עושרה ומעמדה ובכמה כיוצא בה היתה רוצה ליתן ולפרות התעניות שלה ואמר הרב וכו' הנ"ל כי התווכח בזה בימי חרפו עם הרב הצדיק וכו' מזלמשוב ז"ל ועמדו דבריו כי בהיותו שם פ"א בהתוועדות בסוד זקנים הובא שאלה זו לפניו ופתח מרא דאתרא בראש המדברים ופסק עלי' כל התעניות הכתובים בפסקי הגאונים הנ"ל והוא נ"י השיב ואמר נבין בדעת והשכל עפ"י ר"ת בחכמה הקדומה סיבת חטאה של האשה הלא הוא מחמת שמיעטה דמות וכו' ואם הי' כח בירדנו וכו' כנ"ל והורו כולם לדבריו ואמרו שגם כוונת פסקי גאונים הי' על דרך זה ועתה בא וראה החכמה תחי' את בעלי, עכ"ל.

ואשאר בזה יידרכם ומקירכם החותם בכרכה שתזכו להו"ל את קובצכם היחיד במינו עד ביאנו"צ בב"א.

גדלי' יוסף אויערבאך
ברוקלין, ניו יארק

ב"ה. יום א' פ' וירא תשמ"ג לפ"ק.

שוכט"ס לכבוד מערכת הקובץ „כרם שלמה“ הי"ו.

רצוף פה אהבה הנני שולח לכם דמי חתימה עבור שנת תשמ"ג לפ"ק הבעל"ט. — הנה כבר נדפסו בתוך הכרמים כמה פעמים ענינים שונים מכ"ק מרן הגה"ק בעל דברי חיים מצאנו זצ"ל זי"ע המפוררים בספרים שונים, וראוי לציין עוד ענין חשוב שראיתי בספר אבני המקום (לכ"ק דו"ו הגאון משאמלוויא זצ"ל הי"ד) מאמר אכן הראשה אות

ל"א וז"ל: כפ' בראשית וכל אשר יקרא לו-האדם נפש חיה הוא שמו ופירש"י דקרא מסורס דהול"ל וכל נפש חיה אשר יקרא לו האדם הוא שמו וצ"ב למה באמת הוא מסורס, ונ"ל דרמזו יש בו דהנה שמענו ממרן הגאון"ק בעל ד"ח זי"ע שבבבית מילה ה' הוא אומר הברכה וקריאת שם התינוק ולא שאל את אביו איזה שם ינתן לו, רק הוא ז"ל קרא לו שם, אחר שה' עומד מעט בשתיקה בדביקות, וזה ה' אחד מנפלאות שנראה עין בעין אצל מרן זי"ע). א"כ מבואר מזה דהצדיק יוכל להביט ולירע משורש נשמתו מה שמו באמת, והנה ידוע דהנשמה נחלקת לד' חלקים היינו ד' מדרגות זה גבוה מזו נפש רוח נשמה ונשמה הנשמה והנשמה היא מדרגה היותר גבוה ונקרא חיה והיא חלק הקודש הבא מעולם האצילות והאריך בזה האוה"ח הקדוש בפ' אמור בפסוק ובת כהן וגו' עיי"ש בדברים העומדים ברומו של עולם, וזה שנרמז כאן וכל אשר יקרא לו האדם הגדול שיש לו "נפש חיה" הוא שמו באמת כי הוא מסתכל ומבין בשורש נשמה ומבין ויודע שמו האמיתי והבן, עכ"ל.

ואחתום בברכה שחפץ ה' בידכם יצליח להגדיל תורה ולהאדירה.

ידידכם עוז,

נפתלי עהרענרייך

בהרה"ג ממאר שליט"א

(1) במשנת חסידים הביא בשם האריז"ל, דהשם שקורא האב לבן, הקב"ה מזמינו בפיו, כי זה שמו שיש לו בקדושה וכו' עכ"ל. — וראוי להביא כאן ענין פלא, כי כ"ק מרן אדמו"ר הראשון מוהר"ש זי"ע נולד (בשנת תר"ז) בעיר דזיקוב, והבבית מילה ה' בדזיקוב, כי אמו הרכנית הצדיקת בילא ע"ה היתה בתו של הרה"ק מוה"ר אליעזר מדזיקוב וצ"ל, וכשאמר כ"ק מרן הנה"ק מצאנו וצ"ל הברכה אחר המילה, ה' בדביקות עצומה, וכשהגיע לתיבות, ויקרא שמו בישראל... המתין איזה רגעים, ואמר "חיים שלמה", ונתבהל בנו (אבי הילד) הרה"ק מוה"ר מאיר נתן וצ"ל מאור, שהרי כ"ק אביו מרן הנה"ק מצאנו שמו חיים, וגם שאר הנוכחים לחשו זה לזה, והרגיש מרן הנה"ק מצאנו בקול המתלחשים, וכשסיים הברכה, והגיע לאמירת "זה הקטן גדול יהי", אמר רק שם שלמה. ולא. (ויש אומרים, כי בהכתובה של כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש זי"ע כתבו שמו "חיים שלמה").

פני' רחופה!

הקוראים שלא שלמו עדיין דמי החתימה לשנה זו מתבקשים לשלחם
במוקדם האפשרי בלי שום שהיות.

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם יוסף וויינגארטען נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' אפרים פישל הכהן כאטניק נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה ארי' ליבוש גרינבערג נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' ארי' ליבוש אקערמאן נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
להאברך היקר ר' יהושע הלוי קערנקרויט נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יעקב גאלדשמיד נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
להאברך היקר ר' יעקב פירער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יעקב דוד ענגלבערג נ"י להולדת הבן
להאברך היקר בנש"ק ר' מנשה טייטלבוים נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' מרדכי בן ציון גוטטער נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה משה שטוב נ"י מבני ברק להולדת הנכד
להנה"ח מו"ה צבי ציטראנענבוים נ"י להולדת הנכד
להאברך היקר ר' שמואל אייזענבאך נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הרעת לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם חיים שניטצער נ"י להולדת הבת
להרב ארי' ליבוש רובין נ"י מנהל רישיבת אמרי יוסף להולדת הבת
להנה"ח מו"ה אשר ישעי' שארף נ"י להולדת הנכדה
להרב מו"ה בן ציון אברהם הלברשטאם שליט"א רב דקהל בית אברהם נכד כ"ק
מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד להולדת הבת
להאברך היקר ר' יוסף היימפעלד נ"י מטאראנטא להולדת הבת
להאברך היקר ר' יוסף הלל בראכפעלד נ"י להולדת הבת
להרב מו"ה יקותיאל יהודה מייזליש שליט"א רב דקהל יראים בסי-געייט להולדת
הנכדות

להאברך היקר ר' מאיר זאב שווימער נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבת
להאברך היקר ר' משה מאיר וויינבערגער נ"י להולדת הבת
להנה"ח מו"ה נחמן גאלדפאדען נ"י מתל אביב להולדת הנכדה
להאברך היקר ר' נפתלי הלוי הורוויץ נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' שלום יהודה ליבוש לעזער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' שלמה חיים הכהן קליין נ"י להולדת הבת
להנה"ח מו"ה שמואל שמעלקא גריפעל נ"י מבני ברק להולדת הנכדה
יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכ"ר.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנח"ח מו"ה אלימלך ניימאן נ"י מצידריך לנישואי בנו האב"ד היקר ר' חיים יהודה נ"י

להרב מו"ה יוסף משה מייזליש שליט"א רב דקהל וויזען בוויילאמסבורג לנישואי בתו תחי'

להרב מו"ה צבי הירש הורוויץ שליט"א רב דקהל אמרי נועם בבארא פארק לנישואי בתו תחי'

להנח"ח מו"ה צבי יהודה געללער נ"י לנישואי בתו תחי'

להנח"ח מו"ה שלמה ראטה נ"י לנישואי בתו תחי'

להאב"ד היקר ר' אברהם שמשון כראש נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאב"ד היקר ר' בן ציון ראזענבווייג נ"י מאנטווערפען תלמיד ישיבתנו לנישואיו

להאב"ד היקר ר' משה חיים שווארץ נ"י מלונדון תלמיד ישיבתנו רשם לנישואיו

להאב"ד היקר ר' משה שלום אליעזר הכהן שטערן נ"י מלונדון נכד כ"ק מרן אדמו"ר וצוק"ל הי"ד לנישואיו

יעזור הש"ת שיוכו לבנות בית נכון ונשא על דרך ישראל סבא

מתוך עושר ואושר מזל ורחבה.

המערכת

ברכות מזל טוב

להרב אברהם העפמלער נ"י לאירוסי בתו תחי'

להנח"ח מו"ה רוב בער פירסט נ"י מטאראנטא לאירוסי בתו תחי'

להנח"ח מו"ה יעקב שאי נ"י לאירוסי בתו תחי'

להרב מו"ה משה דוד שטיינזארצול שליט"א רב דקהל בית אפרים ור"מ רמתיבתא עץ חיים רבאבוב לאירוסי בנו הב' תחי' הנעלה כמר ישראל נ"י

תלמיד ישיבתנו

להנח"ח מו"ה צבי דוד סג"ל אכסטפערל נ"י לאירוסי בנו הב' תחי' הנעלה כמר

אליעזר סג"ל נ"י תלמיד ישיבתנו

להנח"ח מו"ה שמעון ליפא סעגאל נ"י מירושלים עיה"ק לאירוסי בתו

להב' החתן הנעלה בנש"ק כמר אליעזר ליפא שור נ"י מירושלים עיה"ק תלמיד

ישיבתנו בקרית באבוב לאירוסיו

להב' החתן הנעלה כמר שמחה לעווקאוויטש נ"י ממאנטרעאל לאירוסיו

כורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד

למזל ולכרחה ולשם ולתפארה.

המערכת

Simcha-Graphic Associates

Typesetters and Publishers

4914 - 13th Avenue - Brooklyn, N. Y. 11219

Tel. (212) 854-4830

דברי התחינה לקיבוץ „ברם שלמה“

מס' 15 האלעד לשנה

מס' 20 האלעד לשנה

מס' 25 האלעד לשנה

מס' 30 האלעד לשנה

מס' 35 האלעד לשנה

מס' 40 האלעד לשנה

om:

KEREM SHLOMO

M.E.CH. of Bobov

1577 48th Street

Brooklyn, N.Y. 11219

Address Correction Requested

warding & Return Postage Guaranteed

(Please send P.S. form 3547)

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לפלפול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

שבט תשמ"ג

(נ"ד)

שנה ו' קונטרס ד'

יוצא לאור ע"י תלמודי
כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

התוכן

מדור אמרי קודש

ה לפרשת תרומה. . . . . כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

מדור זכרון לראשונים

ז תשובות קצרות בענינים שונים. . . . . הגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל
 יב בענין קטן אוכל נבילות, ועוד. . . . . הגאון בעל מלא הרועים זצ"ל
 יד בענין גזירת סחיטה בשבת. . . . . הגאון מוה"ר נחום ראובן זצ"ל אבד"ק רישא
 יח בענין כרי ושמא. . . . . הגאון מוה"ר יחיאל כהנא זצ"ל אבד"ק סאלקא

מדור אגרות קודש

יט מכתב מהגאון בעל שב יעקב זצ"ל אבד"ק פפד"מ. . . . .
 כ מכתב מהגאון מוה"ר ישראל דוד מרגליות-יפה זצ"ל אבד"ק פעזינג. . . . .

מדור זכרון לאחרונים

כב בסוגיא דר"ח סגן הכהנים. . . . . הגה"ק מוהרמ"י מאוסטראווצא זצ"ל

מדור פלפול והלכה

כד בענין סמיכה בקרבן השותפין. . . . . הרב מוה"ר משה שמעון שליט"א
 כז בענין אם נדר חל על ל"ת. . . . . הרב יהושע פיהרער נ"י

מדור תפארת בחורים

כט בענין קידושי אשה ע"י שליח. . . . . הב' הח' אברהם משה שאי נ"י

עולת שבת בשבתו

לא ליקומים יקרים לשבתות ומועדים. . . . . המערכת
 לה נוסחאות והערות ברש"י עה"ת. . . . . הר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א

מדור תמיהות וישובים

לט הערות קצרות בענינים שונים. . . . .

מדור זכור ימות עולם

מ פנקס „הלואת חן והכנסת אורחים" (תקע"ג). . . . .

מדור תעודות וסמיכות

מה כתב „קבלה". . . . . הגאון בעל פנים מאירות זצ"ל
 מה כתב „קבלה". . . . . הגאון מוהר"ל מרגליות אב"ד פפד"א זצ"ל
 מה כתב „מורינו". . . . . הגאון מוה"ר בנימין זאב כ"ץ רפ"פ אב"ד פאפא זצ"ל
 מז מכתבים אל המערכת. . . . .
 מו צילומי כתבי קודש. . . . .
 מט ברכות והודאות. . . . .

כל הזכויות שמורות להמערכת

Copyright © 1983

by Cong. Shaare Zion

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמות

הרבני הנגיד החסיד הנכבד והמפואר

נדיב ושוע

מו"ה אליהו במו"ה משה יעקב שארף ע"ה

נפטר ביום ח' לחודש שבט שנת תש"מ לפ"ק

האשה החשובה והנכבדה

מרת שרה בת מו"ה אלכסנדר זיסקינד פרייא ע"ה

נפטרה ביום כ"ו לחודש מנחם-אב שנת תשמ"א לפ"ק

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בניהם,

אשר ישעי' שארף

יהודה ליבוש שארף

שלמה שארף

דוד שארף

מזכרת נצח

הקובץ הזה נרפס
לעילוי נשמות

הרבני החסיד המפורסם משרידי דור הישן
מו"ה מרדכי צבי במו"ה דוד משה הלוי ע"ה
מייזעלס-וואהרמאן

נפטר בשם טוב ר"ח שבט שנת תשל"ז לפ"ק
וונגתו האשה החשובה

מרת ריזל בת מו"ה אשר זאב צווערלינג ע"ה מאושפצין
נפטרה בשם טוב י' לחודש שבט שנת תשל"ג לפ"ק
תהא נשמתם צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנם ונכריהם,

יעקב ארי' הלוי מייזעלס

משה דוד הלוי מייזעלס

אשר זאב הלוי מייזעלס

אהרן הלוי מייזעלס

יוסף דניאל הלוי מייזעלס

אברהם יצחק הלוי מייזעלס

חיים הלוי מייזעלס

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

אבינו היקר הרה"ח הנכבד

מו"ה דוד משולם במו"ה יהושע צבי ע"ה
דעמביצער

נלב"ע כ"ג לחודש שבט שנת תשמ"א לפ"ק
תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בניו,

פנחס מאיר דעמביצער

יהושע צבי דעמביצער

אברהם אביש דעמביצער

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת תרומה

איתא בתנא דבי אליהו, בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע אמר להם הקב"ה ויקחו לי תרומה, והוא פלא דמה ענין אמירת נעשה ונשמע אל ויקחו לי תרומה. ויתכן לומר הכוונה בזה, בהקדם דברי הנאון מוהר"ר יהונתן אייבשיץ זצ"ל ביערות דבש (חלק א' דרוש ז', בסופו) על הא דאמרינן בגמ' (עבודה זרה י"ח ע"א) תנו רבנן כשחלה רבי יוסי בן קיסמא הלך רבי חנינא בן תרדיון לבקרו אמר לו חנינא אחי אי אתה יודע שאומה זו מן השמים המליכה שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו והרנה את חסידיו ואברה את טוביו ועדיין היא קיימת, ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברכים וכו', אמר לו מן השמים ירחמו, אמר לו אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו וכו' אמר לו רבי מה אני לחיי העולם הבא, אמר לו כלום מעשה בא לידך, אמר לו מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים אמר לו אם כן מחלקך יהי חלקי ומגורלך יהי גורלי וכו' יעו"ש. ויל"ד בגמרא זו כמה דקדוקים, ראשית יש להבין כי טענו בחטים והודה לו בשעורים, שהוא הוכיח אותו על שמכנים עצמו לכלל סכנה עצומה כזו, והוא השיבו מה אני לעוה"ב, גם צריכים להבין וכי ר' יוסי בן קיסמא נביא ה' לידע אם הוא בן עוה"ב, ועוד איך יוכל החי לידע הלא אף בקדושו לא יאמין ואפילו על אבות העולם לא יחד השם יתברך שמו בחייהם, ואיך שואל אם הוא בן עוה"ב, ותו יש לתמוה על תשובתו, שנתחלף לו מעות פורים במעות של צדקה, וכי בשביל כך יזכה האדם לעוה"ב, הלא הרבה מצות והרבה שמירות שייכים עוד טרם שיוכה גבר ארחו לעוה"ב, ואילו ידעתי שבשביל כך לבד בטוח אני בעה"ב אפילו כסות וגלימא דעל כתפאי הייתי מוכר.

אבל הענין הוא כך, דבאמת כבר כתב המהרש"א שם, על אומרו אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו וכו', שרצה להוכיחו דאין סומכין על הנס דמנכין לו מזכיותיו ע"ש, אמנם באמת יש ב' בחינות בעבודת השי"ת, א' הוא העובד מחמת שכר עוה"ב ועונש גיהנם, והבחינה הב' הוא העובד השלם שאינו עושה לשום כוונה אחרת כי אם לעשות רצון קונו, עד שאמרו בשם חכם שאמר אפי' יודע אני שע"י עשיית המצות אני יורש ח"ו גיהנם וע"י עשיית עבירות גן עדן, מ"מ מניח אני את העבירות ועושה המצות לקיים רצון השי"ת, ואדם כזה יוכל לסמוך על הנס, כי מה איכפת לי' בניכוי זכויות, הלא אינו עובד בשביל שכר גן עדן שהרי כל מגמתו אינו כי אם לעשות רצון הבורא. וזהו תשובת ר' חנינא בן תרדיון כששאלו אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו, והיינו כמ"ש המהרש"א דאין לסמוך על הנס דמנכין לו מזכיותיו, ע"ז השיב, מה אני לעוה"ב, כלו' מה אני מקפיד על עוה"ב, וכי אני

עובד ד' בשביל שכר עוה"ב, אם יפחת משכרי, יפחת, ואני עושה רצונו להקחיל וללמוד תורתו הקדושה ברבים בבטחון שיעמוד לימיני בנס.

אמנם טעם אחר יש שלא להכניס עצמו בסכנה מפני חשש שאמרו חז"ל לעולם אל יכניס אדם עצמו לנסיון כי אולי יאסרהו הרשעים ויענו אותו עד חלילה יעבירו אותו על דעתו, כמאמר שאול, פן יתעוללו בי הפלשתים, וכאומרם ז"ל (כתובות ל"ג ע"ב) אלמלי נגדוהו לחנני' מישאל ועזרי' פלחו לצלמא. אך אם כבר עמד פעם א' בנסיון וניצול, בטוח הוא שהקב"ה משמרו מכל רע ורגלי חסידיו ישמור כנודע, ולכך שאל ריב"ק אותו, כלום מעשה בא לידך, שאם כבר עמדת בנסיון אז יפה עשית ותשכיל ותצלח, אבל כל זמן שלא עמדת מימך בנסיון לכבוש היצה"ר אסור לך לעשות כן להביא עצמך לירי נסיון וסכנת נפשות, וע"ז השיב לו ר' חנינא בן תרדיון, אין לך נסיון גדול יותר מממון, דבזה יש פיתוי והסתת היצה"ר עד למאוד כאשר בעוה"ר רבים נכשלים בגזל ועושק וכו' ואם רואין אדם שעמד בנסיון ממון אז נכון לבו בטוח בד' שיעמוד בנסיון גופו לקידוש השם, וזה שאמר לו ר' חנינא בן תרדיון, מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים, הרי שעמדתי כבר בנסיון ממון וכבשתי את יצרי שנתתי הכל לעניים, וא"כ שוב אין ספק שהקב"ה יעזרני לכבוש היצה"ר ולקדש שמו יתברך ברבים, וע"ז השיב ר' יוסי בן קיסמא מחלקך יהי חלקי, עכרפח"ח.

העולה לנו מדבריו הנחמדים שני ענינים, הא' דרך העובד מיראה, ומורא יעלה על ראשו מחמת העונשים, מצפה לתשלוש שכר לחיי העוה"ב, לא כן העובד מאהבה, אינו עובד ע"מ לקבל פרס, כי עיקר כוונתו לעשות רצונו ית"ש אשר נצטוונו בה, ואינו משים לב לשכר בעוה"ב. ועוד שנית, דנסיון הממון הוא כור המבחן באדם לדעת אם יוכל לעמוד בנסיון של מסירת נפש עבור שמו יתברך ותורתו הק'. ובאמת י"ל דתליא הא בהא, דמי שאינו מצפה לתשלוש שכר בעוה"ב ועובד רק מאהבתו ית"ש מוכן בכל רגע ורגע למסור נפשו עבור שמירת התורה וקיום מצותי', וכמבואר במכילתא בפ' יתרו עה"פ לאוהבי ולשומרי מצותי, שנותנין נפשם על המצות עיי"ש.

ועפ"ז יתפרש כמין חומר שני כתובים הבאים כאחד בפ' ואתחנן, ויצונו ד' לעשות את כל החקים האלה ליראה את ד' אלקינו לשוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה, וצדקה תהי' לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת לפני ד' אלקינו כאשר צונו. והדיקדוקים רבו בזה, כי נראה ככפל לשון לשוב לנו כל הימים, לחיותנו כהיום הזה, ומהו אומרו כהיום הזה, וגם צ"ב להבין הכוונה באומרו וצדקה תהי' לנו וגו', וכאשר עמד על זה באלשיך הק' ובשאר מפרשים. ועפ"י האמור יתבאר על נכון, דהתוה"ק באה לרמוז כאן על ב' ענינים הנ"ל, ויצונו ד' לעשות את כל החקים האלה, ויש בזה ב' בחינות, א', ליראה את ד' אלקינו לשוב לנו כ"ל הימ"ם, וזהו העובד מיראה, ומצפה לתשלוש נמול בעוה"ב המרמוז בתיבות כל הימים, ע"ד אוז"ל (ברכות י"ב ע"ב) ימי חיך העוה"ז כל ימי

חיך להביא לימות המשיח, והבחינה השנית שהיא למעלה מהראשונה, היינו לחיותנו כהיו"ם הז"ה, זהו העובד מאהבה ואינו מחכה לשכר בעוה"ב רק עיקר מטרתו לעשות רצונו ית"ש בעורנו כחיים חיותו, כהיום הזה, ע"ד אוז"ל (אבות פ"ד) יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העולם הבא, ואיש כזה, מוכן למסור נפשו ולסבול יסורים עבור התוה"ק מחמת גודל חביבותו להבורא ית"ש, אמנם איך יוכל האדם לידע אם אינו משטה את עצמו, רק שהוא באמת עובד מאהבה עד שיוכל לעמוד בנסיון של מסירת נפש, לזה אמר, וצדקה תהי' לנו, דמצות צדקה תהי' לנו לאות ולהבחנה, אם נשמור לעשות את כל המצות הזאת לפני ד' אלקינו כאשר צונו, היינו בחי' עובד מאהבה שמקיים מצות ד' רק בשביל שכן צונו ד', שע"י מצות צדקה, כשרואה שעומד בנסיון הממון, יתברר לו כי מוכן לעמוד בנסיון במסירת נפש ממש עבור התורה ומצותי'. ומעתה יובן היטב דברי התנא דבי אליהו הנציב בראש אמרינו, בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע אמר להם הקב"ה ויקחו לי תרומה. דנודע דבני ישראל באומרים נעשה ונשמע, והקדימו נעשה לנשמע, קבלו עליהם לעשות רצונו ית"ש במסירת נפש, טרם שידעו אם יוכלו לקיים, וכדברי כ"ק אאמו"ר זצוק"ל הי"ד בספה"ק קדושת ציון עה"פ (בפ' משפטים) ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ד' נעשה, דהכוונה עפי"ד הרה"ק הרבי ר' הירש מרימאנוב זצ"ל שאמר על מה שאנו אומרים (בזמר יום שבתון) ובאו כולם בברית יחד, נעשה ונשמע אמרו כאחד, דהכוונה, כי בני ישראל אמרו נעשה ונשמע באותה ההתלהבות ודביקות ומס"נ שאומרים שמע ישראל ד"א ד' אחד, וזהו נעשה ונשמע אמרו כאח"ד, פי' כמו תיבת אח"ד שבפסוק שמע ישראל. ועפי"ז הוסיף כ"ק אאמו"ר זצוק"ל הי"ד לפרש כוונת הפסוק הנ"ל, ויען כל העם קול אח"ד, פי' באותו הקול וההתלהבות שאומרים אח"ד, ויאמרו כל הדברים אשר דיבר ד' נעשה, שהכינו עצמם למסירת נפש עבור קבלת התורה, עכרה"ק. ולכן כאשר אמרו בני ישראל נעשה ונשמע, רצה הקב"ה לבוונם אם כנים דבריהם שמוכנים למסירת נפש עבור קבלת התורה, לכן מיד אמר להם הקב"ה, ויקחו לי תרומה, דע"י מצות צדקה יכירו וידעו אם בכוחם לעמוד בנסיון ולעבוד את השי"ת במסירת נפש, ויתגלה בזה גודל אהבתם וחביבתם להשי"ת.

תשובות קצרות בענינים שונים⁽¹⁾

מהגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל אבד"ק פוזנא

⁽²⁾ מכ"ק הגיעני זה ערך חצי שעה. מ"ש ידידי נ"י דאין אומרים בסכנה בבשר ודגים חענ"ג, גם אנכי עמדתי בזה, וסברתי נוטה ג"כ דלא שייך בזה חענ"ג.

וע"ד הביצים שלא נגמר רק החלמון, אם יש סכנה עם דגים. בענין כזה דאינו תלי' בסברא ובראי' קשה ההכרעה, ונ"ל לדון הרבה להקל אחרי שהמג"א סי' קע"ג סק"א כ' דאפשר דבזה"ז אין סכנה כ"כ, א"כ עכ"פ מה דלא מצינו מפורש לאיסור אין החיוב להחמיר.

מ"ש בענין הרטי', אין דעתי כ"כ להקל*), כי אף במקום סכנה להיות בלא רטי' יש לדון, כי הש"ע סי' קצ"ח ס"ו בהג"ה כ' ואותן שיש להן כמין קליעת שער וכו' וסכנה להסירם (חסר הסיום).

* * *

(1) תשובות הללו הועתקו מכת"י הרב הגאון מוה"ר חיים בר"י מלעסלא שדר אח"כ בעיר מעזיזאד ואח"כ בעיר שווערין. ה' תלמיד מובהק להגאון מוה"ר זכרי' מענדיל זצ"ל אבד"ק לעסלא, ועמד בחליפות מכתבים בתמידות עם הגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל אבד"ק פוזנא, והעתיק בתוך כתביו קטעים מתשובותיו שקיבל, בלשונם. גם הוסיף איזה פעמים איזה הערות והוספות להבנת הענין, והועתקו כאן בשולי הגליון בשמו. — אפריון נמטי' לידידנו האברך החשוב היקר והנעלה המסור בלב ונפש לשוכת כרמנו מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י שהמציא לנו העתקות הללו. הוד והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד.

(2) [הנחת המעתיק הגר"ח מלעסלא] שאלתי מהגאון שי' אם אומרים בסכנה חענ"ג, כי לענ"ד נראה מצד הסברא דל"א כן דענין חתיכה עצמה נעשית נבלה שייך עד"מ בחתיכה שבלעה דם כאלו כולו דם, משא"כ בדבר שאינו אסור רק מצד סכנה ומהני ביטול וכיון שנתבטל שוב אין כאן סכנה ומה לי אם ה' סכנה בתחלה טרם שנתרבה האיסור, וראי' קצת מהא דחולין (דף מ"ט ע"ב) גילוויי שדא בציר, אע"ג דבתחלה בהיותו במים נאסרו המים, אח"כ כשהארס (מכטלם) [מתבטל] שוב אין כאן סכנה, ואולם י"ל דשאני התם דהציר שורפו ומבטלו מעיקרו, אמנם הסברא נותנת דל"א כן. — עוד שאלתי בענין ביצים הנמצאים בתרנגולים שאין להם אלא חלמון דהסכימו הפוסקים דהוא כבשר לכל מילי עי' יו"ד סי' פ"ו ופ"ז בש"ך, א"כ אם הלכינו באותם כיצים דגים אם יש בזה חשש סכנה מחמת בשר בדגים. — עוד שאלתי, ע"ד הרטי' שהמציאו הרופאים לע"ע המדובק בחוזק כבשר ואינה יכולה ליטלה כלתי קריעת הרטי' מעל בשרה בע"כ והעור ובשר מגופה נקרעת עמה, והרטי' מונחת לערך ג' חדשים ויותר, אם חוצצת, דלכאורה כ' הש"ע בס' קצ"ח דהמעדר"מ כ' דהטור בהל' נשילת ידים כ' דאינה מקפידה רק דהכא בטבילה החמיר, וכיון דהוא דרבנן דמדאורייתא רובא ומקפיד בעינן, וכאן אינו אלא חומרא אפשר משום ביטול פ"ו אמרינן דאינה חוצצת כיון דסברא כאן ביותר שאינה מקפדת שמורגלת בכך וא"א להסירו בתוך משך זמן הנ"ל, אלא שראיתי להרב מוהר"א פלעקלס הגאב"ד מפראג כספרו תשובה מאהבה כ' בזה לאסור והסכימו עמו גאונים שם ע"ש. — ועז"ז השיב הגאון מוהר"ע הנ"ל וז"ל...

(*) בשו"ת ר"ב גרנשבורג הנדפס מחדש, יש תשובות מכמה גדולי הדור בנר"ז. יעויי"ש בס' כ"ג-ל"ה.

מכ"ק הגיעני, וע"ד המצרנות, יפה ויפה פסק דבריו הט"ז (חו"מ סי' קע"ה) ברורין בטעמן, וכה פסקתי פה כמה פעמים, וביותר דבנ"ד יש עוד לדון הרבה אם השוכר שני קנה אותו כמה ששכרו תוך זמנו של שכירותו של הראשון על אחר תשלום זמנו של זה, דבת' הרשר"ם חח"מ סי' רפ"ח פסק דלא קנה וכ"כ בת' בית יעקב סי' צ' וכן פסק בת' מהר"ם מינץ סי' ל"ט וע' בת' רש"ל סי' ל"ו ובת' מהרי"ט צהלון סי' פ"ט, וגם בנכרי שייך בזה דין מצרנות כיון דלא שייך בזה לאברוחי ארי', והוא פשוט ולית בי' ספיקא.

* * *

מכ"ק הגיעני, וע"ד הגבינות, אם כי בדיעבד יש לסמוך על הפר"ח דמפתח הוי כחותם, ובפרט במדינתנו שאינו מצוין דברים טמאים לחלוב, ועי' ת' תשב"ץ ח"ד, חוט המשולש הטור הא' סי' ל"ב, מ"מ לכתחלה טוב שיכריח אותם מעכ"ת לעשות שני מפתחות, דבזה כ' הפר"ח דלכ"ע הוי כחותם אחר. ע"ד משרתת שנפלה למשכב וחלתה, קשה הדבר לעשות מזה מנהג ולומר ע"ד כן שוכרם, דמה שאנו רואים כמה פעמים שבעלי בתים אינן מקפידים היינו שעושים כן בשעת מעשה ובדרך רחמנות וצדקה, ולפעמים ענין החולאת זמן מועט בהוצאה מועטת, אבל לא ידעתי דהמנהג שנותנים כן דרך חיוב, וכמה פעמים בעלי בתים שאין אמורים מקפידים ובאים לדון ע"ז, ובכל כי האי גונא, ראוי לתווך ולבצע הדבר.

וע"ד הכהן, אף דהמג"א בשם ראב"ח כ' דבשאר עבירות דוקא בעשה תשובה, מ"מ כל האחרונים חלקו ע"ז באלו רבה סקס"ט וכן הפר"ח, דבשאר עבירות אין מונעים כלל אפי' בלא עשה תשובה. ובאמת טוב להחזיק בדברי המג"א בדרך ליירוט לו, אם עוד תעשה כן ויודע הדבר נפסול אותך מנשיאת כפים, אבל לקושטא דמילתא אין לעשות מעשה.

ע"ד הסרכות, אל ישמע לקולם שבקיאם בשילא(?), ודברתי עם השוחטים דפה, והמנהג להקל בליכא חלון וסרוכים מעיקרם עד אצבע סמוך לשיפולי, וזה הנכון, שכך הוא מעיקר הדיון, אלא שהפמ"ג כ' דמנהג לאסור יותר מחציין, ועתה מעידים שאין המנהג כך, ושגם בספרי השוחטים בזבח שמואל כ' להקל עד סמוך לשיפולי⁽³⁾.

וע"ד מים שלא עשו שמירה בשעת התקופה, ועשו מהם תבשיל, מ"ש מעכ"ת שראה בס' מחזיק ברכה סי' תנ"ה שבארץ הצבי וכל גלילות שורקיי"א וערי איטאלי"א נזהרים שלא לשתות מים בשעת התקופה דוקא ואחר זמנה שותים מאותם מים שהיו בתלוש בשעת תקופה ואין פוצה פה, זה לאו חרתא היא, דכבר כ' כן המג"א סי' תנ"ה דהקשה כן על המרדכי והגה"מ, וכ' ואפשר

(3) [הגהת המעתיק הגר"ח מלעסלא] ועי' בזבח שמואל בקיצור דיני סרכות ס"ק ג' וד', בסרכות כ' למטה מחצי' כשרה ובקרום התיר אפי' עד ראשו ע"ש, מזה נראה כפר"מ, ובאריכות העתיק דברי הט"ז וש"ך יע"ש, ואולם הסכמת התב"ש ולבושי שרד ואהלי יצחק הוא כמ"ש הגאון שי', עד אצבע סמוך לשיפולי. ותמהתי, שעם כל השוחטים שדברתי, אומרים שמקילי' לגמרי בדבוקה מראש ועד סוף ואין יודעים מזה.

דס"ל כל מה ששותה מזה אח"כ הוי סכנה, ומ"מ לדינא כיון דלשון רמ"א ביו"ד מורה כן, ומדברי הרמ"א סי' תנ"ה שהעתיק דברי המדרכי והג"מ הנ"ל, לא העתיק רק לענין ללוש בהם לכתחלה, וי"ל דבלאו טעם שומר מצוה ה' הדין לשפכם לכתחלה דמים לאו פסידא נינהו, ובכלל לכתחלה היא, כיון דנשאבו ללוש בהם ולא לשותתם, וכעין זה כ' בהגהת רמ"א סי' קכ"ב ס"ו לענין נוטל"פ, וגם הא עכ"פ כיון דמקילין משום שומר מצוה מוכח דלא שכיח היזיקא וכדאמרינן רפ"ק דפסחים דף ח', ולזה בדיעבד בנתבשל דעתי להתיר. — כמדומה לי ראיתי באיזה ס' שאם יש ברזל בבית שהמים שם, מהני, ולא בעי' דוקא תוך הכלי שבו המים.

ובענין מים שבשכונת המת שלא נשפכו, בזה, תוך ג' בתים בליכא הפסד מרובה, יש להחמיר.

ידירו דש"ת בלו"ג, הק' עקיבא גינז מא"ש

* * *

(⁴) טובים דבריו שלא ליתן פסק בדררא דממונא כלל וכלל, רק בענין החרם לדון אם ניכר שטענה ברורה, וכמו שכתבתי מקרוב לקהלה הסמוכה והוכחתי דבכלא בישא אף דליכא בירור גמור, מ"מ היא יכולה לומר דסוף סוף בעת שיהי' לי דבר עם א', יחרפו אותי בזה, ומזה עצמו הוא מאוס עלי וכו'.

* * *

מכ"ק הגיעני, דעתי העניי' נוטה כמ"ש, דאם נודע מבורר שיש קלא בישא בפי רבים, שזה הוא בכלל ניכר האמתלא שמאים עלי', ודי באיום ולהודיע לה עונש החרם באם משקרת.

וע"ד אשר כתב מעכ"ת בשם ס' תשובה מאהבה, אני לא ראיתי שם, ובאם מביא מקור לזה, אבל ראיתי כתוב ממנו בגליון הש"ע סי' מ"ב ס"ג וז"ל, כבר עוף שהי' קצתו מעוך וכתות ולא נמצא בו מרה וטעמו הכבד ולא נמצא בו טעם מר וטעמו הקורקבן ונמצא בו טעם מר כלענה, כ' בס' בני חיי בשם מוהר"א כ"ץ ז"ל להכשיר, ושהסכים לזה בעל כנה"ג.

* * *

ומה שעמד בדברי התומים סי' פ"ז סקט"ו, באמת דברי התומים מגומגמים, אבל אף שידעתי מעט ערכי נגד גדולי אחרונים נ"ע, אעפ"כ אין מדרכי לטרוח ולייגע עצמי בדבריהם במה דכותבים בדרך פלפול, זולת מה שמעלים לדינא, ודי לנו לטרוח ולעמוד על דברי רבותינו הראשונים נ"ע על כל קוץ וקוץ, אף מה שכותבים בדרך גררא, כי כל דבריהם כגחלי אש ומהם תצא תורה.

* * *

(4) [הגהת המעתיק הגר"ח מלעסלא] בענין כלה שטוענת מאים עלי החתן ע"ד הקלא בישא שמרננים עליו שעשה רע שנגב וכדומה, כ' בתוך מ"ק וז"ל ...

אני תמיד מסופק בלשון הזה ובשעת הגמרא, אפשר שהי' הכל מתוקן בפרטי הדברים משני הצדדים, ורק בשעת הגמרא לקחו קרובים שלהם שהם יקבלו קנינים ויביאו הצדדים ביחד למקום א' לגמור הדבר, ואפשר גם כשעושין מעט פעולה בהתחייבות דבר פרטי אשר ניכר שלא הי' תלוי עיקר השידוך בזה, אבל כל שראינו שהי' עדיין מחוסר דברים בין הצדדים, והקרובים טרחו ועשו פעולות, אף שגם שארי השדכנים הי' בידם לטרוח ולהשתדל את כל אלה, מ"מ בעוד שלא טרחו לא זכו בשכרם, והבע"ד רצו להנות את קרוביהם שהם יטרחו וירוויחו שכר, בזה י"ל דלא תקנו, ומלשון והמתחילים, לא משמע הכי, ודרכי, הכל לפי הענין, ולמצוא ענין פשרה.

וידרו דש"ת בלו"נ, הק' עקיבא

(5) [הגהת המעתיק הגר"ח מלעסלא] בענין השדכנות כתב בס' מאמר קדישין סי' קפ"ה וז"ל, ראיתי בפנקס הארצות דהמתחיל והגומר יחלוקו ביניהם בשוה והמתחיל אינו אלא מי שאמר כמה אתה נותן והאמצעי לא יקח כלום, אבל ראיתי נוהגים שמחלק לשלשה חלקים, שליש להמתחיל, ושליש להאמצעי, ושליש להגומר, והבעלים יניחו השדכנות בב"ד ואח"כ נאמנים הם לומר מי המתחיל ומי האמצעי ומי הגומר ויגידו בחרם, ואם א' מהם קרוב או פסול יגיד צד השני ואם שני הצדדים הם פסולים אין נאמנים אלא בשבועה ואם אין רוצים לישבע יתנו לרחוק ואף שנתן ת"כ ליתן יותר מהשדכנות פטור כדין הפקר ב"ד הפקר, אבל מה שנתן נתן ולא יחזור לו כמ"ש בס' רס"ד אם המתחילין הם רחוקים ובשעת הגמרא לקחו הבע"ד קרובים שלהם לגמור השידוך אין להקרובים כלום בשדכנות עכ"ל ע"ש. וכ"ע"ו הגאון האמיתי מו"ה עקיבא איגר נ"י אבדק"ק פוזנא ש' במכתבו אלי וז"ל . . . (נדפס למעלה) . . . ועי' בתשובת שב יעקב חלק חוה"מ שאלה י"ג מענין שדכנות בזה, ועי' תשובת נודע ביהוד' מהר"ת חוה"מ סי' ל"ו, ועי' בס' חוקי דרך אה"ע סי' נ' האריך בדין שדכנות יע"ש.

אזהרה המורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועזו להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים כקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיסור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

בענין קטן אוכל נבילות, וחניקת תישים

מהגאון בעל מלא הרועים זצ"ל¹

ב"ה.

אל מקור החכמה והתבונה, שבחו מי ימנה, ה"ה כבוד שארי הרב הגאון המפורסם, תורה וגדולה, בקנה אחד עולה, חכם וסופר, אשכול הכופר, נ"י פ"ה ע"ה כקש"ת מו"ה אפרים זלמן² נ"י.

הנה זה כביר אשר הניעני תשובתו, ומחמת שקויתי לביאת כבוד אבי נ"י למחנינו מנעתי א"ע מלכתוב לו בזה עדי ביאת כבוד אבי נ"י ואמסור הדברים לידו, וכעת מלתא מני אזרא ואני טרוד כעת בהלכות אחרות והזמן קצר כאשר יגיד לו כבוד דודי המופלג נ"י כי אינני מופנה מכל צד, ע"כ שלחתי אליו קצת מקונטרס הגדול אשר לי זה כביר בענין קטן אוכל נבילות, ושם ימצא כמה ענינים נחמדים והלכות גדולות בענין זה, וגם בזה אפס קצחו תראה וכולו לא תראה כי עדיין לא נסדר כהוגן, וגם זה המעט אשר לפני צריך אני להעתיקו.

ובעיקר הדבר אשר כ' אלי מעכ"ת, כי זה הוי בקמן העושה לדעת אביו כיון שיודע שמידו זאת לו, לא נהירא, דא"כ לפי המסקנא³ דמסיק דבחיותו לא אכיל לי' רק כי מיית אכיל לי' א"כ וודאי דאין רא' מנתינתו אליו בחיים חיותו דנות לו ע"מ שיאכל אותו כי מיית. וע"ק דרש"י פי' בשבת דף קכ"א ויבמות קי"ד בקמן העושה לדעת אביו שיודע להבחין שכביו זה נוח לאביו והתינוק צופה באביו ורואה שניח לו בכך, וא"כ כאן דמחייבין לי' על הוצאתו הואיל וראוי להצניע אותו לקטן, א"כ מאי מקשה, דהא עדיין מצניע לי' עבור קטן שא"י להבחין בדעת אביו, ואדרבא רוב המצניעים עבור קטן לשחק, הוא עבור קטן שא"י להבחין ואין לו דעת כזה. וע"ק לדעת הרמב"ם כפי מ"ש בש"ג לדעתו, והארכת בדבר

(1) נולד בשנת תקל"ח לפ"ק בפרעמישלא לאביו מוה"ר נפתלי. ה' מהחברייא קדישא אצל הגה"ק החוזה מלובלין זצ"ל ואצל הגה"ק מוה"ר מענדיל מרימאנוב זצ"ל והגה"ק המגיד מקאזניץ זצ"ל. שימש כאב"ד רק"ק דינאב, ובק"ק גלאגוב, ובק"ק הוסאקוב. (בספר מכתבי קודש ח"א מכתב נ"ב נדפס מכתבו של כ"ק מרן אדמו"ר מוה"ר ש"ז זצ"ל שבו הפליג בשבחו). — נדפס ממנו ס' מלא הרועים על כללי הש"ס, הגהות מלא הרועים על הש"ס, קהלת יעקב על חכמת הקבלה, חינוך בית יהודה, פרשת דרכים זומא, בית ועד לחכמים, ועוד. — נלב"ע ביום ט' לחודש ניסן שנת תקפ"ה לפ"ק ומנ"כ בעיר רישא.

(2) כתבנו אודותו בכר"ש שנה ד' קונט' ד' עמוד י"א. — מכתב זה ה' מונח בכרך גדול יחד עם הרבה מכתבים, אצל הגאון מוה"ר אפרים זלמן מרגליות זצ"ל, וכתב ע"ג — „כרך זה רובו ככולו מתשו' שכתבו אלי חכמי לב". — אפריון נמטי' לירידנו הדגול האכרך היקר והחשוב מאוד נעלה מו"ה אברהם אהרן לעזער נ"י שהמציא לנו מכתב זה, להרפיוס בקובצנו. תשח"ח לו.

(3) במס' שבת דף צ' ע"ב, ועיי"ש בחידושי מלא הרועים הנדפס בסוף המס'.

בקונטרס הנשלח אליו, דבקטן העושה לדעת אביו לא אסרינו כ"א באיסור דאורייתא ולא באיסור דרבנן, א"כ אף לדבריו יהיו כקטן העושה לדעת אביו, אכתי קשה מאי מקשה א"ה שהור נמי, דבשהור אינו כי אם איסור דרבנן בל תשקצו, ובאיסור דרבנן לא נאסר קטן העושה לדעת אביו, לדעת הר"מ, ואיך יפרנס הר"מ דברי הש"ס, וע"כ צ"ל כדכתיבנא.

ונידון שאר הדברים אשר כ' אלי, כבר מונח תח"י קונטרס גדול בענין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אך כעת אין פנאי להעתיקו כראוי לכבודו. זולת זה מ"ש בתשובתו מכבוד זקינו הגאון מו"ה אליעזר מרגליות ראי' להתיר חניקת תישים בשביל העורות מהך דשבת דף ע"ה א' שחיטה במשכן היכא הוי דאי משום עורות אלים בחניקה סגי. ראי' זו איני מכיר⁽⁴⁾, דניהו דמצד איסור בל תשחית אסור לחנוק, מ"מ אין זה מעיקר מלאכת המשכן דמצד מלאכת משכן הוי סגי בחניקה, ואם ה' טריפה הניכרת מחיים או מסוכנת, אזי אף מצד איסור בל תשחית ה' רשאי לחנוקו, וא"כ מלאכת שחיטה אין ענינו למלאכת המשכן. ועוד דלנחור תיישים בשביל העור איכא בל תשחית, דע"כ לא שרי הסמ"ג בלאווין סי' רכ"ט רק היכא דאיכא הנאה מרובה מהשחתה ופשיטא דמיעוט העור המתקלקל ע"י השחיטה אינו מרובה מדמי כל הבשר, אלא ע"כ שמכוין להאכיל הבשר לנכרים, וזה אסור מחמת דאין עושין סחורה בנכילות וטריפות, ועט"ז מ"ש בזה, ובמ"ש נסתרו דבריו, אבל כאן במקדש, הנאת המצוה גדולה הלזו לצורך בנין ביתו של מי שאמר וה' העולם, שוה לו יותר כמה פעמים מדמי הבשר, ובכה"ג מותר לחנוק לכ"ע, כההוא דר"ה תבר נכתמא, ופי' בסמ"ג ששכר הטלת אימה על אנשי ביתו שוה לו יותר, וגם לר"ע בפ"ק דחולין דף י"ז א' דבמדבר הותר להם בשר נחירה אין ראי', ואף שכ' כבוד אא"ז הגאון דווקא נחירה דנחירתו היא שחיטתו ולא חניקה, לא נחירא, דאף דהתוס' כ"כ לענין אין שחיטה לעוף מה"ת דמ"מ נחירה כעי כסימנים, י"ל דהתם דווקא ילפינן שפיכת דם עוף כדם החי' מדרבנן כי בהר"ה וכתוב דמו לשון יחיד וכמ"ש הר"מ ז"ל, משא"כ כאן דכתיב כי ירחק וזבחת, א"כ מקודם לא נצטוו על הזביחה כלל והי' דינם כב"נ דסני [אף בחניקה] להוציא מירי א[מה"ח] . . . לא עת האסף פה, ומחמת הנחיצה אקצר. הכ"ר ש"ב דש"ת בלונ"ח כ"ה ומבקש אהבתו וחפץ . . .

הק' יעקב צבי יאליש

ולכל מרבית ביתו שלום וברכה, וביחוד לחתנו המופל' השנון מ' יעקב יהושע נ"י⁽⁵⁾.

(4) כל זה כתב גם בחידושי מלא הרועים שם במס' שבת דף ע"ה עיי"ש. ועיין עוד בזה בשו"ת שו"מ מהר"ד ח"א סי' כ"ח ד"ה והנה אם.

(5) הוא הרב הגאון מוה"ר יעקב יהושע הלוי הורוויץ זצ"ל אבד"ק זלאוויץ בנו של הג"ר צבי הירש הלוי הורוויץ זצ"ל בעל מחנה לוי שהוא בנו של הגה"ק בעל הפלאה זצ"ל.

בענין גזירת סחיטה בשבת

מהגאון מוה"ר נחום ראובן פעלסקער זצ"ל אבד"ק רישא⁽¹⁾

ב"ה.

שלו' וכ"ט לכבוד מחו' ידיד נפשי הרב הגאון הגדול החר"ף ובקי שלשלת היוחסין כקש"ת מ' סענדר שמואל נ"י⁽²⁾.

גוי"ק הגיעני. ועל ד"ת אשר בא, וז"ל מעכ"ת, בתוס' כתובות ו' ד"ה מסוכרייתא שכ' תוס' ועו"ל דכ"ד שאדם עושה במזיד לא שייך לומר שמא יסחוט, והק' מה יענו רבותינו להך דפ"ב דביצה אין מטבילין כו' ומפרש ר"י משום סחיטה, — צורך בזה, ואינו בכלל קושיא, רק שצריך להבין דברי התוס', שהרי בתחלת דבריהם ז"ל נכנסו בתחלה להקשות מהא דביצה וז"ל ובפ"ב דביצה דף י"ח אומר דלכ"ע אין מטבילין את הכלים ומפרש בגמרא גזירה משום סחיטה. וכעין זה תמי' קצת על דברי הנתיב חיים שבגליון א"ח סי' תרי"ג ס"ק י' שהקשה על תי' התוס' א"נ מצוה שאני, מהא דאיסור טבילה, והגם שהנתיב חיים העמיד קושייתו על דברי התוס' סוף פרק ח' שרצים, עכ"ז לא הזכיר כלל מה שתוס' כתובות הזכירו בעצמם מהא דטבילת כלים, וגם פה בכתובות הביאו זה התוס' דא"נ מצוה שאני. — ויעוין בהגהת אשרי בכתובות ומביאו המהרש"א ז"ל דהסביר דברי התוס' בזה וז"ל, מה שאדם שורה בגדיו במתכוין ליכא למיגזר דלמא יסחוט רק בטבילת כלי גזרו שלא להטבילו בשבת ויו"ט דטריד במצוה ואתי לירי סחיטה, ומיושב קושית החתן שיחי⁽³⁾.

ובחיותי בזה, לולי דברי קדשם דהג"א ומהרש"א ז"ל, נלפענ"ד דידוע בכל הסוגיא דבמים גופא תיכף כשמכניס אדם בגד במים אמרינן שרייתו זו כבישתו

(1) הוא בנו של הג"ר דוד פעלסקער זצ"ל ראבד"ק צאנז ואבד"ק בלאזוב. הי' תלמיד מובהק של כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע וכל ימיו הי' דבוק ומקושר מאוד אליו ואף כיהן כמה שנים כרב בהקרייז של עיר צאנז. בתחלה שימש ברבנות בק"ק אושפיצין, ובשנת תרט"ו נתקבל לאבד"ק בק"ק רישא. נדפס ממנו ס' נחלת ראובן דרושים ופלפולים ואיזה שו"ת. — נלב"ע ביום ט"ו לחודש אייר שנת תרל"ב לפ"ק. — אפריון נמטיי' לנכדו הב' המופלג היקר והנעלה כמר בן ציון שלמה הלברשטאם נ"י נכד כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד, שהמציא לנו מכתב זה. ישא ברכה מאת ד'.

(2) הוא הגאון מוה"ר אלכסנדר סענדר שמואל היילפרין זצ"ל. נולד בכראד ביום כ"ב כסלו תקפ"ח לאביו הרה"ג ר' פנחס דוד. הי' תלמיד מובהק להגאון בעל בר ליואי מסטאניסלאוו. בשנת תרי"ב נתמנה לאבד"ק גאליגורי ובשנת תרמ"ט נבחר לראבד"ק בק"ק לבוב ת"ה. נדפס ממנו ספרים הנחמדים ראש המזבח עמ"ס זבחים ושו"ת מהרא"ש. — נפטר ביום כ"ו טבת שנת תרס"ה לפ"ג.

(3) הוא הג"ר חיים יונה היילפרין בן הגאון מוה"ר אלכסנדר שמואל הנ"ל. נולד בשנת תר"ך, ונתגדל על ברכי אביו. בשנת תרנ"ג נתקבל לראב"ד בק"ק רישא. נפטר ברישא ביום כ"ט שבט שנת תרפ"ז ושם מנ"כ.

כמ"ש תוס' ביצה י"ח ד"ה מערמת ובתוס' סוף פרק שמונה שרצים וברמב"ן שהובא בש"מ בשם ר"ת ז"ל, וא"כ בטבילה א"ש דאסור, דלא שייך לומר דכשעושה במזיד ובמתכוין לא גזרינן דלמא יסחוט, דזה אינו דהלא האיסור לפנינו כבר דהוי כבר סחיטה⁴ וליבון מה שמכניסו למים, אמנם במסננין את היין, דבשאר משקים לא אמרינן שרייתו זו כביסתו כמ"ש תוס' לעיל, וא"כ מה שמכניסו במים לא איכפת לן ולא נשאר רק חשש דלמא יסחוט דהוי מפרק, ע"ז שייך התירוץ דברבר שהארם עושה במתכוין לא גזרינן דלמא יסחוט, וכמו כן במערמת וטובלת בבגדי', האף דשם איירי במים אפ"ה כמה שמכניסה הבגדים במים לא מחשיב סחיטה וליבון כמ"ש התוס' ס"פ שמונה שרצים וז"ל, והני שהולכין במים עם הבגדים הוי נמי דרך לכלוך ולא דרך נקיין, ועד"ז נמי כונתם בביצה דף י"ח ד"ה מערמת שכ' וז"ל, וי"ל דהוי דרך שינוף שרי וכיון דהשריי' בעצמה אינה כלום ואין חשש רק דלמא יסחוט והוי מפרק, אזה שפיר שייך התירוץ דברבר שעושה במתכוין לא חיישינן לדלמא יסחוט, וא"ש מאוד.

ולמען יהי' מוסבר יותר, אעתיק לשון הישע"ק א"ח סי' שי"ט ס"ק ה' וז"ל, דבאמת הא דכתבו התוס' שהוא דרך לכלוך, נראה ביאורו שארם הרוצה לרחוץ או לשבול במים ואין רצונו שיבואו המים על גופו רק שיבואו המים דרך הבגדים זו מקרי דרך לכלוך אף אם המים יפים וכדומה מ"מ המים באים על הבגד דרך לכלוך שהמים יבואו על הבגד ולא על הגוף וכמו שכתבו לענין מי שרוחץ ידיו ומקנה ידיו במפה שהמים הבאים על המפה חשוב דרך לכלוך, ואמנם כשטובל הבגד במים בזה חשוב כיבוס גמור דהרי המים באים רק על הבגד לחוד ולמה יחשב דרך לכלוך הלא זה דרך הרוחץ ומכבס בגדו שנותן הבגד במים וכיון שקיי"ל שריית הבגד זה היא כיבוסו הרי זה כבבס הבגד במים, עכ"ל הישע"ק. ובהנ"ל יתורצו ג"כ ק' הנת"ח הנ"ל, ואעתיק כל לשונו בגליון א"ח תרי"ג וז"ל, ול"נ דבתוס' סוף ח' שרצים הקשו האיך שרי לעבור במים ניוחש שמא אתי לידי סחיטה, ותי' מצוה שאני ע"ש, ודבריהם תמוהים דהא בביצה דף י"ח גזרינן שמא יסחוט אפי' בטבילת מצוה, וצ"ל כמ"ש הרא"ש ביומא סי' ד' כיון שלא התירו לו אלא דרך מלבוש כדאמר ובלבד שלא יוציא ידו מתחת שפת חלוקן מינכרא מלתא ולא אתי לידי סחיטה וכדאמרינן נדה טובלת בבגדי', אך מהאי לחוד לא שרינן במילי דרשות, לכך תירצו מצוה שאני ובצירוף טעמא אחרינא דמינכרא מלתא לא אתי לידי סחיטה וע' ביומא סי' ד', וכיון שהתירו חכמים הדבר מצוה עדיף טפי לעבור מלהפיש בחילוך עכ"ל הנת"ח. — מה שהקשה מהא דכ' התוס' מצוה שאני אהא דגזרו בטבילת כלים אף דהוי מצוה, לפי הנ"ל לא קשה, דבטבילת כלים דבהכנסתו למים כבר אתעביד איסור דסחיטה וליבון, מה יועיל ענין המצוה לזה, ועד כאן לא כתבו התוס' דמצוה שאני, רק במקום דליכא איסור עדיין, רק חשש דאתי לידי איסור סחיטה דיבוא לסחוט המים מהבגד ויהי' מפרק, ע"ז שייך תירוצם דמצוה שאני, כלומר דלא רחינן מצוה

(4) בהמשך דבריו, כותב כמה פעמים „סחיטה" במקום „כביסה", וצ"ע.

משום חששא בעלמא. ובכתובות הביאו זה התירוצ' דא"נ מצוה שאני, ומקודם הביאו ג"כ דבמתכוין ובמזיד לא חיישינן דיבוא לסחוט כיון דאין עדיין שום איסור רק חשש שיביא לידי איסור, משא"כ בטבילת כלים דהאיסור כבר יש כשיכניס הבגד לחודי' בהמים דשרייתו זו כביסתו, לזה לא מהני תי' דמצוה, וגם התי' דבמתכוין לא יבוא לידי סחיטה, דו"א כיון דהסחיטה ישנו כבר, והבן.

ובזה נדחה נמי מ"ש הנת"ח דלמה לי ב' טעמים, א' דמצוה שאני וגם הטעם דמינכרא מלתא. דהנה על הא דמערמת וטובלת בכנדי', יש לכא' ג' קושיות, א' דהלא עוברת על סחיטה שיש כשמכניסה הבגד במים דאמרינן שרייתו זו כביסתו, וזאת קו' התוס' ביצה י"ח ד"ה מערמת, וע"ז תירצו דהואיל דהוי דרך טינוף שרי, והוא ע"ד שהסביר הישע"ק הנ"ל דכשטובלת א"ע ובגדי' עלי' הוי דרך טינוף ולכלוך כמבואר לעיל. ועוד יש להקשות קו' ב' על הא דמערמת, דדלמא אתי לאטבולי בעיניהו ונמצא ג"כ דתיכף כשתכניס הבגד למים שרייתו זו כביסתו והוי סחיטה וליבון כיון שתכניס הבגד לברו במים, וזאת פירכת הש"ס בביצה י"ח, ואם איתא דלמא אתי לאטבולי בעיניהו, ור"ל דאז תהי' הסחיטה והליבון תיכף ולא שייך ע"ז התירוצ' כיון שהוא דבר מצוה, כמובן, ומשני הש"ס שאני התם מתוך שלא הותרה לה אלא ע"י מלבוש זכורה היא. ועדיין קשה קו' ג' דמדפריך הש"ס דילמא אתי לאטבולי בעיניהו, משמע דלולי חשש זה, דהיינו אם לא נחשוש דאתי לאטבולי בעיני' לא קשה כלל, הרי עדיין אפי' לא אתי לאטבולי בעיניהו אכתי קשה דלמא תבוא לסחוט בידים והוי מפרק, וע"ז תירצו התוס' בסוף ח' שרצים דמצוה שאני, כלומר דבמצוה לא חיישינן דלמא אתי לסחוט לדחות המצוה משום חששא רחוקה, ונמצא לפ"ז דצריכי לב' הטעמים, ולק"מ. ואם כוונת הנת"ח להקשות על הרא"ש דמסכת יומא, היכן מוזכר בהרא"ש ענין התירוצ' ממצוה, והרי גם לשמור פירותיו מותר בהליכה אף דליכא מצוה והחילוק שבין להקביל פני רבו ובין דין דפגע באמת המים אינו רק דבלהקביל הוא דבר הצורך לו ובפגע באמת המים אפשר לו להקיף, והרא"ש לא הביא תי' דפגע באמת המים רק להביא ראי' דחיישינן לסחיטה.

ואין להקשות על מה שפירשתי, דאיסור טבילה [היא] משום דהכנסתו למים בזה יש כבר איסור תיכף ליבון וסחיטה, א"כ אמאי אמר ר"י הלשון גזירה משום סחיטה והלא כבר היא סחיטה תיכף בההכנסה למים. — המעיין ברש"י ז"ל שם שכ' וז"ל, ר"י אמר טעמא דמתני' דטבילת כלים משום סחיטת בגדים שאף הן בכלל כלים, ועפי"ז י"ל דהלשון שאמר גזירה משום סחיטה נקט משום כלי אכילה וכדומה שהם אסורים משום גזירת טבילת בגדים, (והבן). וע' בש"מ בשם הרמב"ם ז"ל שעמד בדקדוק זה מהלשון גזירה משום סחיטה, ודחה בזה דברי ר"ת, ולפמש"כ ניחא.

והא"ב' התוס' דההולך להקביל פני רבו לא גזרינן שמא יסחוט לפי שלדעת

כן הוא עושה, והניחו כך, ולא פירשו הא דהביאו בתחלת דבריהם מהא דאלו קשרים דהי' מהלך בדרך ופגע באמת המים דאמר לינחות במיא אתי לירי סחיטה, הנה הנראה מדברי התוס' דלא רמו אהדרי הא דאלו קשרים נגר הא דהולך להקביל פני רבו, וי"ל דודאי מ"ש בדבר שיעושה במתכוין לא חיישינן שמא יסחוט, ודאי הוא רק בדבר הצריך לו כמו בהולך להקביל פני רבו וכדומה, משא"כ בפגע באמת המים דריינינן היכי ליעבד ויכול להקיף, שפי עדיף להקיף ולא יעבור במים לכתחלה, וכמ"ש המ"א שם בשם הב"ח בשם רש"ל בהגהת סמ"ג דגם ברבו איירי באין לו דרך אחר לעבור, וכפי הגהת היר אפרים גם המ"א מסיק כהב"ח ודלא כאשר מסיק הנת"ח דלעבור במים עדיף, ולהנ"ל שפי עדיף להקיף, והבן.

במ"ש מגיטין (כ"ט ע"ב) בגמ' שקול מינה חפץ והדר הב לה גיטא, בשם החתן שיחי', הבנתי שכונתו שגם זולת תי' התוס' במ"ש דש"ה שפרעון המעות תלויין בשטר, י"ל עוד דבאומר שול והב בדברים הנצרכים דאינו מוכח דהקדמת א' נגר חבירו הוא ע"ד קפידא, דהרי הי' צריך לומר שניהם וע"כ הוכרח להקדים א', משא"כ בלקיחת השטר דאינו ענין בפני עצמו הצריך לו, אפי' אם לא היינו אומרים שפרעון המעות תלויין בשטר שלא יאמר סטרא, אפ"ה היינו אומרים, דכיון דא"צ כלל לענין לקיחת השטר ואינו ענין בפ"ע, אע"כ דאמרו דרך קפידא, ונכון.

ושל' לבנינו החתן שיחי' (6), תרגיל עצמך להבין מתוך הכתב, וזאת באפשרי ע"י הקריאה איזה פעמים, ועי' תוכל בעצמך לכתוב איזה ענין, ובפרטות להרגיל א"ע ללמוד בעצמך בלי שתהא צריך סעד לתומכך, ולשוט בים התלמוד והפוסקים לאורכה ולרחבה ביגיעתך, ומאמר התנא הלל ידוע, אם אין אני לי מי לי, וגם שבחינת מקבל הוא נהמא דכסופא ר"ל, ועל כזה נאמר, ישמע חכם מרבו ויוסיף לקח מדעתו ונבון תחבולות יקנה, ובאהבתה תשגה תמיד, וישמח לבינו גם אנחנו בעזרתו יתב"ש.

א"ד מחו' דש"ת ומתעלם באהבתכם אהבת עולם,

חק' נחום ראובן החופ"ק

(6) אל יפלא בעיני הקורא על דברי הדרכה הללו להחתן, כי הי' אז לכל היותר נער בן י"ב שנה (כי נולד בשנת תר"ך, וחותרו הג"ר נחום ראובן נלב"ע בשנת תרל"ב).

פני' דחופה!

הקוראים שלא שלמו עדיין דמי החתימה לשנה זו מתבקשים לשלחם
במוקדם האפשרי בלי שום שהיות.

בענין כרי ושמא

מהגאון מוה"ר יחיאל כהנא זצ"ל אבד"ק סאלקא¹

ב"ה. היום יום ד' פ' ויקרא י"ב בחודש אדר שני תקכ"ץ.

האם אנכי אחרול מדורש שלו' סניאת הני תרי צנתרי דרהבא, חד ה"ה גיסי התורני והרבני המופל' ומופל' החריף מו"ה יעקב ש"ן, והשני לו ה"ה מחו' הרבני השגון הנכון מהור"ר אשר יצ"ו ש"ן.

... וכדי שלא יהא הנייר חלק בלי שום חידוש, אמרתי לכתוב להם מה שחדשתי ביום אתמול כי יעבור, על מה שהביא הש"ך ח"מ סי' פ"ח סעיף י"ז ס"ק ל"ה, מה שמקשים הבעל העיטור והראב"ד ובעה"ת על האי דינא דהרמב"ם דתבעו חטים והשיב איני יודע אם חטים אם שעורים ע"ש שמקשים מהגמרא דסוף פ' המניח דמקשה הגמרא אי בניזק אומר כרי ומזיק אומר שמא אכתי לימא תהוי תיובתא דרבה ב"נ וכו' ע"ש, והש"ך מאריך בתרוצו ע"ש. ול"נ לתרץ שמעט קרוב לאמת, והנה כבר כתבתי להם בזה החורף תירוץ ע"ז, אבל כעת אמרתי לתרץ באופן אחר והוא יותר נכון, ומתחילה אקדם מה שתירץ הרשב"א התם בגמרא דפ' כיצד הרגל (כ"ד ע"ב) במכירין את בעל השור ואין מכירין את השור, דהקשה הרשב"א וגם בתוס' אכתי מצו למימר לחייבי פלגא נזקא קא אתינן וכו' ע"ש, ותירץ הרשב"א דשאני התם וכו' אבל הכא שמא נאבד אחד מהם והוא אותו שננח ואפילו הודו הבעלים שלא נאבד אחד מהם אינו חייב דמורה בקנס הוא ופטור עכ"ל ע"ש, ובוודאי הביא השיטה מקובצת הרשב"א הנ"ל.

העולה מזה, היכא דיכול למעון טענה שיכול לפטור א"ע ועכשיו טוען טענה שהוא חייב על פי טענה זו אע"פ שאינו מודה גמור כי הכא שאומר שאינו נאבד אעפ"כ הוי מודה בקנס דהא יכול למעון טענה שיפטור בוודאי. ולפי"ז אתי שפיר דינא דהרמב"ם דבתבעו חטין והוא משיב איני יודע אם חטים אם שעורים דחייב, ואעפ"כ מקשה שפיר בגמרא אכתי לימא תהוי תיובתא דרבה ב"נ, דאם איתא דבכרי וברי פטור דהוי כטענו חטין והודה לו בשעורין א"כ בניזק אומר כרי ומזיק אומר שמא נמי לפטור דהא יכול למעון כרי ויפטור ועכשיו שטוען שמא הוי מודה בקנס ע"ש והוא נכון, אבל בתבעו חטין והוא משיב איני יודע אם שעורים, רבה ב"נ מודה דחייב וכמו שכ' טעמא הסמ"ע ע"ש דהתם לא שייך טעמא דמודה בקנס ע"ש, ודו"ק.

ועפי"ז תרצתי מה שמקשה הלח"מ בפ"ט מהלכות נזקי ממון הובא כש"ך הנ"ל, אמאי לא מקשה בפשטות אמ"ד פלגא נזקא קנסא, מהני בבא דמתניתין, דוודאי האי אולא אליבא דהילכתא דפלגא נזקא קנסא, ולפימ"ש נוחא בפשיטות

1) הוא בנו של הגאון מוה"ר יהודה כהנא זצ"ל בעל קונטרס הספיקות. יש אליו תשובה בשו"ת השיב משה סי' ט'. — ד"ז הגיע לנו מאת ידידנו האברך היקר החשוב והנעלה מו"ה שמחה פנחס שטראהלי נ"י. טוב עין הוא יבורך.

אין יכול להקשות דיכול להיות דאיירי דעדים מעידים שראו שאחר מהן נגח דלא
הוי מודה בקנס, אבל עכשיו שפי' דא"ל דאיירי בעדים אכתי הא יכול לפטור א"ע
כשמוען ברי, ועכשיו טוען שמא, הוי מודה בקנס, ועיי' היטב לפי שקצרתי ודו"ק.
כ"ד גיסו הרש"ת,

זעירא וקטינא יחיאל בן לאאמ"ו מו"ה יהודא כהנא ש"ן

מכתב מהגאון בעל שב יעקב זצ"ל⁽¹⁾

ב"ה. פה פ"פ יום וי"ו עש"ק טו"ב טבת ת"ץ לפ"ק.

יהי שלו' בחילם, ושלוח בארמנותם, מאוד ישנא אחריתם, ה"ה
האלוף והק' המרומם ממונה הקהלה הר"ר משה יצ"ו ואחיו ה"ה
המרומם פו"מ ה' מענדלין יצ"ו, ה' אתם חיים וברכה עד עולם.

בהיות שנה תמה כתבו גבאי דירושלים תוב"ב לרום מעלתם עבור הנדר
שנדר דודם פו"מ הק' הר"ר לעמלי ר"ג ז"ל, והפריש מעזובנו לצורך עניי
ירושלים תוב"ב, והודיעו לרבים שכל שעתא ושעתא קיימי עניי ירושלים נפוחי
כפן אשר עיניהם תליות בנו, צועקים ובוכים מתוך יסורי השבי דכולי אתנהו ב',
כלות ומיחלות, ואין לאל ידם להוציא עצמם מבית כלא יושבי חשך וצלמות, ועפ"י
השתדלות והתחכמות הק' המפורסים הר"ו ווערטהיים⁽²⁾ בווינא יצ"ו הוציא
מכח אל הפועל שנעשה פשר עם הכע"ח ע"י אדון טאלמעט שר מאדונינו החסיד
המושל הגדול הקיר"ה, ליתן קץ ותכלית לשבי עמינו ואחינו שביירושלים תוב"ב
כאשר האריכו גבאי הנ"ל בלשונם לשון עט סופר כ"ו טבת תפ"ט, גם שלחו כתב
נבחר מהק' המפורסם הנ"ל ושם נאמר שרום מעלת' יקיים הבטחתו אשר הבטיח
להק' הנ"ל, ואל יתשלחו עוד במצוה ששעת' עוברת, אחר שניחא למרייהו
למעביד מצוה בממונם אשר הפרישו בממונם לצורך מצוה רבה, ומעת ההוא
צרות רבות אחרונות משכחות הראשונות, כאשר קרינו בקריאה שאינה של חיבה
מתוך תכריך ואגודות אגודות של כתבים מכתבים שונים שבאו מעה"ק, גם
מחכמי קושט', ועל גביהם מה שכתב אדון רעמישענר מאדונינו החסיד המושל
הגדול הקיר"ה בקושט', עד שאין הזמן גרמא להתעכב עוד דבר זה מחשש סכנת
נפשות.

והנה תשובת רום מעלתם בעת ההיא עדיין נשאר מעל, ובאשר שהיי'
אסורה אף במיעוט קמא דמטא לירם, לזה באנו בפקודת אלופי' פו"מ הקהלה
יצ"ו להודיעם שהגיע העת והעונה וזיבולא בתרייתא שמן ההכרח לגבות ולקבץ

(1) כתבנו אודותו בכר"ש שנה ב' קונט' ט' עמוד ט'. — מכתב זה הועתק מכת' י

מעתיק א'.

(2) הוא הקצין המפורסם מו"ה שמעון וואלף ווערטהייםער בנו של הג"ר שמשון

ווערטהייםער זצ"ל אבר"ק ווינא. — נפטר בעיר מינכען בשנת תקכ"ה לפ"ק.

כל הכסף הנמצא לצורך פדיון שבויים עניי עמינו שבירושלים, ואלופי פו"מ הקהלה יצ"ו גם אנחנו בשוחים ברום מעלתם שמצוה זו הבאה לידם בל יחמיצם עוד אף רגע אחת רק להיות מן הזריזין המקדימין לשלוח לירידינו לכאן סך דמי הנדר של דורם הנ"ל עם כל הזכות שעדיין תח"י, ומגלגלין זכות ע"י זכאי להיות נמנים מן המסייעים לדבר מצוה. ומעתה הננו עומדים ומצפים בכל עת וזמן מתי יבא לירידינו, בכדי למלאות כוונה הרצויה ולהודיע לאלופים פ"ו דקהלתינו יע"א שנעשה כמצוותם.

דברי הטרורים בעסק מצוה שואלים בשלומם, ומבקשים בבקשה אחת המרובה כשתים למהר ולהחיש מעשיהם, כותבים וחותמים בפקודת וביריעת אלופי פ"ו דקהלתינו יצ"ו.

יעקב הכהן מפראג חו' פה ק"ק ורנקורט יע"א
הק' משה בן לא"א הר"ר ליב קן בינגא ז"ל⁽³⁾

מכתב מהגאון מוה"ר ישראל דוד מרגליות – יפה אבד"ק פעזינג⁽⁴⁾

בע"ה. מש"ק וארא תרכ"א לפ"ק פעזינג.

מזל טוב וכל טוב

שלום וברכה והצלחה, שפע גדולה והרוחה, ונס יגון ואנחה, ישיג
כבוד יירידי הרב הגאון המאה"ג חריף ובקי המפורסם כש"ק מו"ה
משה שיק⁽⁵⁾ נ"י אב"ד ור"מ דק' יערנן ומצ"פ לק' חוסד יע"א.

שמחתי כעל כל הון כאשר נתבשרתי ע"י יירידי הק' ר' שמחה רייזנר שי'
טרם בוא מכתבו הרמה כעת לעת ערב בכשורת אומר של פדיון שבויים, המה
הרבנים בסביבותינו בעו"ה, אשר נדמו לשר צבא אשר המלך יתנהו לחומת מבצר

(3) הג"ר משה קן הי' אב"ד דארמשטאט ואח"כ ראש כ"ד בפפר"מ. — בזווג"ר
הי' חתנו של הג"ר שמשון ווערטהיימער אבד"ק ווינא. תורה וגדולה נתאחדו אצלו.
נלב"ע בעש"ק ט"ו לחודש כסלו שנת תקכ"ב לפ"ק ומנ"כ בפפר"מ.

(4) נולד בשנת תקס"ב לאביו מוה"ר מרדכי יפה מסערעט. הי' תלמיד מובהק להגאון
בעל חתם סופר זצ"ל. ראשית נשיאותו הי' כדומו"ץ בק"ק סעמניץ ואח"כ נתקבל
לאבד"ק פעזינג. נדפס ממנו ס' חזון למועד, מחולת המחנים, הר תבור, יפה לקץ,
ותשובותיו נדפסו בשו"ת מילי דאבות. יש אליו כמה תשובות בשו"ת חת"ס, והרבה
תשובות אליו בשו"ת מהר"ם שיק. נלב"ע ביום כ"ד לחודש ניסן שנת תרכ"ד לפ"ק. —
מכתב זה הגיע לירידינו מגנזי יירידינו הרבני החסיד המפורסם נדיב ושוע מו"ה שאול
הוטטערער נ"י מאנטווערפן. יברך ד' חילו ופועל ידיו תרצה.

(5) הוא הגאון בעל מהר"ם שיק זצ"ל. כתבנו אודותו בכר"ש שנה ב' קונט' ר' עמוד

הסבוכה מחיל עם הצרים עלי' ולוחמים נגדה לכובשה באבני קלע ובלע ויריקו
 אשפות חיצים על שר הצבא, אחרי היותו בלחץ עוני ודוחק בלתי ארוחת מזון
 אשר יחסר לו מכל פנה ומכל צד ואין עוזר לו. והנה חלילה לו לשקר באמונתו
 עבור טובת עצמו ולעזוב המבצר ההיא ביד השונא, טרם יקראוהו המלך לאמר,
 בוא הנה אל מקום אחר אשר לפי הנדמה ייטיב לך. והן אמנם מה מאד ישמח
 לבכו אם יגאלהו המלך ויושיב אותו אל מקום אחר, גם אם לא ירע נכונה מעמד
 ומצב הדבר, הלא טרם יקראוהו יענה ויאמר, הנני הנני, יען נכון לבו ובטוח כי
 אחרי ראות המלך כי עד עתה הי' נאמן לפניו, שלא יקראוהו זולת למקום אשר
 ייטב לפניו.

והנה כן נדמו הרבנים בזמן הזה באַבְּעֶרְלֶאָנְד, אשר יושבים בזה"ז בעו"ה
 כמו שר הצבא בחומת מבצר עיר קטנה ואנשים בה מעט וסבב אותה מלך זקן
 הוא יצה"ר ושלוחיו, ושר הצבא ההוא צר ועוני יסובבוהו, זרם מים ישטפהו, ואין
 מנוח למו. וחלילה להרב ההוא לשקר באמונתו גם אם יאבד כל הונו כאשר אבד
 מעלתו נ"י, בוז יבז לו וילחום נגד היצר ושלוחיו בכל יכולתו גם אם לא יעלה
 בידו לגדל את בני הקהלה לתורה יקבץ לו חיל ממקומות אחרים, ואת אשר בכוחו
 יעשה, ודי לו שזכה לגדל את בניו לתורה, ב"ה שלא נלכדו ח"ו בחבלי הזמן.
 והנה אמנם אם ממהקב"ה יקראוהו למקום אחר ויגאלהו מבית האסורים
 ויושיב אותו למקום אחר אשר לפני ממהקב"ה נכון הוא, הָכִי יאמר, עוד אשב
 במאסר, עוד אלחום מלחמת היצר, ואם אכבשהו מה אכבוש ממנו זולת שערות
 הראש, והוא יריק אשפתו אלי עד בלתי אוכל ליתן בחור לבנותי לגדל חתני
 לתורה להיות כמוני, ואנכי אהי' קולע אל השערה נגדו, הזאת היא שאלה או ספק.
 ומעתה ד' אלקיו עמו ויעל, ילך ויצליח לק"ק חוסר, וד' יתן לו חנא וחוסדא
 ומזוני רווחי וסיעתא דשמיא ובריות גופא ונהורא מעליא, ויתן בנותיו לבחורים
 אשר ישבו על שולחנו בארוחת מזון, ויראה בנים ובני בנים וחתני רבנן, וזאת
 היא המטרה אשר יביט בה מעב"ת, אשר מעתה יוכה לחתני רבנן, יען יוכל
 לתמוך אותם במאכל ומשתה שלא יחסר לו אי"ה.

כ"ד המכרך בברכת כל טוב ד"ש,

הק' ישראל דוד מרגליות-יפה

חופק"ק פעזינג

נשים לקראת נשים מברכים ברכת מזל טוב.

בסוגיא דר"ח סגן הכהנים

מהגה"ק מוה"ר מאיר יחיאל הלוי מאוסטראווצא זצ"ל⁽¹⁾

בפסחים י"ד ע"ב כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה חוץ מטבול יום, וכ' רש"י כל הני שגזרו עליהם תורת שניים לפסול את התרומה מטמאין משקין אפילו חולין להיות תחלה חוץ מטבול⁽²⁾ שפוסל לתרומה מן התורה וגזה"כ היא ומ"מ איקלישא טומאה דירי' ולא גזרו בו לעשות משקין תחלה דאין דברי תורה צריכין חיזוק וכו' יעו"ש, ותמי' מאד דברי רש"י דא"כ אוכל ראשון ושני דהם טמאים מדאורייתא לא יטמאו משקין להיות תחלה דאין ד"ת צריכין חיזוק כמו גבי טבול⁽³⁾.

והנראה ככוונת דברי רש"י, דהנה בס' מרכבת המשנה ח"א בקונט' לי"ח דבר, כ' הטעם דמש"ה לא גזרינן בטבול⁽⁴⁾ שיטמא משקה דאם נגזור באדם שהוא טבול⁽⁵⁾ שיטמא משקין נצטרך לגזור גם בכלי טבילת יום שיטמא משקין, דתמיד השוו מדותיהן אדם וכלים, וכיון שכן, אם טבול⁽⁶⁾ יטמא משקין לא יהא משכחת כלל טבילת כלי טמא, דהא כשמוציא הכלי מהמקוה תמיד משקה טופח עליו, ואם כלי טבול⁽⁷⁾ מטמא משקה שוב נטמא המשקה שטופח עליו ביציאתו מן המקוה, שהרי הכלי עדיין טמא עד הערב שמש, ושוב יחזרו המשקין ויטמאו בחזרה את הכלי, דהא משקין טמאים מטמאין כלי, ואף אם יחזור ויטבול עוד הפעם את הכלי מטומאה זו שקיבלה עתה מהמשקין, מ"מ הרי ש' התוס' בחגיגה דף כ"א דגם מטומאה דרבנן צריך הערב שמש, וא"כ גם מטומאה זו שקיבל הכלי מהמשקין ג"כ יהא טמא עד הע"ש, ושוב יחזור ויטמא עוד הפעם את המשקין ושוב יחזרו המים ויטמאו את הכלי, וכן לעולם יקבל הכלי טומאה מהמשקין, ולא יהא משכחת כלל טבילה להכלי, ומהאי טעמא לא גזרינן שטבול⁽⁸⁾ יטמא משקין וממילא המשקין שהורין דטבול⁽⁹⁾ הוי שני ואינו טמא בחולין, עכרפח"ח.

ומעתה נבוא ליישב דברי רש"י, דבאמת צריך להבין דלמה נקט רש"י הטעם דלא גזרינן בטבול⁽¹⁰⁾ שיטמא משקין משום דטבול⁽¹¹⁾ דאורייתא, הא לא משכחת כלל לגזור בטבול⁽¹²⁾ כמש"כ המרכבת המשנה הנ"ל, אך דקו' רש"י דשפיר נגזור שטבול⁽¹³⁾ יטמא משקין רק דלא נגזור דטומאה דרבנן צריך הערב שמש⁽¹⁴⁾ אלא נאמר דלא צריך הע"ש רק מיד בעלותו מהמקוה הוי טהור, וא"כ אף אי נימא דטבול⁽¹⁵⁾ מטמא משקין והמשקה מטמא את הכלי, מ"מ יטבול את הכלי פעם שנית

(1) הועתק מכת"י נכדו (בן בנו) הרב הגאון מוה"ר אברהם יצחק האלצשטאק הי"ד אבר"ק מאנדרזוב, בשמו.

(2) באמת מבואר כן ברש"י שבת י"ג ע"ב ד"ה האוכל, בשם הערוך, דטומאה דרבנן לא בעי הע"ש, וגם ברש"י ביצה י"ח ע"א ד"ה בולד הטומאה יעו"ש, וכן הוא לחד ריעה בתוס' חגיגה כ"א ע"א. ועיין עוד בזה במס' פרה פ"א מ"ה בתוי"ט ובשאר מפרשים, ובשו"ת אבני נזר חחו"מ סי' ע"ו בסופו.

ואז שפיר יטהר, דאחר הטבילה הראשונה הרי אין הכלי עוד טמא מדאורייתא רק מדרבנן, דמדאורייתא אין משקין מטמאין כלי, ובטומאה דרבנן אין צריך הערב שמש, ונטהר מיד בהטבילה השני, לכן תירץ רש"י, כיון דכאן יש בידינו לגזור שתי גזירות, א' על דאורייתא וא' על דרבנן, דהיינו לגזור שטבו"י דאורייתא יטמא משקין להיות תחלה, ולגזור שטומאה דרבנן יהא צריך הע"ש, והרי לגזור שני הגזירות אי אפשר, דהרי אז לא יועיל טבילה לכלי טבו"י לעולם כנ"ל, לכן מוטב לאחוז את הקל לגזור אדרבנן מלגזור אדאורייתא דרבני תורה א"צ חיזוק, ולכן גזרינן דמשקין שטימאו את הכלי שהיא טומאה דרבנן, טעון הע"ש, דרבני רבנן צריכין חיזוק, ואף דע"ז לא נוכל לגזור דטבו"י יטמא משקין, מ"מ כיון דטבו"י דאורייתא, אין ד"ת צריכין חיזוק.

ולפי"ז שפיר מיושב קו' הנ"ל, דהתינח כאן דהגזירה על דאורייתא ועל דרבנן סותרין זה את זה, שפיר גזרינן רק על דרבנן ולא על דאורייתא, אבל בעלמא אף דהיא דאורייתא, אדרבה בוודאי גזרו שיטמא משקה, ולכן באוכל ראשון ושני אף דהיא דאורייתא ג"כ מטמא משקה, כיון דלא נסתור בגזירה זו גזירה על דבני חכמים וכנ"ל, וא"ש בס"ד.

יום תנחומין

משתתפים אנו בצערו של ידידנו

הרב שאול יוסף וויינגארטען שליט"א

רב בבתיים

במות עליו אביו ז"ל

המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

ואל יוסיף לדאבה עוד.

המערכת

בענין סמיכה בקרבן השותפין

משה שטערן

אבד"ק דעברעצין ונייהייזעל יצ"ו

בעמ"ח שו"ת באר משה ו"ח

ברוקלין, יע"א

הג"ה אמתית בדברי רש"י כת"י מנחות, תחת הג"ה הישנה שאיננה מחוורת כלל.

במנחות (צ"ג א') בפרש"י כת"י ד"ה כל בעלי קרבן כ' וז"ל: שאם [היה להם בשותפות] קרבן, אחד סומך עליו ולא [מתחייב לסמוך] כולם. כן הוגה בפרש"י, ולפענ"ד הג"ה זו בלתי צודקת וצריך להגיה באופן אחר כאשר אבאר בראיות חותכות בעזה"ת.

הנה רש"י בערכין (ב' א') פירש (אליבא דרבנן) קרבנו לרבות כל בעלי חוברין לסמיכה, חמשה שהביאו קרבן אחד בשותפות כולן צריכין לסמוך עליו, ואין אחד סומך עליו, ואליבא דר' יהודה דלית ליה כל בעלי חוברין לסמיכה פרש"י דס"ל לר"י אחד סומך לכולם ולא הוי כסומך על קרבן חבירו הואיל והוא שייך ביה. ובתמורה (ב' א') אליבא דרבנן פרש"י, בעלי חוברין לסמיכה, שאם נשתתפו ב' או ג' על קרבן אחד, קרינא אכל חד וחד קרבנו וכולן סומכין בו. ואליבא דר' יהודה פרש"י בעלי חוברין לסמיכה לית ליה, דודאי אין טעון סמיכה דלא מייחד קרבן דידהו, כלומר כיון דלא הוי חלוט לכל אחד ואחד. הרי רש"י בין בערכין ובין בתמורה פ' דלרבנן החיוב מוטל על כל בני חבורה לסמוך ולא סגי שאחד יסמוך על ידי כולם. אולם בפ' דברי ר' יהודה רש"י סותר פירוש, דבערכין פ' דאחד סומך בעד כולם, ובתמורה דעת אחרת עמו ופ' דס"ל לר"י דגם אחד אינו סומך, ואין לי לתרץ סתירת דברי רש"י אלו, אלא שבערכין הגירסא ור' יהודה, "כל" בעלי חוברין לסמיכה לית ליה, מבואר דרק בזה חולק על דברי חכמים שהם ס"ל שהחיוב מוטל על כל אחד ואחד מהחבורה ור' יהודה לית ליה, "כל" בעלי חוברין לסמיכה, אלא שאחד יסמוך בעד כולן אית ליה. אולם בתמורה הגירסא ור' יהודה בעלי חוברין לסמיכה לית ליה, משמע דלית ליה כלל דין סמיכה בקרבן של שותפין, והגם שעדיין היה מקום לבעל מחלוקת לומר ולפרש דברי הש"ס לר' יהודה, "בעלי חוברין לסמיכה לית ליה" כדרשת חכמים שכולם יסמכו, הא לית ליה, אלא שאחד יסמוך בעד כולם אית ליה, ונכון היה ביותר לפרש כן כדי להשוות הב' סוגיות ולא יסתרו סוגי' הש"ס בתמורה לסוגי' הש"ס בערכין אליבא דר' יהודה, עכ"ז הוכרח רש"י לפרש כפירוש, והדין בבירור עמו את, דבתמורה הוסיף הש"ס להטעים דעת ר' יהודה דלכן בעלי חוברין לסמיכה לית ליה, "מאי טעמא דהא לא מייחד קרבן דידהו", ולפי טעם זה א"א לפרש דברי ר' יהודה בענין אחר רק כפרש"י דר' יהודה בעלי חוברין לסמיכה לית ליה הפ' דגם אחד איננו סומך, וכמו שכתבו התוס' מנחות (צ"ג א' ד"ה לרבות, ולקמן נדבר מדברי התוס' אלו). ועל כרחק הני ב' סוגיות מסוגי'

המתחלפות שבש"ס, ומצינו הרבה סוגיות הפוכות כמבואר בתוס' מנחות (נ"ח ב') ד"ה ואיכא.

ועל פי אלו הדברים הברורים ואמיתיים יהי' מיושב קושית התוס' במנחות (צ"ג. ד"ה לרבות הנ"ל) מפרש"י בדרך ישכון אור. הנה התוס' (שם) כתבו, פי' בקונטרס אחד סומך על ידי כולן. ועל הגליון נדפס, כן פרש"י בריש ערכין ולקמן בגמרא ריש צ"ד. מה שנדפס על הגליון הוא העתקה מדברי הגאון רבינו בעל ברכת הזבח, וגרס לו לכתוב כן כי לא זכה הגאון לפרש"י כת"י על מסכת מנחות. אבל התוס', שלפניהם היה על מסכת מנחות הפרש"י כת"י כמו שמוכח מדברי רבותינו בעלי התוס' מדף ע"ב עד דף צ"ד ע"א שבכל מקום שמביאים פי' הקונטרס נמצא מפורש בפרש"י כת"י, שפיר כתבו גם כאן, שכן פרש"י כאן, דבאמת כן הוא מפורש בפרש"י כת"י, ועיין מנחות סא: תור"ה כהן, שכתבו בשם הקונטרס מה שכ' במנחות בפ' שתי מדות, וע"ז נדפס בגליון בשם הברה"ז והצ"ק שלא נמצא שם בפירושו רש"י שלפנינו, ובאמת כתוב הדור הוא בפרש"י כת"י מנחות צד. ד"ה נתמעטה בחבורין, כי לפני התוס' היה הפרש"י כת"י והגאונים ברה"ז והצ"ק לא זכו לפרש"י כת"י.

ומה שהקשו בתוס' על פרש"י מלקמן (צ"ד). דשם מבואר דאחד מחוייב לסמוך, נראה ליישב בטומו"ד, דלכאורה מצאתי סתירה גדולה בין תוס' מנחות (הנ"ל) ובין תוס' תמורה, דבתמורה (ב' ע"א) תור"ה ורבי מאיר הקשו וז"ל: וא"ת מאי שנא דשאר קרבנו למעושי [פי' קרבנו ולא של עובד כוכבים, קרבנו ולא קרבן חבירין] והאי [פי' קרבנו השלישי] לרבות [פי' לרבות כל בעלי חוברין לסמיכה] ויש לומר דלמעושי לא מצית אמרת דאם כן לישתוק קרא מיניה, וממילא אמר דאין השותפין סומכין כדאמר (תמורה י"ג) דאין השותפין ממירין, עכ"ל. וכ"כ השטמ"ק (שם בערכין ב. אות ה') בשם תוס' הרא"ש אות באות. ויותר מזה שכן הביא השטמ"ק ככל החזיון הזה מפרש"י כת"י (עיי"ש אות י"ב). ותימה שדברי תוס' בתמורה סתירה גלוי' לדברי התוס' מנחות (הנ"ל) שמפורש בדבריהם דגם בלאו קרבנו לרבות כל בעלי חוברין לסמיכה ידעינן דאחד עכ"פ סומך על ידי כולן, ובתמורה כותבין דאם לית לן ריבוי דקרבנו היינו אומרים דשותפין אין סומכין כלל אפילו גם אחד לא, כמו דאין שותפין ממירין, ואין לנו ישוב אחר רק לומר דב' סוגיות דתמורה וערכין מסוגיות הפוכות הן, בתמורה דס"ל להש"ס אליבא דר' יהודה דאי לית ליה קרבנו לרבות בעלי חוברין לסמיכה אז ס"ל דגם אחד אינו סומך, וכמו שהש"ס מטעים דבריו, „מאי טעמא דהא לא מייחד קרבן דידהו" עכ"ל היינו מדמינן סמיכה דשותפין לדין שותפין שאין ממירין, וממילא גם אחד אינו סומך, אבל הש"ס ערכין (ב). דס"ל דלר' יהודה „כל' בעלי חוברין לסמיכה לית ליה, ועכ"ל ס"ל להש"ס דגם בלא קרבנו לרבות בעלי חוברין עכ"פ ס"ל לר' יהודה שאחד מהשותפין סומך על ידי כולן היה מרמה סמיכה לתנופה, וכמו בתנופה בקרבן של שותפין אחד מניף על ידי כולן כמו כן בקרבן של שותפין אחד סומך על ידי כולן גם בלא ריבוי דקרבנו, וקושית התוס'

בתמורה יתורץ במס' ערכין ממש כדברי התוס' בתמורה ובוה הלשון וא"ת מאי שנא דשאר קרבנו למעושי והאי לרבווי וי"ל דלמעושי לא מצית אמרת דאם כן לשתוק קרא מיניה וממילא אמר דאין „כל" השותפין סומכין כדאמר במנחות (צ"ד א') דאין כל השותפין מניפין אלא אחד על ידי כולן, וכן היינו אומרים בסמיכה, לכן ע"כ קרבנו לריבוי „כל" בעלי חוברין לסמיכה אתא. וזה בעזהי"ת כפתור ופרח בהבנת סוגית הש"ס ערכין ותמורה במאי פליגי, והבנת שיטת רש"י ובישוב דבריו מקושיית התוס' מנחות הנ"ל. (ועיין עוד בשטמ"ק ערכין ב. אות ד' בשם תוס' הרא"ש וכתב שכן כ' התוס' בתמורה, והוא בתמורה ב. ד"ה ורבי מאיר, ועפ"י דברי השטמ"ק הארוכין תבין הדק היטב לשון התוס' הקצרין בתמורה, ועיין תוס' מנחות צ"ג סוד"ה לפי שכל).

ועתה נתנה ראש ונשובה במה שהתחלנו לברר ההג"ה האמיתית בפרש"י כת"י הנ"ל בריש דבריני. — במנחות (צ"ג.) פרש"י, כל בעלי קרבן לסמיכה, מי שיש לו חלק בקרבן סומך עליו, ובמנחות (צ"ד.) פרש"י בכת"י, כל בעלי קרבן לסמיכה, כל החוברין סומכין, וכן מפורש יוצא מדברי רש"י במנחות (צ"ד.) ד"ה שיכול, שיהא אחד סומך לכל החברים וכו', וכן מפורש מפרש"י (שם בר"ה נתמעטה, וד"ה ותתריב) לכל המעיין בסוגי' היטב, ובאמת משנה מפורשת היא במנחות (ל"ג סע"ב) ואין אחד סומך לכל החברים, פ"י אלא כל אחד ואחד מחוייב לסמוך זה אחר זה, (ועיין בפרש"י מנחות צד. ד"ה תנופה, ומה שפירש התוי"ט כוונת רש"י על נכון). לפי זה אי אפשר לקיים ההג"ה בפרש"י כת"י (מנחות צ"ג.) דאין כתב להגיה: ולא [מתחייבי לסמוך] כולם, הג"ה זו במכתה"ק המגיה שגגה היא, דבוראי לרבנן דדרשו קרבנו לרבות „כל" בעלי קרבן לסמיכה, הפירוש הפשוט והאמיתי שעל כל אחד ואחד מהחבורה החוב מוטל לסמוך כאילו היה הקרבן „קרבנו" בלבד. אלא כך צריך להגיה בדברי רש"י כת"י: שאם [הביאו] קרבן, [אין] אחד סומך עליו (ולא) [אלא] כולם. או צריך להגיה כן: קרבן אחד, סומכים עליו כולם. או צריך להגיה: שאם [הביאו] קרבן, [כל] אחד סומך עליו ולא [אחד בשביל] כולם. וזה ברור כשמש.

ומחמת הכתוב כאן קצת לא ניחא לי הגהת הצאן קדשים (מנחות צ"ד. בפרש"י ד"ה תנופה) שכ' רש"י: אלא וסמך סתם, לסמוך והדר לסמוך ומגיה הצאן קדשים [יכול] לסמוך והדר לסמוך. רבהגהתו נתן מקום לשעות שיכול לסמוך והדר לסמוך יהיה הפ"י אם רוצה, והגם שברור כשמש שהצאן קדשים לא לזה כוון, אלא לפרש דברי רש"י איך לשון וסמך סתם פירושו לסמוך והדר לסמוך, ובוודאי כיוון לדברי התוס' יו"ט (מנחות פ"ט מ"ט ד"ה שאחד) שפ"י כוונת רש"י דתנופה שם דבר וחד תנופה אמר רחמנא ולא תנופות, אבל וסמך הוא פעל, לומר שיסמוך ולא קרא שם לסמיכה שתהא אחת ולא רבות. עכ"ז יותר טוב להניח פרש"י בלא תוספת תיבת „יכול", וגם התוי"ט (שם) כשמעתיק לשון רש"י איננו מגיה כלום ומעתיק לשונו כמו שהוא לפנינו, והוא הנכון, כנ"ל בעזהי"ת והכל א"ש.

בדין אי נדר חייל על מצות ל"ת

יהושע פיהרער

ראש הכולל רחסידי באבוב

טאראנטא, קאנאדע

בשבועות כה. ת"ר חומר נדרים מבשבועות שהנדרים חלים על דבר מצוה כדבר רשות וכו' והיינו כגון שאמר קונם ישיבת סוכה עלי או שאמר קונם אכילת מצה עלי כדאיתא בנדרים (טז:): והטעם דכתיב כי ידור נדר לה' לא יחל דברו ופרש"י דאפילו חפצי שמים דלהשם לא יחל דברו ע"כ.

והנה, אם נדר חל על דבר שכבר אסור מן התורה כגון שאמר קונם אכילת נבילה עלי, דבר זה היא מחלוקת הראשונים, דדעת רש"י בשבועות (כ: ד"ה ה"ג סד"א וכו') שנדר חל על נבילה, שכתב וז"ל בא"ד, דהא אי נמי מדאורייתא הוא הא אמרינן הנדרים חלים על דבר מצוה כדבר רשות עכ"ל, וכן היא שיטת רב האי גאון והרמב"ן והר"ן (עיין ר"ן בשבועות כ:), אבל תוס' בשבועות (שם ד"ה דכי לא נדר וכו') סוברים דאין נדר חל על אסורי תורה שכתבו בא"ד וז"ל, ועוד דהא הנדרים חלין על דבר מצוה בביטול מצוה איירי כרתנא בפ"ב דנדרים וכו', אבל אם נדר לקיים מצוה כגון שאמר קונם שלא אוכל נבילות וטריפות לא חייל וכו', וכן היא שיטת הרשב"א (סי' תרט"ו) והר"ה (מובא בר"ן בשבועות).

והר"ה מביא ראיה לדבריו מהסוגיא סוף מס' מכות (כ"א:): יש חורש תלם אחד וחייב עליו שמונה לאוין החורש בשור וחמור והן מוקדשין וכלאים בכרם ובשביעית ויו"ט וכהן וזניר בבית הטומאה, ומקשה הגמ' וליחשוב נמי כגון שבועה שלא אחרוש בין בחול בין ביו"ט דמגו דחל עלי' שבועה בחול חלה עלי' נמי ביו"ט, ומתרץ האי תנא איסור כולל לית ליה, ואם איתא דנדרים חלים בקיום לא תעשה ליחשב קונם פרה זו לחרישה ביו"ט, אלא ש"מ דאינו חל, עכת"ד. וכן הרמב"ן (בשבועות) הקשה קושיא זו.

ונ"ל לתרץ בהקדם דברי האבני מלואים (תשובה י"ב) שכתב להסביר דברי הראשונים הנ"ל, דלכאורה צ"ע דכמו דנדר חל על מצות עשה כגון שנדר שלא יאכל מצה בפסח משום דאין החפץ מושבע עליו דהחייב על הגברא לאכול ולא על החפץ להיות נאכל, ולכך שפיר חייל הנדר על החפץ, כמו כן באסורין אין החפץ מושבע עליו דהאיסור על הגברא שלא יאכל נבילה ולא על החפץ ולמה לא יחול הנדר על החפץ, אלא וודאי דאפילו תוס' והרשב"א נמי מודים דעיקר הנדר חל על החפצא של נבילה, אלא דהם סוברים דאם אכלו אינו עובר על כל יחל דהלאו דכל יחל אינו אלא איסור גברא ואינו חל על נבילה, והיינו דאין לוקין שמים, ורש"י ושאר ראשונים סוברים דשפיר חל האיסור דכל יחל ועונשין עליו משום דס"ל דנדר הוי איסור מוסף ומגו דאתוסף איסור אחפצא חל נמי כל יחל, והרשב"א ס"ל דזה לא הוי איסור מוסף דלא איתוסף שום איסור אנברא, עכת"ד.

ואקדים עוד דברי השאגת ארי' (סי' ס') שהקשה על מתני' זו דהיכי חל איסור נזיר שבא ע"י קבלתו על איסור דכהן דקדים, שקדושת כהן מרחם אמו, ואי משום דנזירות כולל נמי איסור דתגלחת והיוצא מן הגפן, הא האי תנא לית ליה איסור כולל כדאיתא בגמ' שם (הבאתי לעיל), ותירץ לפי מה דאיתא בנזיר (ג:) מחלוקת ר"ש ורבנן במי שהזיר רק על אחד מן איסורי נזיר, דרבנן סוברים דחל איסור נזיר דכתיב מיין ושכר יזיר דמשמע דאפילו לא נזר אלא מיין לחודי' הוי נזיר, ור"ש סובר דאינו חל, ומקשה הגמ' ור"ש נמי הכתיב מיין ושכר יזיר ההוא מיבעי לי' לאסור יין מצוה כיון רשות, ומפרש הגמ' באיבעית אימא דיין מצוה היינו שנשבע שלא לשנות ושוב הזיר בנזיר דהוי איסור כולל דכולל שאר אסורי נזיר אבל לר"ש לשיטתיה דלית ליה איסור כולל לגבי האוכל נבילה כיוה"כ והו"א דכאן נמי לא יחול איסור נזיר קמ"ל קרא יתירא מיין ושכר יזיר דחל ולקי תרתי משום שבועה ומשום נזירות (עיין בתוס' שם ד"ה ר"ש לית לי' וכו'). הרי דאע"ג דר"ש איסור כולל לית ליה דסובר דיה"כ אינו חל על נבילה דיה"כ כולל דברים המותרים אפ"ה אתי קרא יתירא דמיין ושכר יזיר לומר שאם נשבע שלא לשנות יין אתי איסור נזירות וחייל על השבועה, אלמא דחירש לן קרא לגבי איסור נזירות דחייל על שאר אסורים, הילכך גבי כהן ונזיר נמי אתיא נזירות וחייל על איסור טומאה דכהן, עכת"ד. היוצא לנו מזה דמתני' זו אולי אליבא דר' שמעון. והנה נהי דמצינו בגמ' (כריתות י"ד. וביבמות ל"ב) דר' יוסי לית ליה איסור כולל, ואיסור מוסיף אית ליה, מ"מ ר' שמעון לית ליה כולל וגם לית ליה מוסיף כדאיתא בתוס' כריתות כג. (ד"ה ומי וכו') וז"ל, וי"ל דהש"ס ידע דר' שמעון לית ליה אף איסור מוסיף וכו'.

וא"כ מיושב היטב שיטת רש"י ור"ן, דלעולם להלכה שפיר חל נדר על איסורי תורה דהוי איסור מוסיף כדברי האבני מלואים הנ"ל, אבל כאן במתני' זו לא קשה ליחשב עוד איסור כגון שאמר קונם פרה זו להרישה ביו"ט, דכיון דמתני' זו אולי אליב' דר"ש, ור"ש לשיטתו לא סבירא ליה לא כולל ולא מוסיף א"כ לא חייל נדר על איסור חרישה ביו"ט, ודו"ק.

ועד"ז יש ליישב מה שהקשה האבני מלואים (בתשובה ט"ו) וכן השאגת ארי', למה לא חשיב עוד לאו דכל יחל משום נזיר, שהרי כ' הרמב"ם (בפ"א מהל' נזירות) דנזיר העובר על אחד מהאיסורין המיוחדין עובר משום כל יחל כמו שאר נדרים, וא"כ הוי תשעה לאווין. ולפי הנ"ל מיושב, דלגבי לאו דלא יחל אינו חל, כיון דמתני' אזלא אליבא דר' שמעון דלא סבירא לי' איסור מוסיף, וממילא אינו חל על איסור דטומאת כהנים, ואף דאיסור נזירות חל מחמת גזיה"כ כנ"ל, מ"מ לאו דכל יחל ליכא, משום דכל יחל אינו חל על איסורים רק משום איסור מוסיף, והרי ר"ש לית לי' איסור מוסיף, ודו"ק.

קידושי אשה ע"י שליח

אברהם משה שאי

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

בריש מס' קידושין תנן האשה נקנית בשלושה דרכים, וקאמר שם בגמ' (דף ב' ע"ב) דלכך לא תני האיש קונה והוי אמינא דקונה בע"כ, והקשו בתוס' דא"כ במשנה בריש פרק שני דקתני האיש מקדש בו ובשלוחו איכא למיטעי דיכולין לקדש בע"כ. ותירצו האחרונים דשם ליכא למיטעי דיכול לקדש אשה בע"כ, דבכל קידושי אשה ע"י שליח הוי' ראוי לומר שלא יחולו הקידושין דקיי"ל התופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה וא"כ אין השליח יכול לקדש אשה עבור משלחו מאחר שחב לאחרים דהיינו לשאר אנשים בעולם ששוב לא יוכלו לקדשה, רק התירוץ הוא דכיון דקידושי אשה צריך להיות מדעתה ורצונה לכן לא מקרי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים, דשמא האשה לא תתרצה להתקדש לאחרים ושוב לא יהי' חב לאחרים, ולפי"ז מתורץ היטב קו' התוס' הנ"ל, דהרי בריש פ"ב דקידושין תנן האיש מקדש בו ובשלוחו, וכיון דתנן ובשלוחו מוכח ממילא דבקידושין בעינן רצון האשה והסכמתה דאל"כ לא יועיל השליחות והוי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים, נמצא דבמשנה זו בריש פ"ב ליכא למיטעי כלל לומר דיכולין לקדש בע"כ, ומיזבש קו' התוס', עיין בס' המקנה ברפ"ב. אמנם האחרונים כתבו להעיר על תירוץ זה, דבאמת יש סברא אחרת מדוע לא הוי כאן תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים, והוא דמבואר במס' ב"מ דף י' דהיכא דהגביה מציאה לחבירו קנה חבירו משום דאמרינן מגו דזכי לנפשי' זכי נמי לחברי' ולפיכך אפשר לקדש אשה ע"י שליח ול"ה תופס לבע"ח, אמנם סברא זו דמגו דזכי השליח לנפשי' א"א לומר רק אם אפשר לקדש אשה בע"כ אבל אי בעי דעתה אפשר לא תתרצה להתקדש להשליח, וא"כ שוב קשה קושיות התוס' דלעולם אפשר לקדש אשה בע"כ ואפ"ה אפשר ע"י שליח דמגו דזכי לנפשי', עיי' על קושיא זו בשו"ת עטרת ישועה בליקוטי תשובות סי' ד' באריכות. (ובזה יש מקום להעיר על מ"ש בשו"ת נוב"י מהר"ק אה"ע סי' ס"ד בר"ה גם מ"ש ובר"ה אלא דע"כ, דלכך לא אמרינן בקידושין התופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה דאמרינן מגו דזכי לנפשי' זכי נמי לחברי', וצ"ע דכיון דא"א לקדש אשה בע"כ לא שייך למימר מגו דזכי השליח לנפשי' זכי נמי לחברי').

וג"ל לתרץ קושיות התוס' בדרך אחר, ונקדים מה שיש לעיין בהסוגיא דקאמר אי תני האיש קונה ה"א אפילו בע"כ וקשה האיך אפשר לומר דיכול לקדש בע"כ הא קידושין דומה לקנין במה שקונה האשה בכסף קידושין ואין אדם קונה דבר מחבירו בעל כרחו, ומ"ש הכא, ועי' בראשונים בסוגיא שהעירו בזה. ויש לתרץ עפ"י הגמרא בב"ק דף ס"ח: א"ר יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו דכתיב

איש כי יקדיש את ביתו קודש מה ביתו שלו וברשותו, וצ"ע למה צריך ר' יוחנן קרא דלהקדיש דבר צריך להיות ברשותו הא ככל קנינים צריכים להיות שלו ואם אינו שלו אינו יכול להקנות ומה צריך קרא, ובפרט לריש לקיש שם דמייתי קרא היכא דל"ה שלו, פשיטא דעל דבר שאינו שלו אין לו שום בעלות, וצ"ל דסברת הגמרא היתה דאע"ג רכל קנינים א"א לעשותן בדבר שאינו שלו אפ"ה בהקדש שפיר חל משום חומרא דהקדש, ולכך צריך קרא דאפילו בהקדש צריך להיות שלו וברשותו. ויש להביא רא"י דהקדש חמור לענין זה דאפילו ל"ה ממש ברשותו אפ"ה חל, ממ"ש הרא"ש בנדרים דף ל"ד: גבי ככר של הפקר דהיכא דבירו לזכות אפילו עומד חוץ לד' אמות מ"מ חל ההקדש וקרנין ב' שלו וברשותו, ולגבי שאר הלכות דצריך להיות שלו נתמעט הפקר אפילו הוי בירו, ע' בשבת דף קל"א שכתב הרשב"א דבגד של הפקר פטור מציצית ול"ה בגדיהם ובאתרוג של הפקר האריך בכפות תמרים ר"פ לולב הגזול דאין יוצא יד"ח, ש"מ דהקדש חמור לענין זה, ולכך צריך קרא דאין יכול להקדיש דבר של חבירו.

ולפי"ז י"ל סברת הה"א דיכול לקדש אשה שלא מדעתה כיון דקידושי אשה לא הוי בגדר קנין כמו שאר קנינים, רק בגדר איסור דאסר לה אכ"ע כדיבורא דידי' שא"ל הרי את מקודשת לי וכלשון הגמרא (דף ב:) דאסר לה אכ"ע כהקדש וחל עלי' שם איסור אשת איש ודומה להקדש, וכמו שמצינו בהקדש דצריך קרא ביתו דה"א דאפשר להקדיש דבר של חבירו, כמו כן בקידושין ה"א דאפשר לקדש אשה בע"כ, וכ"כ תוס' בדף ז. ד"ה ונפשטו דהיכא דאמר לאשה הרי את מקודשת ה"א דפשטא קדושה בכולה כמו שמצינו בבחמת קדשים דיליף מקרא דפשטא בכולה עיי"ש, וגדולה מזו מצאתי בשו"ת הלכות קטנות ח"א סי' כ"ט וח"ב סי' מ"ד רוצה לחדש דקידושין אפשר לשאול עלה כמו הקדש דאפשר בשאלה ויכול לעקור הקידושין למפרע. וע"ע בעורה שחר אות ק' סי"א מ"ש מזה. וע"ע באבני מלואים סי' מ"ד מ"ש ע"ד הפני יהושע שכתב לחדש דשפחה חרופה אע"ג דהוא רק איסור לאו אפ"ה אין קידושין תופסין בה ואם בא אחר וקדשה אין קידושי השני חלין דהוא ממון חבירו דמקודשת לראשון ולכך לא חל, והאבנ"מ הקשה עליו דלדבריו מה מקשה הגמרא אשת איש דלא תפסי בה קידושין מנלן, ולדברי הפנ"י פשיטא דאין יכול לקנות ממון של חבירו, והוכיח האבנ"מ מזה דקידושי אשה אינם תלויים בהלכות שאר קנינים אלא דהוי איסור שחל על האשה ולכך אפילו על אשת איש גם כן ה' חל אי לאו קרא ולפיכך אי אפשר לומר כדברי הפנ"י בשפחה חרופה דאין קידושין תופסין בה מפני שהוא קנין חבירו ע"ש, ומבואר מדבריו כדברינו דקידושין הוי בגדר איסור כמו הקדש ולכך ה"א דחל בע"כ.

ולפי"ז מתורץ היטב קושית התוס' בריש המסכתא דבפ"ב גבי האיש מקדש איכא נמי למיטעי דאפשר בע"כ, ולפ"ד א"ש דהסברא דיועיל קידושין בע"כ משום דהוי כמו הקדש, ונודע דברי המהרי"ט בתשובות ח"א סי' קכ"ט דא"א להקדיש ע"י שליח דהוי מילי ומילי לא מימסרין לשליח ע"ש, א"כ כיון דתנן האיש

מקדש בו ובשלוחו ליכא למיטעי דיכול לקדש בע"כ, (ואע"ג דגבי קידושין עושה קצת מעשה במה שנותן מעות ולא הוי דומה כ"כ למילי, אפ"ה כיון דכל חלות קידושין היכא דהוי בע"כ הוא רק משום דמקדשה כדיבור ודומה להקדש שפיר הוי דומה למילי, וכמ"ש האב"מ דאין זה בגדר קנין רק גדר איסור ע"י הדיבורים), ודו"ק.

(ב) ובענין זה יש להסביר מחלוקת הראשונים בקידושין דף ו: אמר רבא מתנה ע"מ להחזיר בכולהו קני לבר מקידושין לפי שאין אשה נקנית בחליפין, ופירשו רש"י ותוס' דמדינא חל הקידושין לפי שמעמלה"ח אינה חליפין רק משום גזירה לא חל, אבל הרמב"ם כתב בפ"א מה' אישות דמתנה ע"מ להחזיר מדינא לא חל בקידושין לפי שאם לא החזירה הממון לא נתקיים התנאי ול"ה נתינה ואם החזירה הרי לא נהנית כלל, ומבואר מדבריו דהאשה צריכה ליהנות ממעות קידושין, וכן פירשו שיטת הרמב"ם גבי מלוה דפסק המקדש במלוה אינה מקודשת וכתב גם כן הטעם דכיון דמלוה להוצאה ניתנה והמעות אינם בעין הרי לא נהנית, ובמכר פסק דהמוכר במלוה הוי קנין, ופירשו המפורשים דהרמב"ם סובר דמלוה הוי קנין (ולא כמ"ש רש"י שם מלוה להוצאה ניתנה ול"ה מעות בעין ואין כאן קנין), ולכן במכר חל אבל בקידושין צריכה ליהנות. ואפשר לתלות פלוגתת הראשונים בהסברא שחולקים הפנ"י והאב"מ שהבאנו למעלה, דהפנ"י סבר דקידושין הוי בגדר שאר קנינים ולכך אין יכול לקדש אשת חבירו, ולשיטתו כל היכא דמועיל קנין מועיל גם בקידושין, וזה כשיטת רוב ראשונים דמתנה ע"מ להחזיר מדינא חל בקידושין כיון דהוי קנין בכח"ת, ולכך במלוה דקאמר הגמרא דהמקדש במלוה אינה מקודשת ע"כ הטעם משום דמלוה ל"ה קנין בכח"ת, אבל הרמב"ם הולך בסברת האב"מ דקידושין שאני מדין קנין רק דחל איסור על האשה ע"י דיבורו ולכך כתב הרמב"ם דאיסור זה חל רק היכא דנהנית, אע"ג דגבי שאר קנינים חל בלא"ה, מ"מ קבלו חז"ל דאיסור של קידושין חל רק היכא דנהנית והיכא דלא נהנית אע"ג דהוי קנין לא חל.

עולת שבת בשבתו

כא

דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב. וברש"י בשם הגמרא, אין נא אלא לשון בקשה בבקשה ממך הזהירם על כך שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם. ונודע קושיית המפרשים, מהו שלא יאמר אותו צדיק, וכי בלא"ה לא יקיים הקב"ה דבריו ח"ו. ותירצו שהקב"ה שפיר מילא הבטחתו של רכוש גדול במה שנתן לבני"י את התורה שאין לך רכוש גדול יותר מזה, רק מאחר שיש בתוך בני"י פשוטי עם אשר לא ידעו ולא יבינו ערך וחשיבות התורה

כרכוש גדול, בשבילם חשש הקב"ה שלא יאמר אותו צדיק ועבדו וענו אותם קיים בהם, כי הענינו והיסורים הרגישו גם ההמון עם, אבל ואחרי כן יצאו כרכוש גדול לא קיים בהם, שהרי הם אינם מרגישים בתוה"ק הכרכוש גדול. ועפ"י שפיר מדוקדק אומרו, דבר נא באזני הע"ם, לפשוטי עם דייקא. אמנם באמת הקשו המפרשים, למה חשש הקב"ה שלא יאמר אותו צדיק וכו', הלא בביות הים שפיר נתקיים ואחרי כן יצאו כרכוש גדול, כאו"ל שגדול הי' ביזת הים מביות מצרים.

ויש ליישב, דבאמת מצינו אצל אברהם אבינו ב' ענינים הנראים לכאורה כמנגדים זל"ז, דבבואו למצרים אמר לשרה אשתו אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך, וברש"י יתנו לי מתנות, דנראה כאלו חמד אברהם אבינו לכסף וזהב, ולמלך סדום אמר אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך. אמנם יש להסביר הענין, כי כל השתוקקותו של אברהם אבינו לעשירות הי' רק לתכלית קיום מצות ומעש"ט, רק שנפשו היתה קצה בכסף שבא מחמת שפיכת דמים, לעשות בהם מצות ומעש"ט, לכן מאס בכספו וזהבו של מלך סדום, שבא בשביל שפיכת דם, ורק במצרים אמר למען ייטב לי בעבורך, דהיינו שיתנו לו מתנות בטוב לבב.

ולפי"ז מובן שפיר מדוע לא הי' יכול להתקיים הבטחת הקב"ה בביות הים, כי בזה עדיין לא הי' נוחה דעתו של אברהם אבינו, שמאס בכסף וזהב הבא ע"י שפיכת דם, לכן אמר הקב"ה שישאלו איש מאת רעהו, פי' שיגיע להם הכרכוש בטוב לבב, ובממון כזה שפיר יאות לקיים בו מצות ד', ויתקיים ההבטחה ואחרי כן יצאו כרכוש גדול, דברך הנחשב גם אצל אברהם אבינו לרכוש גדול. (הגאון מוה"ר מאיר אריק זצ"ל אבר"ק טארנא')

בשלח

כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ד' רופאך, וצריכין להבין דהא לשון כי הוא נתינת טעם, ומה נתינת טעם יש כאן. וי"ל עפ"י מה דקיי"ל ברינא דרופא שהכה את האדם אסור לרפאותו. וזשה"כ, כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך, ולמה, כי אני ד' רופאך, פי' שאין לך רופא אחר כי אם אני, ודר"ק.

(הגאון מוה"ר שמואל פייוויש כ"ץ זצ"ל מווינא בעל לקט שמואל')

(1) נמסר מאת האברך היקר הישוב והנעלה מו"ה ישורון האכהייזער נ"י מאנטווערפן שהעתיקו מכתבי זקינו הרה"ח מו"ה יוחנן האכהייזער ע"ה מלונדון שכתב ששמע ד"ו מפ"ק של הגאון מוה"ר מאיר אריק זצ"ל בהיותו בעיר ווינא בשנת תר"פ לפ"ק. — תח"ח לו.

(2) הובא בספר תעודת שלמה (אופיבאך תע"ח) לחתנו מוה"ר שלמה חזן דק"ק מיץ, בשמו.

יתרו

ויצא משה לקראת חותנו, פירש"י, כבוד גדול נתכבד יתרו באותה שעה כיון שיצא משה יצא אחרון נדב ואביהוא ומי הוא שראה את אלו יוצאין ולא יצא. ולכאורה יל"ד מנלן שיתרו נתכבד כבוד גדול באותה שעה, הלא רש"י הביא על הפסוק שלפני זה, ויאמר אל משה אני חותנך יתרו בא אליך ואשתך ושני בני עמה, אם אין אתה יוצא בניני צא בנין אשתך ואם אין אתה יוצא בנין אשתך צא בנין שני בני, וא"כ הרי אפשר שמשה לא יצא לקראת יתרו כי אם לקראת אשתו ובניו. אמנם יבואר דבמכילתא עה"פ ויאמר אל משה אני חותנך יתרו בא אליך, יש מחלוקת ר' יהושע ור"א המודעי, דר"י אומר שכתב לו כן באגרת, ור"א המודעי, אומר ששלח לו ביד שליח. והנה אם נימא כדברי ר"י שכתב לו כן באגרת, דהיינו, אם אין אתה יוצא בניני וכו' שפיר איכא למימר שיצא משה לקראת אשתו ובניו, אבל אם שלח לו ביד שליח, הלא בוודאי פקר עליו, שבתחלה יאמר לו שאני חותנך יתרו בא אליך, ואם לא יצא, אז יגיד לו שאשתו באה אליו, ואח"כ ששני בניו באים אליו, אמנם מובן מאליו, שמשה רבינו תיכף בשמעו שחותנו יתרו בא אליו, יצא לקראתו, ולא הוצרך השליח לסיים דבריו, שאשתו ושני בניו באים, ובני ישראל העומדים סביביו שמעו דברי השליח, והבינו שלמענו יעשה כל הכבוד הזה. והנה רש"י פי' עה"פ ויאמר אל משה, ע"י שליח, ולכן רש"י לשיטתו שפיר כתב שכבוד גדול נתכבד יתרו באותה שעה.

(הגאון מוה"ר גבריאל עשקעליס זצ"ל אבר"ק ניקלשבורג³)

משפטים

י"ל קרא, כי תראה חמור שנאך, ע"ד המוסר⁴, שאמר הוכח תוכיח וגו', שאי' (ערכין ט"ז ע"ב) תמה אני אם יש בדור הזה וכו' כי אם יוכיח חבריו ברבים פן יכלימו, ואי' (בבא מציעא נ"ח ע"ב) המלבין פני חבריו וכו', וכבר א' בפסוק (תהלים נ"ה) פדה בשלום נפשי מקרב לי, ר"ל שלא הוכחתי ברבים לפרסם החוטאים, כי אם הצלני מדמים אלקים (שם נ"א), שלא יבוא לגדר שפיכת דמים, אלא אלמדה פושעים דרכיך, בדרך כבוד ללמד להם הדרך ילכו בה, כמ"ש (קידושין ל"ב ע"א) ברואה באביו שעובר עבירה יאמר כך כתיב בתורה, ויש להוכיח לעצמו וממנו יראה. וזהו ירמז הוכח תוכיח עצמך עם עמיתך.

וע"ז אמר כשאין כשנגדך מתעורר מעצמו, מפני שיצה"ר רובץ תחת משאו, שכן דרך היצה"ר בתחילה מתגבר עליו ואח"כ נעשה כהיתר⁵, וי"ל הא דקאמר

(3) הובא בספר עדות ביוסף (זולצבאך תק"א) פ' יתרו אות קצ"ט, בשמו.

(4) בספרו פנים יפות בפרשתן בפסוק זה, הובא עיקר הענין, אבל יש כאן תוספות מרובה על העיקר.

(5) כן הוא לשון הגמ' (יומא פ"ז ע"א) אמר רב הונא אמר רב כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו, הותרה לו סלקא דעתך, אלא נעשית לו כהיתר.

אימא נעשה לו כהיתר, שבתחלה מתגבר עליו ואח"כ עושה מעצמו, ומעם היצה"ר, שלא יאמר בראתי יצה"ר⁶, בשלמא בפעם א' הוא נהנה א"כ יכול לשעון דברי הרב וכו' ראשל"ר^ע, אף דבידי שמים יש שליח לדבר עבירה, מ"מ זה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן כמ"ש בנחש וע' ש"ך ח"מ (סי' ל"ב ס"ק ג'), אבל בפעם ב' שוב אינו נהנה, והי' יכול לומר בראתי יצה"ר, ויתחייב היצה"ר, לכך אינו מסיתו, וזהו דקאמר הותרה לו, שאינו נהנה, ואמר סלקא דעתך, א"כ הוא שליח, אלא נעשה לו כהיתר, שאינו מסיתו. וז"ש רובץ תחת משאו, וכשמוכיח אותו מתעורר ויבוא לידי קטטה, ע"כ וחדלת מעזוב לו, שתוכיח אותו לבר, אלא עזב תעזוב עמו, שתוכיח עצמך עמו, וממילא יעזוב החטא. (הנה"ק בעל הפלאה זצ"ל⁷)

תרומה

ועשית שנים כרובים זהב וגו' משני קצות הכפורת. ואמרו רז"ל (יומא נ"ד ע"א) בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגלילין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה ואומרים להן ראו חיבתכם לפני המקום. ולכאורה צריכין להבין מדוע נקבע מקום הכרובים על הארון שהי' לפני ולפנים, ולא בחוץ במקום גלוי לכל, כדי שיראו בני' תמיד אם מעשיהם רצויים לפני המקום, וכשיראו שאין הכרובים מעורים זה בזה ח"ו, ידעו לכוון לבם לאביהם שבשמים. ויש לומר הטעם בזה, דמבואר בספח"ק וגם בזוה"ק במה דכתיב והיו הכרובים פורשים כנפים למעלה, שרומזו על צלותוהו' רישאל שעולה למעלה עד כסא הכבוד. וידוע מה דאיתא בגמ' (ברכות ח' ע"א) רב אמר ורב אסי אע"ג דהוה להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוה גרסי. ולפי"ז שפיר מובן הטעם שמקום הכרובים נקבע אצל הארון דייקא, מאחר שהתפילות עולין ע"י הכרובים שפורשים כנפים למעלה, והתפלה מקובלת ביותר כשהיא במקום תורה, דהיינו הארון.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

6) הכוונה על דברי הגמ' (ברכות ל"ב ע"א) אלמלא ג' מקראות הללו נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל חד דכתיב ואשר הרעותי ופירש"י אני גרמתי להם שבראתי יצר הרע עיי"ש, נמצא שאדם החוטא יכול להתנצל שהקב"ה ברא היצה"ר שגרם לו לחטוא, אבל היצה"ר טוען נגדו ראשל"ר^ע ודברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ואי דבידי שמים יש שלד"ע, הרי זה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן, אמנם זהו רק בפעם ראשונה, אבל בפעם ב' דכבר נעשה לו כהיתר, שוב אינו נהנה, א"כ שפיר יוכל האדם לפטור את עצמו באומרו דהוא שלוחו של היצה"ר, ובידי שמים יש שלד"ע, והיצה"ר יתחייב, לכן בפעם הב' אין היצה"ר מסיתו עוד, וזהו מתחבולותיו של היצה"ר, כדי שלא יהי' להאדם התנצלות ח"ו.

7) הועתק מכת"ק.

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס, "יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

בא

קאפ' י' פסוק י"ד.

ואחריו לא יהי' כן, ואותו שהי' בימי יואל וכו' אבל של משה לא הי' אלא של מין א' (כ"ג הרא"ם יע"ש) וכמוהו לא הי' ולא יהי'. כן הוא בקצת חומשים (מקראות גדולות מ"ה פירושים), וטעות הוא, כי אין זה גירסת הרא"ם, אבל ישנם חומשים שכתוב בהם, אבל של משה (לא הי' אלא של) מין אחד כמוהו לא הי' ולא יהי' (כ"ג הרא"ם ע"ש), וגירסא זו נכונה יותר, אמנם הרא"ם לא הגי' רק תיבת „וכמוהו" שהי' כתוב בו"ו וכתב על זה וז"ל, „נ"ל שנשתבשו הספרים בזה וראוי להיות כמוהו בלא וי"ו, ופירושו אבל של משה המין האחד שהוא מין הארבה כמוהו לא הי' וכו' עכ"ל. אבל הנוסחה שהיתה לפניו הי', אבל של משה מין א', ולא הי' לפניו כלל התיבות „לא הי' אלא של" לכן כתב שבשביל אותה הו"ו בתיבת וכמוהו טען הרמב"ן על רש"י שגם בשל משה הי' מינים הרבה כמו שכתוב בתהלים (ע"ח, וק"ה). ובאמת שהרמב"ן לא רק על תיבת וכמוהו סמך, אלא שהיתה לפניו ברש"י כמו שהעתיק, אבל של משה שלא הי' אלא מין אחד וכו', ועל זה שפיר טען שגם בימי משה היו מינים הרבה.

ובדפוס הראשון הנוסחא הוא כמ"ש הרא"ם, אבל של משה מין אחד וכמוהו וכו', ובדפוס אלקבץ הוא כנוסחת הרמב"ן, אבל של משה לא הי' אלא ממין אחד וכו'.

קאפ' י"ב פסוק י"א.

בחפזון, לשון בהלה ומהירות. מלשון זה משמע שהם שני דברים ובאמת שלא שייך כאן לשון בהלה אם לא מלשון מהירות כמו שתרגם אונקלוס, ובדפוס"ר הנוסחה, לשון בהלת מהירות. ובדפוס אלקבץ הנוסחה, לשון מהירות. ותיבת בהלה ליתא. ובפסוק פחו כמים (בראשית מ"ט, ד') פרש"י הפחו והבהלה אשר מיהרת וכו' כמים הללו הממהרים וכו', הוא ג"כ מלשון מהירות, כי לרש"י חפז ופחו הם מהתיבות המתהפכות כמו כבש כשב (ולא כמו שכתב שם הראב"ע), ויעויין בתהלים (מ"ח, ו') בפסוק נבהלו נחפזו, כתב רש"י שהוא כמו ובחפזותם (ירמי' כ"ג), ובאמת בפסוק שם כתיב ובחפזותם.

קאפ' י"ג פסוק ד'.

בחדש האביב, וכי לא היינו יודעים באיזה חודש יצאו, אלא כך א"ל וכו'. בלבוש האורה כתב וז"ל, ותימא לי שאם לא הי' נכתב בתורה חרש האביב מאין היינו אנחנו בדורות הללו יודעים באיזה חודש יצאו וכו', לכך נ"ל דגרסינן וכי לא היו

יודעין באיזה חרש יצאו, ופירושו, שאמר להם משה לישראל שבאותו דור לנוכח להם, היום אתם יוצאים, ועל זה מקשה רש"י, וכי הם בעצמם לא היו יודעים וכו'. וכך הוא נוסחת דפוס הראשון, וכי לא היו יודעים באי זה חרש אלא וכו'. ואעתיק לשון ספר יוסף דעת בזה, בד"ה בחרש האביב וכי לא היינו יודעים כו', אומר אני הצעיר כי בכאן אנו רואים שחכם עדיף מנביא והוא אדוני מ"ו המובהק הגאון הגדול מהרר"ם יפה, רדייק בספרו הקדוש מכח קושיא עצומה כטוב טעם ושכל שיש למחוק מלת "היינו" וצ"ל וכי לא "היו" יודעים כו', ר"ל אותו הדור בעצמם באיזה חרש יצאו, ואני תלמידו אומר שבהריא מצאתי ברש"י קלף ובדפוס ישן כדבריו, וכי לא היו יודעים כו', ועד לא ראיתי את דבריו הנכונים מחקתי בחומש שלי מלת היינו מטעמי, ושפתיים ישקו רגלי אדוני מ"ו יצ"ו, עכ"ל.

בשלח

קאפ' י"ד פסוק ט"ו.

בא"ד ד"א מה תצק אלי, עלי הדבר תלוי ולא עליך וכו'. בכל מקום שרש"י מזכיר ל' תלוי מזכירו בלשון בו, ובי, ולא עלי, ע"ל (בראשית ל"ז פסוק כ"ב) לא יתלה הסירחון אלא בי, ולקמן (ל"ב, י') והודיעו שהדבר תלוי בו. וכן בכ"מ אם לא שהוא מלשון תלי' ממש, וכאן שבא לדרוש תיבת אלי כמו עלי לא שייך בו לשון תלוי, והו"ל מוטל. ובדפח"ר הנוסחה, עלי הדבר ולא עליך, וכן הוא בדפוס אלקבץ.

שם פסוק י"ט.

וילך מאחריהם, להבדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חצים וכליטראות של מצרים. מלשון הזה משמע שהם שני ענינים, הא' להבדיל בין המחנות, והשני לקבל החצים, אבל בדפח"ר ובדפוס אלקבץ הנוסחה הוא, לקבל בלא וי"ו, ולפ"ז הכל אחד, שהלך המלאך לאחריהם לקבל החצים וזו הוא ההבדלה, וכן כתב רש"י בפ' האזינו (ל"ב, י"א) כשנסעו מצרים אחריהם והשיגום (חונים) על הים היו זורקין בהם חצים ואבני בלסטראות, מיד ויסע מלאך הא' וגו' ויבא בין מחנה מצרים וגו', מלשון הזה משמע ג"כ שהמדובר כאן מדבר אחד. וכן הוא להלן בפ' יתרו בפסוק ואשא אתכם על כנפי נשרים, וכן הגיה בספר יוסף דעת מרש"י קלף שצ"ל לקבל, בלא וי"ו.

שם פסוק י"ט וכו'.

ויסע עמוד הענן, כשהשיבה והשלים עמוד הענן וכו'. (כ') ויבא בין מחנה מצרים, משל למהלך בדרך ובנו מהלך וכו' קחם על זרועותיו: בדפוס הראשון וכן בדפוס אלקבץ, הדבור, "ויסע" נאמר אחר הדבור, "ויבא", ובספר דברי דוד (ט"ז) נתן טוב טעם לזה עיי"ש. ובדפוסים האחרונים העמידו הדברים על סדר הפסוקים.

קאפ' ט"ו פסוק א'.

ואין לומר וליישב לשון הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד והן מיד, כגון ככה יעשה איוב וכו' אבל זה שלא הי' אלא לשעה אינו יכול ליישבו בלשון הזה: מ"ש אינו יכול ליישבו אינו מובן, על מי אומר שאינו יכול ליישבו. אבל ברפה"ר ובדפוס אלקבץ הנוסחה, "איני" יכול ליישבו בלשון זה:

שם פסוק כ"ג.

כא"ר וכן כל ה"א שהיא שורש בתיבה תתהפך לתיו בסמיכתה וכו'. באמת יש הרבה תיבות שהה"א שרש בתיבה ולא תתהפך בסמיכתה, כגון שרה וכתוב מטב שדרה ולא נתהפכה הה"א, וכן עלה, שכתוב ועלה. רק הה"א בלשון נקבה שבאה בסוף היא מתהפכת, כמו בכל הדוגמאות שהביא רש"י שהם מלשון נקבה. ע"כ הנכון הוא כמו שהוא בנוסחת דפה"ר, וכן כל ה"א שהיא שורש בנקבה, תהפך לתיו בסמיכתה, וכן הוא בדפוס אלקבץ.

יתרו

קאפ' כ' פסוק ד'.

וכל תמונה, תמונת כל דבר אשר בשמים. עיין במפרשים שנתחבטו בכוונת רש"י בזה, מה בא לתקן בזה שהוסיף תיבות "כל דבר" עיין רא"ם גו"א ולבוש ועוד. ובנוסחת דפוס אלקבץ נתוספה תיבה אחת, ובזה כל דברי רש"י מובנים לאשורם, וכך היא הנוסחה, כל תמונה, תמונת דבר אשר תעוף בשמים: והכוונה שהי' קשה לו לרש"י מה צורך יש להזהיר שלא יעשה תמונה אשר בשמים, מאן סליק לעילא, וע"כ פירושו הוא כמו דרך הנשר בשמים (משלי ל', י"ט) וכמו ורדו בדגת הים ובעוף השמים (בראשית א', כ"ח) אך עדיין יקשה הלא העופות המעופפים אינם תמונה אלא ממשות, ע"כ הוסיף תיבת "דבר" תמונת דבר אשר תעוף בשמים.

שם פסוק י"א.

וינח ביום השביעי כביכול הכתיב בעצמו מנוחה ללמד הימנו ק"ו לאדם שמלאכתו בעמל ויגיעה שיהא נח בשבת: בדפוס הראשון ובדפוס אלקבץ הנוסחה, שהוא נח בשבת, (לא שיהא), שאין כוונתו ללמוד מכאן על שמירת שבת, רק שכביכול הכתיב אצלו מנוחה הגם שלא שייך אצלו מנוחה כי הוא ית"ש לא ייעף ולא ייגע, רק ללמד ק"ו לאדם שמלאכתו בעמל ויגיעה, אם אינו עושה מלאכה נייחא הוא לו, וזהו שהוא נח בשבת.

שם פסוק י"ב.

למען יאריכון ימך, אם תכבד יאריכון ואם לאו יקצרונ שדברי תורה נוטריקון הם נדרשין מכלל הן לאו ומכלל לאו הן: בהרבה מקומות הביא רש"י הך דמכלל הן אתה שומע לאו ומכלל לאו אתה שומע הן, ובשום מקום לא כתב שהוא נוטריקון,

וכעין הדרשה שבכאן באה הדרשה עה"פ למען יאריך ימים על ממלכתו וגו' (דברים י"ז, כ'), וכתב שם רש"י מכלל הן אתה שומע לאו. ובדפה"ר תיבת נוטריקון ליתא, ובדפוס אלקבץ הנוסחה, שדברי תורה נוטריקון הם נכתבין, מכלל לאו הן ומכלל הן לאו. והוא שנוטריקון פירושו כתב מקוצר שאות אחת מורה על תיבה, והתורה נכתבה בקוצר לשון, על כן נדרשת מכלל הן לאו, וכן הוא הלשון במכילתא שדברי תורה נוטריקון, שכן דברי תורה נדרשין מכלל הן לאו. ולפ"ז בנוסחת ספרים שלנו, צריך להפסיק בין תיבת „הם" לתיבת „נדרשין".

משפטים

קאפ' כ"א פסוק י"ב.

מכה איש ומת, כמה כתובים נאמרו בפרשת רוצחין וכו'. דיני הרוצח לא נאמרו בפרשה אחת שיהא שייך לומר בפרשת רוצחין, שמהם שנאמרו כאן, ויש מהם שנאמרו בפ' מסעי, ולא תרצח נאמר בפ' יתרו, ועוד בכ"מ. ונוסחת דפה"ר הוא, כמה כתובים נאמרו במיתת רוצחין וכו', היינו שבכמה מקומות כתוב להמית את הרוצח, ורש"י מפרש כל אחד למה בא. וכן הוא הנוסחה ברא"ם.

שם פסוק ל"ו.

או נודע, כי שור נגח הוא היום ומתמול שלשום הרי שלש נגיחות. ובדפה"ר הנוסחה, כי שור נגח הוא היום ומתמול ומשלשום. והוא כי להוכיח שהם שלש נגיחות צריך לפרש מתמול שלשום, מתמול ומשלשום, כי מצינו תמול שלשום שפירושו תמול השלשי כמו שפירש"י לעיל בפסוק מדוע לא כליתם חקכם ללבון כתמול שלשום גם תמול גם היום עיי"ש, ואם נפרש כן אין כאן שלש נגיחות, כי תמול שלשם הוא א', וע"כ צ"ל שהמ"ם מתיבת מתמול נמשכת גם על תיבת שלשום והוא כמ"ש מתמול משלשם.

קאפ' כ"ב פסוק ה'.

או השדה שליחכה את נירו וצריך לניר אותה פעם שני'. בדפה"ר הגירסא, וצריך לנור, בוי"ו, ונכון.

שם פסוק כ"ח.

ודמעך, התרומה, ואיני יודע מהו לשון דמע: בספר יוסף דעת הביא כאן נוסחה מרש"י קלף, וז"ל, מהו לשון דמע, ואני שמעתי מלאתך מן היבש, ודמעך מן הלח כגון תירוש ויצהר והוא לשון דמע, כמו דמעות היורדות מן העינים כך תירוש ויצהר מדומעות ומטפטף והוא תרומה, כצ"ל, והוא סוף הדיבור, ואח"כ ד"ה לא תאחר כו' עכ"ל. והנה בתמורה דף ד' ע"א על הגמ' ודמעך אלו תרומה פירש"י בד"ה זו תרומה, ולפי שהוא מדמעת ועולה באחד ומאה מפיק לה קרא בלשון

דימוע, (ועיין בחת"ס חאה"ע ח"ב סי' ק"ע שנשאל על סתירת דברי רש"י שכאן כתב ואיני יודע מהו לשון דמע, ושם פירשו שהוא מלשון תערוכות) והתוס' הקשו על דברי רש"י דהרי דמע שעולה באחד ומאה אינו אלא מדרבנן ופי' ה"ר משה מפונטיז"א דלכך קרי לתרומה דמע לפי שנוהגת בלח, ובכורים אינן אלא כיבש שהרי אין מביאין בכורים אלא מפרי. ע"ש.

והנראה, שהנוסחה שהביא היוסף דעת הוא הוספה על פרש"י, והכותב הביא ששמע פירושו של הר"מ מפונטיז"א, רק שהוא בא ביתר ביאור מאשר הוא בתוספות לפנינו.

תמיהות וישובים

תמיהה בדברי התוס' יו"ט

התוס' יו"ט על המשנה ראבות (פ"ה משנה כ"א) בן ארבעים לכינה כתב וז"ל, וקשה דזו אינה ראייה מאנשי מדבר שכשהיו ארבעים שנה במדבר אחר מתן תורה היו יותר מבני ארבעים שנה הרבה וכו' ועוד נ"ל דישאל בשעת מ"ת גרים היו דהא מינייהו ילפינן שצריך טבילה כמ"ש בספ"ח דפסחים וכל גר כקטן שנולד דמי עכ"ל. ותימה לי דמה שייך כאן גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, והא גר כקטן שנולד דמי שייך רק לענין דינים שיש על הגר כמו דיני משפחה וכדומה שיש לו דין כקטן שנולד אבל על עצם שנות חייו לא שייך זה. וכמו שאר הדברים שמנה בהמשנה כגון בן שלש עשרה למצות ובן חמש עשרה לתלמוד ובן שמונה עשרה לחופה גם בגר מונים שנים אלו משעת לידה ולא משעת הגירות ומה שנוגע לשנת חייו לא שייך גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, וה"ה לבן ארבעים לכינה אע"פ שנתגירו כמתן תורה מ"מ אכתי מונים משעת הלידה, וצע"ג.

משה נחום סאכאטשעווסקי

בעמח"ס משכן משה

באלימאר

תירוץ על קושית המגן האלף

באו"ח הל' פסח סי' תל"ז כתב במ"א סק"ג על הא דמשכיר בית לחבירו דהשוכר צריך לבטל החמץ דכשיצא המשכיר מסתמא הפקירו, ומ"מ המשכיר יבטל ג"כ. ובמקור חיים כתב הטעם דחיישינן שלא הפקירו בלב שלם וכן משמע בפמ"ג. ובמגן האלף סק"ב כתב דדין זה צ"ע, דאי חיישינן שלא הפקיר המשכיר בלב שלם נמצא דעדיין החמץ שלו ואי קדים השוכר לבטל לא מהני כלום דעדיין החמץ ברשות המשכיר, ואח"כ כשמבטל המשכיר אז קם לי' ברשותי' דשוכר ועובר עליו.

ונ"ל ליישב, דהנה הא הביטול מהני כתב הר"ן בריש מס' פסחים דכיון דחמץ אינו ברשותו של אדם רק דעשאו הכתוב כאלו הוא ברשותו, לכן בגילוי דעת בעלמא סגי. וכתב הצ"ח בתחילת המס' דלפי זה אף דמבטל החמץ קודם זמן איסורו מ"מ לא חל הביטול עד אחר זמן איסורו דאז הוי אינו ברשותו דאסור בהנאה, אבל קודם לכן עדיין הוא ברשותו ולא חל הביטול. ולפי"ז מיושב קושית המגן האלף הנ"ל, דאע"פ דמקרים השוכר לבטל קודם המשכיר מ"מ שני הביטולים חלים בבת אחת כשיגיע זמן איסורו ובאותו רגע שיצא מרשות משכיר חל הביטול של השוכר, ודו"ק.

וואלף גאלד

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

פנקס הלואת חן והכנסת אורחים

(המשך מקובץ שלפנ"ז)

הסכמת הרב הגאון החסיד אב"ד דק"ק בוברקא יצ"ו נצח.

כגון דא אליהו בא לשהר ולקרב את לבן של ישראל לאביהם שבשמים ולעורר את לבבם הטהור לעסוק במצות גדולות של הלואת חן והכנסת אורחים, וכבר דרש והתקין בכמה קהלות קדושות כאלו, וכל מקום אשר דרך כף רגלו, חפץ ד' בידו הצליח, וגם פה קהלתנו יצ"ו תיקן חבורה של הלואת חן, וכל מן דין אמרינן לפעלא טבא יישר כחו וחילו, וראוי לאחינו בני ישראל בכל מקום לקבלו בסבר פנים יפות וכו', כי נוצר תאנה יאכל פרי', והי' מעשה הצדקה שלום. הכ"ד המדבר בצדקה רב להושיע לחזק ידיים רפות וברכים כושלות, הק' שמחה החונה פה ק"ק בוברקא*)

* * *

(*) הנה"ק מוה"ר שמחה אבד"ק בוברקא הוא בנו של הג"ר יעקב אבד"ק טרעמבאווע וראבד"ק לבוב. הי' תלמיד של הרה"ק מוהר"ר זושא מאניפאליא. נרפס ממנו הגהות על ס' מבוא שערים להרחו"ו. בפרי מגדים יו"ד סי' ט"ו סק"ב בשולי הגליון נרפס חידו"ת ממנו, וכתב שם שהפרמ"ג הי' אלוף ומיודעו. — בקונטרס עגונת ישראל יש ב' תשובות ממנו אל הנה"ק המגיד מקאזניץ זצ"ל. בס' מעון ארי' (קראקא תרנ"ז) בראש הספר ובסופו נרפסו כמה מכתבים קדושים אליו, מהרה"ק מוהר"ר זושא מאניפאליא, מהרה"ק מוהר"ר משה ליב מסאסוב, מהרה"ק מוהרצ"ה מזידיטשוב, ומהרה"ק מוהר"ר אברהם חיים מולאטשוב בעל אורח לחיים.

הסכמת הרב המאוה"ג אב"ד דק"ק טייטשין יצ"ו.

איש אשר יצא למצוא לנפשו נחת, איש אשר על ידו יכלכלו העוברים ושבים ולא ימותו לשחת, אשר גש לכפר על בני"י להעיר לבם לשמוע מוסר תוכחת, וילפת בשני עמודי התוך הם שתי מצות אשר העולם נשען עליהם, מצות גמ"ח והכנסת אורחים, אשר זה תפארתם של בני"י מעולם, ג"ח בני"י ג"ח, וכמעט קט נשכחו מצות הללו מלב בני"י ורפויות בידם, אם אספרה כמו הנה דור וכו', וישנם אליהו מתניו ה"ה הרבני הוה"ק מו' אליהו מק"ק בורשטין אשר פומי' ממלל רברבן ודרוש דרש ברבים בכמה קהלות, והתקין תקנות גדולות וקבועות, חבורה הלואת חן להלוות לעניים ולאביונים בני עמנו בשעת דחקם, והכנסת אורחים הגונים לתת אכלם בעתם, שהיא גדולה מקבלת פני השכינה הק', ומקום הניחו לו מן השמים להתגדר בו, ובכל מקום מדרך כף רגלו חפץ ד' בידו הצליח, כאשר יתנו עדיהן עליו גאוני זמננו, גם פה דבריו עשו רושם והוציא מכח אל הפועל לתקן שתי חבורות הנו"ל, ואסף וקבץ על גמילות חסדים סך מסוים, אי לזאת אחינו בני ישראל שימו לבבכם על זה, כי לאו בכל יומא מיתרחיש נוס"ע כזה, להדרו ולקבלו בסבר פנים יפות, ולעזרו ולסערו בכל מקום בואו וכו', ופירות תקינו לו רבנן גאוני זמננו שיתנו לו מכל מאה אשר יקבץ מאנשי העיר חמשה ממאה, ומאנשי הכפרים עשרה למאה, ומאן דמוסיף יוסיפו לו מן השמים חסד וחיים.

הק' צבי הירש בהגאון המנוח מו' שמואל זלה"ה
חונה פק"ק טייטשין ואגפי'

* * *

הסכמת הרב המאה"ג אברק"ק דינוב יצ"ו נצח סלה.

אליהו בשתים ועלתה בידו, הוא ניהו גברא יקירא הרבני הישיש המופלא מו' אליהו נ"י אשר קנא לד' ומרלג על הערי"ם למעבר סמוכין לאורייתא, להנהו תרתי מצות גמ"ח והכנסת אורחים, והנה בעינינו ראינו שמפני הלחץ זה הרחק נתמעטו הלבבות, ומצות גדולות כאלה שאדם אוכל מפירותיהן בעה"ז והקרן קיימת לו לעה"ב מונחות בקרן זווית, ובפרט מצות ג"ח שהיא א' מעמודי עולם ודורש אין לה, רק זעיר שם זעיר שם מי שידבנו לבו להלוות לאחיו בהלואת חן כדי שיוכלו להמציא טרף לביתם, ויד ד' היתה אל אליהו, והחל רוח ד' לפעמו וישנם את מתניו וירץ לפני אחיו העניים כצבי וכאיל לעשות רצון אביו שבשמים, והנה מכתת את רגליו מעיר לעיר לאסוף בכל עיר אסיפת חברים המקשיבים לקולו, ובבואו העירה לא יוזז משם וכשופר מרים קולו ומדבר על לב העם דברי כבושין וממשיך את לבם כמים שיתעוררו וינדבו כל א' בערך השג יד לחבורה קדישא של ג"ח והלואת חן, ואינו דומה שמיעה לראי', שעניי ראו ולא זר כל יגיעותיו וטרחותיו בכאן עד שאסף וצבר פה קהלתנו סך שמונה מאות ושמונים ושנים זהו' ריינש, גלל כן גם ידי תכון עמו, והנה בקשתי מאחב"י בכ"מ בואו

תקבלו אותו בספ"י, וכל איש אשר נגע יראת ד' בלבו יעזור אותו להוציא מחשבתו הטובה וכוונתו הרצויה מכח אל הפועל, ונוצר תאנה יאכל פרי' שלא ישיגו גבולו כפי אשר הסכימו כל הרבנים וחכמים ויחידים סגולה ליתן לו חמשה זהו' מכל מאה אשר ימציא לחבורה הנ"ל, ומאנשי הכפרים סך עשרה למאה, כי מאין יקח כל הוצאותיו, וטפילא תלוין ביה, וכל א' יפלם בפלם שכלו לכל יקופח שכרו ח"ו, והתקנות השייכות לחבורה הלזו מבוארות באר היטב בפנקסו אשר נתקנו מרבני גאוני הזמן, וכל רואיהן יכירו כי הן ישרות ונכוחות למבין, כי דרכיהן דרך חיים לצדקה ולג"ח, וכל נתיבותיהן שלום, ישמע חכם ויוסיף לקח, וכל המוסיף בנדרים ונדרות הן לנאמנים דחבורה הלזו וכן לשכר המתעסק הלז, יוסיפו לו מן השמים שנות חיים ושלום וברכה.

הכ"ד המדבר בצדקה,

חק' משה יהושע אב"ד דק"ק דינוב תע"א

* * *

הסכמת הרה"ג אבד"ק סטאניסלאב והגליל יצ"ו.

הלא דברי ישיבו עם הישר הולך, נכון מוצאו כשחר פרוז כולי ובוטוי עשיר והלך, הלא זה דרכו מאז בכל עיר ופלך, חבורת גומלי חסדים וחונני דלים, ויד ד' היתה אל אליהו הרבני הותיק מוכ"ז, כל שיש לו יד מצטרף בצרוף את הכסף תורם לתוך הקופה, וילקט לאחר א' מבנ"י ומסרם לצבור יפה יפה, ופיו יוכיח במשרים, לא ייעף ולא ייגע עד אשר יצא מכח אל הפועל לזכות את הרבים, ומחבר חיבורין, ועבר עלינו האיש אתי אליהו ומפיק מינן צוורין צוורין, לא נח ולא שקט עד כי אסף וילקט את הכסף פ"ק בערך שש מאות ר"ב, וכל מן דין סמך לנא בכל מקום בואו, ונוצר תאנה יאכל פרי', וחלוקו נמי להאי דלא לימרו וכי כך עושין לבר ליואי, ובמצוה קא עסיק, ולמען יוכל ליתן טרף לביתו וכו', ופירא תקינו ל' רבנן משום רווח ביתו ולאמץ את לבבו, ולא ישוב מצבא העבודה אשר נתן ד' בלבו, ובדין הוא שיטול שכרו בזה ובבא, והמסייעו יבורך בברכה מרובה.

הכ"ד המדבר לכבוד העבודה עבודת הקודש,

חק' ארי' ליב הלוי איש הורוויץ

חונה פה ק"ק סטאניסלאב והגליל יצ"ו*)

* * *

(*) נולד בשנת תק"ך לפ"ק לאביו הג"ר אלעזר הלוי הורוויץ זצ"ל אבד"ק זלאזין (בנו של הגאון מוה"ר איציקל האמבורגער זצ"ל). למד אצל אביו, ואצל הג"ר יצחק חריף אבד"ק סאמבור, ואצל הג"ר משולם איגרא. אחר חתונתו נתיישב בעיר יארטשוב. בשנת תקמ"ד נתמנה לאבד"ק סטאניסלאוו, ובשנת תר"ג נתקבל לאבד"ק טיסמניץ. נרפס ממנו ס' פני ארי' עה"ת וקונט' פני ארי' (תשובות) הנרפס בראש ס' בר ליואי מהדו"ת, ועוד תשובות ממנו מפוזרים בספרי גדולי דורו. נפטר בעיר טיסמניץ ער"ח טבת שנת תר"ד לפ"ק, ושם מנ"כ.

הסכמת הרב המאה"ג דק"ק טייסמניץ.

כמה נאים מעשיו של האיש הלזה, ה"ה התורני המופל' הותיק מו' אליהו מק"ק בורשטין אשר בכל מקום ויחן את פני העיר מתקן גמ"ח והכנסת אורחים, כאשר כבר עשה ותיקן בכמה קהלות הקודש, וחפץ ר' בידו הצליח ודבריו עושים פרי ושורש, למעלה חן ולמטה חנן, כאשר מרבה להתאמץ בכל עוז ובכל לבבו ונפשו, ודבריו היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, כאשר בקהלתנו פה תיקן חבורה גמ"ח והלואת חן, ועלה בידו דבר המתקיים צדקה העומדת לעד להלוות לעניים בשעת דוחקם, גלל כן אמרין לפעלא שבא יישר חילו, ועתירתי עבורו שבכל מקום בואו יטו און לדבריו ולהחזיק ידו בדבר כל מי שיראת ד' נגע בלבו, למען יוציא מחשבתו אל הפועל בעשיית החבורות הנ"ל, והכל יחזיקו בידו ויזכה את ישראל, וגם להשיג בעין החמלה עליו, וראוי לקבל פרי עשייתו, והקרן קיים לעולם שכולו ארוך, ובטחוני כמדת אחינו בני ישראל השומרים דרך צדקה וחסד, והי' מעשה הצדקה שלום השקט ובטח עד עולם.

דברי המעטיר ומדבר בצדקה,

הק' מרדכי ראהליר אב"ר פה,

שהי' אב"ר בק"ק חאדרוב*)

* * *

הסכמת הרב המ"ץ ומ"מ מו' שלמה רוטין בערג אבד"ק רודניק, וז"ל:

רחמנא אדכר צלואת דשלמה אשר שאלתי מאת ד', כל ימי הייתי מצטער ע"ז והציקתני רוח בטני זה ימים כבירים לתקן פרוז כולי ופרוז בוטי, ולהסיר מכשול מתוך עמנו, כי רעה ראיתי שבעו"ה נמנעו העם מלהלות הלואת חן, ונכסי בעלי בתים מתמוטטים, ועניים ואביונים נעים ונדים ללחם, אי' דמרחם עליהם באין תומך ומחזיק בידם, ולא זכיתי ולא עלתה ביד, עד עתה שהקרה ד' מקרה טהור גברא ה"ה הרבני המופלא מו' אליהו מק"ק בורשטין נ"י משוט בארץ ומהתהלך בה, וילך אליהו להראות אל אחיו את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו בתיקונים נאים המיוסדים מגאוני הזמן למען כסות דמעה בכי ואנקה אנקת אביונים וזעקת דלים, ויעל אליהו באזהרה"ה להזהיר גדולים על הקטנים, ויקרא אליהו לכל העם ויגשו ויאספו אליו כל בני לוי"ם מלוה ד' חונן דל, ויפרשו ידיהם ויתנדרבו כל איש כפי נדבת לבו, וישמח העם על התנדרבם, וישמח לבי גם אני, והייתי אך שמח שת"ל מצאתי את שאהבה נפשי להפיק זממי מכח אל הפועל, ואם אמנם חכמי הזמנים הראשונים לא השיגו לתקן כל זה בדורותם, לא יפלא בעיני, פן ואולי לא הוצרכו לזה, כי הימים הראשונים היו טובים מאלה, ולא שמעו קול נוגש, והיו שלווים ושקטים איש תחת גפנו ותחת תאנתו, ושתו בטוב יינם, ומרוב טובה שהבורא ית' השפיע להם נשא לבם אותנה להחזיק ידי עניים

(*) הוא בנו של מוה"ר קלונימוס קלמן מבורשטין וטיסמניץ שהי' בנו של הג"ר בנימין זאב אבד"ק סטרי.

ואביונים בעריהם, אך עתה הגיעו ר"ל ימים אשר יאמר אין לי חפץ בהם מרוב עול המדהבה, ומה גם בעוה"ר היוקר יאמיר, ולזאת כל איש פונה לדרך ולבצעו, ומחמת בגידת הזמן אין איש שם על לב להשגיח על אביונים ודלים, וד' אנה לידו, ויד ד' היתה אל אליהו וישנם מתניו וירץ לפני אחיו העניים ודלים, ופועל ידיו נרצה גדל והצלחה וגם עשה פרי בכל מקום בואו, וראוי שלא יקופח שכרו בזה ובבא, כמבואר במכתב לאליהו מגאוני הזמן, דהיינו מכל מאה ה' זהובים, ומגביית כפרים עשרה למאה, וחפץ ד' בידו יצליח, וכן ירבה וכן יפרוץ לעורר חסדי דוד הנאמנים, ולרעבים גם צמאים תן לחמם ומימם הנאמנים, וימהר לפדותנו בציר מרפא ושלוח"י אמוני"ם הנ"ה לפ"ק (תקס"ז).

הכ"ר המדבר בצדקה היום יום ג' כ"ה שבט פק"ק רודניק יצ"ו לסדר ולפרט מקוה ישראל ה" לפ"ק (תקס"ז).

הק' שלמה רוטן בערג חופ"ק הנ"ל

* * *

הסכמת הרב הגאון המפורסם אב"ד רק"ק רישא תע"א.

אשר טוב עשה בעמו, זה מוכ"ז הרבני המופלא מו' אליהו יצ"ו אשר נשאו לבו ללכת בכל עיר ועיר לעורר לבות בני ישראל לתקן להם קופה של צדקה של גומלי חסדים, וגם פה קהלתנו יצ"ו ישב ימים אחדים ולא שקט ולא נח עד אשר עשה אזנים לקופה הנז"ל, וטובי אנשי קהלתנו יצ"ו הקשיבו למצותו ומדרו במדה גרושה כל איש אשר נדבו לבו, עד אשר הרימו בעין יפה סך מסוים, וכן ראוי לשאר קהלות ישראל ישמרם צורם לקבל עליהם המצוה, ולקבוע קופה של צדקה הנז"ל ביניהם, כי רבה היא מצות גמילות חסדים יותר מן הצדקה, והיא אחת משלשה עמודי העולם אשר בית ישראל עם קדושו ד' יגן בעדם נשען עליהם. הק' יצחק חיים בלומין פעלד אב"ד רק"ק רישא יצ"ו*)

(סיום הפנקס יודפס ברצ"ה בקובץ הבא)

(*) הוא בנו של הג"ר יהושע העשיל אבד"ק זמיגראד. בשנת תקמ"ב בערך נתקבל לאב"ד רק"ק רישא. נפטר ביום ה' ז' טבת שנת תקע"א לפ"ק.

תעודות ופמיכות

לד.

באשר ראיתי ביד התורני האלוף הר"ר זאבל כמה קבלות משוחטים מ' [=מפורסמים] וגאונים ארץ, וגם אני דרשתי וחקרתי אותו בשבע חקירות ודרישות בהלכות שחיטה ובדיקה ושגורים ושנונים בפיו ורגיל וזרזי ואומן מופלא מאוד בבדיקת הסכין, בכך עדותי נאמנה מאוד שראוי לסמוך [עליו] כעל אחרים המומחים ומפורסמים בכל ישראל.

כ"ד הכותב וחותר היום יום ד' ז' אייר תצ"ג לפ"ק.

נאום מאיר בהר"ר יצחק זצ"ל חונה פה ק"ק א"ש¹)

לה.

ב"ה.

רץ כצבי לעשות רצון בורא, למד שימש אצלי זמן רב, וחכמתו עמדה לו שיש לאל ידו לשאוב מבאר מים חיים לאמיתו של תורה, משוטט בים התלמוד עד מצולה להעלות מרגניתא טבא המזהיר כזוהר הרקיע, ולאיש אשר אלה לו, הנני אומר, ראוי הוא לאותו איצטלא להעלות לו שם תואר הדר לו, אשר לו יקרב לס"ת ולכל דבר שבקדושה מורינו רב רבי צבי בן מרינו רב רבי יחזקאל זה שמו וזה יהי' זכרו לדור, ונחת ינחת בשם חדש אשר קראתי לו.

דברי המדבר לכבוד התורה ולומדי' יום ד' ניסן תקצ"ו לפ"ק.

בנימין הק' זאב כ"ץ רפאפורט החב"ק פאפא יע"א²)

לו.

שיל"ת.

ה"ה התו' המופלג מו"ה יהושע פאליק בר"ל מפוזנא, סר סכיני קמאי, ומצאתיו מלא דבר בבדיקת הסכין ובדיני שו"ב בע"פ, ואמת נכון הדבר אשר הרבנים המאה"ג אב"ד רק"ק האזעש³) ורק' פילא רום ידיהו נשאו ונתנו לו

(1) הוא הגאון בעל פנים מאירות זצ"ל. — כתב „קבלה" הלו הניע אלינו מאת הרבני הנה"ח מו"ה ישראל יששכר ווייס נ"י מלונדון, והועתק מכת"י דודו הג"ר יצחק ווייס הי"ד ראבד"ק ווערבווי שהעתיקו מכת"י ק.

(2) נולד בניקלשבורג בשנת תקי"ד לאביו הגאון מוה"ר יצחק הכהן רפ"פ אבד"ק לייפניק. אחר חתונתו נתיישב בעיר אויבן-ישן ואחר זמן נתקבל שם לדיין. בשנת תקמ"ג בערך נתקבל לאבד"ק פאפא. נדפס ממנו ס' שמלת בנימין על הל' נדרים וס' עדות לישראל עמ"ס מכות. וגם נדפס ממנו חידו"ת בקובץ הנשר שנה ה' ס' ע"א. (בכר"ש שנה זו קונס' א' נדפסו הנהגותיו של הגאון מוה"ר עקיבא איגר זצ"ל על ספרו שמלת בנימין). נלב"ע ביום ט' לחודש ניסן שנת תקצ"ו לפ"ק.

(3) הוא הרב הגאון מוה"ר גדלי' ליפשיץ אבד"ק אוברצישק וחאדוויש (בנו של הגאון מוה"ר ישראל ליפשיץ זצ"ל אבד"ק קליווא).

קבלה על השחיטה, לזאת אף ידי תיכון עמו וזורעו תאמצנו, לנופא ידו ולשחוט ולברוק, ומותרין כל ישראל לאכול משחיטתו, אך זאת התנתי עמו שצריך לחזור על גרסתו בשקירה גדולה להגיד ה' שו"ב בע"פ כאשר גזר עליו הרב המאה"ג האב"ד דק' חאזעש, ואז גם קבלה שלי נכונה בידו, ומכלל הן נשמע לאו. הכ"ד היום יום ד' ב' דר"ח כסלו שנת האדם הכשר (תקס"ד) לפ"ק. הק' יהודה ליב מרגליות החו' פ"ק לעסלא יע"א

4) נולד בעיר זכארוב לאביו מוה"ר אשר זעליג מרגליות. אחר חתונתו נתיישב בעיר זאמושטש. שימש כרבנות בק"ק סוכאסטוב, קאפיטשניצע, בזאנוב, שעברעשין, פלאצק, וולעסלא. ובסוף ימיו בשנת תקס"ד נתקבל לאבד"ק פפד"א. נדפס ממנו ס' קרבן ראשית (שו"ת וחידושים על מס' ר"ה), שו"ת פרי תבואה, ס' טל אורות, ועוד חיבורים קטנים. — גלב"ע כיום כ"ב סיון שנת תקע"א ומנ"כ בפפד"א.

510

[illegible]

פאקסימיליא מכת"י הגאון מוה"ר יהודה ליב מרגליות זצ"ל אבד"ק פפד"א. הגיע אלינו מגנוי ידירנו הרבני החסיד הנגיד הנכבד מו"ה שאול הוטשערער נ"י מאנטווערפען.

מכתבים אל המערכת

אברהם מאיר איזראעל

אבר"ק הוניאד

ורב ראשי לקהל הפלמים בווינה

מח"ס ילקוט המאירי על הש"ס

חופ"ק ברוקלין תצ"ו

ב"ה, ד' ל"ס וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו תשמ"ג לפ"ק.

החזה"ש וכט"ס ל' הרבנים האברכים המופלגים, חברי המערכת של הירחון „כרם שלמה" ברוקלין יצ"ו.

שלום וברכה.

הנה בגליון של ירחונם היקר (חשוון-כסלו תשמ"ג) שקבלתי בשבוע העברה מצאתי איזה ענינים להעיר בהם זעיר שם זעיר שם לפי מסת הפנאי אשר לפני.

א) בתשובתו של הגאון האדיר מהר"י ראזין וצ"ל מדווינסק, להג"מ רפא"ל תאומים פרענקל הי"ד בענין קטן שנעשה בר מצוה בשבת ומדליק נ"ח בע"ש אם יכול להוציא גדול בהדלקתו, שכ' דאם הגדיל בחנוכה פטור לגמרי מהדלקת נ"ח, וראיתו מהא דאי' בירושלמי (פ"ב דמס' מגילה) דגר שנתגייר לאחר שהאיר המזרח פטור לגמרי מקריאת המגילה וכו', ולכן נקט וקבעו שמונת ימי חנוכה דוקא ח' ולא פחות, ונ"מ לזה דגר שנתגייר וקטן שהגדיל בתוך ימי חנוכה פטור לגמרי עיי"ש, וממילא נשמע דאינו יכול להוציא י"ח גדול בהדלקתו. ולכאורה יש לפקפק בזה הרבה, דהא כל מצות הדלקת נ"ח הוא מדרבנן, ובקטן שהגיע לחינוך כבנ"ד איכא ג"כ מצות חינוך דרבנן, ומאי אולמ' האי דרבנן להאי דרבנן, וכמ"ש בתשו' מנחת אלעזר (ח"ג סי' ס') לענין קטן שהגדיל בתוך ימי הספירה שכ' בתשו' אבני נזר (ח"ב סי' תקל"ט) בשם גדול א' שיספור מאז והלאה בלא ברכה דבעינן תמימות, שתמה עליו דהא דמספק"ל במנחת חינוך (מצוה ש"ו) הוא למ"ד דספ"ע בזה"ז הוא דאור, אבל לפי"מ דקיי"ל דל"ה רק מדרבנן בודאי דיכול לברך, דהא גם מקודם שהגדיל ה' בו מצות חינוך, לספור בברכה, הם אמרו והם אמרו הן לברך קודם שהגדיל והן לאחר שהגדיל עיי"ש, וכן בתשו' כת"ס (או"ח סי' צ"ט) ותשו' מהר"ם שיק (או"ח סי' רס"ט), וה"ה בנ"ד שהגדיל בתוך ימי חנוכה כיון שמקודם שהגדיל ה' ב' מצות חינוך דרבנן, ומצות הדלקת נ"ח הוי ג"כ מצוה דרבנן, הם אמרו והם אמרו ואין חילוק וכנ"ל.

אמנם, לענין גוף שאלתו אם יכול להוציא את הגדול י"ח, יש לזון לפימ"ש בשו"ע או"ח סי' קפ"ו דקטן מברך לאביו כשלא אכל האב כדי שביעה דאינו חייב אלא מדרבנן, כיון דלגבי דירי' יש ג"כ חיוב דרבנן דחינוך ומאי אולמ' האי דרבנן להאי דרבנן וכמ"ש התוס' מס' ברכות (דף ט"ו ע"א ד"ה ור"י וכו'), ולפי"ז י"ל דיכול להוציא בהדלקתו גם את הגדול דאינו חייב רק מדרבנן, אלא שבמג"א שם (סק"ג) כ' לענין אם גם הוא לא אכל כדי שביעה דהויין אצלו תרי דרבנן, ואצל אביו רק חד דרבנן, דס"ל דאף בכה"ג ג"כ יכול לברך לאביו כדמשמע בסוף מס' פסחים (דף קט"ז ע"ב) גבי סומא בהגדה דמשני קסברי רבנן מצה בזה"ז דרבנן, ואף דלדירי' הויין תרי דרבנן (עיי' במחה"ש שם), אלא שכ' שהתוס' חולקין (שם במס' ברכות וכן במס' מגילה דף י"ט ע"ב ד"ה ורבי וכו') שכ' לענין קריאת מגילה דלא אתי תרי דרבנן ומפיק אחד דרבנן, ועיי' בתשו' רעק"א (סי' ז') מש"כ בזה, וא"כ י"ל דתליא כהני ב' שיטות, דלש' א' יכול הקטן להוציא את הגדול אף דהויין ב' תרי דרבנן לגבי חד של הגדול, משא"כ לש' שני' (שי' התוס') דלא אתי תרי דרבנן ומפיק אחד דרבנן, אינו יכול להוציא את הגדול, ויש עוד בזה מקום עיון, ואמרתי לקצר.

(ב) מאד נהנתי ממכתבו של הגאון בעל יד יצחק זצ"ל האבד"ק טאלטשווא שכו' לחתנו הגאון ר' יחזקאל באנעט זצ"ל אבד"ק וואראהל מסדר ומו"ל ספרי חמיו (נפטר שנת תרע"ג) בענין השגת גבול לבית חרושת לבשר מעוּשן (זעלכווארען) של הג"מ ר' אברהם פאללאק ז"ל מעיר הערמאנשטאדט (מדינת זיבענברגען) כי ענין זה גלוי אצלי קצת, הנה הר"א פאללאק הנ"ל חי' תורה וגדולה אצלו יחד צמודים, ונוכר לשבח בכ"מ בתשו' פרי השדה להגאון מבאניהאד זצ"ל וכן בתשו' יד יצחק הנ"ל, וזכה לבנין וחתנין דרבנן, ותעשיית הבשר שלו היתה מפורסמת עשרות בשנים בכל המדינה וחוצה לה, מצד כשרותה המהודרת, והרב המכשיר שלו חי' אחיו הגאון ר' שמעון פאללאק זצ"ל שהי' אבד"ק יעמעריןג ואח"כ בבעלעניעש (נפ' בעיר גרו"ו בשנת תרצ"ב) מח"ס שו"ת שם משמעון, ובתשו' יד יצחק (ח"ב סי' י"ב וי"ג) דן בזה אם הוא נאמן להיות המכשיר על תעשיית הבשר של אחיו מהר"א הנ"ל, והעלה להתיר עיי"ש.

והנה ענין ההשגת גבול שאותה תשובה סובבת עלי', מעשה שהיתה כך היתה, כי בעיר הערמאנשטאדט שימש בעת ההוא כרב אב"ד הג"מ ר' צבי הירש הלוי הארוויץ ז"ל שנתקבל לשם בשנת תר"ן, (נפ' בשנת תרצ"ד) ופרצו בקהלתו מחלוקות גדולות, עד שאחר תום המלחמה העולמית הראשונה, נפרדה הקהלה, קהל ארטה. (אשכנזית) וקהל „ספרדים" שקבלה עלי' לרב אב"ד את הגאון מהר"ץ קינסטליכער זצ"ל (נפטר בעיה"ק ירושלים בשנת תשכ"ה), ובעת שיסד הר"א הנ"ל את בית החרושת שלו לתוצרות בשר מעוּשן, קבל לעצמו שוחט מיוחד, שלא רצה לסמוך עצמו על כשרותו של שו"ב הקהלה שעמד תחת השגחתו של הרב האראוויץ הנ"ל, והרב והקהלה מחתה נגד זה בכל תוקף ועוז, ואיימה שיצאו לאסור את שחיטתו של השו"ב של הר"א, ובתשו' שם משמעון (חיו"ד סי' ג') נמצאה תשובה ארוכה כתובה לחותנו הגאון ר' ישעי' רובין זצ"ל האבד"ק מיהאליפאלווא, אם יש ביד הקהלה לאסור את תוצרות הבשר של אחיו הר"א ששחט ע"י השוחט שלו לחוץ לגבולותי', והעלה הלכה למעשה כי „הרשות נתונה לבעלי העסק לקבל שוחט לעצמם, ואת אשר יבחרו בו יקריבו עליהם, ואל הרבנים המובהקים והמצוינים אשר יתנו מאז על העסק עדיהם, למען יבואוהו לירי נסיון ולברוק סכיניו מזמן לזמן, וכל הסכמות ותקנות והאיסורים של הקהלה בשלין ומבוטלין, וכלל וכלל לא חלין" עיי"ש. ומובן מאליו, כי פס"ד זה חי' נגד סמכותה וענינה של הקהלה, מצד הרב המכשיר של אחיו בעל בית החרושת, וע"כ חשבו תחבולות ליסד לעצמם בית חרושת לתעשיי' זו משלהם, משחיטת שוחט של הקהלה, תחת השגחת הרב שלהם, וכנראה שהצליחו במעשיהם להשיג גבולו של בעל התעשיי' הר"א הנ"ל, ועל זה סובבת השאלה בענין השגת גבולו של הר"א בעסק הבשר שלו.

והנני להעיר עוד, כי הרב משעמשעוויץ שנוכר במכתב זה, ה"ה הגאון הצדיק מוה"ר יהושע ברוך רייניץ זצ"ל בעל המכתבים (נפ' בשנת תרע"ג) חתן הגאון"ק בעל מנוחת אשר זצ"ל משענגער, שהגאון בעל יד יצחק מכנהו בתשובותיו בתואר מחותני, שהוא מצד גיסו הגאון מוה"ר אברהם הלוי יונגרייז זצ"ל האבד"ק טשענגער חי' חתנו של הגאון טאלטשווא זצ"ל.

(ג) במכ' של הרד"ג מהר"ח צוקער ז"ל הרב מבערענסאז הי"ד (ר"ה אלא וכו') שכו' בזה"ל, אך דרב תנחום אמר משמ' דרב וכו', ובהערה שם בשלהי העמוד כ' דצ"ע שר"ת לא אמר מימרא זו משמ' דרב. עיי' בדקד"ס (בהערות שם) שבספרי הרא"ש הישנים הגי' א"ר כהנא משמ' דרב, וכן בספרים שלפנינו כ' רב (תנחום) כסוגריים בזה, כי הגי' הישינה היא משמ' דרב, ורב ס"ל דאסור להשתמש לאורה, ודבריו א"ש.

והנני בזה דוש"ת מלונ"ח החותם ברנשי כבוד וברכה,

הק' אברהם מאיר איזראעל

אבד"ק הוניאד

לכבוד המערכת.

הנה בקובץ לחודש טבת נרפס שם תשובה ממחר"ם פרובינציאלי זצ"ל, בענין אי מותר לסופר לכתוב בבתי ידים, והנני בזה להעיר שתשובה זו הובא בקיצור ובשינוי קצת בברכי יוסף יו"ד סי' רע"א אות י"א (*) ובפתחי תשובה שם באות י"ט. ושמעתי בשם ת"ח אחד שלפ"ד המחר"ם הנ"ל, יש מקום לומר שאין להרק התפלין שבראש בהטלית, לפי שכל דבר שבקדושה יש לעשות בידים ממש. אולם ראיתי בהלכה למשה על הקיצור ש"ע בסי' י' אות פ"ט, ובלקט הקמח החדש בסי' צ"ב אות י', שכתבו שיש נוהגים להרק התפלין בטלית או במטפחת, וכ"כ בלקוטי מהרי"ח בסדר מצות תפלין דף כ"ב ע"ב, ועי' בש"ע או"ח סי' תרנ"א סעיף ו' ובאחרונים שם.

הק' יעקב צבי גאלדשטיין
מח"ס קהלת יעקב על הל' רבית
ברוקלין, ניו יארק

(*) מש"כ כי שם הובא קיצור תשובה זו בשינוי קצת, היינו דרשם כתוב דלבשו הבתי ידים נגד הקור גדול, ובכר"ש נרפס שלבשו הבתי ידים נגד הקנה הקשה. — כרם אין שום שינוי, כי בטעות העתקנו תיבת „הקנה“ במקום „הקור“, מחמת שבהכתב"ד ה' כתוב בהקנר, חשבנו שהטעות הוא האות ר', ועתה נוכחנו לדעת שהאות ו' נתעקם קצת עד שנראית כאות נ', ובאמת צ"ל נגד הקור הקשה. ותשח"ח להכותב הנכבד הלז שעל ידו נעשה העקב למישור, ושגיאות מי יבין.

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם נייפעלד נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' אליעזר בירנבוים נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' חיים יחזקאל הלוי רודזינסקי נ"י מלונדון להולדת הבן
להאברך היקר ר' חיים שמואל ציונער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יהודה חיים שניידער נ"י מבני ברק להולדת הבן
להאברך היקר ר' יוסף מארמארשטיין נ"י מטאראנטא להולדת הבן
להאברך היקר ר' יוסף שלמה גערמאן נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יעקב צעהנווירטה נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יצחק געללער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' יצחק דוב דאווידאוויטש נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' ישראל יחיאל שטרום נ"י מלונדון להולדת הבן
להנה"ח מו"ה מרדכי היימפעלד נ"י להולדת הנכד
להרב משה אהרן בן ציון סג"ל לנדא נ"י מנהל ישיבת באבוב בבני ברק להולדת הבן

להאברך היקר ר' משה חיים מיללער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' נחמן יצחק חיים נייגער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' נפתלי מנחם אפפעל נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' נתן בריננער נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן
להאברך היקר ר' פסח אברהם קטן נ"י להולדת הבן

להאברך היקר ר' שלמה האפנער נ"י להולדת הבן
להאברך היקר ר' שלמה זושא איינהארן נ"י להולדת הבן
להנה"ח מו"ה שלמה יוסף שעללער נ"י מבני ברק להולדת הנכד
להאברך היקר ר' שלמה בריינער נ"י מבני ברק להולדת הנכד
יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הדעת לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' אברהם אבא מיללער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' אברהם בן ציון וואלצער נ"י להולדת הבת
להנה"ח מו"ה אליעזר מנחם הכהן דארמאן נ"י להולדת הנכדה
להאברך היקר ר' יוסף אייזיק גרינפעל נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יצחק אפרים לעמפל נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' ישראל יוסף זידמאן נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' ישראל שמואל הלוי הורוויץ נ"י מלונדון להולדת הבת
להאברך היקר ר' משה יצחק יהודה בריינער נ"י מלונדון להולדת הבת
להאברך היקר ר' שלמה שטיינל נ"י להולדת הבת
יזכו לגדלן לבע"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג אכי"ר.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח בנש"ק מו"ה אלטר זאב הלברשטאם נ"י לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה שלמה יצחק פרידמאן נ"י מבני ברק לנישואי בתו תחי'
להנה"ח בנש"ק מו"ה שמואל אהרן רובין נ"י מבני ברק לנישואי בנו נ"י
להאברך היקר ר' שמעון לערנער נ"י מאנטווערפען לנישואיו
יעזור הש"ת שיזכו לבנות בית נכון ונשא על דרך ישראל סבא
מתוך עושר ואושר מזל והרחבה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה זאב קורץ נ"י מראשון לציון לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר
אלכסנדר מנחם נ"י תלמיד ישיבתנו
להרב חיים מרדכי בערנשטיין שליט"א ר"מ בישיבת קדושת ציון בקרית באבוב
לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר נחום אלי' נ"י
להנה"ח מו"ה חנה קופפערמאן נ"י לאירוסיו נכדתו תחי'
להנה"ח מו"ה יוחנן קינרייך נ"י מבני ברק לאירוסיו בנו נ"י
להנה"ח מו"ה יעקב יוטשי שפיטלמאן נ"י לאירוסיו בנו הב' הח' הנעלה כמר אלי'
יהודה נ"י תלמיד ישיבתנו
להנה"ח מו"ה ישראל וואסערשטרום נ"י מלונדון לאירוסיו בתו תחי'
בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד
למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

ברכת מזל טוב

לידידנו הרגול והמרומם יקר הערך הרבני המופלג הנגיד הנכבד
רחים ומוקיר רבנן ומוכתר בכתר שם טוב
מו"ה שלום וויינרייך נ"י
לרגלי אירוסיו בנו החביב הב' החתן החשוב והנעלה
חתן תמים למעלות ונועם המדות
כמר יצחק צבי נ"י
תלמיד ישיבתנו
עב"ג תחי'
יזכהו השי"ת לשבוע שובע שמחות ולרוות רב נחת
ממנו ומכל יוצ"ח והזיווג יעלה יפה למזל ולברכה.

* * *

ופה מקום אתנו, להביע תודתנו הנלבבות לכבוד הנה"ח הנ"ל בעל דפוס המשובח
„נאבעל אפסעט" על תשומת לבו המיוחדת ומסירתו התמידית בתשואות חן
בעוסקו במלאכת הקודש בהדפסת קובצנו „כרם שלמה", מבלי לחוס שום טירחא
והוצאה שיודפס בזריזות ובתכלית השיפור והיופי, כראוי לכבוד התורה.
בזכות זה ישלח הקב"ה ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו
ויזכה יחד עם כל משפחתו להתענג על רוב שלום כל הימים.
המערכת

ביד"פ, „שמחה גראפיק"

Simcha-Graphic Associates

Typesetters and Publishers

4914 - 13th Avenue — Brooklyn, N. Y. 11219

Tel. (212) 854-4830

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

כארה"ב = 15 דאלער לשנה

בקאנארע = 20 דאלער לשנה

בעעלגיע = 600 פראנק לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

כשאר ארצות = בדואר רגיל 20 דאלער לשנה

בדואר אויר 30 דאלער לשנה

om:

KEREM SHLOMO

M.E.CH. of Bobov

1577 48th Street

Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit Org.
U.S. POSTAGE
PAID

Permit No. 285
BROOKLYN, N.Y.

קובץ

פרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הגה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לפלפול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאוני וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחל"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

אדר תשמ"ג

(נ"ה)

שנה ו' קונטרס ה'

יוצא לאור ע"י תלמידי
כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

התוכן

מדור אמרי קודש

ה לפרשת כי תשא . . . . . כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

מדור זכרון לראשונים

ז דרוש לז' אדר . . . . . הגאון בעל חתם סופר זצ"ל
 יג חידושים נחמדים והערות יקרות . . . . . הגאון מהרש"ם אבד"ק ברעזאן זצ"ל

מדור אגרות קודש

יח מכתב מהגאון המקובל מוה"ר משה זכות זצ"ל ממנטובה . . . . .
 יט מכתב מהגה"ק מוה"ר מרדכי דוב זצ"ל מהארנסטייפל . . . . .

מדור זכרון לאחרונים

יט בדיני תפירת ס"ת. . . . . הגאון מוה"ר שמואל פיהרער אבד"ק קראס הי"ד

מדור פלפול והלכה

כב בדין צינור שנמתם בשבת . . . . . האדמו"ר ואבד"ק פאפא שליט"א
 כז בענין גר קטן . . . . . הרב מו"ה מרדכי וויינבערג שליט"א

מדור תפארת בחורים

לב בדין ספק מילה כיו"ט . . . . . הב' אליעזר בצלאל גרינפעלד נ"י

עולת שבת כשבתו

לד ליקוטים יקרים לשבתות ומועדים . . . . . המערכת
 לז נוסחאות והערות ברש"י עה"ת. . . . . הר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א

מדור תמיהות וישובים

מב הערות קצרות בענינים שונים . . . . .

מדור הנאהבים והנעימים

מא הערות במס' כתובות ומס' מכות . . . . . הב' משה צינגער הי"ד

מדור זכור ימות עולם

מד פנקס „הלואת חן והכנסת אורחים" (תקע"ג) . . . . .

מח מכתבים אל המערכת . . . . .

נ ברכות והוראות . . . . .

כל הזכויות שמורות להמערכת

Copyright © 1983

by Cong. Shaare Zion

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמות

אבי מורי הרבני החסיד הנכבד

מו"ה מרדכי יעקב שו"ב במו"ה אליהו עליאם ע"ה

נהרג עקה"ש שושן פורים שנת תש"ג לפ"ק

אמי מורתי החשובה

מרת חי' בלומא בת הרב מו"ה ברוך ניכטבורנער ע"ה

נהרגה עקה"ש כ"ז סיון שנת תש"ב לפ"ק

חותני הרבני החסיד הנכבד

מו"ה אליעזר במו"ה יצחק יוסף הלוי קליין ע"ה

נפטר ו' אדר שנת תשכ"ט לפ"ק

חותנתי החשובה

מרת רויזא בת מו"ה פנחס מנחם ע"ה

נפטרה י"ב תשרי שנת תשל"ט לפ"ק

תהא נשמתם צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנם וחתנם,

יצחק אייזיק עליאם

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמות

הב' המופלג והנעלה ירא ושלם ונפש יקרה

כמר אברהם יעקב ע"ה ב"ר נחמי' נ"י

נפטר באבי ימיו

ביום כ"ח לחודש אדר שנת תשכ"ח לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח על ידי אביו,

נחמי' גוטטער

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

הרבני החסיד הנכבד

מו"ה אברהם אהרן במו"ה גבריאל יוסף ע"ה הי"ד

שעכטער

נפטר במחנה קויפערניג י"א לחודש אדר שנת תש"ה לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י חתנו ונכדו,

ניסן לעזער

ישכר דוב בעריש לעזער

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

הרבני החסיד הנגיד הנכבד

רב פעלים וכביר המעש

מו"ה ראובן בן מו"ה מרדכי גראסס ע"ה

נלב"ע ביום ז' אדר כ' שנת תשכ"ב לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנו וחתנו,

מרדכי גראסס

יעקב הלוי פאזנער

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פרשת כי תשא

וידבר ד' אל משה לך רד כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים, סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה וגו'. ויש להתבונן מהו כוונתו ית"ש באומרו סרו מהר דייקא, הלא עיקר החטא הי' שסרו ועשו העגל, ולמאי נ"מ כי סרו מהר. ויתכן הכוונה בזה, עפ"י מה שכתב בספר יד יוסף בפ' יתרו (בדרוש השני) לבאר דברי הגמרא (שבת פ"ח ע"א) שהוא מין דחויי' לרבא אמר לי' עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו (פי' שהקדימו נעשה לנשמע), ברישא איבעיא לכו למשמע אי מציתו קבליתו ואי לא קבליתו, א"ל אנן דסגינן בשלימותא כתיב בן (משלי י"א) תומת ישרים תנחם, הנך אינשי דסגן בעלילותא כתיב בהו וסלף בוגדים ישרם. ויש להקשות מאי קאמר אנן דסגינן בשלמותא כתיב תומת ישרים תנחם, הלא מצינו ההיפך שעשו עגל בחורב, ועוד קשה אומרו הנך אינשי דמשמע דקאי על אחרים, הי' לו לומר אתון דסגיתון בעלילותא, שהרי עמו הי' מדבר, וגם צ"ב מדוע הוצרך להקדים שהם עמא פזיזא, הלא הי' די שיאמר עמא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו. וכתב לבאר, דהנה אמרו חכמז"ל רבני ישראל לא עשו העגל כי אם הערב רב עשו העגל. והנה מודעת זאת כי כל תנועה טבעית היא מהירה, וכל תנועה היפך טבעה היא כבירה, כמו אם נזרוק אבן מלמעלה למטה ילך במהרה בלי שום מכריח, אך אמנם אם נזרוק אבן מלמטה למעלה ילך בכבדות ותהי' תנועתה מאוחרת. וזהו כוונת דהע"ה באומרו מה לך הים כי תנוס הירדן תסוב לאחור וגו' מלפני ארון חולי ארץ וגו', דכוונת דהע"ה לומר, דהי' ראוי כשנקרע הים שהיתה תנועת הקריעה היפך הטבע, שתהי' תנועה מאוחרת וכבירה כטבע כל תנועה שהיא היפך טבעה, א"כ מה לך הים כי תנוס ותנועתך היתה במהירות מאד כאדם שנס ובורח, וכן הירדן כשנס לאחור שזה היפך הטבע, שדרך טבע המים להלך לפנים ולא לאחור, ע"ז השיב הים, כי גם זאת הקריעה היא טבעית לה יען מלפני ארון חולי ארץ, כשברא העולם והארץ, הושם בטבע תנועה זו, כאז"ל תנאי התנה הקב"ה עם הים שיקרע לישראל, א"כ היא תנועה טבעית, ולכן היא מהירה. וזהו הכוונה במאמר חז"ל הנ"ל, דאמר שהוא מין עמא פזיזא דקדמיתו פומא לאודנא, והשיב לו רבא כי כל פעולה ותנועה מהירה מורה על שהיא טבעית כנ"ל, ולכן להורות דאנן סגינן בשלמותא וטבע תנועותנו מהלך השלמות ופעולתנו טבעית, לכך היא מהירה, ומטעם זה היינו עמא פזיזא ומהיר להקדים נעשה לנשמע, אמנם הנך אינשי שהם הערב רב עשו העגל ועליהם נאמר וסלף בוגדים ישרם, עכ"ד היקרים.

ועפ"י יתפרש היטב הכתוב הנ"ל, שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים סרו מהר מן הדרך, דהנה רש"י פי' על שחת עמך, שחת העם לא נאמר אלא עמך ערב רב שקבלת מעצמך וגייירתם ולא נמלכת כי ואמרת טוב שירבקו גרים

בשכינה הם שחתו והשחיתו, עכ"ל. וזהו שאמר, שחת עמך, דייקא, היינו הערב רב, והראי', כי סרו מהר מן הדרך, דמאחר דהערב רב טבעם וסורם רע ולכן חיש מהר סרו מן הדרך אשר צויתם ועשו להם עגל מסכה, דכל תנועה טבעית היא מהירה, והנך אינשי סגן בעלילותא, לא כן בני ישראל דסגן בשלימותא נקיים הם מחטא העגל, כי היא נגר טבעם למחר ולחפזו בעשיית עבירה, ואדרבה מהירים במלאכתם לעשות רצון קונם כי שורשם וטבעם הוא מצד הקדושה.

ובזה נשכיל להבין דברי המדרש בשיר השירים עה"פ שחורה אני ונאווה שחורה אני בחורב שנא' יעשו עגל בחורב, ונאווה אני בחורב שנא' כל אשר דבר ד' נעשה ונשמע. ולהנ"ל יתפרש היטב כוונת המדרש, דלכאורה שחורה אני ע"י מעשה העגל, אולם אמירת נעשה ונשמע יעיד ויוכיח כי נאווה אני מחטא העגל, ורק הערב רב עשו העגל, שהרי אמירת נעשה ונשמע היתה במהירות שהקדימו נעשה לנשמע, ועל זה נקראו עמא פזיזא, וגם עשיית העגל הי' במהירות ובחפזון כמאה"כ הנ"ל סרו מה"ר מן הדרך, וזהו דבר שאי אפשר, שיהיו שני דברים הפיכים מן הקצה אל הקצה נעשים בפעולה טבעית, אלא ע"כ, אותן שאמרו נעשה ונשמע במהירות, מחמת טבע שמוטבע בהם, לא עשו את העגל, רק שהערב רב שהם בטבעם סגין בעלילותא, הם שעשו את העגל, לא כן בני ישראל דסגין בשלימותא, הם ממהרים רק לעשות רצון קונם.

אזהרה חמורה

הננו אוסרים בכל תוקף ועוז להדפיס שום חידו"ת או אגרות קודש ומאמרים המתפרסמים בקובצים הללו בלתי קבלת רשות מאת המערכת. ואיפור זה חל הן במדינה זו והן במדינה אחרת.

דרוש לז' אדר

מהגאון בעל חתם סופר זצ"ל¹⁾

אי' במדרש רבה על פסוק ואתה תצוה ויקחו אליך שמן זית זך, הה"ד זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך, וכי לא נקרא אלא זית, אלא מה זית חובטין אותו וכותשין אותו ואח"כ נותן את שמנו, אף ישראל באין אומות העולם וחובטין אותן ומכין אותן ואח"כ עושין תשובה. ולכאורה שם זית מורה [שם רע] על ישראל, וא"כ מה שבחו של ירמי' שאמר לישראל זית רענן פרי תואר קרא ה' שמך. אך לפי פשוטו כך הן הצעת דברים, שירמי' אמר לישראל, אל תאמרו מכיון שאתם גולים כבר מגורשים אתם מאת ה' כמו שאמרו בימי יחזקאל, אלא הקב"ה בתחילה שולח לכם נביאים להוכיח אתכם, וכיון שלא חזרו בתשובה, הגלה אתכם, ובגולה מעמיד עליכם מלך קשה כהמן, וע"י יסורין אתם חוזרין בתשובה, ונותנים שמנם, נמצא שם זה הוא שבח לישראל.

ולפ"ז ישראל בגלותן נקראים בשם זית, אבל אח"כ כשיגאלו, אזי הם צריכין להיות כשמן היוצא מן הזיתים לאחר כתיבתה ושחינה, והוקשה לו למדרש מה שציווה הקב"ה לישראל שיביאו שמן זית, ולמה לא היו מביאין זית לעשות מהן שמן כמו שהביאו שאר דברים והאומנים היו עושין מהם מה שהיו צריכין, אך לפי שיצאו ישראל עכשיו מגלות מצרים לא רצה הקב"ה שיביאו זית, אלא שיביאו שמן זית, לכך מייתי המדרש פסוק הנ"ל, ששם זית מורה על שצריך הכאה ושחינה, והיינו בגלותן, אבל לאחר הגלות שם זית הוא גנאי להם²⁾.

והמדרש מסיים במשה שאמר לו הקב"ה ויקחו אליך שמן זית אמרו ישראל כי אתה תאיר נרי, ואיתא במדרש שמואל, זה מרדכי, ונ"ל דאיתא במדרש ר"ש בן יוחאי אמר, משה ומרדכי בדורו שוים הם, זה קיבל ערב רב, וזה קיבל ערב רב, דכתיב מתייהדים, כלומר שאינם גרים ממש, אלא במשה באיתכסיא ובמרדכי

1) הועתק מפנקס כת"י מוה"ר שמואל (במו"ה נתן נטע פראנקפורט) מהעדרים תלמיד מובהק להגאון בעל חתם סופר זצ"ל, שכתבו בשנת תקפ"ג בהיותו בפרעשבורג. בתחלת הדרוש כתב: דרשה שדרש אדמו"ר הגאון נ"י בז' אדר שנת תקפ"פ לפ"ק פרעסבורג יע"א. וראה בס' דרשות חת"ס ח"א דף י"ז בשולי הדף, שבררך כלל יש לסמוך על העתקותיו של מוה"ר שמואל העדיעס, אמנם דרוש זה כנראה לא העתיקו מכת"ק החת"ס זצ"ל, כי החת"ס זצ"ל לא רשם דרשותיו במשך ב' שנים (תק"פ-תקפ"א), וגם הלשון יזכיה, ובטח רשמו מפי השמועה. (ואנב ראוי להעיר, כי בחת"ס עה"ת מהדורא תליתא בפ' ויקרא נדפס כבר 'דרוש לז' אדר תק"פ לפ"ק" — אמנם בלתי שום ספק שהיא טעות סופר, כי בשנת תק"פ לא חל ז' אדר בפ' ויקרא, כי אם בפ' תצוה, ודי בזה). קטעים אחדים מדרוש זה נדפסו כבר במקומות מפורזים בספרי החת"ס, ומצויינים בשולי הגליון, במקומם. — פנקס הנ"ל מונח בגנזי ידידנו הדגול הרבני החסיד הנגיד המפורסם מו"ה שאל הוטמערער נ"י מאנטווערפן. טוב עין הוא יבורך.

2) מתחלת הדרוש עד כאן נדפס כמעט אות באות בחת"ס עה"ת מהדורא תליתא בפ' תצוה, ועיין עוד בדרשות חת"ס ח"א דף ק"פ ע"ד ד"ה והנה ידוע.

בגליא, דבמשה נאמר ותרא אותו כי טוב, מלמד שנתמלא הכית כולו אור, ובמרדכי נאמר ליהודים היתה אורה, נמצא שבמשה לא נאמר אור בפירוש כמו במרדכי, ולכאורה גנאי הוא אצל מרע"ה, ונ"ל כי כבר אחז"ל אין טוב אלא תורה, ליהודים היתה אורה זו תורה, וכמו שקיבלו ישראל את התורה ע"י מרע"ה, קיבלו ע"י מרדכי, כמ"ש קימו וקיבלו עליהם, אלא במשה ה"י ע"י אונס שכפה עליהם הר כניגית, ומכאן מודעה רבה לאורייתא אבל במרדכי ה"י אח"כ ברצון גמור ע"י הנס שאירע להם, כמו שכ' השל"ה ז"ל והדת ניתנה בשושן, וזה כוונת הילקוט הנ"ל, במשה באיתכסיא, כלומר שאור התורה ה"י מכוסה בתוך לבן של ישראל, והוא ה"י הכנה לישראל שאח"כ [קבלו] עליהם [בימי] מרדכי ברצון הטוב, ולא זה הוא מצד פחיתתו של משה ח"ו, אלא שהוא ה"י מכניס אור תורה בלבן שעתיד להתגלות אח"כ, וזה הוא פי' הפסוק ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור, כלומר שעכשיו אינו מאיר, כמו שמן זית שצריך עוד שלחבת להדליק אותו, רק השמן הוא הכנה להאיר, כמו כן ישראל צריכין עוד כתיתה וכתישה עד שיהיו מאירין בנר תורה, כדי להעלות נר תמיד, כי עכשיו יכולין לומר מודעה רבה, אבל לאחר זמן יקבלו ברצון ושוב אינן יכולין לחזור בו לעולם, אבל זה ה"י יוכל להיעשות ע"י צדיק, אחר משה, שישלח הקב"ה צדיק להכניס אהבתו של הקב"ה בלבבם ויקבלו ברצון, אבל לא מכח מלך קשה כהמן. וזה שאמרו ישראל בשעה שאמר לו ויקחו אליך שמן זית, ולא נר, כי אתה תאיר נרי, זה מרדכי, שישלח לנו צדיקים שיעשה לנו נר, ולא המן, אבל ה' בחסדו הבין שצריכין להיות כתית למאור כזית, ודו"ק. במדרש רבה, ויקחו לי תרומה, נבחר שם מעושר רב, נבחר שם של משה מעושרו של קרח שנאמר חמשים ומאתים מחתות, א"ל הקב"ה מפני שיש לך עושר אתה מתנאה, נבחר שמו של משה מעושרך. ונ"ל דבפ' בהעלותך כתיב ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה כו', ופירש"י להגיד שבחו שלא שינה, וי"ל דמצינו שקטרת מעשרת, שנאמר ישימו קטורה באפך, ברוך ה' חילו, וע"י כן היו כהנים מתקוטטים להקריב קטורת, לכך לא ה"י שונה בה אדם א' מעולם, והיו מפיסין חדשים לקטורת. וידוע הוא שנר המנורה ה"י מורה לאור תורה כדאיתא במס' שבת הרגיל בנר כו', ובפרט נר המנורה, וידוע הוא שבזמן הטבת נרות היתה הקטרת הקטורת, שאעפ"י שהי' הפסק ביניהם כמבואר בסדר המערכה, אפ"ה מי שהקטיר הקטורת לא ה"י יכול להטיב ולהדליק, והרמב"ן בפ' הנ"ל מפרש שלכך כתיב ויעש כן אהרן, לומר שהוא ה"י מדליק כל ימיו, אע"פ שכשרה היתה ג"כ בבניו כמו שנאמר יערוך אותו אהרן ובניו, א"כ לא ה"י אהרן מקטיר קטורת, ואעפ"י שכהן גדול מקריב בראש, אעפ"כ חפץ יותר במנורה לזכות בכתר תורה, יותר מהעשירות של קטורת³. ומנ"א בהלכות יה"כ מביא בדרך רמז שיש סוד גדול בהדלקת נר עיי"ש, ולכך הכניס קרח ר"ן איש ראשי סנהדרין, שחשב שכח של נ"ר זה, יכבה כח נר של אהרן.

(3) כן הוא גם בח"ס עה"ת מהר"ק פ' בהעלותך ד"ה ויש לפרש עוד.

ורש"י פ' קרח הביא, קרח שפיקח הי' מה ראה לשטות זה, עינו הטעתו שראה שלשלת גדולה יוצא ממנו אמר בשבילים אני נמלט. ויש לבאר כוונתו שנקט בלשונו מה ראה לשטות זה, כי בעה"מ ס' הפלאה ז"ל הי' אומר דבר פלא, כי דבר ידוע שהקטורת הוא לבטל הס"ם, לכך נקרא קטורת סמנים שמערב כל הסמין להדרי, ומלת קטר"ת הוא גימטריא תש"ט, והשם קר"ע שט"ן הוא גימטריא תשכ"ט, ולכך צריך להשים קטורת בכף, כדי שיצרף כ"ף לקטרת ויעלה בגימטריא תשכ"ט כשם הנ"ל, עכ"ל ז"ל. ובפ' סוטה נאמר, כי תשטה אשתו, מלמד שאין אדם חוטא אלא א"כ נכנס בו רוח שטות, נמצא שקטרת בלא כ"ף עולה בגימטריא שט"ת, וממילא מי שמקטירו בלא רשות הקב"ה הוא מסוכן ע"י ס"ם וכח דיל" להמיתו, אך מי שדבוק בתורתו של משה רבינו ומקטירו ברצון הקב"ה אין צריך להתירא מפניו, כמו שאמר בעה"מ טורי זהב על לשון הטור, שופר רמז לדבר אין ש"טן ואין פ'גע ר"ע, וק' היכי רמז על „אין" שטן, אדרבה משמע ח"ו להיפוך, ונ"ל שהוא ע"ד שמצינו במדרש שהשטן עצמו מלמד זכות לישראל, ומלת שופ"ר רומז ש"טן ואין פ'גע ר"ע, כי הוא עצמו נהפך לטובה, עכ"ל, וכמו כן הוא בקטורת.

וזה פי' הלשון של רש"י ז"ל, קרח שפיקח הי' מה ראה לשטות זה, רמז לגימטריא של שט"ת, האריך לא הי' ירא להקריבו בלי רשות הקב"ה, ע"ז תירץ, אמר בשבילים אני נמלט, דאיתא בגמ' על פסוק יעקב אשר פדה את אברהם, כי בזכות יעקב שעתיד לצאת מאברהם הי' אברהם ניצול מכבשן אש, כמו כן הי' סובר קרח שימלט בשביל בניו שעתידין לצאת ממנו. ויוכל להיות שמה שאמר יעקב בקהלם אל תחד כבודי, שלא יזכור שמו במחלוקתו של קרח, מפני מה הקפיד על זכירת שמו, אלא שיעקב התפלל שכבודו שהציל את זקינו אברהם אל יזכור בקרח, דהיינו שבניו לא יצילו אותו. והובא בספרים ובילקוט ראובני מפני שלא נזכר שמו של משה במלאכת המשכן לכך כתיב סוף פ' תרומה יתדות החצר נחש"ת, ואתה תצוה, רמז נ"ח ש"ת ואת"ה, דהיינו נשמה של שת נתגלגל בנח, וממנו למשה רבינו, ולפי זה יוכל להיות שעל רמז זה אמר ה' למשה, ויקחו אליך שמ"ן זית, ראשי תיבות ש"ת מ'שה נ'ח, וא"כ אהרן שזכה בנר שנעשה בשמן זית שהוא שמו של משה בודאי יש לו קדושה, אבל ר"ן איש של קרח, אותו נ"ר אין לו שום קדושה, אדרבא המה מוכרתים מתורתו של משה, וקטורת להם סם המות, ועל זה יפה אמר המדרש, נבחר שמו של משה מעושרו של קרח שנאמר חמשים ומאתים מחתות ודו"ק.

וע"ז י"ל המדרש, נבחר שמו של מרדכי מעושרו של המן אמר הקב"ה אתם מוכרים שלי על שלי שנאמר לי בני ישראל עבדים, ונאמר לי הכסף ולי הזהב. וי"ל דאיתא במס' מגילה כתיב בקרא תחת הנעוצין יעלה ברוש, ברוש זה מרדכי שנקרא ראש לכל בשמים שנאמר ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור ומתרגמינן מרי דכי, ורמב"ן מפרש מור דרור מלשון וקראתם דרור (שהי') [שהצבי] חפשי ומתהלך בין ערוגות הבושם ע"ש, והנה לכאורה התרגום מורה על הפי' הראשון

שצריך להיות זך ונקי, קשה לכאורה [למה] צריך להזהיר ע"ז, הלא אם הוא מזויף ומעורב אז נחסר שיעורו ומשקלו. אך יש לפרשו ע"ד אחר, כי ידוע שהערבה רומז על רשע גמור שאין לו טעם וריח של מצוה, ולולב על צדיק יותר ממנו, והרס על צדיק יותר, והאתרוג מורה על צדיק גמור שכולו פרי עץ הדר, ורצה הקב"ה שיאגדם ג' מינים, ובידו יהי' ד' מינים בלקיחה אחת לכולם בכרך א', ואפ"ה אמרינן שאתרוג לא יאגד עמהם באגודה א', אלא בשעת לקיחה, ואח"כ ישאר האתרוג לבדו, רמז, צדיק ממנו בולע אבל צדיק גמור אינו בולע, דהיינו שהצדיק גמור לא יוכל להתערב עם הרשע, אך שאר מינים שהם צדיקים יותר ממנו, יהי' עמהם באגודה, והנה בקטורת ג"כ צריכין להתערב חלבנ"ה שהוא מורה על ס"ם, והוא גימטריא של המ"ן, עם שאר הסממנים להתערבם בתערובות א', והיינו מה שאמרו רישא דעשו בעטפי' של יצחק, דהיינו הס"ם יש לו אחיזה ודביקות גדול בקדושה, אבל המור שהוא הריח טוב שרומז על צדיק גמור כמו האתרוג, צריך להיות זך מבלי תערובות עמהם, ולכך אמרו, רישא דעשו בעטפי', דהיינו עד חצי גוף יש לו כח, ולא במי שהוא מכונה בשם ראש, לזה אין כח לס"ם לעמוד נגדו, וזה במי שאין לו שום תערובות אצלו והוא כולו קדוש.

ובירושלמי מס' שקלים (פרק ה') הובא שמרדכי נקרא בלשן מפני שבלל לשונות ודורשן כמעשה באלם א' בגנות צריפין עיי"ש, ואפשר שלכך נקרא שמו ג"כ מרדכי שהוא חצי לשון הקודש וחצי תרגום, מפני שלא רצה לקרות שמו מר דרור שלא נטעה לפרשו כפירוש השני של רמב"ן, ולכך נקרא שמו מרדכי, שמורה על שאין בו שום תערובות, וכולו תרגום, „מרדכי“ לא רצה לקרות את עצמו בלשון אחר, לכך נקרא שמו מרדכי. והמן הי' לו (דהיינו הס"ם כמו שנאמר למעלה המ"ן גימטריא חלבנ"ה) אחיזה גדול בקדושה, וגם הי' קוסם גדול וראה קדושה גדולה ששרוי' על ממונו, שנבנה בהמ"ק מממונו ע"י מרדכי, וגם אמרו במס' מגילה על מלת ורב בניו, כמה, מאתיים ושמונה, ולכאורה מה סיפר להם בזה, אבל ידוע בספרים שגימטריא ר"ח מורה על יצח"ק שהוא ג"כ ר"ח, כוונתו על רישא דעשו בעטפי' של יצחק, שיש לו אחיזה גמור בקדושה, כמו שראה שעתידין בני בניו ללמוד תורה בבני ברק, וסבור שאין כח בשום אדם לעמוד נגדו, והטעתו עינו, כמו שאמרנו למעלה בקרח, אבל באמת מרדכי ששמו מורה שמר דרור לא יתערב עם החלבנה, והוא צדיק גמור אינו יכול לבלוע, וזה כוונת המדרש, נבחר שמו של מרדכי מעושרו של המן, ואיצטגנינותיו שראו נהפוך הי', שמרדכי בנה מעושרו בהמ"ק, ובניו היו מתייהרים, ולכך למדו בני בניו תורה. איתא בברכות דף נ"ה בשעה שאמר הקב"ה לעשות משכן ארון וכלים, הפך משה ואמר לבצלאל כלים ארון ומשכן, אמר לו להיכן אני מכניסן שמא כך שמעת משכן ארון וכלים, אמר לו שמא בצל א-ל חיות, והקשו התוס' הלא הקב"ה אמר בפ' תרומה ארון כלים תחלה וכו', ע"ש שהוא כולו תמוה. וי"ל דאיתא לכך לא נכתב שם של משה כי"ח פרשיות של מלאכת המשכן בשביל שאמר מחני נא מספרך, ולכאורה הוא תמוה, וכי בשביל שמסר נפשו על ישראל, יפסיד, ונ"ל

עפ"י מה דאיתא במס' שבת, וימת משה מאן כתבו, אפשר ס"ת חסר אות אחת, וכתבי לקוח את ספר התורה הזה, אלא הקב"ה אומר ומשה כותב בדמעי, ומפרש רש"י שהי' בוכה, ולכאורה בזה לא יתורץ הקושיא, מה לי אם הי' בוכה, אפ"ה האיך הי' יכול משה לכתוב וימת משה, והשל"ה ז"ל מפרש בדמעי היינו בדימוע, כי ידוע שהתורה יש לה כמה צרופים ופירושים, המלאכים יש להם פירוש וצירוף תיבות אחרים, ואנו, כמו שאנו מקובלים מפי משה, ולכך אמר הקב"ה האותיות של פסוק הנ"ל, ומשה הי' כותב האותיות בדימוע, ולא הי' יודע מה הי' כותב, ואעפ"כ הס"ת שלם, ולאחר מיתתו הראה הקב"ה צירוף האותיות כמו שידענו עכשיו, שהוא וימת משה עכ"ל. ויוכל להיות ע"י שהי' למשה בינה יתירה והוא הי' רואה שבכל התורה הי' מראה לו הקב"ה צירוף האותיות, וכאן הי' אומר לו בדימוע, הי' מבין מעצמו צירופו ופירושו, והיו זולגים עיניו דמעות כפירש"י ז"ל, ואלו ואלו דברי אלקים חיים.

ובפ' ויקרא הביא רש"י ת"כ, מה היו הפסקות משמשות כרי ליתן רווח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה, וק"ו להדיוט הלמד מהדיוט, ומדרשינן ק"ו ש"מ שההפסקה הי' רק מטעם חוסר בינה להבין בלי הפסקות והתבוננות, אבל כמי שאין לו שום חסרון בינה אין צריך כלל הפסק, וא"כ יוכל להיות, כיון שמשה מסר נפשו על ישראל במעשה העגל, ועי"ז צוה הקב"ה מלאכת המשכן, בשכר זה הי' למשה לכל הפחות בענין עשיית המשכן בינה יתירה שאין צריך לשום הפסק להתבונן בעשיית המשכן, ולכך לא נכתב שמו בי"ח פרשיות הללו, אעפ"י שהם כתובים בהפסקה, היינו מפני שצריך שיאמר הרבנים לישראל, והם צריכים להפסקה, אבל מצד משרע"ה לא הי' צריך, וכולו ענין אחד, ולכך לא כתיב אלא תעשו ועשית, להורות שמצד משה לא הי' שום הפסק, ושבתו של משה הוא שלא נזכר שמו.

ובגמרא רפ"ק דפסחים דף ו' ע"ב בתוס' ד"ה אבל איתא, כל היכא דתני כלל ופרט בתר הכי כל ענין וענין לעצמו, זימנין דפתח במאי דמסיים וזימנין במה דפתח בתחילה⁴, והיינו בענין אחד, אבל בשני ענינים לא, והנה כאן כתיב ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו, נכתב תחילה משכן ואחר כך כלים, ואח"כ פרט כל ענין וענין לעצמו, ופתח בארון וכלים, דהיינו במה דמסיים, דאצל משה לא הי' הפסק והוא הכל, דהיינו הכללות, והפרטות אח"כ, ענין אחד, וא"כ הי' לו לעשות משכן תחילה, אך מפני שמשה הי' צריך לאומרו לישראל, ואצלם הי' הפסקות, וא"כ הוא שני ענינים, לא שייך לומר שהוא פתח במה דסיים, דאינו ענין א', והוצרך לומר לבצלאל שיעשו ארון וכלים תחילה. והנה אם משה מפני שמסר נפשו לישראל זכה למדרגה זאת שלא הוצרך הפסק בענין מלאכת המשכן, א"כ בצלאל שהי' בן בנו של חור שנהרג על שמו הגדול במעשה העגל, וגם הי' לו בינה יתירה כמו

ובספר זוהר חרש איתא, ויהפוך לך את הקללה לברכה, היכן כתיבין הני ברכה שנעשין מקללות של תוכחה, ואמר כבר כתיב ונמכרתם לעבדים ולשפחות ואין קונה. וי"ל רבמס' מגילה (ט"ו ע"א) איתא, וכל זה איננו שוה לי, אמר ר' חסדא זה בא בפרוז בולי וזה בא בפרוז בוטי ואמר רב פפא וקרי לי' עבדא דמזרבין בשלמי, ולכאורה מה הי' מבקש מרדכי בגירוי עם רשע זה, לומר שהוא עבדו. וי"ל דאיתא במס' מגילה (י"א ע"א) ויהי בימי אמר רב וויי והי הדא דכתיב והתמכרתם שם לעבדים ולשפחות ואין קונה ושמואל אמר לא מאסתים בימי כשרים ולא געלתים בימי יוונים לכלותם בימי המן כי אני ה' לעתיד לבוא שאין כל

אומה יכולה לשלוט בהם, והנה לכאורה מלשון ושמואל אמר, משמע שהוא פליג על רב, ומאי פליגי. וי"ל דמצינו ביחזקאל שאמרו ישראל נהי' ככל הגוים דהיינו עבד שמכרו רבו לאחרים שוב אין להם זה על זה, השיבו הקב"ה כה אמר ה' אם לא ביד חזקה אמלוק עליכם. וק' לכאורה, ממ"נ אם הגלות הי' מכירה מה השיב ה' אם לא ביד חזקה, הלא דין הקב"ה הוא משפט וצדק ולא בחזקה, ועוד הלא ה' אמר (ישעי' נ') מי מנושי אשר מכרתי אתכם, שלא מכרום, ולמה אמרו שמכרום. אבל כך הוא פירושו, דמצינו שאמר הקב"ה ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, וע"ז פירש"י ז"ל בזמן שאתם מובדלים מן העמים אז תהיו לי, ואם לא, תהיו של נבוכדנצר וחביריו, נמצא דלכאורה מצינו מכירה מפורשת בתורה, שמכיון שעברו ישראל את בריתו אז יהיו נמכרים בגלות, אבל באמת הוא פלוגתא בקידושין ריש פרק האומר, באחד שקידש או מכר מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחר וקידשה בתוך ל' יום, אמר רב מקודשת ואינה מקודשת לעולם מפני שהוא ספק אי חזרה הוי או תנאי הוי, ופירשו הראשונים שהדבר בעצמו הוי ספק, ולא מחמת חסרון הבנה ... (השאר חסר, וחבל על דאברין).

חידושים נחמדים והערות יקרות

מהגאון מהרש"ם זצ"ל אבר"ק ברעזאן¹

נודע דברי הגמ' כריתות דף י"ח ע"ב דיוהכ"פ אינו מכפר על חצי שיעור, וק' טובא דאמרו בשבועות י"ג כרת דיומא לרבי היכי משכח"ל ומשני בשחנקתי' אומצא, וכן הוא בכריתות דף וא", וקשה אמאי לא משני כגון שאכל שיעור שלם סמוך לחשיכה ממש ובאופן דכל השיעור לא נשלם רק עם כלות היום בצמצום ממש, ונמצא שכל זמן שלא נשלם השיעור לא כיפר יוהכ"פ, וא"כ משכח"ל כרת דיומא, וע"כ דגם על חצי שיעור מכפר. וי"ל דכל טעם דיוכ"פ אינו מכפר על חצי שיעור, כיון שלא חטא עדיין, ולא שייך לומר חזי לאצטרופי, דהא יוכ"פ מכפר, ולפ"ז שם דאכל בין השמשות דחזי לאצטרופי, כיון דעם כלות השיעור לא יתכפר, שוב מכפר על חצי שיעור.

* * *

(1) חידושים והערות הללו קבלנו מאת ידידנו הרב המפורסם וכו' מוה"ר דוד זינגער שליט"א רב דקהל אנשי ספרד בבארא-פארק, והם בכת"י אביו הרה"ג מוה"ר אליהו זינגער ז"ל שהעתיקו מכת"י רבו הגאון מהרש"ם זצ"ל. זכרה לו אלפי לשובה. — נדגיש בזה כי לא נפנינו לעיין ולחפש בכל ספרי מהרש"ם הנדפסים, אם לא נדפס כבר איזה מן החידושים הללו בתוך ספריו, כי היא מירחא יותר מדאי לחפש על סנסנים קצרים כאלו בין כל מכמני ספריו המרובים.

כריתות דף י"ט ע"א רש"י ד"ה מבעי כו' נראה לי דר' אליעזר לית לי' דרב
נחמן דדריש מלאכת מחשבת אסרה תורה כו'. נשאלתי מזבחים מ"ז. דמפורש
דר' אליעזר ס"ל הא דמלאכת מחשבת. וי"ל לפמ"ש בס' מגן אבות לשבת ע"ב:
בתורה נתכוין וכו' בסוה"ד לחלק דבהוצאה דמלאכה גרועה היא בעינן טפי
מלאכת מחשבת מבשאר מלאכות ע"ש, א"כ בזבחים דמיירי בהוצאה, גם ר'
אליעזר מודה.

* * *

מס' תמורה דף כ"ה ע"א בגמ', אילו נאמר בכור לא יקדיש הייתי אומר
בכור לא יקדיש הקדשות כו'. יל"ע דא"כ איך ה' נרב שה' בכור בן אהרן הכהן
עובר, לשי' הגר"א פ"ז דשקלים דעשירית האיפה לחינוך מעכב, והי' משלו, ואיך
הי' יכול לקדש, ולפמ"ש רש"י בתמורה לעיל דף י' ע"א אם אין ההקדש חל הוי
חולין בעזרה, ומפורש בפ' במדבר שהי' כהן נמשח, ואף די"ל דכלי שרת מקדש
המנחה, מ"מ הרי אינו מקדש אלא מדעת, ואם הוא אינו יכול לקדש אמאי מהני
דעתו, ועוד דאסור להניחה בכלי שרת שאינה מקדשת אלא בעזרה.

* * *

נשאלתי אם מותר לקנות שינדלי"ן של גג עבודה זרה שתלשום משם,
והשבתי דגם תשמישי ע"ז מותרים בכה"ג דהוי ביטול, ובפרט כשמוכרין אותן
לישראל, ועי' יו"ד סי' קמ"ו ס"ח בהג"ה, אלא דבכל זביני מיצעא איכא נמי
הנאת מוכר כמ"ש סי' רכ"ו, ועי' בט"ז ח"מ סוס"י ע"ב, ומכ"ש בזבינא גריעא,
א"כ כיון דהמעות ילך לצרכי ע"ז אסור לקנות, וכהא דסי' קמ"ג ס"ג וס"ה, ועי'
בא"ר ובה"ט א"ח סי' כ"א סק"ב דאסור לקנות קרשים ואבנים, ואולי כשלא
בטלום, ועוד דהתם לביהכ"נ אסור. — ועי' ח"ס א"ח סי' מ"ב דנרות שלא
הודלקו עדיין אף שהוזמנו לעבודה זרה מותרים גם בביהכ"נ, ועי' בספר חסידים
סי' תתכ"ג לענין הזמנה לקינוח, ועי' בא"ח סי' פ"ג, וה"נ י"ל דמ"מ מאוס.
וח"א כתב לי דהנרות הנקראים „קירכען ליכט" יאסרון לביהכ"נ גם
מהחניות, וכמו דלשי' כמה פוסקים אין מכניסין עשב ששמו מי רגלים מפני
הכבוד כמ"ש בא"ח סי' קל"ב, וה"נ בזה. והשבתי דגם התם כמה פוסקים ס"ל
דדוקא מי רגלים ממש. ואני מצאתי בירושלמי פ"ד דיומא הל' ה' דשעמא דאין
מכניסין מי רגלים מפני שאין מכניסין ריח רע למקדש, ומוכח כמ"ש, וכן הוא בס'
המנהיג בסופו, וגם י"ל דהתם דמאים בטבע אינו מפני הכבוד, אבל הכא דמאים
רק מצד איסור תורה, ובדליכא איסור ליכא מיאוס.

* * *

נשאלתי על מנהג שאופין מצות כמה אנשים יחד זה אופה מעט וזה יותר
ועובדים זל"ז במלאכת הלישה, והא הוי ריבית. (עי' שו"ע יו"ד סי' קנ"ט סעיף

ט'). והשבתי לפמ"ש בחי' אנשי שם על המדרכי סוף פרק אע"פ בשם אגודה דגבי מצוה מותר ליטול שכר דגם בלא שכר ניחא לי' למיעבד מצוה ע"ש, וה"נ בזה. והא דהש"ך ריש סי' ק"ג בשם רש"ל, שאני התם דאם יקרא לאחר ג"כ יעשה מצוה, משא"כ הכא.

* * *

יש להקשות לדעת הרא"ם הובא במל"מ פ"א מחמץ ומצה דסתם אכילה שבתורה בכל שהוא, א"כ כותי דאחזיק פשטי' דקרא אמאי צריך ליתן לו כזית (עי' חולין דף ד'). ובפשיטות י"ל דידעו חכמים דאחזוקי רק בכזית. ועוד י"ל דעיקר סברת הרא"ם י"ל דהוא משום אחשבי' כמ"ש הריטב"א במכות י"ז. ולכן אתי הלל"מ ואפיקתי' לכזית, ור"ש פליג דס"ל כי הלל"מ לא אפיקתי' אלא לענין קרבן אבל לענין מלקות נשאר הסברא דאחשבי'. ולפי"ז י"ל דלעולם עיקר משמעות האכילה הוי רק בכזית כמו שמצינו לענין ברכת המזון, ועי' רמב"ם פ"ד משבועות ה"א דבלשון בני אדם ג"כ הכי, וממילא בכזית שפיר נקטו רק משמעות הכתוב דאכילה רק בכזית כמו שהיא בלשון בני אדם, וסברא דאחשבי' לא חשיבי' להו. ובאמת מצינו דלקולא ס"ל לכותים דרשות חז"ל כמ"ש התוס' ר"ה כ"ב ע"ב ד"ה להטעות, דדרשו אתם אפי' מזידים, ובתוס' יומא נ"ה ותוס' גיטין כ"ה, דדרשי ואכלת ולא מוכר.

* * *

במס' בכורות דף ו' פריך מגלן דחלב שרי דלמא אסורה משום אבר מן החי או משום דם. וקשה הא אי חלב אסור א"כ הוי הוולד היונק את החלב כיונק ומתפטם באיסור, ור' חנינא בן אנשיגנוס סובר (תמורה דף ל') כשרה שינקה מן הטריפה פסולה מע"ג המזבה, ואי חלב אסור אז לא גרע מכשירה שינקה מן הטריפה, וא"כ מדכתב רחמנא שבעת ימים יהי' תחת אמו וביום השמיני ירצה גו', ש"מ רחלב מותר. וי"ל דכיון דנשחט אח"כ ניתר בשחיטה, כמו דהולד עצמו הוי אבר מן החי וניתר בשחיטה. ועי' רמב"ם בפיה"מ תמורה שם דס"ל דכשירה שינקה מן הטריפה פסולה רק באותו יום שינקה בלבד, אכן תוס' סוף פרק כל האיסורין והובא בש"ך סי' ס' פליגי אהרמב"ם. ובתשו' ח"ס יו"ד סי' ע"ב כ' דהוי רק משום גנאי לגבוה, וא"כ י"ל דדוקא בינקה מן הטריפה הוי גנאי, משא"כ חלב דזה דרך גרילתן, ודר"ק.

* * *

עי' ר"ן נדרים כ"ו שהביא בשם הרמב"ן דהא דאמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו דוקא בהתרת חכם כיון דעוקר הנדר מעיקרא, אבל בהפרת בעל לא, כיון דמיגז גיזו, א"כ מאי מיבעיא לי' להש"ס בניזיר כ"א: אי בעל מיעקר עקר אי מיגז גיזו, נפשוט ממתני' דסוף נדרים דמיגז גיזו, דאיתא שם, נטולה אני מן

היהודים יפר לחלקו ואסורה לעולם, ואי אמרינן דבעל מיעקר עקר, א"כ אמרינן גם בבעל נדר שהותר כו' ואיך אסורה לעולם כיון שהותרה לבעלה, אלא ע"כ דבעל מיגז גיז.

וי"ל עפ"ד הריב"ש בתשו' סי' רצ"א במי שנשבע שלא יאכל ענבים ולא ילבש בגדי משי ונשאל על ענבים, דלא הותר לו ללבוש בגדי משי, וכן אם נשבע שלא יאכל ולא ישתה כו', וטעמו של דבר דלא אמרינן נדר שהותר כו' אלא היכי דאם עשה שניהם בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת כגון שלא אוכל ענבים ותאנים או שלא אשתה חלב ודבש, אבל היכי דהפעולה מוחלקת כגון אכילה ושתי' או אכילה ולבישה, שאם עשה שניהם בהעלם א' חייב על כאו"א בכח"ג לא אמרינן נדר שהותר וכו'. והנה זה דבר ברור דאם אשה נדרה שתיאסר בתשמיש לכאו"א ועברה על נדרה שחייבת על כאו"א, וראי' ברורה מש"ס דקידושין דף ע"ז אלמנה אלמנה שאם בא על ג' אלמנות בהעלם א' חייב על כאו"א, ועיי"ש בתוס' לענין ג' נדות, וא"כ גם באשה הדין כן, וא"כ ל"ש כזה כלל נדר שהותר וכו' אפי' אי הוי אמרינן בעל מיעקר עקר, ולק"מ.

* * *

בחולין דף ג', שחיטת כותי מותרת, בד"א בישראל עומד ע"ג אבל בא ומצא שחוט חותך כזית בשר ונותן לו, אכלו מותר לאכול משחיטתו, לא אכלו אסור לאכול משחיטתו. והאחרונים מקשים דלפי המבואר בחו"מ סי' ל"ג דקרובים שהעידו בשעת קורבה ונתרחקו לא מהני שיעידו שנית דעביר אינש להחזיק דיבורו, א"כ ה"נ נימא דיאכל להחזיק דיבורו. אמנם לק"מ דבשלמא גבי עדות גם מקודם עבר על לאו דלא תענה וגם עתה יעבור רק על ל"ת, משא"כ כשהכותי אמר מקודם ששחט לא עבר כלל, דהא לא ס"ל לפני עור, ועכשיו יעשה איסור.

* * *

בחולין דף קל"ט, אלא דחזי קן ואקדשי' איש כי יקדיש ביתו אמר רחמנא מה ביתו ברשותו כו'. וקשה לשי' הר"א ממיין הביאו הרא"ש נדרים דף ל"ה דסובר אדם יכול להקדיש מציאה אף שאינו תוך ד' אמות ולא זכה בה עדיין הואיל ובירו לזכות, וא"כ אין מקום לקושית הש"ס כאן.

* * *

נודע קושית העולם, דלשיטת ראב"י דבעלים מפגלים, תוכל הסוטה לפגל מנחתה ולא יבדקוה המים. וי"ל עפ"מ"ש במגדול עוז סוף פ"ג מאיסורי ביאה דבקרבות לא אמרינן השוה הכתוב אשה לאיש, אך בספרי פ' שלח יליף מדרכתיב והקריב המקריב דאשה כאיש, א"כ למ"ד בעלים מפגלים מדרכתיב והקריב המקריב (עי' זבחים מ"ז וחולין ל"ח) שוב ליכא ילפותא דאשה כאיש, א"כ הכא באשה לשיטתו אין בידו לפגל הקרבן.

* * *

הריטב"א ס"ל דאיסורי הנאה יש להם בעלים, ועי' רשב"א ספ"ק דקידושין, וקשה דא"כ מה חידש ר"א בפסחים (דף ו') דעשאו הכתוב כאלו ברשותו יעו"ש. וי"ל דהנה לכאורה יש להבין סברתו, וצ"ל משום דיכול ליהנות שלכדה"נ, ולד' מהרש"ל (שבועות דף כ"ג) דכל דאסור חצי שיעור אסור שלכדה"נ, אינו יכול ליהנות, וצ"ל כמ"ש השעה"מ פ"ה מיסורי התורה דשאני חצי שיעור דאסור מטעם חזי לאצטרופי, ובשלכדה"נ לא שייך זה, אבל בחמץ כתיב לא יאכל, וכבר כ' הצ"ח דאתי להיכי דלא שייך חזי לאצטרופי, וממילא שלכדה"נ ג"כ אסור, וא"כ שוב אינו ברשותו, ושפיר חידש ר"א דעשאו הכתוב כאלו ברשותו. וע"ע תוס' פסחים כ"ה, ועי' פ"י קידושין נ"ו, ועי' רמב"ם פ"ה מיסורי התורה.

* * *

קשה עמ"ש בתוה"ק (דברים כ"ב) ולנערה לא תעשה דבר, הלא איך ס"ד שחייבת מיתה עד שהוצרך לפוטרה, הא לא משכח"ל אלא בהתראה להתיר עצמה למיתה, וכיון דאנוסה היתה, ודאי לא התירה את עצמה למיתה, וא"כ בלא"ה פטורה. וי"ל עמ"ש בפסורנו דקרא איירי בתחלתו באונס וסופו ברצון, א"כ שפיר משכח"ל, ודו"ק.

* * *

קשה עמ"ש רש"י ביחזקאל את שבתותי חללו, שהיו שוחטין בניהם בשבת², והרי הוה מקלקל בחבורה, ולא שייך תירץ התוס' משום כפרה, עי' סנהדרין ל"ה בתוס' שם, ועי' תשו' בי"צ א"ח סי' ל"ד, וי"ל עמ"ש הריטב"א כתובות ס' דיש בבשר אדם איסור אבמה"ח לב"נ. אמנם בלא"ה לק"מ, דהא לפי דעתם המשובשת ה' להם כפרה, וכח"נ כתבו התוס' סנהדרין פ"ד רע"ב. ועוד י"ל עפ"י הגמ' שבת ק"ה ע"ב.

* * *

משלי (י"ד, ז') לך מנגד לאיש כסיל ובל ידעת שפתי דעת. שמעתי מאמ"ו ז"ל³, די"ל הכוונה שאם לא ידעת שפתי דעת, שלא ידעת איש חכם להתייעץ עמו, אזי תעשה עכ"פ רק ההיפך מעצת איש כסיל. וז"ש לך מנגד וגו' אם בל ידעת שפתי דעת.

(2) צריך לעיין אנה מצא דברי רש"י חללו, כי ביחזקאל (כ', י"ג) עה"פ ואת שבתותי חללו, כתב רש"י, יצאו מן העם ללקוט מן. (3) נכון להעתיק כאן קטע ממכתב הגאון מהרש"ם זצ"ל אל אחד מנכדיו, אורות אביו (נדפס בראש ספרו תכלת מדרכי עה"ת) וז"ל: אבי הרב הגביר מו"ה משה הכהן ז"ל אשר כל ימיו בתוך המון סדרותיו לא פסק פיו מגירסא, ועשה סיום על הש"ס ששה פעמים ולמד כסדר עם תוס' ומהרש"א וגם כל חלקי הרמב"ם וחלקי הפוסקים וש"ע והזוהר ושאר ספרי קבלה ומדרשים, וגם מדי דברו עם סוחרים חזר בין הפרקים בע"פ משניות ושאר לימודים השגורים בפיו, ונהג מעשר כל ימיו, והכל עשה בהצנע לכת, תנצב"ה. עכ"ל.

ברכות דף ז'. א"ר יוחנן משום ר' יוסי כל דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפי' על תנאי לא חזר בו מנא לן ממשנה שנא' הרף ממני ואשמידם וגו' ואעשה אותך לגוי גדול אע"ג דבעי משה רחמי עלה דמלתא ובטלה אפ"ה אוקמי' אזרעיה. וקשה לר"מ דס"ל (קידושין ס"א) דכל תנאי שאינו כפול אינו תנאי והתנאי בטל ומעשה קיים, א"כ מאי קמ"ל ר' יוסי דדיבור שיצא מפי הקב"ה על תנאי אינו חוזר והרי דיבור זה לא הי' תנאי כפול, דלא אמר ואם לא אשמידם לא אעשה וגו', ועי' צל"ח שהרגיש בזה, וכ' דר' יוסי ס"ל דלא בעינן תנאי כפול. — וי"ל עפ"מ"ש המל"מ פ"ג מהל' זכי' דדוקא במעשה הנעשה מיד והתנאי הוא להבא, ובזה אתה רוצה לעקור, משא"כ במעשה הנמשכת על להבא כמו הכא ואעשה אותך וגו'.

מכתב מהגאון המקובל מוה"ר משה זכות זצ"ל ממנוטובה⁽¹⁾

אילי הצדק שרי הצבא, תמימי דרך וישרי נדיבה, ראשי עם קדש
עומדים לחטיבה, ברבת בני אמון החשובה, עדה שלמה קהלת
מנוטובה, יציץ ה' עליהם לטובה, ועוד ינובון בשיבה.

בפרק התקבל ברית מל"ה עריבה, אמירה נעימה כתיבה יהיבה, מאת מעלת
תהלתם הנשגבה, ובשם קהלת קדשם הנדיבה, אנא נפשאי כתבית יהיבית בה,
הנה אנכי בא לחוות את אהבה, אשר בלבבי תמיד תקועה ותחובה, לעדתם
התמימה הנודעת בשמה ושיבה, ואשר בדרכי ה' לבה נבה, כי גרסה נפשי
לתאבה, להרכיץ תורה בקרבה, ולעשות פרי תנובה, ועתה חלה עלי חובה, למסור
רוחי לכבודם בחבה, ובכלל אענם בתשובה, שאם לא תהי' נסבה, חזקה ועצומה
ומרהיבה, מאימת שרים ועקבה, לגרום לי חלילה שהייה והעכבה, הנני מוכן
בהכנה ררבה, לשרתם בשם ה' עבודה חביבה, הן בדרשה הן בשיבה, ולהשתדל
בכחי לקרבה, לכל מלאכת שמים הנקובה, ומובטחני באלקי המרכבה, ויציא לפועל
שלם כח המחשבה, הוא יברך את מעלתם מידו הרחבה, ויעניק את כלם כל טובה
בלי קצבה, הרוחה והצלחה בכל פרק מרובה.

ויניצאה פ' ויקרא אל משה שנת זכו"ת.

אשר לשרתם חפץ וצבא, בכל זמן ועת וצבא,
הצעיר משה בכה"ר מרדכי זכות ז"ל

(1) כתבנו אודותיו בכר"ש שנה ה' קונט' ח' עמוד כ"ד. — מכתב זה קבלנו מאת
ידידנו הרבני החסיד הנגיד המפורסם מו"ה שאול הוטטערער נ"י מאנשווערפען. יצו ר'
אתו את הברכה.

מכתב מהגה"ק מוה"ר מרדכי דוב זצ"ל מהארנסטייפל⁽¹⁾

בעה"ע [= בעזר העליון] כ"ג לספירה.

כבוד ידידי הרב המופ' המרום יקר הערך חכם חרשים הר"ר
ישראל יעקב נ"י אב"ד דק"ק קרעמע⁽²⁾.

חיים וברכה למשמרת שלום.

מכתבו קבלתי, והנה אני אערוך מכתב לשם לבל לשנות דברי, ונא מירידי
לכתוב לב"א [= לבן אחותו] ללובען שיהי' מובטח שלא יהי' שום שינוי, אנכי
אערבנו מידי יבקשנו, ולא יעשה עוד התחדשות עם אנשי עצתו. ולראות שיבואו
על החתום כמדובר, ומסתמא יתן אומן לדברי כי לא אנחם ח"ו, ודברתי לא
אשנה. ומגורל הטרדה ואפס הפנאי קצרתי.

דברי ידידו המברכו,

מרדכי דוב באמו"ר הרמ"ז זצ"ל

בדיני תפירת ס"ת

מהגאון מוה"ר שמואל פיהרער אבד"ק קראָם הי"ד⁽³⁾

ב"ה.

שו"ר א"כ ידידי הרה"ג חריף ובקי בכל חדרי תורה משנתו לו
סדורה, דובר בשפה ברורה, וותיק וחסיד כש"ת מו"ה מרדכי
שפאלטער נ"י⁽⁴⁾.

אחדשה"ט. כבוד אחיו ר' דוד נ"י מסר לי יקרת מכתבו ע"ד הס"ת שנחלק
סדר דברים מן הדר' סדרים, ואי אפשר לחברו בנידין יען כי הקצוות של היריעות
חלושים המה, ע"כ עצה טובה קמ"ל שדבק בגומי ראשי חתיכות קלפים תחת
הכתב מקצה מזה ומקצה מזה, והחתיכות תפר כל האורך בנידין, ולמעלה ולמטה
מן הכתב דבק ג"כ שני חתיכות ותפר תפירה אחת מלמעלה ותפירה אחת מלמטה
ועי' הדיבוק של אורך הס"ת חזק וקיים ולא במהרה יתק מן הס"ת.

(1) הועתק מעצם כתי"ק, והגיע אלינו מאת ידידנו האברך החשוב היקר והנעלה
מו"ה משה גאלדבערג נ"י מאנטווערפן. ישא ברכה מאת ד'.

(2) כתבנו אודותו בכר"ש שנה ד' קונט' א' עמוד כ'.

(3) ראה אודותו בכר"ש שנה א' קונט' א' עמוד ט"ז. — תשובה זו נכתבה באמצע
שנות הזעם בשנת תש"א והגאון אבד"ק קראָם זצ"ל הי"ד קבע דירתו אז בעיר קאזאוו
הסמוכה לברעזאן.

(4) הרב הגאון מוה"ר מרדכי גרשון שפאלטער זצ"ל נולד בשנת תרמ"ד בערך
לאביו הרב הגאון מוה"ר ישראל מאיר שפאלטער אבד"ק בערשט ואילישט. אחר נישואיו

הנה ביו"ד סי' רע"ח כתב המחבר אם נקרע רוב תפירה שבין יריעה ליריעה ועדיין מחוברת בחמש או שש תפירות של קיימא כשר, והוא מפקסי מהרא"י שכתב דבריעבד שכבר היו מחוברין כהלכתן ועדיין מחוברים מעט בענין שאותן תפירות חשובים תפירה לענין שעטנז ושבת שרי לקרות בו, והטו"ז חולק עליו כיון שרוב תפירות נקרעו לא חשוב עוד חיבור, גם הקשה דאם לענין שבת ושעטנז מדמינן ל' הא סגי בשני תפירות, והנקודת הכסף חולק וכתב דוראי גם בשני תפירות של קיימא חשיב חיבור כמו לענין שבת ושעטנז, ומש"כ מהרא"י ועדיין מחוברות בחמש או שש תפירות לאו דוקא, אי נמי אפשר לומר דאף דבשני תפירות חשיב חיבור אפיה"כ צריך לכתחלה שישארו חמש או שש תפירות כדי שיהיו התפירות ניכרין עכ"ל הנקודת כסף, ומשמע דהיכי דא"א שיהי' חמש או שש תפירות אוקמא ארינא, דגם שני תפירות חשוב חיבור וכשר לקרות בו ולברך עליו.

והבני יונה הובא בפתחי תשובה מסכים להטו"ז מטעם אחר, דאפשר דהלכה היתה דיהי' רוב הרף תפור בגידין, ובסידור דרך חיים הל' קה"ת העתיק לשון המחבר דאם נקרע רוב תפירה שבין יריעה ליריעה ועדיין מחוברת בחמש או שש תפירות כשר, אבל אם לא נשאר חמש תפירות צריך להוציא אחרת, וציון שם לעיון בנקודת הכסף, ובדוראי כוונתו לפימ"ש הנקה"כ דלכתחלה צריך שישאר חמש או שש תפירות כדי שיהי' ניכרת התפירות, ע"כ אם לא נשאר חמש תפירות צריך להוציא אחרת, אבל ודאי אם אין ס"ת אחרת כשר לקרות בו ולברך עליו כיון דעפ"י דין גם שני תפירות חשיב חיבור, והס' בני יונה אינו תח"י לעיון בו אבל דבריו תמוהים דהא במס' מכות י"א פליגי ר"מ ור' יהודא אם תפר ס"ת בפשתן ח"א כשר וח"א פסול, מאן דפסל דכתיב למען תהי' תורת ה' בפיד ואיתקש תורה לתפילין מאי תפילין הלמ"מ שיהי' נתפרין בגידין אף ספרים נתפרין בגידין, ומאן דאמר כשר, כי איתקש למותר בפיד אבל להלכותי' לא איתקש. עכ"פ ליכא מ"ד דבספרים איכא הלמ"מ שיהא נתפרין בגידין רק כיון דאיתקש לתפילין צריך לתפרן בגידין כמו תפילין. וביו"ד סי' רע"ח איתא דצריך לתפרן בגידין, אמנם מבואר בתה"ד הובא בדגול מרבבה דאם אין לו גידין יכול

נתקבל למו"צ בעיר אילישט, וגם הי' איזה זמן מו"ץ בעיר בערשט, ואח"כ נתיישב בק"ק סאניק ונתמנה שם לר"מ בשיבת עץ חיים באכוב סניף סאניק, ואחר איזה זמן נתקבל שם לדומו"ץ. נסמך להוראה מהגאון אבר"ק קראס זצ"ל הי"ד. בעת מלחמת העולם השני' הגלה לסיביר (ולשם נכתבה תשובה הנוכחית) ואחר המלחמה נתיישב בתחלה בפאריז ואח"כ נתיישב בנו יארק. היו מקושר מאד להבחל"ח אל כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ולעתים תכופות הסתופף בצל קדשו. נרפס ממנו ספר אמרי מרדכי עה"ת ועטרת מרדכי על סוגיות הש"ס ושו"ת. — נלב"ע עש"ק י"א לחודש תמוז שנת תשכ"ב לפ"ק ומנ"כ כהר המנוחות בירושלים עיה"ק. — אפריון נמטי' לנכדו הרב שלום שפאלטער שליט"א ר"מ בשיבת תומכי תמימים במאריסטאן, ניו זשערסי, שמסר לנו תשובה זו להדפיסה בקובצנו. הוד והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד.

לתפור היריעות במשי, והיינו משום דהא דצריך לתופרן בגדין הוא רק למצוה ולא לעכב כמ"ש המרדכי, ובנידן כ"ת אפשר גם להטו"ז ולהבני יונה כשר, עכ"פ כיון דהש"ך בנקה"כ מכשיר בדיעבר בשני תכיפות, והגאון מליסא בדרך חיים פסק כותי, ודאי יש לסמוך עליהם לקרות בו ולברך עליו כיון שאין מצוי להם ס"ת כשר אחרת.

וע"ד קו הדק שיוצא מן אות וא"ו אל הה' משם הקדוש, וכתב כ"ת דאף אם נעשה אחר הכתיבה מותר לגררו דלא נתקדש בקדושת השם. הנה כן מבואר בנוב"י מהד"ק יו"ד סי' ע"ו דכל שאין לו שייכות לאותיות השם הקדוש לא נתקדש בקדושת השם ומותר למחקו, ודוקא אם גוף האותיות מדובקים זע"ז שצריך למחוק קצת מן האות, אזי אין מותר להפרידם רק אם נעשה בשעת הכתיבה דאז הוי מוחק ע"מ לתקן, אבל אם נעשה אח"כ, אפשר דכשר כתירוץ ב' של הב"י (או"ח סי' ל"ב) דאם בשעת הכתיבה ה' מוקף גויל ואח"כ נדבק כשר, [ע"כ] לא הוי מוחק ע"מ לתקן⁵, אבל הקו שאין לו שייכות להאותיות מותר למחקו אפי' אם נעשה אח"כ.

וע"ד שבמקום אחד בהיריעה הוא כיהה הרבה רק שהאותיות ניכרים היטב, והנו"ב⁶ מפפק בזה לענין גמ', הנה הנו"ב מפרש בזה דברי מהרי"ק הובא ברמ"א סי' קכ"ה סעיף ח' דיש מחמירין בזה לכתחלה, וסיים שם הנוב"י כי במקום עיגון כמו בעובדא דילי' יש להכשיר הגמ' אפי' לכתחלה, א"כ ה"ה לענין ס"ת, כשר, באם אין לכס ס"ת אחרת כשר.

וע"ד אשר התפלא על הסופר שלא הניח למעלה שיעור ג' אצבעות ולמטה ד' אצבעות, הנה בס' ערוך השלחן מבואר כן שבספרים הקטנים אין צריך להניח שיעור זה רק שלמטה יהי' יותר מן למעלה ולמעלה יהי' יותר מן בין דף לדף, ובודאי כן הוא מסורה בין הסופרים⁷.

והנני ירידו דוש"ת בלונ"ח ומברכו בשמחת פורים הבעל"ט ומצפה לישועה בכלל כל ישראל בקרוב.

שמואל פיהרער אבד"ק קראס יצ"ו
כעת בין הגולה פה קאזאווא יצ"ו

(5) הלשון מגומגם קצת, ואולי כוונתו, דכיון דאפשר דכשר בלא תיקון כתירוץ הב' של הב"י, א"כ לא הוי מתקן בזה, ולכן אסור למחוק כשלא נעשה בשעת הכתיבה.

(6) כן הוא בנוב"י מהדו"ק אהע"ו סי' פ"ה.

(7) עיין בכר"ש שנה ה' קונט' ח' עמוד פ', ב"פסקי דינים" של כ"ק מרן אדמו"ר הראשון הנה"ק מוהר"ש זצוק"ל, שהחמיר אף בספר תורה קטן שצריכין לדקדק להניח גליון ד' אצבעות למטה וג' אצבעות למעלה, ועיי"ש שכן הוא גם דעת הגאון מוה"ר שלמה קלוגר זצ"ל והגאון מהר"ם שיק זצ"ל.

בענין צינור שנסתם בשבת

יוסף גרינוואלד

אבד"ק פאפא

פה ברוקלין יצ"ו

בס"ד.

שלו' לאהובי תלמידי הרב האברך החריף ובקי בחדרי תורה ידיו רב
לברר הלכות מו"ה ...

הגיעני מכתבך בצירוף העתקת מכתב הגאון הראב"ד דעדה חרדית
דירושלים שליט"א*) וביקשת לחוות דעתי, ע"ד השאלה אם יש היתר בצינור
של ביהכ"ס שנסתם בשבת ואין המים נוזלים וצריך להשתמש בכלי המיוחד לכך
לתקנו שזיובו המים למטה. הנה מחמת מצב בריאותי שאינו בשלימות לא יכולתי
לעייין בכל הצדדים שהבאת במכתבך, ומ"מ אמרתי להציע אשר עלה ברעיוני
בענין זה.

הנה הלכה רווחת בגמרא ובפוסקים דמשום כבוד הבריות התירו חכמים גבי
צורך בית הכסא לעבור על שבות דרבנן כמבואר בגמ' שבת פ"א וביצה ל"ב,
ושו"ע או"ח סי' שי"ב, ולפי"ז בנידון שאלתינו העיקר תלוי אם יש במעשה זו
מלאכה דאורייתא או אין בו אלא שבות דרבנן, דאם אין בו אלא שבות שרי דאין
לך כבוד הבריות יותר מזה שיצטרך לילך לבית של השכן כשיצטרך לצרכיו, אם
לא שיש לו בביתו עוד ביהכ"ס אחרת. והנה יש לדון בזה אם יש בתיקון זה משום
מלאכת מכה בפטיש או משום מלאכת בונה כיון שהוא מחובר לקרקע.

הנה מלאכת מכה בפטיש בתיקון כלי, לפי משמעות הפוסקים שבשו"ע סי'
שי"ז, הוא דוקא בדבר חדש שלא נגמר עדיין והוא גומרו אבל באם כבר נגמר
ונתקלקל וחוזר ומתקנו ל"ה בכלל מכה בפטיש, כמבואר שם סעי' ב' נשמטו לו
רצועות מנעל וסנדל מותר להחזיר, וכ' שם המג"א ס"ק ז' דבמנעל חדש אסור
ליתן בו הרצועות דמתקן מנא וכ' המחשה"ק דמקורו מש"ס דף מ"ח דלהכניס
צמר תוך הכסת יש חילוק דבחדש שלא הי' מעולם הצמר בכסת אסור משום
מתקן מנא ובישן דהיינו שהי' בו כבר צמר ונפל משם מותר להחזירו, וכן שם
בסעי' ג' כ' המחבר מתירין בית הצואר שקשרו כובס אבל אין פותחין אותו
מחדש דמתקן מנא הוא, ואף דהרמ"א שם מוסיף דאפי' אם כבר נפתח רק שחזר
האומן וקשרו או תפרו ביחד אסור לנתקו, הנה מרגקט שקשרו האומן נראה
דמטעם איסור התרת קשר אסור משום שהוא קשר של אומן דאסור להתירו אף

ראה להלן במכתבים אל המערכת עמוד מ"ח.

(*) הוא כעת הגאב"ד דירושלים עיה"ק שליט"א, ותשובתו בענין זה נדפסה בספרו
שו"ת מנחת יצחק חלק ה' סי' ע"ה.

בעומד להתיר אבל לא משום מתקן מנא, ובשם הי"ש"ש כ' המג"א דהכתנות שנתקשרו המשיחות ולא יוכל להתיר שרי לנתקן, וכ' המג"א דס"ל ודוקא כשקושר האומן אסור לנתקן ומג"א מחלק דאם אינו רגיל להתיר אלא משבת לשבת אסור עיי"ש, מבואר דרן משום אסור התרת קשר, ולמה לא מייני מדין מתקן מנא דהיינו מלאכת מכה בפטיש כיון שאינו יכול ללבוש ומתקנו שיוכל ללבוש, א"ו דמכה בפטיש לא מקרי אלא כשעדיין לא נגמר המלבוש ובמעשה זו גומרו ולא כשכבר הי' נגמר ונתקלקל, אלא דמ"מ פשוט דכשנתקלקל הרבה עד שנתבטל צורתו הקודמת אם מתקנו הוי כעושהו מחדש כגון הא דקיימ"ל בהלכות יו"ט סי' תק"ט ס"א בשפור שנרצף ריש חילוק בין נרצף ביו"ט לנרצף מעיו"ט דאם נרצף ביו"ט שרי לתקנו משום דהוי מכשירין שלא הי' אפשר לעשותו מעיו"ט, משמע דהוי מלאכת מכה בפטיש.

שוב ראיתי בשו"ע הרב תניא ז"ל שנראה שפי' דין הרמ"א הנ"ל מצד מכה בפטיש וזה לשונו, אפי' אם כבר נפתח בית הצואר רק שחזר האומן ותפרו ביחד כדרך שהאומנין עושין או שקשרו האומן ואינו יכול להתירו אסור לחתוך החוטיין בד"א בקשר שקשרו האומן קודם גמר מלאכת הבגד שחתיכת חוטי קשר זה יש בה משום מכה בפטיש לפי שהוא גמר מלאכת הבגד שעיי"כ מתוקן הבגד ללבוש וקודם לכן לא הי' מתוקן מעולם ללבוש וכל דבר שהוא גמר מלאכה יש בו משום מכה בפטיש כמשנת' בס"ב ש"ב אבל שאר קשירות שנקשרו אחר גמר מלאכת הבגד ואינו יכול להתירן מותר לחתכן עכ"ל, הנה הוא פי' דברי הרמ"א מטעם מכה בפטיש משום דמה שהאומן עושה כיון שעדיין לא הוציאו מידו הוי קודם גמר מלאכת הבגד אף שכבר הי' נפתח וחזר וקשרו, וכעין זה כתב גם במשנה ברורה ע"ד י"ש"ש, עכ"פ מדבריהם למדנו דליכא חיוב מכה בפטיש אלא בדבר חדש שלא נגמרה מלאכתו ועיי' מעשה דירי' נגמרה, ומעתה בנ"ד דנתקלקל צינור המים שבביהכ"ס עיי' סתימה שנעשה עיי' נייר וכיו"ב שלא נדבק הנייר ממש בכלי אלא שנתקבץ שם, אף שצריך לעשות פעולה עיי' כלי המיוחד לכך לית בי' מלאכה דאורייתא משום מכה בפטיש, ומ"מ נראה דאית בי' משום עובדא דחול כיון דצריך פעולה עיי' כלי ולא דמי להחזרת רצועה או להתרת קשר של חוטי בית הצואר והכי מסתבר, אלא דמ"מ שרי מטעם דחז"ל התירו איסור דרבנן לצורך ביהכ"ס ככה"ג משום כבוד הבריות, אבל אם אירע ד"ז במה שקורין סינק שבבית שמבשלין בו, אין להתירו לתקנו אלא עיי' נכרי משום שבות דשבות, היכא דאיכא בו צורך שבת, וכמו כן אם יש לו בבית זה עוד ביהכ"ס חוץ מזה, דשוב אין בו כבוד הבריות כל כך, נראה דאין להתיר.

ולכאורה יש להביא ראי' דשייך מלאכת מכה בפטיש אף בכלי שכבר הי' נגמר מסוגי' דשבת דף מ"א דמפרשינן מתניתין דמיחם שפינה ממנו מים נותן לתוכו מים מרובים כדי להפשירן, ופריך והלא מצרף פרש"י כשכלי מתכת חם ונותן לתוכו צונן מחזיקין את הכלי וזו היא גמר מלאכת הצורפין שרתיחת האור מפעפתו וקרוב להשבר והמים מצרפין פעפועיו עכ"ל, מבואר מפרש"י דקושיית

הגמ' היא משום מלאכת מכה בפטיש ולא משמע כלל דמיירי דהמיחם הוא כלי חדשה דלא הי' עדיין מצורף, אך י"ל דקושית הגמ' היא דעכ"פ מדרבנן הו"ל למיסר, כדמצינו בכמה דוכתא דכל דתיקון כלי אסרו חכמים בשבת אף שאינו מלאכה דאורייתא, אמנם אביי מסיק התם דמיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שמצרף ור' יהודה הוא דאמר דבר שאינו מתכוין אסור, והתוס' שם הביאו פרש"י דמס' יומא דס"ל דלא אסר ר' יודא דבר שאינו מתכוין אלא במלאכה דאורייתא, אבל התוס' חלקו על פרש"י והוכיחו דר"י אוסר דבר שאינו מתכוין אף במלאכה דרבנן, א"כ לשיטת התוס' שפיר י"ל דמצרף דאיירי התם במיחם היינו רק איסור דרבנן, אבל לפרש"י דס"ל דלא אסור לר"י דבר שאינו מתכוין אלא באיסור דאורייתא, א"כ מוכח לפי שיטתו מהך סוגי', דמצרף הוי מלאכת מכה בפטיש דאורייתא אף דאינו כלי חדשה, אך כיון דהתוס' רחו פרש"י יש לנו לנקוט כשיטת התוס'.

ולפ"ז נמצינו במלאכת מכה בפטיש ג' מדרגות, א' כל שהכלי לא הי' נגמר עדיין ובמעשה זו נגמרת אף שמצד הפעולה ל"ה נחשב מלאכה כגון להכניס רצועה במנעול חדש, נחשב מדאורייתא מלאכת מכה בפטיש, וה"ה אם הי' כבר נגמר אלא שנתקלקל הרבה כגון שפור שנרצף שבטל לגמרי צורתו הראשונה ומתקנו הוי כמתקן מחדש, ב' אם הי' כבר נגמר ונתקלקל באופן שמעוכב תשמישו אם מסיר הקלקול הוי מתקן מנא ואסור רק מדרבנן לא מדאורייתא, וזה שמצינו בכמה דוכתא בגמ' איסור משום דמחזי כמתקן מנא דהיינו איסור דרבנן, ג' מעשה כל דהו שמתקן שיהא ראוי לשימוש כגון בית הצואר שקשרו הכובס קשר שלא נעשה לקיום, שרי לפתחו ואין בו משום מכה בפטיש אפי' מדרבנן. שוב מצאתי בס' חמדת ישראל (מהגאון ר"מ דן פלאצקי ז"ל) שעמד ע"ד הרמב"ם פ"ב מה' שבת ה"ב שכי' דהמכבה גחלת של מתכת ונתכוין לצרף חייב משום מכבה והראב"ד משיג דאיסורו משום מכה בפטיש ומ"מ חיוב אין בו דאינו אלא מדרבנן, ולכאורה צ"ע בין להר"מ בין להראב"ד למה אין חיובו מדאורייתא משום מכה בפטיש, וביאר הוא ז"ל דמכה בפטיש לא שייך אלא מה שנעשה בפעם ראשון בעת גמר המלאכה, אבל אם כבר נגמרה המלאכה ואח"כ הי' איזה סיבה ומסיר הסיבה אין זה בגדר מכה בפטיש עכ"ל, לפי"ז איכא צירוף דעת הרמב"ם והראב"ד לזה, דבג"ד אינו בכלל מכב"פ מדאורייתא כיון דכבר הי' נגמר.

ומה שיש לדון עוד בענין זה, מאחר שהכלי של ביהכ"ס הוא מחובר לקרקע וקרקע דמי, אם מתקנו אולי יש בזה מלאכת בונה, ואשכחן כה"ג בגמ' שבת דף ע"ג אמר ר' ששת הי' לו גבשושית ונמלה, בבית חייב משום בונה, פרש"י שמתכוון להשוות קרקעיתו, ובתשו' אבני נזר חאו"ח סי' תי"ז מדייק מדברי רש"י דכל כה"ג שאינו אלא מסיר מונע לא מקרי בונה אלא כשמתכוון לכך עיי"ש. ויש לחקור אם בג"ד הו"ל בכלל מתכוון לכך, דבשלמא התם מתכוון להשוות קרקע הבית אבל הכא אין כוונתו לתקן הכלי אלא כוונתו לעשות דרך

להמים שיזוכו למטה, שמה שבתוכו לא יעכבו זיבת המים, אך י"ל דהיינו הך, כיון
 להכלי עשוי לכך להוליך זיבת המים הו"ל כאלו התכוון לתיקון הכלי, ויש לצרר
 בזה לכאן ולכאן, אולם מטעם אחר נלענ"ד דאין בזה משום מלאכת בונה, דלא
 שייך לקרותו בונה אלא כשמסיר דבר שמחובר להבנין כמו האי דנבשושית אבל
 אם מסיר רק דבר שאינו דבוק בו אלא שמונח על גביו אף שמעכב תשמישו לא
 מסתבר כלל דליהוי קרוי בונה, ואטו אם יהא מונח איזה דבר קשה לפני פתח
 הבית עד שמעכב פתיחת הדלת וצריך שירחא גדולה להסירו יהא קרוי הסרת
 הדבר בכלל בונה, משום שעושה פתח להבית, זה לא מסתבר כלל, וכן למדתי
 מדברי הפמ"ג סי' של"ו מ"ז סק"ט, דהנה בהא דקיימ"ל צינור שעלו בו קשקשים
 ממעכן ברגליו דע"י שינוי שרי משום פסידא, יש לחקור אם עושה שלא בשינוי
 דהיינו בידו אם הוי מלאכה דאורייתא, וראיתי בפמ"ג שם שכ' דאם הקשקשים
 אינן עשבים שגדלו שם אלא קשין שנתאספו שם ל"ה אלא איסור דרבנן אבל אם
 עלו עשבים שגדלו שם הוי מלאכה דאורייתא בכסעי' ה' והיינו משום תולש,
 ולכאורה אמאי לא קאמר משום בנין, מזה ראי' למש"כ דלהסיר דבר המקלקל
 הבנין לא הוי בכלל מלאכת בונה אם לא שהוא ממש מחובר אליו כמו מסיר
 נבשושית שבבית, ואפי' מסיר עשבים שגדלו שם נראה מדברי הפמ"ג דלא הוי
 בכלל בונה דאורייתא, אלא משום תולש, דלא דמי לנבשושית שבקרקע. אך
 אפשר דהפמ"ג חרא מינייהו נקט וה"ה מטעם בונה, כיון דגדלין בקרקע, עכ"פ
 בעשבים שאינן מחוברין פשוט לי' דלא הוי בכלל בונה, וא"כ בביהכ"ס דהתירו
 חכמים משום כבוד הבריות לעבור על שבות, שרי.

וכן מצאתי בפנ"י כתובות דף ס' (על התוס' בר"ה מפרק כלאחר יד, באמצע
 דבריו) וזה לשונו, האי דצינור דהתירו משום פסידא היינו משום דאיכא תרתי
 דרבנן דצינור שעלו בו קשקשים אפי' במתקן ע"י כלי ממש אפי"ה ל"ה
 מדאורייתא דלא דמי לבנין כיון שאינו עושה מעשה בגוף הצינור אלא להסיר
 הקשקשים דלא הוי מלאכה גמורה אלא דמיחוי כמתקן וכיון דעביר נמי כלאחר יד
 התירו משום פסידא דאלת"ה קשי' לי לשיטות הפוסקים שלא הותר שבות בחולי
 שאין בו סכנה (דלא הותר אלא אמירה לעכו"ם) אטו מי גרע מפסידא דממונו,
 ואף הפנ"י סיים שם בזה"ל, אלא דלאחר העיון ראיתי בתוס' בשבת דף ע"ה
 (ט"ס וצ"ל ע"ג ע"ב) שדחו סברא זו, ונ"ל כוונתם דפשיטא להו דלמ"ד אין
 רישה אלא בגידולי קרקע אפי' שבות נמי לא הוי ומותר אף לכתחילה אפי' באדם
 בריא עכ"ל הפנ"י, נלענ"ד דלא חזר הפנ"י מדבריו לענין מלאכת בונה אלא קאי
 על מה שכתב שם קודם גם בהנוגע לענין מלאכת דש לענין גונח יונק מהבהמה
 דמה"ת אין רישה אלא בגידולי קרקע ור"ל דההיתר הוא מטעם דהוי תרי דרבנן
 משום דאין רישה אלא בגידולי קרקע וגם הוי כלאחר יד, דע"ז כתבו התוס' בשבת
 דלא מסתבר לומר דלחולה לא הותר אלא בתרתי דרבנן (דמזה הוכיחו שם בתוס'
 דקיימ"ל יש רישה אפי' שלא בגידולי קרקע), אבל לענין הנוגע למלאכת בונה
 בהא דצינור שעלו בו קשקשים דהתירו משום הפסד ממון, שפיר י"ל דלא התירו

משום הפסד ממון אלא בתרתי דרבנן ראפי' אם מסיר הקשקשים ביד ג"כ ל"ה מלאכה מדאורייתא, דאף דגבי חולה לא מסתבר דלא התירו בחדא דרבנן, מ"מ משום הפסד ממון י"ל לא התירו אלא בתרי דרבנן, דוראי י"ל דלא התירו משום הפסד מה שהתירו לחולה, ולא נרחח מה דכתב הפנ"י מעיקרא דלא מקרי בנין מדאורייתא כיון שאינו עושה מעשה בגוף הצינור והוי תרי דרבנן. וראיתי בס' תהלה לדוד שחלק על הפמ"ג שכתב בהאי דצינור דלא מקרי בנין דאורייתא, וציין לדברי הפנ"י שר"ל כן וחזר בו, ולענ"ד כמ"ש.

והנה לא הגיע זמני לעיין בכל פרט אשר במכתבך, אך ראיתי מה שכתבת עוד לצרף טעם להקל דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, כיון דאין רצונו אלא לסלק משם הדברים המעכבים, לא צדקת בזה, דזה ה' שייך אם ה' כוונתו בפעולה זו כדי לסלק הריח רע אז ה' דומה למכבה אש שלא לעשות פחמין דאין כוונתו אלא לסלק ההפסד, וכמו הוצאת המת מהבית דמקרי מלאכה שאינה צריכה לגופה כיון דאין הכוונה אלא שלא יהא בבית, אבל כאן הלא כוונתו לתקן הצינור שיהא יכולין להשתמש בהכלי שמיוחד לעשיית צרכיו, נהי שהי' נוחא לי' אם לא ה' הצינור נסתם מ"מ בתר השתא אזלינן כיון שהכלי מקולקל ועושה פעולה לתקנו הרי הוא מלאכה שצריכה לגופה דהיינו לתקן הצינור שלא יהא מקולקל, ויהא יכולין להשתמש בו להלאה.

סוף דבר, הנוגע למעשה אני מצטרף לדברי הגאון ראב"ד דערה החרדית בירושלים שהקיל במקום צורך, והוסיף לעשותו ביד אחת דהוא שלא כדרכו, דדרך עשייתו של כלי המנקה לאחזו בב' ידים, ואני מוסיף דאם אפשר שיעשוהו ב' בנ"א יעשוהו בשנים, דקיימ"ל זה יכול וזה יכול פטורין כמבואר ברמב"ם פ"א מה"ש.

וע"ז באעה"ה,

הק' יוסף גרינוואלד

פני' דחופה!

הקוראים שלא שלמו עדיין דמי החתימה לשנה זו מתבקשים לשלחם
במוקדם האפשרי בלי שום שהיות.

—

בענין גר קטן

מרדכי וויינבערג

ר"מ דשיבה גדולה

מאנטרעאל, קאנאדע

בגמ' כתובות דף י"א. איתא אמר ר"ה גר קטן מטבילין אותו ע"ד בי"ד, והגמ' ביאר דקמ"ל דזכות הוא לו וזכין לו שלא בפניו, ומסיק הגמ' הכא במאי עסקינן בגר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו דניחא להו במאי דעביד אבוהון. ואמר רב יוסף הגדילו יכולין למחות, ובפירש"י, הגדילו, קטנים שנתגיירו ואפי' עם אביהן יכולין למחות. וחידוש דין זה הוא, דלא נימא דהוי זכות גמור כשנתגייר גם אבוהון, אלא דהוי סתם זכות, וע"כ דינא דיכולין למחות, וסברא זו מבוארת בחת"ס בתשובותיו חיו"ד סי' רנ"ג בשם כמה ראשונים.

ולפי"ז יל"ע בפסק הרמב"ם שכתב בפ"ח מהל' עבדים הל' כ' ישראל שתקף עכו"ם קטן או מצא תינוק עכו"ם והטבילו לשם גר הרי זה גר, לשם עבד הרי זה עבד, לשם בן חורין הרי זה בן חורין. ובכ"מ כתב, זה פירש רבנו על מה שאמרו בפ"ק דכתובות אר"ה גר קטן וכו', ובפשוטו כוונתו דגם דין זה נכלל במימרא דר"ה, דיש עוד אופן לגייר עכו"ם קטן חוץ אם בא בפנ"ע או הביאו אביו או אמו או בי"ד ע"ד עצמן, אלא דגם אופנים הללו נכללו בדין של ר"ה. ולפי"ז צריך להיות שהוא מגדר זכיי' והוי ע"ד בי"ד, ולפי"ז צדק הערת הלח"מ שם דהי' לרבנו לפרש דהטבילה צריך להיות ע"ד בי"ד כמו שאמר ר"ה, וגם הקשה איך מהני ע"י שתקף אותו הרי נחסר דעתו ובע"כ לא מהני. והנה הרמב"ם פסק בפ"ג מאיסורי ביאה הל' ז' גר קטן מטבילין אותו ע"ד בי"ד שזכות הוא לו, ובמ"מ כתב, הרי לא הזכיר רבנו דין דר' יוסף דהגדילו יכולין למחות, ומסיק דמצא שרבנו כתב כן בפ"י מהל' מלכים, דאיתא שם בהל' ג' ואם הי' קטן כשהטבילוהו בי"ד יכול למחות בשעה שיגדיל ויהי' גר תושב בלבד, הרי דרבנו הביא כאן דין של ר' יוסף, ובכ"מ צ"ל דסמך עצמו בהל' איסורי ביאה על דין זה. ולפי"ז נצטרך לומר דגם בהל' עבדים כפי הבנת הכ"מ דדין זה נכלל במימרא דר' הונא, ה"ה דאם הגדיל יכול למחות, ומובן שאינו פשוט כ"כ דבר זה בסגנון הרמב"ם, דבשלמא בדין גר קטן ע"ד בי"ד שזכר דינו בהל' איסורי ביאה, י"ל דסמך על מה שמסיק דינו בהל' מלכים דשייך מחאה עפ"י דברי ר' יוסף, אבל כאן בהל' עבדים הוי זה דין חדש שרבנו מעצמו כללו בפירוש הגמ', ובפשטות הי' לו לבאר דין זה במיוחד דגם בזה נוהג הדין של מחאה.

והנראה לדון בעה"י, דיש מקום לומר דאה"נ דדינא דר' יוסף לא נאמר בגירות כאלו שבא ע"י התקיפות של ישראל או מצאו ישראל, דהנה י"ל דכאן לא חל דין גירות מגדר זכיי' אלא מגדר כח בעלות, ואינו שייך להלכות זכיי', וממילא אין מקום למחאה, שכוונת מחאה היא לגלות דאין זה זכות, אבל גירות הללו לא נחית עליהם דין זכיי', וע"כ י"ל פשוט דלא שייך מחאה. ובביאור ד"ז יש ללמוד בביאור הסוגיא ביבמות דף מ"ה: אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הלוקח עבד מן העכו"ם וקדם ושבל לשם בן חורין קנה עצמו בן חורין מ"ט עכו"ם גופא לא קני

ל'י וכו' וכיון דקדם וטבל לשם בן חורין אפיק ל'י לשעבודי' כדרבא וכו' אמר רב אויא לא שנו אלא לוקח מן העכו"ם אבל עכו"ם גופי' קני וכו' אלא לאו לגופי' וקאמר רחמנא אתם קונים מהם אפילו גופי', ופריך רב אחא אימא בכספא וטבילה, קשיא. ובביאור הסוגי' חזינו דרק אם יש לישראל קנין שעבוד למעשה ידיו אז יכול להפקיע עצמו להיות בן חורין, דהקדש מפקיע מידי שעבוד, אבל לרב אויא כיון דאז קונה העכו"ם מעצמו דאז קונה גם קנין הגוף אינו יכול להפקיע הבעלות ע"י הטבילה, וע"ז פליג רב אחא וסובר אפי' אי קונה העכו"ם מעצמו אינו קונה קנין הגוף עד דקני בכספא ובטבילה, ופירש"י לשום עבדות, הוא דקאמר רחמנא ליקני אבל אם קדם וטבל לשם בן חורין ה"נ רב"ח הוא, ולדינא איפסוק ברמב"ם פ"ט מהל' עבדים הל' ה', עכו"ם שקנה עכו"ם לעבדות לא קנה גופו ואין בו אלא מעשה ידיו, ואעפ"כ אם מכרו לישראל הרי גופו קנוי לישראל, ובפשוטו קשה דאי כשקנה העכו"ם את העכו"ם לא קנה רק מעשה ידיו איך שייך שאם מכרו לישראל דיש להישראל קנין הגוף, ועמד בזה בכ"מ שם, ובדרך אחד העלה לומר דהרמב"ם פוסק כרב אויא, וכוונת רבנו היא, עכו"ם שמכר עצמו לעכו"ם לא קנה העכו"ם גופו ואעפ"כ אם העכו"ם מכר עצמו לישראל הרי גופו קנוי לישראל כדאמרין בנמ' אתם קונים מהם וכו', הרי דשייך קנין הגוף בעכו"ם אם קנה העכו"ם עצמו מעצמו, ואין כח להעכו"ם להפקיע עצמו מבעלות ישראל שעליו.

ובכן יש לעמוד בביאור הסוגיא ביבמות דף מ"ז: דאיתא התם, אחד גר ואחד עבד משוחרר, קס"ד לקבל עליו עול מצוות ורמינהו בד"א בגר אבל בעבד משוחרר אין צריך לקבל, אמר רב ששת ל"ק הא ר' שמעון בן אלעזר הא רבנן דתניא בדין יפ"ת דרבנן סברי דאם קיבלה עלי' מטבילה ומותר מיד ר"ש בן אלעזר אומר אע"פ שלא קיבלה עלי' כופה ומטבילה לשם שחרור ומשחררה ומותר בה מיד, ובפרש"י שם, דכופה ומטבילה לשם שפחות דכל טבילות עבדים על כרחן הוא, ומשחררה, ומטבילה לשם שחרור בע"כ. והיינו דהמחלוקת של רבנן ורשב"א היא, דלרבנן לעולם צריך קבלת תרי"ג מצות לרצונו, ולכן אם לא קבלה עלי' לא מהני כשמשחררה שיטבילה בע"כ, דסו"ס צריך קבלת מצות לדעתה, ורשב"א סובר דכיון דהוא הוי בעלים עלי', אז כמו דהוי בעלים לכופה אותה לדין שפחות ה"ה דהוי בעלים לכופה לשחררה, וממילא תהי' בת חורין ישראלית, דכ"ז נכלל בהבעלות שלו שיש בה מכח שפחות, והנמ' מביא הטעם דרשב"א דכתיב כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה [כתמי' — רש"י], אלא עבד איש אתה מל בע"כ ואי אתה מל בן איש בע"כ, ובלשון שני ועיקר, פירש"י שם, עבד שהוא איש אע"פ שהוא גדול ובר דעת ומלתה אותו בעל כרחו ואי אתה מל בן שהוא איש גר הבא להתנייר אין לו כח למול בנו גדול בע"כ דגבי בניס כתיב המול לו כל זכר ולא כתיב בהו איש וגבי עבד כתיב איש למיעוטי בן, ורבנן סברי כשם שאי אתה מל בן איש בע"כ כך אי אתה מל עבד איש בע"כ, ולמדנו מזה דעבד שיש לו בעלות הגוף עליו ע"כ סובר רשב"א דיכול לכופו גם לטבילה בן חורין דהוה חלק מבעלותו שיכול לכופו אפי' על חירות וא"צ

לדעתו לקבלת מצות, דמכח בעלות שלו יכול לכופו לעבדות, וממילא לשחרור, וע"כ ממילא יהי' ישראל, ורבנן חולקים ומודים דבנוגע טבילה ומילה יכול לפעול בו בע"כ הן לדין עבד והן לדין בן חורין דהוי בעלים עליו, אבל לדין ישראל נמור שיהי' עליו, כיון דנצרך לקבלת מצות לא מהני, דלזה צריך דעתו.

אולם בדין גירות גם רשב"א מודה דאי אתה מל בן שהוא גדול בעל כרחו, ואפי' אי נתפוס דהוי בעלים עליו כמו שבפשוטו איתא ברמב"ם פ"ט מהל' עבדים הל' ב', וכן מוכר בניו ובנותיו שנא' מהם תקנו וגו' וכל אחד מאלו הרי הוא כעבד כנעני לכל דבר, ומסתימת לשונו הי' משמע דהוי העכו"ם בעלים על בנו אפי' אם הוא גדול כל זמן שיש לו שליטה עליו, ואין הבן מפיק את עצמו מרשות האב, וע"כ כתב רש"י דזה מונעו מאכילת פסח, דהנה תוס' שם תמהו עליו, ודבר תימה פירש דקרא דהמול לו כל זכר מוקמינן למילת זכריו שמעכבתו מלאכול בקדשים וזה לא שייך אלא בבנים שנולדו בקדושה אבל בבנים שלא נולדו בקדושה אינו מעכבתו מלאכול בפסח וכו'. ובביאור שי' רש"י איתא בשם הגר"י מפאנווזה עפ"י דברי הרמב"ם הנ"ל דיש לאב קנין הגוף בבניו דיכול למוכרם ואין קנין זה נפקע אפי' כשנתגייר, דרך בענייני קירבות אמרינן כקטן שנולד דמי, אבל קנין ממון לא נפקע, ולפי"ז גר שנתגייר יש בידו למכור בניו שלא נתגיירו עמו, וכן שכן מעכבין עליו מלעשות הפסח מדין עבדים דיש לו בהן קנין עבדות, את"ר של הגאון הנ"ל, ולפי"ז הרי רש"י איירי להדיא גם בבנו גדול ושם אמר דיש מיעוט על בן שהוא איש דאינו מל אותו בע"כ שהוא גדול ושם ממעטינן דין גירות בע"כ לרשב"א, ולרבנן גם שחרור בע"כ להיות ישראל בלי קבלת מצות מדעתו לא יחני, וזהו על דרך רב ששת, ור"פ שם בסוגיא חולק על זה וסובר דרבנן וידו דעבד שאדון משחררו בע"כ דא"צ לקבל, ופרש"י אבל עבד ששהא אצלו כמה ימים ונוהג עליו מצות הנוהגות בעבד מי שמעת להו דצריך לקבל, ומשמע מדבריו דאין כאן בע"כ כיון דכבר נהג במצות של עבד, ובאופן זה מודים לרשב"א דא"צ קבלת מצות, אבל אה"נ אם עכשיו הוא צווח דאינו רוצה לקבל עוד מצוות של תרי"ג, משמע דגם לר"פ יסברו רבנן דאינו נעשה ישראל נמור בע"כ, וראיתי שדקדק כן מרן הג' ר' משה פיינשטיין ה' יאריך ימי ושונוותיו לטובה, נמצא דבזה עדיין חולק ר"פ על רב ששת, דלרב ששת לרבנן בכלל צריך קבלת מצות מדעתו בפירוש, ולר"פ א"צ, אבל מסברא מודה ר"פ דלרבנן לא מהני אי הוי בע"כ ממש. והנה בשו"י הרמב"ם בדין זה איתא בפרק ה' מהל' ק"פ הל' ו' דהביא הדרשא דעבד איש ולא עבד קטן, ובכ"מ שם, דה"ה ולא עבד אשה. ועמד בזה המל"מ דבפשוטו זהו נגד הסוגיא, דלא אמרינן עבד איש ולא אשה. ובערוך לנר יצא לתרץ דסוגיין איירי לר"א דמילת עבדיו מעכב העבדים מלאכול קרבן פסח, וע"כ הוקשה להגמ' דאיך שייך לחלק ולומר דעבד איש נתמעט באכילת פסח כשאינו נימול ולא עבד אשה אטו דהוי עבד של מי שאינו מחוייב במצות כ"כ מה"ט נאמר שאין מילתו מעכבתו, מהכ"ת לחלק, וע"כ הוצרך הגמ' לדרשא אחרת עבד איש ולא בן איש, אבל לר"ע דסובר דזהו דין דמילת עבדים מעכב האדון מלאכול, י"ל דמי שמחוייב במצות כולם, עליו יש חיוב זה ג"כ למול את

עבדיו הזכרים, אבל אשה וקטן ראינם בני מצות כ"כ, גם מדין זה נתמעטו, ואין זה מעכבם מאכילת ק"פ, וע"כ הרמב"ם שפסק כר"ע בפ"ה מהל' ק"פ הל' ה', א"כ שפיר הביא דרשא זו עבד איש ולא קטן, וה"ה ולא אשה, את"ר. נמצא דלרבנן א"צ שום קרא בדרשא של עבד איש, רק כנ"ל ולא קטן ואשה, ובדין שחרור העבד שצריך קבלת מצות, היא מסברא דאינו יכול להיות ישראל גמור בלי דעתו ורצונו, והסוגיא אזיל לרב ששת ור"פ אליבא דר"א, אבל אליבא דר"ע, לרבנן דין הוא דלעולם צריך דעת לקבלת מצות, וממילא ה"ה לגירות, דא"א להיות גר בלי קבלת מצות מדעתו.

ואחר שביררנו שיש קנין הגוף בעכו"ם כשקנאו מעצמו עפ"י הסוגיא דיבמות דף מ"ה: ודף מ"ו. כרב אויא וכן פסק הר"מ כפי דרך א' בכ"מ כנ"ל, וגם הוכחנו דאם יש קנין הגוף יכול לכופו אפי' לעשותו ישראל גמור, רק לדין זה צריך קבלת מצות לדעתו של המתגייר לכו"ע, ולשי' רש"י בסוגיין תלוי במחלוקת לרשב"א דעבד יכול לעולם לעשותו כן רק לא לגייר עכו"ם אפי' אי יש לו קנין הגוף בו אי הוי גדול, דהוי גירות בע"כ, וזה לא שייך, ולרבנן גם עבד אין לעשותו ישראל בע"כ, וזהו אליבא דרב ששת, אבל לר"פ גם רבנן מורים דעבד יכול לעשותו בע"כ ישראל בטבילה, וזהו כל זמן דעל קבלת המצות אין זה נגד דעתו, אבל א"צ להסכמתו. אולם בשי' הר"ם דפסק כרבנן בפ"ד מאיסורי ביאה ה"ט, אמרנו דמסברא סברי רבנן דא"א לעשותו ישראל בלי קבלת מצות מדעתו, ובזה אין מחלוקת דלא קי"ל כפי הסוגיא כפי מה שנתבאר עפ"י דברי הערוך לגר. ונראה לדון עוד פרט, דבע"כ נקרא רק כשהוא מגייר גדול ואינו רוצה, אבל אם יגייר קטן לא שייך בעל כרחו כיון דאינו בן דעת אין זה בעל כרחו דאין לו דעת לא לקבל ולא למחות, ובכן כתב רש"י ולא איש שהוא גדול אבל בן שהוא קטן גם רבנן יודו דהגירות יחול דלא הוי כאן בע"כ, ואי דנחסר דעתו לקבלת מצות, הרי כבר ביאר בש"מ בכתובות י"א. בסוגיא דגר קטן, דגם שם נחסר קבלת מצות, וכתב דכיון דלא שייך, לא מעכב, ואין כאן חסרון. והביאור הוא, דדין קבלת מצות אין זה תנאי בגירות, אלא שזהו החפצא של גירות שבא להסתופף תחת כנפי השכינה, וזהו מהות הגירות כמבואר ברמב"ם פ"ג מאיסורי ביאה הל' ג', וע"כ בקטן דלא שייך שמצדו יבוא להיכנס תחת כנפי השכינה, ע"כ אנו פועלין בעדו דבר זה ונקרא גירות, כי אנו בעלים עליו ואנו נותנים עליו דין ישראל מכח בעלות שנוכל לעשות עמו כפי רצונינו.

ועפ"י ד' אלו יש לבאר דברי הרמב"ם בישראל שתקף עכו"ם קטן, והיינו מדין כיבוש בפשוטו ע"י מלחמה או אופן אחר שהכיבוש נותן לו כח בעלות וקנין הגוף בו, או שמצא תינוק ועי"ז הוא זוכה בו קנין הגוף. וחידוש זה מבואר כבר בירושלמי פרק הערל הל' א', וציין זאת באור שמח על הלכה זו, נמצא דבאופנים אלו שיש לו קנין הגוף בהקטן וע"כ יכול לפעול בו כל מה שירצה אפי' גירות דזהו חלק מבעלותו, דכיון דיכול לעשותו עבד וגם לשחררו ולעשותו ישראל גמור, ואין כאן בע"כ דהוי קטן וכמ"ש, א"כ מבעלותו של עבדות יכול ג"כ לגייר, וזהו שאסיק הרמב"ם דיכול לעשותו גר דהרי לשם עבד הר"ז עבד ולשם בן חורין

הר"ז בן חורין, וכוונתו דיכול לפעול דינים אלו מכח בעלות קנין הגוף, א"כ גם הגירות לא גרע מזה מבעלותו של עבדות שיש בו. ולפי"ז שפיר אין זה מדין ר"ה מכח זכין לאדם שלא בפניו, דגירות זו אינו חל מדין זכיי" רק מדין בעלות בגופו, וממילא פשוט שהשמיט דין דרב יוסף שהוא קאי על דין דר"ה דמהני מדין זכיי", ושם פשוט שהוא יכול למחות ולומר דלא הוי זכות בערו, אבל באופן דחל גירות בלי הלכות זכיי", לא שייך גדר של מחאה. אולם בהל' איסורי ביאה שלא נחית רבנו לבאר אופן גר קטן ע"ד בי"ד, לכאורה י"ל דכולל כל הצוירים, דהיינו בין גירות ע"י זכיי" ובין גירות ע"י בעלות, ובכן לאו בכל אופן יש דין של יכול למחות, ע"כ גם שם השמיט רבנו דין זה. אולם מלשוננו שכתב דהוי ע"ד בי"ד וגם הוסיף דזכות הוא לו משמע דאיירי דהגירות הוא באופן זכיי", וע"כ כתב המ"מ דסמך על דבריו בהל' מלכים דגם שם כתב דאם ה' קטן כשהטבילוהו בי"ד ומשמע דהגירות ה' מכח בי"ד ע"כ שפיר כתב דיכול למחות דכיון דה' ע"ד בי"ד הרי בפשוטו זהו מדין זכיי" ומחני מחאה כשהגדיל. וע"כ שם ביאר הכ"מ דאיירי שהביאתו אמו או בא מעצמו או בי"ד גייר ע"ד עצמו. ולפי"ז היכא דיש לו אב, והוא המביאו, י"ל דכיון דיש לו בעלות הגוף עליו כמ"ש בדעת הרמב"ם פ"ט מעבדים הל' ב', גם אז יהי חלות הגירות מדין בעלות ולא מדין זכיי", ולא מהני מחאה כשיגדיל, ובכן כתב רש"י בהסוגיא ע"ד בי"ד, אם אין לו אב, ואמו הביאתו להתגייר, דאם יש לו אב אז הוי הגירות מדין קנין הגוף ולא מדין זכיי", ולא שייך מחאה כשיגדיל. וב"ה מצאתי שדיבר כן בספר מקור ברוך ח"ב סי' מ' בשם הגאון ר' לייב ווילקאמיר זצ"ל ות"ל שכוונתי לדעתו. וממילא מיושב אמאי לא הזכיר רבנו בישראל שתקף קטן ע"ד בי"ד, דאין הגירות ע"ד בי"ד דהוי מדין בעלות ואין זה נקרא בע"כ כיון שהוא קטן, ומיושב קושית הלח"מ בע"ה דא"צ להזכיר ע"ד בי"ד, וגם אין כאן דין בע"כ כיון דהוי קטן לא נקרא זה בע"כ דאין לו דעת דנאמר דהוי כאן נגר רצונו.

ומה שעלינו לבאר, לשי' רש"י שתפסנו דאם האב הוא המביא אותו להתגייר אז הגירות מדין בעלות ואין כאן דין מחאה, בפשוטו זהו נגר דבריו להלן שם בסוגיא, דעל מימרא דר' יוסף דהגדילו יכולין למחות הרי פירש ואפי' עם אביהם, ועי' בראשונים שהוכיחו מהסוגיא כדבריו, וא"כ תקשי דאם נתגייר עם אביו הרי לדברינו אין זה מדין זכיי" ואיך שייך דין מחאה. אולם י"ל דכוונתו לא שהאב הוא המגייר אותו, רק שהוא הגר בא להתגייר מעצמו ביחד עם אביו, ובאופן זה הרי הגירות ע"ד בי"ד, וע"כ הוא מדין זכיי" ויש בו דין מחאה, אבל אה"נ אם אביו יביאו לגיירו יהי' הדין כנ"ל. והא דה' יכול הנמ' לתקן קושית אביו ורבא בסוגיא על רב יוסף ולומר דשם איירי שאביו הביאתה וממילא אינה יכולה למחות, זה ה' משמע לרש"י לדוחק לאוקמי המשניות רק באוקימתא אחת, ודו"ק בש"מ דהגם דהביא הרשב"א הכרע זו לביאור דברי רש"י שתפס דדין דרב יוסף איירי גם בנתגייר עם אביו, אולם לדברינו לא קיים רש"י בסברא זו, רק סובר כדברי השטמ"ק שם, שדקדק רש"י מהא דאמר רב יוסף „הגדילו“ ולא הגדיל ועיי"ש.

ברין ספק מילה בזמנה אי דוחה יו"ט

אליעזר בצלאל גרינפעלד

תלמיד במתיבתא עץ חיים בדאבוב
ברוקלין, ניו יארק

בנודע ביהודה במהרו"ק חאו"ח סי' ל' נשאל לו שאלה בענין תינוק שנולד
בה"ש ושמיני ספק תשיעי שלו חל ביו"ט שני של גלויות, וכתב שדין זה מפורש
בשו"ע יו"ד סי' רס"ו סעיף ח' שאין ספיקו דוחה יו"ט שני של גלויות, והקשה על
זה דה"י צריך להיות מותר מכח ס"ס, חדא מי יימר דיו"ט היום, ואפילו נימא
דהיום יו"ט אפשר זמנה היום למול ודוחה יו"ט, ומתוך דהואיל דרבר שיש לו
מתירין הוא שיכולין למול הבן למחר אסור אפילו בס"ס, והקשה על זה דהרי
המחבר בעצמו פסק בא"ח סי' תצ"ז סעי' ד' דספק מוכן ביו"ט מותר ביו"ט שני
מכח ס"ס ומ"ש ממילה, ותי' לפי מ"ש הר"ן לחלק בדשיל"מ בין איסור דאורייתא
לאיסור דרבנן לענין ס"ס ובשל תורה לא מהני ס"ס בדשיל"מ וגם בדרבנן ספק
אחד אסור בדשיל"מ אבל ס"ס מותר, וא"כ ספק מוכן ביו"ט שני שהוא ס"ס
באיסור דרבנן מותר, אבל במילה שהוא ס"ס באיסור דאורייתא אסור משום
דשיל"מ, ואע"ג דמילה ביו"ט שני וכן כל מלאכה שלא לצורך בזמנה"ז הוא רק
איסור דרבנן, אבל מ"מ דיינינן להו כמו בזמן שהיו מקדשין עפ"י ראי' שאז הי'
ס"ס באיסור דאורייתא, אבל ספק מוכן שגם אז נמי הוא רק איסור דרבנן ולפיכך
מותר, ע"כ דבריו. ולכא"ו צריך להבין במ"ש דמילה יש לו דין דשיל"מ, הלא
הנ"ב בעצמו בספרו בצל"ח על מס' ביצה ג'. ובשו"ת שלו נו"ב מהרורא בתרא
חלק אבה"ע סי' ל"ח, כתב דדין דשיל"מ אינו נוהג רק באוכל דשייך רק פעם
אחת ליהנות ממנה, אבל כלי וכדו' דשייך היום וגם למחר עוד פעם להשתמש בה
לא אמרינן עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר ועיי"ש סברתו דהטלטול
ותשמיש שיכול לעשות היום אין לו מתירין, דמה שמותר להשתמש בו למחר הוא
תשמיש חדש, וא"כ ה"נ במילה לפי מה שכתב הבית לוי חלק שני בס' מ"ז אות
ב' דאליבא דהטור יש מצוה להיות נימול חוץ מהמצוה למול, ומקיימין בכל יום
ויום כל ימי חייו של אדם המצוה להיות נמול וא"כ דמיא מצות מילה לכלי, דכמו
בכלי אמרינן דאינו אסור משום דשיל"מ כיון דנתבטל ההשתמשות של היום, ה"נ
נתבטל המצוה של היום*). ואין לומר דסובר כשיטת הרמב"ם דמצות מילה
מקיימים רק פעם אחת, ודלא כמ"ש הבית לוי אליבא דהטור, דהא ביו"ד סי'
רס"ד ס"ה פסק הרמ"א כהטור דבחול חוזר אפי' על ציצין שאינן מעכבים את
המילה, ובבית הלוי מבואר דזה מטעם שאפילו אחר מעשה המילה יש עדיין מצוה
שיהי' נימול, וזהו וודאי שהנו"ב לא פליג על דברי רמ"א אלו, וא"כ קשה כנ"ל.
ויו"ל דהבית הלוי שם מסביר דענין שיהי' נימול הוי ענין נפרד מעצם מעשה
המילה מכח הפסוק והי' בריתי בכשרכם לברית עולם, ממילא מוטל על האב
החיוב למול את בנו וגם החיוב שיהי' בנו נימול עד שיגדל, דאז פקע החיוב מעל

(*) עיין בשו"ת ספר יהושע סי' נ"ב ד"ה ועוד הקשה, שעמר כבר בזה.

האב וחל על בנו, וע"ש שמיישב בזה סוגיית הגמרא בפרק ראד"מ. והנה בשו"ת רעק"א סי' ס"ה בענין מי שנדר מלאכול נבילה ונתערב בששים, כתב דאע"פ דבטל לענין האיסור של נבילה מ"מ איסור הנדר לא בטל דנדר הוי דשיל"מ דאפשר בשאלה ולא אמרינן כיון דבטל לענין נבילה ה"ה לזה. (וזה כשיטת הצ"צ לענין ביצת טריפה שנולדה ביו"ט). וכתב דאפילו היכא דב' האיסורים הוי בענין אחד נמי אמרינן הכי, מהא דכתב הרמב"ם (הובא ברמ"א יו"ד סי' ק"ב) דחמץ בפסח שנתערב הוי דשיל"מ, אע"פ דלענין ב"י וב"י הוי אין לו מתירין ובטל, מ"מ לענין אכילה לא בטל.

ולפי הנ"ל י"ל בנידון הנזכר דאע"פ דלענין המצוה שיהי' נימול מכח קרא דוהי' בריתי בבשרכם לברית עולם, הוי אין לו מתירין כסברת הצ"ח הנ"ל, מ"מ לענין המצוה למול את ערלת בנו הוי יש לו מתירין דיכול למולו אחר יו"ט, ובאמת זהו עיקר המצוה כמ"ש הבית הלוי שם דחויב כרת תלוי בזה ולא בענין שיהי' נימול, ממילא כיון דלענין מעשה המילה הוי ישל"מ לא איכפת לן חלק שיהי' נימול, כמו לענין נבילה וחמץ בשו"ת רעק"א.

ונחזור לדברי הנוב"י הנ"ל, שכ' דעפ"י דברי הר"ן הנ"ל מיושב ג"כ מה שתמה המג"א בסי' תצ"ז ס"ק ד' על מה שפסק בש"ע להתיר ביו"ט שני ספק מוכן מכח ס"ס והלא בסי' תקי"ג סוף סעי' ו' כתב הרמ"א בנכרי מסל"ת נאמן לומר דביצים נולדו קודם יו"ט, ביו"ט שני נאמן, ולכא' למה לי עדותו של נכרי כלל הלא הוא ס"ס ביו"ט שני של גליות, ע"כ קושית המג"א. ועפ"י דהר"ן הנ"ל שמחלק בין ס"ס באיסור תורה לס"ס באיסור דרבנן בענין דשיל"מ, כתב הנו"ב (וכ"כ בדגו"מ סי' תצ"ז) דהכל מיושב, דבמוכן שהוא ס"ס באיסור דרבנן מותר, ובביצה שנולד ביו"ט ששם מיירי דנולד ביו"ט שחל להיות אחר שבת אסור משום שהוא ס"ס באיסור דאורייתא דאין שבת מכין ליו"ט מה"ת, ואע"ג דשם מיירי ביו"ט שני של גליות דמה"ת נחשב כחול וא"כ הוא ס"ס באיסור דרבנן, אבל כבר כתבנו לעיל דמחשבת יו"ט שני בזה"ז כיו"ט שני בזמן שב"ד הוי מקדשין עפ"י ראיי' ואז ה"י ס"ס באיסור דאורייתא ולפיכך אינו מותר רק ע"י נכרי מל"ת. ולכא' קשה דהרמ"א בעצמו בסעי' הנ"ל פסק דיום ראשון דיו"ט שחל אחר שבת אסור אפילו נכרי מל"ת משום דבדאורייתא לא מהני מל"ת ורק מותר ביו"ט שני אע"פ שחל להיות אחר שבת ע"י מל"ת כיון דיו"ט שני של גליות הוא רק מדרבנן ובדרבנן מהני מל"ת, ובמ"ב סי' תקי"ג ס"ק ל"ב פ"י כוונת הרמ"א כמ"ש דאינו אלא דרבנן דכיון דאנן בקיאי בקביעא דירחא והעיקר הוא יום ראשון עכ"ל, משמע דעצם יו"ט שני חשיב רק כאיסור דרבנן. ולכא' קשה ממ"נ אי נחשב יו"ט שני בזמנא"ז כאיסור דרבנן א"כ צריך להיות מותר מכח ס"ס בלי מל"ת, (וא"ת דכיון דיו"ט שני חשיב כאיסור דרבנן אין לנו רק ספק א' באיסור דרבנן א' נולדה ביו"ט, א"כ היכי קאמר בסי' תצ"ז דספק מוכן ביו"ט שני חשיב ס"ס הא הוי ודאי איסור דרבנן), ואי נחשב יו"ט שני בזמנא"ז כמו יו"ט שני בזמן שהיו מקדשין ע"פ ראי' א"כ נחשב האיסור הזה כדאורייתא, וא"כ למה מהני מל"ת ביו"ט שני, מ"ש מראשון דלא מהני כיון דבספק דאורייתא לא מהני נכרי מל"ת, וכי תימא לתרץ דרק בספק אחר מה"ת לא מהני נכרי אבל בס"ס

דאורייתא מהני וא"כ יו"ט ראשון אסור משום דהוי רק ספק אחד ויו"ט שני מותר משום שהוא ס"ס, אבל מ"מ הלשון דרמ"א קשה דמתיר ביו"ט שני שחל להיות אחר שבת משום שהוא רק איסור דרבנן ובררבנן מהני נכרי מל"ת, הוי לי' למימר דמותר ע"י נכרי משום ס"ס ולא משום שהוא רק איסור דרבנן. ואפ"ל עפ"ד הרמב"ם בפ"ט הל' יו"ד שכל הספיקות בין בטומאות בין במאכלות אסורות בין בעריות ושבתות אין להם אלא מדר"ס ע"כ, נמצא דספק דאורייתא הוא וודאי איסור דרבנן, ויש אחרונים שכתבו דס"ס דאורייתא מותר בכל התורה אליבא הרמב"ם משום שהוא ספיקא דרבנן ובספיקא דרבנן אזלינן לקולא, נמצא דביו"ט שני של גלויות שיש ס"ס דאורייתא נקרא ספק דרבנן ובספק דרבנן מהני נכרי מל"ת ואעפ"כ צריך לנאמנתו ואינו מותר סתם משום ספק דרבנן דהואיל דהוא דשיל"מ וברב"ר שיל"מ אסור אפילו בספק דרבנן ורק מותר בס"ס דרבנן. ואפילו אי לא ס"ל כהרמב"ם, מ"מ ס"ס לא הוי איסור דאורייתא, והא דאסור ביו"ט הוא רק משום איסור דרבנן, ולפי"ז יהי' פי' של איסור דרבנן ברמ"א על הענין של ס"ס, ולא כמו שפי' ברמ"ב על יו"ט שני, ודו"ק.

עולת שבת בשבתו

לפורים

במגילה [דף י"ג ע"ב], דלא אכלו מינן ולא שתו ולא נסכי, הפליג הרב, ע"ד פתן משום יינן ויינן משום בנותיהן. מיהו במדרש אמר שנענשו על ששתו יינם, ואפשר דהכוונה דעל אכילת איסור היו אנוסים, אבל השת' כדת אין אונס, ואפשר שזה ה' כוונת המן שלא אנסם כדי שלא יאמרו אנוסים היו. ובזה א"ש טעם הפסוק כי כן צוה המלך וגו', ואמרו בגמרא [שם י"ב ע"א, עה"פ לעשות כרצון איש ואיש] איש זה מרדכי, ואיש זה המן, כי מרדכי לא אנסם, ואפי' המן נתכוין שלא יהי' טענת אונס, ומתורץ קו' מהרש"א.

(חנה"ק בעל הפלאה זצ"ל¹)

במגילת אסתר (ב', ט') וישני' ואת נערותי'. ובגמ' (מגילה י"ג ע"א) שמואל אמר שהאכילה קדלי דחזירי, ור' יוחנן אמר זרעונים. ובתוס' שם ד"ה קדלי דחזירי, וח"ו היא לא היתה אוכלת. ולכאורה צ"ע דבגמרא קאמר שהאכילה, משמע שאכלה. וי"ל דשמואל ס"ל דחצי שיעור מותר מן התורה והיתה אוכלת חצי שיעור, אמנם ר' יוחנן לשיטתו דס"ל חצי שיעור אסור מן התורה, לכך אמר זרעונים.

(הגאון מוה"ר יהודה ליטש הלוי ראזענבוים זצ"ל מפרעשבורג²)

(1) הועתק מעצם כתי"ק.

(2) בס' שערי אמת — חמדת ארי' על הל' מגילה (פרעשבורג תרכ"ט) סי' תרצ"ה, מבנו הגאון מוה"ר משה ליב ליטש סג"ל ראזענבוים זצ"ל ראב"ד ק' פרעשבורג, בשמו.

תשא

ויחל משה את פני ד' אלקיו ויאמר למח ד' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביר חזקה. ויל"ד כיון שכבר אמר בעמך כבר ידענו שמדבר מבני ישראל, ולמה ה' נותן בהם סימנים, אשר הוצאת מאמ"צ וגו', ובאמת כבר עמד על זה במדרש רבה שמקשה, מה ראה להזכיר כאן יציאת מצרים. ויתכן בזה בהקדם דברי הישמח משה בפ' בשלח עה"פ ויאמר ד' אל משה מה תצעק אלי וגו' שכתב שם בתוך דבריו וזלה"ק, הנה מה שהי' נחוץ שישוב הים לאיתנו להטביע את מצרים, מלבד הפשוט, כי אם הי' נשאר בחרבה היו המצריים רודפים אחריהם, עוד דברים בגו, עפ"י הקדמה מהזוה"ק דמדת הדין אינה חוזרת ברקניא, וידוע דהים הי' סוער עליהם להטביעם לפי שהללו עובדי ע"ז והללו עבדו ע"ז, וכתוב כמה חסר, לזה הי' צריך יד חזקה לכבוש מדת הדין, וכיון דאינה חוזרת ברקניא, לזה באו המצריים בתוך הים, ובהדיא נאמר, ונתתי כפרך מצרים יעו"י"ש. הרי דכשמדת הדין מתוחה בעולם ח"ו, אף כשנמתקת, אינה חוזרת ברקניא, רק החרון אף מתהפכת על שונאיהן של ישראל. וזהו שטען משה רבינו כאן, למח ד' יחרה אפך בעמך, ואם תאמר, שכבר יצא החרון אף בעולם ואינו חוזר ברקניא, הלא זה עמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביר חזקה"ה, שגם אז היתה מדת הדין בעולם, ואעפ"כ יצא עצה טובה מלפניך ע"י שנתת כפרם מצרים, כמו כן עתה, שפוך חמתך על הגוים וחרון אפך ישיגם, וכפר לעמך ישראל אשר פדית ד'.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

ויקהל

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהי לכם קודש שבת שבתון לד'. וכבר דקדקו בזה המפרשים, וכי יש חיוב לעשות מלאכה בששת הימים. וי"ל בזה, דנודע מה שהאריכו בספה"ק סידורו של שבת (בתחלת הספר) ובספה"ק בני יששכר (במאמרי השבתות, מאמר ד'), במש"כ האריו"ל החילוק בין שבת ליום טוב, דבשבת כתיב קודש היא לכם וביו"ט כתיב מקרא קודש, דבשבת באה הקדושה מעצמה שלא ע"י מעשינו בבחי' איתערותא דלעילא, משא"כ ביו"ט אנחנו מזמינים הקדושה ע"י מעשינו בבחי' אתערותא דלתתא, לכן כתיב מקרא קודש לשון הזמנה, עדה"כ אחר כן יאכלו הקרואים. גם נודע דקדושת היום של יו"ט ראשון רחג הפסח היא ג"כ שלא ע"י מעשינו (עיין בזה בספה"ק בני יששכר במאמרי חורש ניסן מאמר י"ב אות ג'). וזשה"כ, ששת ימים תעשה מלאכה, היינו ששה ימים של מועדי השנה, יום א' של ראש השנה, יום הכיפורים, יום א' של סוכות, שמיני עצרת, אחרון של פסח, ויום א' של שבועות, תעשה מלאכה, שאז צריכין לעשות מלאכת הקודש בהכנה דרבה כדי להזמין קדושת היום ע"י עבודת הקודש, אבל וביום השביעי, היינו ביום השבת, יהי לכם קודש, שהקדושה באה מאלי' שלא ע"י מעשינו, כי היא שבת שבתון לד', בבחי' אתערותא דלעילא.

(כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א)

ויבואו כל החכמים וגו' ויאמרו אל משה לאמר מרבים העם להביא וגו' ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש וגו'. י"ל בזה, דהנה אדם שחטא ח"ו ורוצה לשוב אל ד' באמת, צריך לשאול לחכם וצדיק שיורה חטאים בדרך הטוב והישר איך לעשות תשובה, ולא איש כל הישר בעיניו יעשה, כי כאשר הבעלי תשובה עושים יותר מדאי, ג"כ אינו נכון, ולפעמים יוכל להיות, שהקלקול הנצמח ע"י התשובה שעושה, אם אינה עשוי כראוי וכנכון, הוא יותר מהקלקול שגרם ע"י החטא. והנה ידוע שמעשה המשכן היתה כפרה על חטא העגל. וזהו שהודיע לנו התורה"ק, שהעם היו מרבים להביא, והרגישו זאת החכמי לב העושים במלאכה לתקן החטא, וחששו פן ח"ו יוצמח מזה קלקול, ההיפך מהמכוון, לכן באו והודיעו זאת למשה כי מרבים העם להביא, ומשה רבינו הורה לדבריהם, ויצו להעביר קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש, וד"ל.

(הרה"ק מוה"ר יהושע רוקח זצ"ל מבעלזא³)

ויקרא

במדרש רבה עה"פ ויקרא אל משה וידבר ד', מכאן אמרו כל תלמיד חכם שאין בו דעת נבלה טובה הימנו. וי"ל הכוונה בזה, דהנה מבואר בגמ' (שבת ק"ח ע"א) דאין כותבין תפילין ומזוזות על גבי עור בהמה טמאה דכתיב למען תהי תורת ד' בפך, מן המותר בפך, אבל כותבין על עור בהמה טהורה שנתנבלה יעו"ש. והנה במזוזה כותבין פרשיות קר"ש מצד זה, ומצד השני כותבין האותיות השניות של ד' אלקינו ד', דהינו כוז"ו במוכס"ז כוז"ו, נמצא דאם כותבין מזוזה על עור נבילה, ניתנה הנבילה בין שתי שמות, כי יש שמות הקב"ה מצד זה ומצד זה. והנה אמרו חכמז"ל (ברכות ל"ג ע"א) א"ר אמי גדולה דעה שניתנה בין שתי אותיות שנא' כי א"ל דעות ד', הרי תיבת דעת מסובב מב' צדדיו באזכרות. וזהו כוונת המדרש ת"ח שאין בו דעת נבלה טובה הימנו, כי הנבילה ניתנה בין שתי שמות, והוא אין בו דעת שניתנה בין שתי שמות.

(הגאון מוה"ר יואל זצ"ל אבד"ק לעוורטוב⁴)

(3) בס' משכיות כסף עה"ת (לבוב תרס"ה) להרה"ח מו"ה אברהם פייער מלכוב (בפ' ויקהל) כי שה' פ"א בש"ק פ' ויקהל אצל הרה"ק הנ"ל, ושמע ד"ז מפ"ק.

(4) בס' השתערות מלך הנגב עם מלך הצפון (אמשטרדם תצ"ז) להרב הג' מוה"ר יעקב לונדון מליסא, בדף כ"ה ע"א, כתב ששמע ד"ז מפ"ק. — ועיין גם בספר כסא רחמים להרחיד"א זצ"ל עמ"ס סופרים (פ"א ה"ב) ד"ה דרש.

נוסחאות והערות ברש"י על התורה

(נלקטו מקונטרס, "יוסף הלל" להר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א)

תרומה

קאפ' כ"ה פסוק ד'.

וארגמן, צמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן: מדברי רש"י אלו דקדק במשנה למלך שרש"י חולק על הרמב"ם שנראה מדבריו (פ"ח מהל' כלי המקדש הל' י"ג) שאין קפידא במה שיהי' צובעין אותו, אלא הקפידא הוא רק שיהי' נצבע אדום, אבל מרש"י נראה שלא מהני אם לא יהי' מצבע ששמו ארגמן. והנראה מדבריו שהקפידא היא על חומר הצבע שיהי' שמו ארגמן ולא על גוון הצמר שיהי' הגוון שמו ארגמן, אמנם לפ"ז הו"ל לרש"י לומר שהוא צבוע במין (כבי"ת ולא כמ"ם) צבע כמ"ש בתכלת שהוא צמר צבוע בדם חלזון (ולא מדם חלזון). ובדפנה"ר הנוסחה כאן, צמר צבוע מין צבע ששמו ארגמן. מלשון הזה משמע שכוונת רש"י הוא רק על מין הצבע לא על החומר, ואין קפידא באיזה חומר יצבע רק שיתהווה ממנו הגוון ששמו ארגמן. ואף שהרמב"ם כתב שהוא אדום, בודאי ג"כ כוונתו שגוון הארגמן הוא מגוונים האדומים וכמש"כ הראב"ע שהוא כדמות אדום, אבל בוודאי שצריך להיות דווקא האדום ששמו ארגמן, ואין כאן מחלוקת בין רש"י להרמב"ם. ובדפוס אלקבץ הנוסחה, צמר הצבוע מן (לא מין) צבע ששמו ארגמן. הלשון הזה משמע לגמרי שכוונתו כמו שהבין הרב מל"מ.

שם פסוק ו'.

בשמים לשמן המשחה, שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן לקדשו וכו'. בדפנה"ר הנוסחה, לקדשן, בל"ר, ונכון הוא, שהרי קאי על כלי המשכן והמשכן.

שם פסוק י"א.

זר זהב, כמין כתר מוקף לו סביב למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי עד שעלה למול עובי הכפורת ולמעלה הימנו משהו, וכשהכפורת שוכב על עובי הכתלים עולה הזר למעלה מכל עובי הכפורת כל שהוא וכו'. והק' בספר אמרי שפר (להרנ"ש) דלפ"ז הי' גובה הארון החיצון יותר מעשרה טפחים והתורה אמרה אמה וחצי קומתו שהוא ט' טפחים, ומבחוץ הי' נמדד כמו שאמרו בב"ב דף י"ד ע"א צא מהם טפה, חציו לכותל זה, וחציו לכותל זה, ופירש שם רש"י שאמות הארון היו נמדדין מבחוץ עיי"ש. אמנם לפי נוסחת דפוס אלקבץ לק"מ, שכן הוא הנוסחה, עד שעולה הזר למול עובי הכפורת ולמעלה ממנו כל שהוא, ואינו עב ככותלי הארון, וכשהכפורת שוכב על עובי הכתלים וכו'. לפי נוסחה זו, שלא כל כותל הארון הי' עולה למול עובי הכפורת רק הכותל גבוה הי' מבחוץ כמו הארונות הפנימיים ט' טפחים, אלא חלק דק ממנו שהוא הזר הי' עולה למול הכפורת והזר לא הי' נמדד עם הארון, שכותל הארון בולט למטה ממנו ולחוץ, מפני שהזר אינו עב ככותל הארון, אבל כותל הארון מבחוץ הי' רק ט' טפחים.

תצוה

קאפ' כ"ח פסוק ו'.

מעשה חושב, כבר פירשתי שהיא אריגת שתי קירות שאין צורת שני עבריהם דומות זו לזו: הלשון אינו מדויק. ובדפוס הראשון הנוסחה, שאין צורות שני עבריה דומות וכו'. ובדפוס אלקבץ, שהוא אריגת כ' אריגות שאין צורות שני עברי' וכו'.

שם פסוק ל"ח.

בא"ד, מלמד שממשמש בו בעודו על מצחו שלא יסיה דעתו ממנו: בדפח"ר כתוב, שימשמש בלשון צווי, והוא נכון.

שם פסוק מ'.

ולבני אהרן תעשה כתנות, ד' בגדים הללו ולא יותר, מה שהביא בד"ה תיבת כתנות, אינו מובן, שהרי פירש גם על בגדים האחרים הכתובים, ובדפח"ר הד"ה, ולבני אהרן תעשה, ארבעה בגדים הללו וכו' ויש המשך לדברים, לא כן בנ"ש.

קאפ' כ"ט פסוק ב'.

באה"ד וכל המינין באים עשר עשר חלות. כתב הרא"ם דילפינן (במנחות דף ע"ו) מלחמי תורה, וא"ת נילף מלחם הפנים מה לחלן י"ב אף כאן י"ב, כבר תרצו בגמרא מסתברא מלחמי תורה אית לן למילף שכן יחיד, מתנרב, שמן, ונפסל בלינה, ושלא בשבת, ושלא בטומאה, ואע"ג דאיכא למימר נילף מלחם הפנים שכן הקדש, ולבונה, ומצה, ועצם, מ"מ הנך נפישין, אבל מחביתי כ"ג דהו"י י"ב מג"ש רחוק חוק מלחם הפנים ליכא למילף דהריוט מהריוט עדיף טפי כמו שתמצו בגמרא עכ"ל. ודבריו תמוהין מאד, דשם בגמ' יליף לה על מנחות נדבה שהיחיד מביא, שבאות עשר חלות, וע"ז שייך לומר, מתנרב, שתורה ומנחה באות בנדבה משא"כ לחם הפנים שאינו באה בנדבה, וכן שלא בשבת, ששניהם אינן רוחות שבת משא"כ לחם הפנים, אבל הכא דאיירי בקרבן המלואים אדרבה הוא דומה בזה ללה"פ שהוא חובה ודוחה שבת כמש"כ שבעת ימים ימלא את ידם וא"א לשבעת ימים בלא שבת. וכן מ"ש דלילף מלה"פ שכן לבונה היינו שמנחה ולחה"פ טעונות לבונה משא"כ לחמי תורה וכן עצם שבאות מחמת עצמן ולא עם הזבח, הוא ג"כ לא שייך כאן שסל המצות אינו טעון לבונה ובא עם הזבח כמו לחמי תורה, ועל כולם, מה שהביא דהריוט מהריוט עדיף טפי, שייך רק שם לילף מנחת נדבה שמביא כל הריוט מישראל מלחמי תורה שמביא הריוט, ולא ממנחת חביתין שהן מנחת כ"ג, אבל כאן דאנו רוצין ללמוד על קרבן אהרן אדרבה יש לן למילף ממנחת חביתין ששניהם הם מנחת כה"ג ולא מלחמי תורה שהוא קרבן הריוט. ואולי רש"י יליף לה מגופא דקרא שמאחר שמצינו כאן תרומת לחם כמ"ש לקמן (פסוק כ"ג) וע"ש ברש"י שהי' נוטל א' מעשרה שבכל מין כמו בלחמי תורה, ואף שלא נאמר כאן ל' תרומה ילפינן מתרומת מעשר כמ"ש בתרומת לחמי תורה. ולא מצאתי במפורשים שדברו מזה.

כי תשא

קאפ' ל' פסוק ל"א.

לדורותיכם, מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים לע"ל: זה, בגימטריא תריסר לוגין הוּו:

עיינ בשפ"ח שחתר להבין למה מהפך רש"י הפסוק, ובדפוס אלקבץ הנוסחה, לדורותיכם, מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים לעתיד זה בגימטריא תריסר לוגי הוּו והיין י"ב לוגי ויש בו שמן זית היין נמצא כולו קיים: ולפ"ז הכל דבור אחר ואין כאן סירוס המקרא כלל. וגם לפי נוסחתנו צריך להסיר את נקודות ההפסק שאחר תיבות לע"ל, שהדיבור, זה, בגימטריא, הוא סובב על הלימוד שכולו קיים, והר"א, כי מתיבת לדורותיכם לא נשמע רק שנשתייר ממנו לדורות ומתיבת זה למדנו שכל הי"ב לוגין קיימין לדורות וכמ"ש רש"י בכריתות (דף ה' ע"ב) בד"ה זה לי לדורותיכם אלמא כולוהו י"ב לוגין דקיימי לע"ל, עכ"ל.

שם פסוק ל"ב.

ובמתכונתו לא תעשו כמוהו, בסכום סממניו לא תעשו אחר כמוהו במשקל סממנים הללו לפי מדת היין שמן אבל אם פחת או רבה סממניו לפי מדת היין שמן מותר:

בלשון הזה אפשר לפרש שההיתר הוא רק אם פחת או רבוי הסממנין הוא להיין שמן, אבל אם פטמו לחצאין, חצי הסממנין וחצי היין שמן יהי' אסור, וכנראה שכן הבין הרא"ם, שכתב וז"ל שאלו לא כתב אלא וכמתכונתו הו"א כיון ששם בו כמדת סכום סממנין אע"פ שפחת או רבה סממניו לפי מדת ההיין שמן יהא חייב (היינו ששם סכום הסממנין כמ"ש בפרשה רק שהוסיף או פחת את השמן) לכך חזר וכתב לא תעשו כמוהו לומר שאע"פ ששם בו כמדת סכום סממניו כיון שפחת או רבה סממניו לפי חשבון מדת ההיין שמן מותר עכ"ל, ותפס עליו בס' נחלת יעקב דבגמ' אמרינן (כריתות ה') שמן שפטמו לחצאין פטור, ופירש"י לחצאין כגון ששה לוגין ושל משה הי' י"ב לוגין, משמע דקא כשעושה בהיין שמן אלו הסמנין אבל אם עושה חצי ההיין שמן והסמנין ג"כ בחצי מתכונתם פטור, וכזה צריך לפרש דברי רש"י כאן. עיי"ש.

ובדפוס אלקבץ הנוסחה מבוררת, שכן הוא, אבל אם פחת או ריבה סמנין הללו לפי חשבון, ולפי מדת היין שמן, מותר, הוסיף תיבת „לפי חשבון“ ברבוי הסמנין, היינו שלא היו סכום הסמנין כמ"ש בפרשה רק שפחת מהם או שהוסיף עליהם לפי מדת ההיין היינו שפטמו לחצאין, מותר, ואולי משום שבגמרא אמרו פטור, דמשמע אבל אסור, ורש"י כתב שמותר, דחקו להרא"ם לפרש דלא מיירי באופן דמיירי הגמ', דבגמ' אמרו דאף המפטמו לחצאין לפי חשבון הוא פטור, ורש"י כותב דאם ריבה או פחת מלפי מדת השמן אז הוא מותר. אמנם מל' הגמ' שם משמע דאף בפטמה לחצאין מותר, דאמרו שם, כמוהו הוא דאסור אבל חציו שפיר דמי, ואינו כפטורי' דשבת דפטור אבל אסור.

קאפ' ל"ד פסוק כ"ו.

ראשית בכורי אדמתך, משבעת המינין האמורים בשבח ארצך ארץ חטה ושעורה וגפן וגו' ודבש הוא דבש תמרים: ברפח"ר הגירסא הוא, ודבש הם תמרים, ונכון הוא, כי אין מביאין בכורים מן הדבש אלא מן התמרים כדאיתא בחולין (דף ק"כ ע"ב) פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקה. ועיין לקמן (ויקרא ב' י"א) בפסוק כל שאור וכל דבש שפירש"י כל מתיקת פרי קרוי דבש ואמר שם שהבכורים באין מן הדבש כמו בכורי תאנים ותמרים.

ויקהל

קאפ' ל"ה פסוק ה'.

נדיב לבו, ע"ש שלבו נדבו קרוי נדיב לב. מלשון הזה משמע שהי' קשה לו לרש"י על תיבת לבו דהול"ל כל נדיב יביאה, וע"ז תירץ ע"ש שלבו נדבו קרוי נדיב לב, אבל עדיין לא תירץ למה נאמר כלל שנדיב לב יביאה והלא כל העם הביאו, וכמ"ש להלן מרבים העם להביא. ובכת"י קלף*) הנוסחה כל מי שלבו נודבו קרוי נדיב לב, ורצונו בזה לתרץ שלא רק הנדיבים בעם הביאו אלא כל מי שהביא בנרבת לבו קרוי נדיב לב.

קאפ' ל"ו א'.

ועשה בצלאל ואהליאב וגו'. אונקלוס תרגמו ועבד, וע"ז יקשה כמו שהקשה באוה"ח איך יוצרק לומר ועשה בלשון עבד והלא אפילו לקיחת הנרבה עדיין לא לקח. ורש"י פירש במכות (דף י"ב ע"א ד"ה ורצח) שהוא לשון ציווי, ע"ש. ולפי פירושו צריך לתרגמו ויעבד.

פקודי

קאפ' ל"ח פסוק כ"א.

אלה פקודי, בפרשה זו נמנו כל משקלי נרבת המשכן לכסף ולזהב ולנחשת וכו'. בנוסחה זו הפך רש"י מסדר המקרא, שהפסוק מונה את הזהב ראשונה. ובנוסחת אלקבץ כתיב, לזהב ולכסף ולנחשת וכו'.

קאפ' ל"ט פסוק מ"ג.

באה"ד והוא א' מי"א מזמורים שבתפלה למשה: ברפוס אלקבץ הנוסחה, והוא מי"א מזמורים שמתפלה למשה איש האלקים עד לדוד מזמור חסד ומשפט: וכ"כ רש"י בשבועות (דף ט"ו ע"ב ד"ה ושיר) שהי"א מזמורים הם מתפלה למשה עד סוף מזמור לתורה, וצריך להבין שהרי מי"א מזמורים אלו הוא. ה' מלך ירגזו

(*) ירדני היקר הנגיד החסיד ר' שאול הופטערער נ"י המציא לירי צילום מרש"י עה"ת כת"י ישן מאד כתוב על קלף, ויש בו נוסחאות חשובות ואספתים אל הקונטרס. ואביאה מהם משעמים.

עמים וכתוב בו משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו, ועדיין לא נולד שמואל הנביא, ובפרקי דר"א (פרק ל"ב) קאמר ששה נקראו בשמותן עד שלא נולדו, ולא קחשיב שמואל בהדיהו. ואף כי מצינו בשמות המקומות הרבה שנקראו ע"ש העתיד וכמ"ש רש"י עה"פ קדמת אשור (בראשית ב' י"ד), אבל לא כן בשמות אנשים.

הנאהבים והנעימים

(מרור זה מוקדש להדפסת חידו"ת בפלפול ואגדה שרידי אש שנשארו לפליטה מחידושי האברכים והבחורים תלמידי ישיבות „עץ חיים" דבאבוב בגאליציע, שנהרגו ונשרפו על קידה"ש בשנות הזעם ת"ש-תש"ה לפ"ק).

הערות במס' כתובות ובמס' מכות

מהב' המופלג כמר משה צינגער הי"ד מקרשאנוב¹

במס' כתובות ל"ח ע"ב בעי רבא יש בגר בקבר או אין בגר בקבר, ונ"מ אי נפקע האב מירושא, ולחלן שם ברך ל"ט ע"א, וכי תימא דאיעברא כשהיא נערה ואולידה כשהיא נערה, ובשיתא ירחי מי קא ילדה והאמר שמואל אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים יעוי"ש. וקשה לי לפי מה דקיי"ל דהיולדת לשבעה יולדת למקוטעין, א"כ משכחת לה כגון שהיתה מעוברת בסוף החודש כשנעשית נערה, ואח"כ עוד ה' חדשים שלמים, ויום אחד מחודש השביעי², ועדיין לא היתה בוגרת.

* * *

במס' כתובות מ"ה ע"א נערה המאורסה שזינתה ומשבגרה הוציא עלי' שם רע וכו' היא וזוממי' מקדימין לבית הסקילה, היא וזוממי' ס"ד, אלא או היא או זוממי' מקדימין לבית הסקילה, עיי"ש. וקשה לי מה פריך, הא שפיר משכחת לה לפי מה דאיתא במשנה דמכות דף ו' ע"ב גבי שנים רואין מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה וכו' אם נמצאת אחת מהן זוממת הוא והן נהרגין והשני' פטורה, והיא קושיא עצומה.

* * *

(1) נולד בקרשאנוב בשנת תר"פ בערך לאביו הרה"ח מו"ה מענדל צינגער בנו של הרה"ח מו"ה אלפר צינגער מיקרי וחשובי חסידו באבוב בקרשאנוב. למד בישיבת עץ חיים דבאבוב סניף קרשאנוב, והי' ממובחרי התלמידים, חריף ושנון, שקדן עצום, ובעל זכרון נפלא, ונוסף לזה הי' בעל נפש יקרה ונועם המדות. — בשנות הזעם נהרג עקה"ש, ולא נודע לנו מתי ואיפה. ד' ינקום דמו, ותנצב"ה.

(2) באמת במס' ר"ה דף י"א ע"א מבואר דהיולדת למקוטעין היינו ששה חדשים וב' ימים, וא"כ לק"מ. אבל עיין בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"ב סי' קי"ב, דמשמע דסגי בפחות.

הרמב"ם פסק בהל' עדות (פרק כ' הל' ב') דגבי מלקות לא אמרינן כאשר זמם ולא כאשר עשה, ואף אם לקה זה שהעידו עליו, לוקין העדים. ותמהו כל המפרשים מנ"ל להרמב"ם לחדש דין זה. ויש לתרץ דאיתא במס' מכות דף ה' ע"א משלשין בממון ואין משלשין במכות, והקשה התוס' יו"ט למה נקט משלשין דמשמע בג' ולא נקט מחלקין דמשמע אפי' שנים, ותירץ דמשום מלקות איצטרך למינקט שלש, דמלקות אפשר לחלק בג' שיגיע לכל אחד י"ג, אבל בשנים אי אפשר לחלק. והשתא אי נימא דאף במלקות אמרינן כאשר זמם ולא כאשר עשה, א"כ אף בשנים שפיר משכחת לה, כגון שהעידו שנים על אחד שחייב מלקות, וכבר נלקה מכה אחת, ואח"כ הוזמו, וא"כ המכה שכבר נלקה אין העדים מחוייבין עליו, ונשאר ל"ח מלקות ואפשר לחלקם לשנים, וא"כ קושית התו"ט במקומה עומדת, דליתני מחלקין, אלא וודאי דבמלקות אמרינן אף כאשר עשה, וק"ל.

תמיהות וישובים

סתירה בדברי הרשב"א

הרשב"א בחידושיו למס' בב"ק י"ב ע"ב בר"ה בכור, כתב בזה"ל וכו' דתניא התם (תמורה כ"א:) ר"ע אומר יכול יעלה אדם בכור מחוצה לארץ לארץ בזמן שביהמ"ק קיים ויקריבנו ת"ל ואכלת לפני ד"א מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך מקיש בכור למעשר מה מעשר אינו בא אלא מן הארץ אף בכור אינו בא אלא מן הארץ, אלמא חולין גמורין הוא. וכ"כ הרשב"א שם לעיל „דלר"ע פשיטא דחולין גמורין הוא. וע"ש בפנים שמתרץ בזה הסוגיא בב"ק.

וקשה דהרי בתשובות הרשב"א ח"א סי' של"א דחה לפי' זה בשתי ידיים וכתב „אבל במה שאמרו שהוא חולין אי אפשר דאפילו ר"ע לא אמר אלא שלא יקריבו ולומר שאינו קדוש ליקרב אבל קדוש הוא לאכול במומו". והוא פלא.

ישראל שמואל הלוי הורוויץ
מגיד שיעור בישיבת כאבוב בני ציון
לונדון

ישוב לדברי הספרי

בספרי פרשת ראה אות י"ט איתא, הענק תעניק לו, לו ולא ליורשיו, ע"כ. והקשה הנצי"ב בביאורו עמק הנצי"ב על הספרי (אות ס"ו) דהרי בגמ' קידושין ט"ו ע"א איתא, אלא לו ולא ליורשיו, יורשיו אמאי לא, שכיר קרי' רחמנא, מה שכיר פעולתו ליורשיו אף הוא פעולתו ליורשיו, אלא לו ולא לבעל חובו וכו', ע"כ. וקשה מדוע לא הביאה הגמ' דבספרי איתא כן, גם קשה לשיטת הספרי קושית הגמ' יורשיו אמאי לא. ונראה ליישב בזה בס"ד, דהנה באמת שם בגמ' קדושין

נרפסה הגה"ה מהגר"א אות א', ושם כתב למחוק בכלל את קושית הגמ' יורשיו אמאי לא שכיר קרי' רחמנא וכו'. ובמקום זה כתב וז"ל: ואידך תרי לו כתיבי, ואידך ההוא מיבעי לי' לו ולא לבע"ח כצ"ל עכ"ל. והיינו כך, דלשיטת הגר"א יוצא דלמ"ד דס"ל דמוכר עצמו אין מעניקים לו ס"ל דהענק תעניק לו בא למעט לו, ולא למוכר עצמו, ואשר ברכך ה"א תתן לו בא למעט לו ולא ליורשיו, ולמ"ד דמוכר עצמו מעניקים לו ס"ל דהענק תעניק לו בא ללמד לו ולא ליורשיו, ואשר ברכך ה"א תתן לו בא למעט לו ולא לבעל חובו, ודו"ק היטב. והנה לפי"ז יוצא דהלימוד דלו ולא ליורשיו קאי לכו"ע ממש. וא"ש היטב דברי הספרי שבאמת ממעט לו ולא ליורשיו וזה ככו"ע, וא"ש קו' הנצי"ב על הספרי.

ומש"כ השואל ומשיב חלק א' מה"ק סי' קס"ו דדברי הגר"א אין להם מקור בקדמונים עיי"ש, תמוהים דבריו דבספרי מפורש היטב כדברי הגר"א ודו"ק היטב. — ושוב מצאתי במדרש הגדול על דברים שנרפס בירושלים תשל"ג מכת"י מהגר"ר דוד ב"ר עמרם העדני, ושם בהקדמה כתב שהכת"י נלקח בדרך כלל מהספרי בדברים. ושם כתב: הענק תעניק לו, לו ולא ליורשיו, ואשר ברכך ה"א תתן לו, שלא ימלנו אחר בחובו ע"כ. וא"ש מאוד דזה קאי כמ"ד דמוכר עצמו מעניקים לו, וכגירסת הגר"א, וממעט מהענק תעניק לו, לו ולא ליורשיו, ואשר ברכך ה"א תתן לו, לו ולא לבעל חובו, וא"ש היטב, וזהו שיטת הספרי באמת לשיטת הגר"א כאידך מ"ד בגמ' וא"ש*).

דוד אברהם מאנדלבוים

בני ברק

(* עיין מ"ש בזה הגאון בעל אור שמח בספרו משך חכמה עה"ת פ' ראה.

כוס תנחומין

משתתפים אנו בצערו של ידידנו
הנה"ח מו"ה ארי' צייזעל נ"י מבני ברק
בהלקח ממנו אביו ע"ה

המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים,
ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו.

המערכת

פנקס הלואת חן והכנסת אורחים

(המשך מקובץ שלפנ"ז)

אלו התקנות אשר תקנו גאוני זמננו:

הכי השתא גברא לתקוני בעי, תקנות קבועות שנו כאן, היות שראה ראינו בדרלות עם עירנו מחמת שפסקה המצוה הזאת שעלי' העולם עומד, עמוד גמילות חסדים, ואין איש שם על לב על עניי בני' היושבים במצור ובמצוק, ונפקא לי' מויכלא העם מהביא, לזאת התעוררנו לחבר חבורה קדושה גומלי חסדים והלואת חן מה שינרב כל א' לפי נדבת לבו הטהור לתת להחבורה הנ"ל תומ"י מעות קדימה, מלבד מה שהתחייבו לתת בכל ער"ה מה שינרבו לבו, וגלויים וידועים הם דברי חז"ל על ג"ד העולם עומד, וא' מהם גמ"ח, והנה בצוק העתים המרים והקשים הללו, אשר השפע והמחי' והכלכלה נתמעטו, ומה יעשו עוזבי קיר העניים האומללים דפה"ק ואין להם על מה שיסמוכו, והתוה"ק הזהירה וכי ימוך אחיך והחזקת בו, ואין איש שם על לב מחמת שבעו"ה רבו עול המדהבה ועול מלכות, לזאת נאספנו אנחנו האנשים הנקובים בשמותם בחתימת ידם ממש, והתנדבו כ"א להחבורה הק' של ג"ח הנקראת בשם הלולים הלואת חן לקיים ר"ת ורחז"ל להלות לעניים ולאביונים בלי שום תולדה דקדן, וגם א"צ לשלם הקרן תמה רק לאחרים עד מלאת שנה תמימה מיום ההלואה, וגם מה שהתנדבו כ"א לתת בכל ער"ה לקופת הצדקה של ג"ח כמו שמבואר בחתימת ידם, לכן עשינו חיזוק לדברינו כשל תורה לבלתי הלוות לשום אדם בלי משכנתא, וגם לבלתי שנות המעות הלז לצדקה אחרת, ויתר פרשי הדברים והתקנות יתבארו א' אל א' לבלתי לשנות אפי' תקנה א' מכל התקנות אשר ניתנו לכתוב כאן. וזה נעשה ונתקבל בעיני אנשי החבורה החתומים כאן, ובצירוף הרב המאה"ג דקהלתנו, בעונש גדול עונש חרם יהב"ן [= יהושע בן נון] ובשבועה חמורה ע"ד רבים שאין לה התרה עולמית, רק לקיים ככל הכתוב כאן כל התקנות השנויות כאן, ואז יבאו עלינו ועל כל ישראל ברכות טוב וחיים ושלוש עד העולם, אכי"ר.

ואלה הן התקנות שנתקנו ונקבעו אשר יצאו מפי גדולים חכמים וגאוני זמננו, אשר הסכימו עליהן כל הגדולים, אשר נתנו עדיהם בתחלת הספר כאו"א בכתבו ובלשונו בדברי מוסר, כאשר תחזינה עיניכם במשרים בהסכמות שלחם: **אע"פ** שאמרו ד"ת א"צ חיזוק כדכתיב לא יחליפנו ולא ימיר אותו, אעפ"כ למגדר מילתא באנו להזהיר באזהרות כפולות שלא לשנות המעות הללו לצדקות אחרות, אפי' אם יודמן איזה דבר שבקדושה כמו להכנסת כלה או לביקור חולים או לפדיון שבויים כמו לפדות א' מבעלי מלחמה וכדומיהם, אין לנו רשות ולא לשום אדם לקחת מקופה של צדקה זו, הן ממעות הנדבות הללו, והן ממעות של ער"ה שיתנדבו כ"א מה שידבנו לבו, אסור לקחת מהמעות כנ"ל בעונש חרם חמור, הן על הנאמנים אם יעשו זאת, והן על האנשים שיכריחו הנאמנים לעשות כזאת.

ברור ונכון הדבר שלא להלות לשום אדם בלא משכנתא, אפי' לאדם כמונו (?) לפי שעה, והמשכון יהי' שוה לפי אומדן הרעת שליש יותר בכדי ההלוואה, ולא להלות לאחר יותר מחמשים ריינוש, ואם יהי' מהצורך להלות יותר מחמשים ריינוש, אזי יהי' בהסכמת שני ראשים, אבל לא יותר ממאה ריינוש.

גם זו לטובת הלוח, שישלם ההלוואה לאחרים בכל שבוע א' ריינוש, אם לוח חמשים ריינוש, עד מלאת לו שנה תמימה, ויחזירו לו המשכון בלי שום תולדה דקדן, ואם לוח פחות מחמשים ריינוש או יותר, אז ג"כ מחויב הלוח לשלם בכל שבוע כפי ערך המעות עד תשלום השנה, ובאם שלא ישלם בכל שבוע משך רבע שנה מיום ההלוואה, אזי הרשות ביד הנאמנים לעשות שומת ב"ד על המשכון ולמוכרו בלי שום המתנת זמן ב"ד.

דבר גדול והגון הוא שיבחרו בני החבורה לעצמם שני נאמנים כשרים אשר המעות יהי' מונח תחת ידם, וגם שני נאמנים כשרים אשר המשכנות יהיו תחת ידם, וגם ארבעה ראשים וגם ד' רואי חשבוניות לעשות מלאכת מחשבת עם הנאמני' פעם א' בשנה בעת הקלפי, וככה יתנהגו, שמי שירצה ללות אזי ילך עם המשכון שלו לא' מן הנאמנים של המשכנות, והוא יראה אם המשכון שוה שליש יותר מכדי ההלוואה, ואז ירשום את המשכון בהרייטטער שלו שיש תחת ידו, מה הוא המשכון וכמה לוח עליו, ואז יכתוב קוויטל להנאמן על המעות להלות לו מה שצריך, ולהחביא המשכנות בתיבה המיוחדת לזה, בכדי שלא יבא לידי פסידא ח"ו, באכילת העכברים וכדומה, ולשטוח המשכנות בחמה על האויר בכל פעם בכדי שלא יתעפש ח"ו.

הוברר הדבר, אותו המעות שנגבה ע"י הממונה בער"ה מכל א' מה שהתנדב לבו, כמבואר בחתימת כ"א, ויבא לידי הנאמן של המעות, או שיפול מעות משום נדר או נדבה שהתנדבו לתוך החבורה הלזו, או אם ירצה א' לקנות א"ע לתוך החבורה שלנו ויתן מעות קרימה, אזי מחויבים הנאמנים להודיע להנאמנים של המשכנות כמה מעות הגיע לידם ויכתבו בספר הזה סך כל המעות, בכדי שידעו אם יש מעות בעת שיבא הלוח ללות לבל ישלחוהו ריקם, ושלא ישתמשו עם המעות לצורך עצמם אפי' שעה א', בכדי שיהיו מוכנים ומזומנים לצורך הלואת חן.

זה הדבר שצריך להודיע להנאמנים, אחר שישלם הלוח ההלוואה אזי חלילה וחס מלהזכיר לו ולתבוע אותו איזה (כתב) [חוב] בשעת ההלוואה לשלם להם ממעות ההלוואה, כי כמה יוכל לישא וליתן ולפרנס א"ע, וגם שלא יעכב שום אדם את המשכון ביד הנאמן מחמת איזה חוב רק מחויב להחזיר לו המשכון. זאת אזהרה ג"כ להנאמנים, באם יצטרך לקחת וועקסיל מהלוח שלא ישקר ולומר שלוח פחות, אזי יכתבו וועקסיל בתוך הרייטטער שלהם, והלוח יחתום א"ע, ואח"כ שני עדים אחרים לקיים הוועקסיל שהם הנאמנים ע"ז בחת"י. חסד יעשו הנאמנים עם הלויים, באם שיבקשו להחזיר להם המשכון על ימים טובים יכולים להחזיר לו המשכון, ובלבד שיביאו להם משכון אחר בשווי של משכון הראשון שהחזירו להם.

מָוֵב וישר הוא שהנאמנים ורואי חשבונות והראשים יתמנו ע"פ גורל לעת, וככה יתנהגו, שבכל חנוכה תהי' קלפי להניח פתקאות שמות האנשים שהתנדבו יותר מעשרה ריינש ועשרה בכלל, ויוציאו מהקלפי חמשה בוררים, והבוררים בצירוף הרב ימנו ד' ראשים וב' נאמנים דמשכנות וד' רואי חשבונות.

ידוע להוי שאותם האנשים הנודרים והנודרים בעם שחתמו א"ע בהפנקס הלז כ"א מה שנדר ולא סילק עדיין, יש לו לסלק עד שיעברו עליו שני רגלים מיום שנתקנה ונתיסדה בעיר החבורה הלזו הלואות חן, ואם אחר שעברו עליו שני רגלים ועדיין לא סילק מה שנדר, יעריכו הנאמנים את האיש ההוא אם הוא גברא דלית לי', ימתינו לו עד שיסלק לאחרים, ואם אית לי' ולא ישלם, והתרו בו ואינו רוצה ועובר על לאו דלא תאחר, אז ימחקו את שמו מתוך הפנקס הלז, וחל עליו עונש הנודר ואינו משלם, והחרם שהסכימו עליו הרבנים גאוני זמננו בהקדמה, וגם אינו מוציאו בתק"ש והת"נ (?) (ר"ת והתרת נדרים בליל כפור).

יאי הוא האנשים המתנדבים בעם שלא יתמנו להבוררים שיצאו מתוך הקלפי בשום התמנות מזה, הן של נאמנים והן של ראשים ורואי חשבונות, וגם הפאכטירס של בשר ושל נרות אינם רשאים להיות נאמנים וראשים ורואי חשבונות, אבל פארשטעקער יכולין להיות ראשים לבד.

יבחרו להם תקנה זו, באם שיעדר ח"ו א' מבני החבורה לא יוכלו להתעסק עמו בצורך קבורה עד שיסלקו מה שמגיע מאתו להנאמנים של ג"ח, וגם אותם האנשים והנשים אשר יתנדבו לאחר פטירתן להחבורה של ג"ח והלואות חן ויתנו וועקסליך להנאמנים, יהיו הוועקסליך נרשמים ומועתקים בפנקס הלז.

יגמרו הנאמנים בלבם שלא להחניף להלות לאחר, ולאחר לא, רק כולם שוין למובה, ומי שהוא ראשון ראשון, קודם להלואה, ולא להקדים לקרוביהם ומיודעיהם.

ידברו הרואי חשבונות עם הנאמנים שיבאו על החשבונות קודם עשיית הקלפי בכל שנה, היינו בימי חנוכה, וכשיראו הרואים החשבונות שהכל עשו יפה וכל מעשיהם באמונה אזי אין לדחותם ממלאכתם מלאכת שמים רק ישארו בהתמנותם כל זמן שירצו, אבל אם המצא תמצא עולה בידם באיזה שינוי מהתקנות, אזי יתמנו אחרים תחתיהם.

מָוֵב טעם ודעת לעשות סעודת מצוה בימי חנוכה אחר החשבון עם הנאמנים, וכך יתנהגו בכל ימי חנוכה בשעת עליות לקריאת ס"ת יעשו מי שבירך לכל מי שיעלה לס"ת וידרו נדרים ונדרות בעבור שנדר לסעודת מצוה הן בביהכ"נ הן בבית המדרש הן בהקלויז או בכל מנין שיהי' יתנהגו כך, ומה שיפול מהעליות יקחו לצורך הסעודה, ומה שיחסר יקחו מהאנשים שירצו לילך על הסעודה, ומהם יגבו המעות לצורך הסעודה.

יִסְיִפוּ הנאמנים עוד תקנה לעצמם למי שאין לו משכון, והשעה דחוקה לו ביותר, וביתו ריקם מכל עד שאין לו משכון, ובא ללות, ויכולו הנאמנים ללות לו עד שלשה ריינש, ולא יותר, ולפי ראות שני הנאמנים שאדם כשר הוא ובטוח ועומד

בדיבורו כשאומר שבוראי יחזיר ההלואה למקומה אזי יוכלו ללות לו עד סך הנ"ל, וע"ז יוכלו הנאמנים לפזר סך ח"י ריינש ולא יותר, בכרי שאם לא יחזירו הלווים הסך הנ"ל ונשאר בידם אזי יושלם מן המעות שיפלו בער"ה מן המתנדרים שיגבו בעת ההיא, וזה העני יוקנם בקנם שלא להלות לו מכאן ולהבא.

יזהרו נאמנים במלאכתם מלאכת שמים לעשות הכל עצמיהו"ט, בכרי שלא יגיע פסידא ח"ו, היינו שלע"ע הם מלווים מעות באנקיר צעטיל וכשיתבטלו ויהיו מעות טובים מהם אזי יחזירו מעות טובים כפי חשבון שילכו.

חי יתן אל לבו לנדר בעת צרה ר"ל על כל צרה שלא תבא, ובפרט בעת חליו לנדר אל חבורה הלזו של הלואת חן, כפי אשר תשיג יד הנודר, וב' הנאמנים מחויבים ללכת לבקר החולה ולשאול מאתו שידור על החבורה הלואת חן, ובזכות זה מן השמים ירחמוהו ויחיוהו ויתרפא על כל רמ"ח אבריו ושם"ה גידיו.

יפ"ב ד' לטובים הנאמנים שיתנו השנחה פרטיית על כל דבר להרויח על הצדקה של הלואת חן בכל מה דאפשר, וכשיגיע ערב יו"כ הבע"ל מחויבים הנאמנים לישב בביהכ"נ בעזרה עם הקערה בעת שמחלקים הצדקות.

כגון זה צריכים להודיע באם שימצא א' שילוח מן הלואת חן בלי תולדה דקרן, והוא ילוח אותן המעות לאחר על תולדה דקרן, לקחת רווחים לעצמו, אסור לו לעשות כן, וחל עליו חרם של הסכמת הרבנים, רק עם זה המעות יוכל לישא וליתן מה שירצה, אבל לא ע"ז האופן הנ"ל, גם אם סלק יסלק רק חצי מעות שלוח וירצה ללות עוד על המשכון הזה, אזי אינם רשאים ללות לו עוד על משכון זה עד שיסלק ההלואה הקדומה בשלימות, ואז יוכל ללות עוד.

כאשר יגיע יום א' של סליחות מאז מתחילים הגביות של מעות ער"ה שהתחייבו א"ע, וצריכינן הב' נאמנים, היינו נאמן א' של המעות ונאמן א' של המשכנות, לתבוע לכ"א מן המתנדרים מה שידבנו לבו, הן רב או מעט מחויבי לקבל ממנו, אבל בלא כלום א"א, שכבר התחייב א"ע בנדר מה שידבנו לבו, ובפרט אותן האנשים שנכתב בפרוטרוט מספר המעות שהתחייבו א"ע על ער"ה, ואם לא יסלקו, אזי יכולין למשכנם ע"ז מן הדין, אבל שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב, ויתננו בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, ובזכות זה יזכו לאכול פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת להם לעולם הבא, ובא לציון גואל אכי"ר*).

(*) לסיומא דמילתא ראוי לציין כי בספר אבות עשרת לבנים (ווארשא תרפ"ז) כ' שנמצא תח"י פנקס כתוב על קלף (משנת תקע"א) בעת שנתייסר חברה "הלוואת חן" בק"ק ווארשא. — ואולי גם חבורה זו נתייסרה ע"י התעוררות של מוה"ר אליהו מברשטין הנ"ל.

מכתבים אל המערכת

בס"ד. יום ד' לס' בא תשמ"ג לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו.

לכבוד המתעסקים בקדשים נוטעי כרמים, "כרם שלמה" הי"ו.

בזה הנני מאשר את קבלת ירחונכם החשוב ור"פ דמי מחאה לשנה כלפי משאחז"ל עה"פ וחסרון לא יוכל להמנות זה שנמנו חבריו לדבר מצוה ולא נמנה עמהם. והנני להודיע שמאוד נתרגשתי כמ"פ בראותי בירחונכם תוכן עשיר בד"ת ובפרט על שמגלה צפונות גנזי תעלומות כתבי קודש מהצדיקים הקודמים נבג"מ וכמאחז"ל (ב"מ יז:): אי לא דרלאי לך חספא לא משכחת מרגניתא תותה, ויש על עבודתכם הפורי' להמליץ הפ' בפי ישירים תתרומום ובשפתי צדיקים תתברך וכו'.

כדאי וראוי לציין מש"כ כ"ק מוח"ז הגה"ק בעל ויגד יעקב זי"ע דבר פלא שהיה לו עם כ"ק זקני מרן הגה"ק מהר"ש מבאבוב זי"ע (מובא בהקדמה לספרו חלק מועדים) וז"ל, כד הוינא טליא הייתי משובתי שב"ק אצל הגה"ק מהר"ש הלברשטאם זצ"ל מבאבוב יע"א ונתתי לו פתקא כנהוג להתפלל עלי והצרכתי לעמוד לפני שרי הצבא וגם הצרכתי לרפואת הגוף וכתבתי כ"ז בפתקא, ואמר לי, כתיב בתוה"ק והסיר ה' ממך כל חולי וכו' ונתנם ככל שונאיך, ויל"ד מה לנו בזה שהבטיחה התוה"ק ונתנם ככל שונאיך הלא העיקר הוא שיסיר ממנו כל חולי, אך כמה פעמים יארע שטובה הוא לישראל אם יש לו איזה חולי ח"ו וכו', והבטיחה לנו תוה"ק והסיר ה' ממך כל חולי וכו', ונתנם היינו שיתן עליך החולי, בכל שונאיך בעת שתעמוד לפני שונאיך אזי על משך הזמן ונתנם עליך, אבל אח"כ והסיר ה' ממך, ודפח"ח עכ"ל. ונתקיים ברכתו הק'.

כנמפל לדבר מצוה הנני מצרף פה בירור הלכה בדבר הנוגע למעשה, בדיון צינור שנסתם בשבת, מכ"ק חותני מרן אדמו"ר מפאפא שליט"א ונתן הסכמתו עליו להרפסו בכרמכם, והאמת ניתן ליכתוב שגם הוא בין המברכין ומשבחין ומפאריין את פעולתכם הטוב שכולו מוקדש למטרתו להגדיל תורה ולהאדירה, ואין שיוור רק התורה הזאת. ומדי עברי בשבילי כרמכם הנעים, אמרתי להעיר איזה הערות קצרות.

(א) בגליון מ"ו (ניסן תשמ"ב) העיר ש"ב הרב מוה"ר עזריאל מאיר חיים קאהן שליט"א בדברי רש"י בפרשתו (בא י"ב, ו') מש"כ רש"י שכלו באותה הלילה והרי ה' מילה בלילה דפסולה, גם הרי לפי"ז נשחט שלא לאוכליו או שנאכל שלא למנויו דפסול, וכבר העיר ח"א בקובץ מ"ח (תמוז תשמ"ב) שהמשכיל לדוד במקומו עורר בכ"ז, ועיין בשערי אהרן עה"ת, ובגן רוה עה"ת. ואני מצאתי בשו"ת טוטו"ד (מהדו"ד סי' קי"א) בתוך דבריו שהעיר בזה, וכ' דמדאמרו למשה האכילנו מפסחך משמע דה' בלילה, והוא דלא כהמשכיל לדוד הנ"ל שכ' שה' בין הערבים, ורצה לה"ר מזה לשיטת הראשונים דמילת גר כשרה בלילה, אך דמסיק דה' הוראת שעה דבלא"ה ה' שלא למנויו, ושוב כ' דמשה רבינו ידע זה וכיוון עבור כל מי שירצה לאכול, ויהי מוכח דפסח לא בעינן דעת עיי"ש, וצ"ל כוונתו דשוב הוי למולים וערלים דכשר וכמו שהאריך במשכ"ל. נשמע מינה עכ"פ דהוא ס"ל דמילת ישראל קודם מ"ת ה' דינם כמילת גר, והוא פלוגתת הראשונים אי מילת גר כשרה בלילה, א"כ י"ל דהמכילתא והמדרש באמת ס"ל כשיטה זו דמילת גר כשרה בלילה, דלפי"ז מה דבעינן ג' וביום במילה וטבילה הוא רק מדרבנן דכי כתיב משפט אקבלת מצות כתיב, וא"כ א"ש מה שכ' רש"י לשי' דמלו בלילה.

(ב) ומה שהקשו שה' שלא לאוכליו, נלענ"ד דבר נכון דבפסחים (ס"א.) ילפי' דשלא למנויו מעכב בדיעבד מדכתיב במכסת תכסו שינה עליו הכתוב לעכב, ושלא לאוכליו ילפי' מהקישא דאוכלין למנויו, והנה היקש אינו מפורש בפסוק והוא ממדות שהתורה נדרשת בהן, וי"ל דלא נתנה מדה זו לדרוש עד אחר מ"ת, וא"כ כמצרים ה' כשר בדיעבד שלא לאוכליו, ומצות קרבן פסח ה' נצרך אז שיזכו עיי"ז לנאולה, ורצון הקב"ה ה' שכולם

יקיימו מצוה זו וכמו שכ' במשכ"ל הנ"ל, ונודע דשעה"ד כדעבד דמי, וכיון שלא הי' להם עצה כאותן שלא מלו, וידע משה רבינו שסוכ"ס כולן ימולו א"ע, ע"כ שחט עליהם הקרבן פסח כיון דבדעבד כשר, ושפיר אכלו ממנו כל ישראל.

ועיין בנור ארי' (שבת פו.) שכ' דמדת ק"ו לא ניתן לדרוש עד אחר מ' שנה, ולפי"ז חידשו האחרונים הרבה דברים הנלמד בק"ו דלא הי' נוהג במדבר, [ובכתבי זקניי הגה"צ מוה"ר צבי הירש מייזליש וצללה"ה אברק"ק ווייטצען יצ"ו ע"ס אנרג דפרקא (רמו קפ"ט אות ג') כ' דאף להפוסקים דבעינן במצה תבואה שהביאה שליש מ"מ במצרים הי' כשר מתבואה שלא הביאה שליש דמה דבעינן תבואה שהביאה שליש הוא משום דבעי' תבואה הבא לידי חימוץ, וילפינן לי' מקרא דפ' ראה (דברים ט"ז) לא תאכל חמץ שבעת ימים תאכל מצות, ופסוק זה נאמר בערבות מואב, וא"כ במצרים הי' כשר מתבואה שלא הביאה שליש, עכ"ד. וכפי"ז כ' דוד"ו בשו"ת חרות יעקב (ח"ב סי' מ"ח אות ה') דמצות מצה כנשים הוי עשה דלאחר הריבור דילפינן לי' מפסוק הנ"ל הנאמר אחר מ"ת עיי"ש], ודו"ק.

(ג) בקובץ האחרון (שבת תשמ"ג) נרפס בשם הגאון מוה"ר פנחס צימעטבוים הי"ד, ליישב קו' הכרית אברהם דאיך ילפינן מכלאים בציצית דערל"ת לשיטת הרשב"א דגם בהנאת הגוף בהרי מצוה אמרינן מצות ללה"נ א"כ אין כאן איסור כלאים כלל עכ"ק, וכ' ליישב ע"פ ד' מהר"צ חיות דש"י הרשב"א הוא רק אי נימא דנדרים ונדרות אין קריבין ביו"ט, וילפותא מכלאים בציצית הוא לב"ה דס"ל קריבין ביו"ט עכ"ת, ד, עיי"ש. ויש להעיר ע"ד דבפי' מבואר בביצה (ו"ט.) דנדרים ונדרות אין קריבין ביו"ט אף לב"ה, ורק ר' אלעזר ור"ש ס"ל כן בשי' ב"ה, אבל כולו תנאי ואמוראי ס"ל לב"ה דא"ק ביו"ט. (ועל גוף דברי מהר"צ חיות עיין בספר בנין צבי (לזקניי הנ"ל) אות כ"ז דבר נחמד, ואכמ"ל.)

כ"ד ידירכם המברך אתכם בהצלחות רמות,

יעקב שלמה מייזליש

[ראב"ד הביד"צ דקהל קהלת יעקב דפאפא]

ברוקלין, ניו יארק

* * *

בס"ד.

לכבוד מערכת כרם שלמה הי"ו.

(א) בקובץ נ"ג (שבת תשמ"ג) כתבתי ישוב לקושית חשער המלך בפסחים י"ד ע"א, שהתרומה טמאה מיירי בשמן. ואף שמדברי רש"י שם בפסחים דף ט"ו. ד"ה מדברי ר' חנינא, משמע שהתרומה טמאה הוא אוכל, רש"י כתב כן רק לומר דמשמאין את הטהורה מדרבנן דאין אוכל מטמא אוכל רק מדרבנן, אבל לר"מ הוא לאו דוקא באוכל דאפילו במשקין לשמא אחרים ס"ל לר"מ להלן שם ברף ט"ו: דהוא רק מדרבנן. וכן אין להקשות מדברי התוס' דף י"ד: ד"ה התם, דמשמע שהתרומה טמאה היתה מאכל, דהתוס' כתבו רק אופן דלמ"ד אין אוכל מטמא אוכל מטמא א' את חבירו מדרבנן אבל אה"נ, דאי הוה משקה, ג"כ קשה קושייתם, ודו"ק. (אך ברף ט"ו. בתוד"ה דמדאורייתא, כתבו אי אוכל מטמא אוכל ניחא, משמע דמיירי דוקא שהתרומה טמאה היא אוכל, וצ"ע).

(ב) בדברי התיו"ט (אבות פ"ה משנה כ"א) שתמחו עליו בקובץ נ"ד (עמוד ל"ט), ראוי לציין דיש דמיון לדברי התיו"ט בשו"ת לחמי תורה למחר"י באסאן ז"ל סי' ה', שכ' דגר שנתגייר אין מענשין אותו מן השמים עד כ' שנה אחר הגירות משעם דכקטן שנוול דמי, ומובא בגליוני הש"ס להגאון ר' יוסף ענגיל במס' שבת דף פ"ט: דף פ"ט: ד"ה דל עשרין, וכותב ע"ז שהוא חידוש.

(ג) דבר בעתו מה טוב. — ראיתי להעיר שיש טעות הרפוס בספה"ק בני יששכר במאמרי חודש אדר מאמר ד' בסוף אות ב', וז"ל, ותתכונן ג"כ שם המלאך אברכיאל בנימ' באדר. ולכאורה אין הגימטריא עולה על נכון, רק דצ"ל בנימט' באדר רג"ם, וכן הוא ברפוס ראשון. (ואף שיש הרבה טעותי הרפוס בספר בני יששכר, מצאתי לנחון להעיר על טעות זה, כי הוא טעות שאינו מוכן מעצמו).

נחום מאיר גערמאן

מגיד שיעור בישיבת באבוב בני ציון
ברוקלין, ניו יארק

***

בס"ד.

כבוד מערכת כרם שלמה.

בכרם שלמה מחודש שבט שנה זו, כתבתי דקידושי אשה ל"ה קנין רק איסור כמו הקדש, ולכך ה"א רחל קידושין בע"כ של האשה כמו בהקדש דה"א רחל על דבר שאינו שלו, והבאתי בשם האבני מלואים דקידושין אינם קנין רק איסור. ועכשיו ראיתי בספר שו"ת חלקת יואב חלק אה"ע סי' ו' שכתב כן בשם הרשב"א דקידושין אינם קנין רק איסור, וכתב ע"ז החלקת יואב, רלכך ה"א דיכול לקדש אשה בע"כ כמו אדם אוסר דבר שאינו שלו, עכ"ד. ולפי"ז י"ל דמה רחל איסור הוי מילי ולא מימסר לשליח ולכך ליכא למיטעי במשנה האיש מקדש בו ובשלוחו דיכול לקדש בע"כ.

החתום בברכה,

אברהם משה שאי

תלמיד במתיבתא עץ חיים דבאבוב
ברוקלין, ניו יארק

ואלה יעמדו על הברכה

ברכת מזל טוב

להרב מו"ה חיים דוד בלום שליט"א ר"מ במתיבתא עץ חיים דבאבוב להולדת הבן

להאברך היקר ר' יהודה ליבוש לעמקל נ"י להולדת הבן

להנה"ח מו"ה יהודה גאטליעב נ"י מבני ברק להולדת הנכד

להנה"ח מו"ה יהושע העשיל העללער נ"י מבני ברק להולדת הנכד

להאברך היקר ר' יואל ראזענפעלד נ"י להולדת הבן

להאברך היקר ר' יוסף חיים מאיר בראננער נ"י להולדת הבן

להאברך היקר בנש"ק ר' יחזקאל שרגא מאיר רובין נ"י להולדת הבן

להאברך היקר ר' מנחם מענדל מאיר שטערן נ"י להולדת הבן

להאברך היקר ר' צבי ליעבער נ"י להולדת הבן

להאברך היקר ר' צבי קרויט נ"י להולדת הבן

להאברך היקר ר' שלום פעלרמאן נ"י מירושלים עיה"ק להולדת הבן

יזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ש מתוך נחת והרחבת הרעת לאויט"א.

המערכת

ברכת מזל טוב

להאברך היקר ר' בצלאל הורוויץ נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' יהושע מאיר ווייזער נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' ישראל אברהם ניימאן נ"י ממאנטרעאל להולדת הבת
להאברך היקר ר' מרדכי ברוך בלום נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' משה חיים מאנדלבוים נ"י להולדת הבת
להאברך היקר ר' משה שמואל פאסטען נ"י להולדת הבת
להרב מו"ה שלום אליעזר ליפשיץ שליט"א נכד כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל הי"ד
להולדת הבת
יזכו לגדלן לבק"ת ולחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג כל הימים.
המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה יהושע העשיל העללער נ"י מבני ברק לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה יוסף קורץ נ"י מקרית באבוב לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה יעקב שטימלער נ"י מלונדון לנישואי בנו נ"י
להנה"ח מו"ה ישעי' יצחק שמערץ נ"י מבני ברק לנישואי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה מאיר וואונדער נ"י מירושלים עיה"ק לנישואי בנו נ"י
להנה"ח מו"ה צבי ציטראנענבוים נ"י לנישואי נכדו נ"י
להאברך היקר ר' אברהם משה שאיט נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
להאברך היקר בנש"ק ר' יעקב יצחק אלחנן הלוי רוטנבערג נ"י תלמיד ישיבתנו
לנישואיו
להאברך היקר ר' מרדכי מנחם מענדל מארקשטיין נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
להאברך היקר ר' נתנאל גרשון הכהן קליין נ"י תלמיד ישיבתנו לנישואיו
יעזור השי"ת שיוזכו לבנות בית נכון ונשא על דרך ישראל סבא
מתוך עושר ואושר מזל והרחבה.

המערכת

ברכת מזל טוב

להנה"ח מו"ה דוד יצחק דאנקונא נ"י מטאראנטא לאירוסי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה מאיר הלוי הורוויץ נ"י לאירוסי בתו תחי'
להנה"ח מו"ה מרדכי בלוי נ"י לאירוסי בתו תחי'
להרב מו"ה משה סאלאנט שליט"א ראש הכולל דחסידי באבוב בירושלים עיה"ק
לאירוסי בתו תחי'
להב' החתן הנעלה בנש"ק כמר אליעזר אלכסנדר זושא שיק נ"י תלמיד ישיבתנו
לאירוסיו
להב' החתן הנעלה כמר חיים יוסף ליפשיץ נ"י תלמיד ישיבתנו לאירוסיו
בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עדי עד
למזל ולברכה לשם ולתפארה.

המערכת

דמי החתימה לקובץ „כרם שלמה“

בארה"ב = 15 דאלער לשנה

בקאנארע = 20 דאלער לשנה

כבעלגיע = 600 פראנק לשנה

בענגלאנד = 10 פונט לשנה

בשאר ארצות = בדואר רגיל 20 דאלער לשנה

בדואר אויר 30 דאלער לשנה

om:

KEREM SHLOMO

M.E.CH. of Bobov

1577 48th Street

Brooklyn, N.Y. 11219

Non-Profit Org.

U.S. POSTAGE

PAID

Permit No. 285

BROOKLYN, N.Y.

Address Correction Requested

Forwarding & Return Postage Guaranteed

(Please send P.S. form 3547)

קובץ

נרם שלמה

ע"ש כ"ק מרן הנה"ק אדמו"ר מוהר"ש מבאבוב זצ"ל

קובץ מוקדש לסלפול ולהלכה ואגדה ומילי דחסידותא
ואגרות קודש וענינים שונים מגאונים וצדיקי קשישאי ז"ל
ולהבחי"ח מרבנים ות"ח ובחורי חמד הי"ו.

ניסן תשמ"ג

(נ"ו)

שנה ו' קונטרס ו'

יוצא לאור ע"י תלמידי
כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א
1577 48th Street
Brooklyn, New York 11219
Tel. 871-6623

התוכן

מדור אמרי קודש

ה	לחג הפסח . . . . . כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
---	--

מדור זכרון לראשונים

ז	כמוניא דמערקא, ואין בנידין כנ"ט . . . . . הנאון מוח"ר טעביל שוואר זצ"ל
יא	בענין חיים של קיבוץ לחג הפסח, ועוד . . . . . הנאון מוח"ר דוב רפ"פ אב"ד ראוא זצ"ל

מדור אגרות קודש

יז	מכתב מנחם מנחם מברק מנצחנ"ק מנצחנ"ק זי"ע . . . . .
יח	מכתב מהנאון מוח"ר יוסף שאול הלוי נאטאנזאן זצ"ל אב"ד קלוב . . . . .

מדור זכרון לאחרונים

יט	בענין המסקיד חמ"ק אצל ישראל . . . . . הנח"צ מפלאנזש זצ"ל
----	--

מדור פלסיל והלכה

כ	בזיון הכנסת המסתח לחור הולת בשבת . . . . . הרב מוח"ר שאול ברייש שליט"א
כב	מחור המיבוי בחג הפסח . . . . . הרב יצחק זעקל הלוי פאללאק נ"י

מדור תפארת בחורים

כח	ברין בחורות חמ"ק שעבר עליו הפסח . . . . . הב' בצלאל מנחם בערנשטיין נ"י
----	--

עולת שבת בשבתו

כח	לימים ימרים לעשות ומועדים . . . . . המערכת
ל	נוסחאות והערות מרש"י עה"ת . . . . . הר"ר מנחם בראכפעלד שליט"א

מדור תמוהות וישובים

לו	הערות מצוות בענינים שונים . . . . .
----	-------------------------------------

מדור הנאהבים והנעימים

לה	שתי הערות . . . . . הר' שמעון רייך הי"ד
----	---

מדור זכור ימות עולם

לט	לחג ציונים שונים מכ"ק מרן הנח"ק מנצחנ"ק זי"ע . . . . .
מא	מכתבים אל המערכת . . . . .
יז	עילומי כתבי קודש . . . . .
נ	מילות והוראות . . . . .

כל הזכויות שמורות להמערכת

Copyright © 1983

by Cong. Shaare Zion

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

האשה החשובה

מרת פיגל דינה בערגמאן ע"ה
בת מו"ה מרדכי צבי געזאנג הי"ד

נפטרה בשם טוב כ"ה ניסן שנת תשמ"א לפ"ק

תהא נשמתה צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בעלה ובנה,

יהושע בערגמאן

ובנו מרדכי יצחק בערגמאן

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש

לעילוי נשמת אבינו היקר

הרבני החסיד הנגיד הנכבד

מו"ה חיים בן מו"ה ברוך מנחם מענדל ע"ה מקראקא

למשפחת וואלף

נלב"ע בסיביר ביום י"ב ניסן שנת תש"ב לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בניו,

נתן אהרן וואלף

צבי יעקב וואלף

שאול וואלף

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

הנגיד הנכבד והמפואר
מו"ה חיים הכהן במו"ה ישראל הכהן ע"ה
קעניגסבערג

נפטר בשם טוב
ביום ח' ניסן שנת תשל"ב לפ"ק
תהא נשמתו צרורה בצרור החיים
ויהא זכרו ברוך

מזכרת נצח

הקובץ הזה מוקדש
לעילוי נשמת

אבי מורי
הרבני החסיד הנכבד
מו"ה יחזקאל שרגא במו"ה קלונימס קלמן ע"ה
ריינהאלד

נלב"ע ביום י"ז לחודש ניסן שנת תשכ"ז לפ"ק

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים

הונצח ע"י בנו,
יהודה מרדכי ריינהאלד

אמרי קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לחג הפסח

בהגדה של פסח. והיא שעמדה לאבותינו ולנו וכו' שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם. וכבר עמדו בזה המפרשים, דהרי מלשון והיא שעמדה, משמע דקאי אדלעיל מיני, דהיינו הפסוק ויאמר לאברהם ידוע תדע כי גר יהי' זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, ולכאורה איך הועיל זה לנו ולדורותינו.

ונקדים לבאר תחלה הפסוקים בחלל במן המצר וגו', דיש להפליא על דוד המלך בשנותו את טעמו בכמה פסוקים במזמור זה, שכתבם בערבוביא, לשון עבר ולשון עתיד, בלי שום סדר, דפתח בלשון עבר, ענני במרחב ירה, ומסיים בלשון עתיד ד' לי לא אירא, ואח"כ פתח בלשון עתיד, לא אמות כי אחי וגו', ומסיים בלשון עבר יסור יסרני ירה ולמות לא נתנני, ושוב פתח בלשון עתיד פתחו לי שערי צדק וגו', ותיכף ממשיך בלשון עבר, אורך כי עניתי ותהי לי לישועה וגו' מאת ד' היתה זאת, ושוב מסיים נגילה ונשמחה בו, בלשון עתיד.

וכדי להבין הכוונה בזה, נקדים דברי הרח"ק ר"ר אלימלך מליזענסק זי"ע בספח"ק נועם אלימלך בקונטרס ליקוטי שושנה (קרוב לסופו), עה"פ הפך ים ליבשה בנהר יעברו ברגל (תהלים ס"ו), וכתב לפרש עפ"י מה דאיתא בגמ' בחולין (דף ז' ע"א) רבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפריון שבויים פגע ב' בגינאי נהרא, א"ל גינאי חלוק לי מימך ואעבור כך וכו' חלוק לי וכו' א"ל חלוק נמי להאי, חלוק לי נמי להאי וכו', אמר ר' יוסף כמה נפיש גברא ממשא וכו' אלא כמשה וכו', ע"כ. ולכאורה קשה מהיכן מוכח דנפיש גברא ממשא ודלמא משו"ה לא נחלק אז הים יותר מפעם א', דלא חי' צריך לקרוע הים אלא חרא זימנא. אך הענין הוא ראבות סימן לבנים, והפי' הוא כך, שכל דבר ודבר בתחילתו לפעול איזה נס, הוא קשה מאוד, אבל כיון שכבר נעשה פעם אחת, שוב יכולים הצדיקים שיהיו אחר כך, לעשות כזאת אפי' כמה פעמים, כיון שנפתח השער, והפי' בגמ' כך הוא, כמה נפיש גברא, כלו', מהיכן בא לו זה שהי' יכול לפעול דבר גדול כזה, ומפרש, ממשא ושתין רבבן, שהם פתחו השער לכן הי' זה יכול לפעול, דאלו התם חרא זימנא, פי' אף דהתם לא הי' רק פעם אחת, מ"מ הי' ר' פנחס בן יאיר יכול לפעול הכא תלתא זימנא. ובזה מפרש הפסוק, הפך ים ליבשה, פי', משרע"ה הפך פעם אחת הים ליבשה, ופעל במעשיו הקדושים שבנהר יעברו ברגל, כלו' שר' פנחס בן יאיר עם האנשים שנתלוו עמו יעברו ברגל תלתא זימנא. ובזה מתורץ הדקדוק שפתח בלשון יחיד ומסיים בלשון רבים, וגם הא דפתח בלשון עבר ומסיים בלשון עתיד, עכרה"ק.

והנה קרוב לדבריו הקדושים כתב המגיד מדובנא זצ"ל בספרו אוהל יעקב בפ' בשלח לפרש הפסוק (תהלים ק"ו) אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך,

ויל"ד מדוע סיפר דהמע"ה בגנות ישראל, וגם מהו הלשון לא השכילו, הול"ל לא הביטו או לא ראו, אך הענין הוא, כי אבותינו במצרים לא היו מבינים בהנפלאות למה הם באים, כי היו הדברים מיותרים בעיניהם, ענין הפיכת לב פרעה ורדיפתו אחריהם, ולעשות אח"כ נסים נוראים להצילם מידו, הלא טוב הי' להם שלא ירדפם ולא יצטרכו לישועה, וכל הדבר הי' אצליהם נגד השכל המקובל כי למעט בניסא עדיף, וזהו, אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך. אמנם דהמע"ה ביאר לנו במקום אחר תכלית כל הנסים ההם, שנעשו בהכרח בשביל אחרית הימים, והוא אומרו (תהלים מ"ד) אלקים באזונינו שמענו וגו' פועל פעלת בימיהם בימי קדם, ולכאורה תיבות בימי קדם נראין כשפת יתר, אך ביאור הענין הוא, כי כל דבר נסיי הבא אל המציאות תתמיד סגולתו לעולם, ומהאי טעמא נקראים הנסים והישועות בשם מעין כמאה"כ ושבתם מים בששון ממעיני הישועה, כי הנסים נמשכים כמעין, ולחיות השי"ת קורא הדורות מראש, ראה שעתידים ישראל להשתעבד עוד במשך ימי גלותם, ואז לא יהיו ראויים מצד מעשיהם להיעשות להם נסים, לכן הכין מראש כל הנסים והנפלאות שיצטרכו לישראל אח"כ, כדי שאז לא יצטרך לפעול עבורם נסים חדשים, וזהו הסיבה שהי' הכרח שיארעו כל הנסים בעת יציאת מצרים להכין ישועה לדור אחרון. וזהו כוונת הפסוק, פועל פעלת בימיהם בימי קדם, כלו', מה שהי' נצרך לפעול בעתיד, פעלת כבר בימי קדם, שיהיו הישועות מוכנים ועומדים, ועל זה אנו אומרים, עזרת אבותינו אתה הוא מעולם, מגן ומושיע להם ולבניהם אחריהם וכו', עכדה"ק. והוא שפה אחת ודברים אחרים עד דברי הרה"ק ר"ר אלימלך מליזענסק זי"ע.

ובזה נבוא ליישב הדקדוקים בפסוקים הנ"ל במן המצר, דהנה המפרשים כתבו דהמזמור מן המצר קאי על יציאת מצרים. וזהו, ענני במרחב י"ה, מאחר שכבר ענני במצרים והרחיב לנו דרכי ישע, ממלא ד' לי לא אירא, כי הנסים שכבר היו, נמשכים לעולם, וזהו, ד' לי בעוזרי, בעבר, לכן ואני אראה בשונאי, לעתיד. וכפל ושילש הענין עוד הפעם, לא אמות כי אחי', מחמת, ולמות לא נתתני ביציאת מצרים. ואח"כ מתפללים ואומרים, פתחו לי שערי צדק, שהקב"ה יפתח לנו שער, להוושע גם עתה, כי זה השער לד', מאחר שכבר נעשה פעם א' שער לד' בנסים ונפלאות בקריעת ים סוף, ממילא צדיקים יבואו בו, שבניקל להמשיך נסים הללו בכל דור ודור. ואמר אורך כי עניתני, שעתה אנו מבינים להורות לך על עוני מצרים, ואף כי מאת ד' היתה זאת היא נפלאות בעינינו, שאז בעת ההוא עדיין לא השכלנו להבין דרכך והי' כל הענין פלא בעינינו, אבל עכשיו שפיר נוכחנו לדעת, כי זה היום עשה ד', בשביל, נגילה ונשמחה בו, שהתכלית היתה שנגילה ונשמחה בישועתו בכל דור ודור.

וזה יש להעמיס גם כמה שאנו אומרים בנשמת כל חי וכו' מלפנים ממצרים גאלתנו ד' אלקינו וכו' ולכאורה יל"ד על הלשון, "מלפנים" דנראה כשפת יתר, ולהאמור יובן שפיר, שהקב"ה הצופה ומביט על כל הדורות הכין מלפנים נסים ונפלאות בגאולת במצרים בשביל כל הדורות הבאים אחריהם, והו' המשך אמרינו, עד הנה עזרנו רחמך, ואל תמשנו ד"א לנצח, שהישועות נמשכים כמעין עד הנה, ולא יהיו נפסקים לנצח, מאחר שכבר נפתח השער.

גם יובן בזה כוונת דברי המכילתא בפ' בשלח עה"פ כי ד' נלחם להם במצרים, לא במצרים בלבד אלא בכל המצירין להם לישראל לדורות. ולכאורה מנא להו לדרוש כן. אך להנ"ל מובן מאליו כוונת המכילתא, שמלחמת ד' במצרים היתה הכנה עבור כל הדורות הבאים, להמשיך עבורם ישועות ונפלאות להינצל מכל הקמים עליהם לעולם.

ומעתה יתבאר היטב ההמשך בהגדה של פסח, ויאמר לאברהם ידוע תדע כי גר יהי' זרעך בארץ לא להם ועבדים וענו אותם ארבע מאות שנה וגו' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, ולכאורה יפלא, לאיזה צורך הי' שיעבוד ועינוי מצרים עם כמה סיבות וגלגולים, ואח"כ בעת צאתם ממצרים הנסים ונפלאות ע"י שידור מערכת השמים, הלא הי' היכולת ביד הקב"ה להוציאם מיד מארץ מצרים, אך כוונת המסבב כל הסיבות לא היתה לשעה כי אם לדורות, „והיא“ שעמדה לאבותינו ולנו, שכל הנסים הגדולים ההם מוכנים ועומדים לתשועה לדורות, שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם.

בסוגיא דטעם כעיקר, ובסוגיא דאין בגידין כנ"ט

מהגאון מוה"ר טעביל שיאר זצ"ל אב"ר באמבערג ומאגנצא¹

ב"ה. [ב"ב = באמבערג] ד' תמוז דהאי שתא תקב"ג לפ"ק.

שלו' רב לאהו' תלמידי הוותיק ה"ה האלוף הרבני המופלג בתורה וביראה דיין מצויין חושן המשפט ישא על לבו, לבו רחב כפתחו של אולם, כבוד שמו מפארים מהור"ר לוי² נרו יאיר, עד אור חדש בציון תאיר, ולכל המסתופפים בצלו צל המעלות שו"ר.

הגיעני כפול אמרותיך הצרופים שכוננו אצבעותיך. וע"ד שהשבתי ימיני אחר להשיב תיכף על ראשון, דין גרמא כי בהגיע דבריך הראשונים לכאן, הייתי חוץ לביתי לעסוק מה בעסק מדינה. ואודות המבוקש לעשות שילוח לשם גירוסין מהני מילי דאיתמר בבי מדרשי במס' נדה, לעשות רצונך חפצתי למלאות תשוקתך שמשתוקק לדברי דבר תורה, וחפשתי בחיפוש אחר חיפוש, ויגעתי הרבה ולא מצאתי את שאהבה נפשך, ודנתי בעצמי שזה לערך חצי שנה שעברו בעבור הזעם והרעש מקול המולות עם פרייסין פה עלינו, אזי בערתי את כל הכתבים וחדושים שלי מן הבית ליתר הפליטה, ומתוך כך נאכדו הרבה מהם, והחדושים ממס' נדה היו ג"כ בתוך הבאים לאכדון, וחבל על ראבדין וכו', וזה סיבת המניעה לקיים מצות שלוח. ואשר דרש מאתי מהמניעה מרבנות בק"ק פיורדא כו', ת"ל המניעה אינו כשבילי, וב"ה לא מצאו בי עול כי רחקו מעלי.

(1) ראה אודותיו בכר"ש שנה ג' קונט' א' עמוד ז'. — ד"ז הועתק מכת"י מעתיק

א'.

(2) הוא הגאון מוה"ר לוי פיינטא זצ"ל. שימש כר"י בק"ק פראג ואח"כ כאב"ד

בק"ק הייפעלד ובק"ק ווירצבורג. נלב"ע ביום כ"ב טבת שנת תקמ"ב לפ"ק.

ואוהבי הגדילו עלי עקב, בעכו"ב באו עלי, ונודע לכל בני עירי שהמניעה היתה אודות המתנגדות שהמה מתנגדים ממחותני הקצין כהר"ר ליב כ"ץ נידרועהרן פ"ו בק"ק פיורדא שהוא חותן בני הרבני המופלג כמה"ר מיכל³ נר"ו, ועל זאת אורה י"ה, ובכל הימים שעברו לא דברתי מאומה לשום אדם בעסק הרבנות הנ"ל לקרבו או לרחקו, ות"ל מימי לא בקשתי גדולה לעצמי, והתבוננתי מזקני חכמים הראשונים שהיו בורחים מלהתמנות לגדולה, וק"ו שלא לדרוף אחריו, ומעתה דון מיני, שאודות הכתיבה לכתוב לר' יוסף מ"ב וכו', ששתיקותך יפה מדיבורך, ושב ואל תעשה עדיך, ומחשבה טובה אצרך למעשה כאלו נעשה.

ולסיים בד"ת, אשיב מענה על מה שראיתי במכתבך שהקשית לשאול לפי מאי דמשני תוס' בפסחים דף מ"ד ע"א (בר"ה איתבי') דאירי קמח חטים כו', א"כ קושיא ראשונה של תוס' בחולין (דף צ"ט ע"א ד"ה רבא אמר), אמאי אמר שאני אומר כו' הטעם כעיקר דאורייתא, במקומה עומדת, ומזה הוכחת שלא כדברי שניהם כו', והעלית במסקנא דלענין בכרי אכילת פרס אין חילוק כו'. לכאורה ז"א, דזיל בתר טעמא, אם לא מהני במין במינו משום דאין הטעם נרגש ובטיל ברובא אף בדאיכא כא"פ כדכתיב אחרי רבים להטות, ה"ה גבי מין בשאינו מינו ביבש, דחד דינא אית להו, עיין בס' פר"ח ב"ד סי' ק"ט, וכן מסקנת כל הפוסקים.

ובעיקר קושיתך הנ"ל, נ"ל ליישב דלמ"ש תוס' במס' נזיר דף ל"ו ע"ב בתוס' ד"ה וכזית בכא"פ דאורייתא, מ"מ קשה לרשב"ם מאי פריך כו' תיפוק לי' משום דטע"כ דאורייתא, ותירץ דהשתא ס"ל לאביי דטע"כ אינו חייב אא"כ אכל כזית מן הטעם בב"א כו', וסברא היא שלא יהי' הטעם חמור מן העיקר כו' ע"ש, משמע להדיא דטע"כ אינו חייב אלא כשאוכל מן ההיתר שיש בו כזית טעם איסור והוא בכא"פ, משא"כ אי לא אכל כזית טעם איסור אף שאכל כזית היתר שטעם האיסור נרגש בו בכולו כזית אינו חייב, אבל שאר פוסקים ס"ל דאם אכל כזית היתר שנרגש בו בכולו טעם איסור הוה בכלל טע"כ דאורייתא והוה כמו שאכל כזית מן האיסור, וכן משמע נמי בהרשב"א בחידושו ב' ג"ה וז"ל, דכל היתר שמקבל טעם מן האיסור וטעם איסור ניכר בו טעמיתו זו היא הכרתו כדכתיב וחיך אוכל וטעם לו ע"ש, דמשמע להדיא דאם אוכל זית היתר שנרגש בו טעם איסור בכולהו הוה כמו כזית איסור, וכן מוכח נמי מהקונטרס במס' פסחים דף הנ"ל בסוף הסוגיא דמשרת וז"ל, ורבנן דפליגי אר"א בכותח הבבלי אלמא לית להו טע"כ דאורייתא וכו' ואי ס"ד דטע"כ לא הוה אלא אם אוכל כזית טעם איסור, לא הוה מוכח דרבנן דכותח הבבלי לית להו טע"כ דאורייתא דשאני כותח הבבלי דלית בי' אכילת פרס כדשני תלמודא וא"כ אינו אוכל כזית טעם, אע"כ דטע"כ שייך אף בלא אוכל כזית טעם איסור רק דאכל כזית היתר שנרגש טעם איסור, וזה שייך נמי בכזית ככותח הבבלי.

(3) הוא הגאון אבד"ק ווירמייזא ומאנהיים. ובדרשות חת"ס ח"א עמוד קנ"ד בהספרו עליו כתב: הגאון אלוף נעורי מוה' מיכל שיאר זצ"ל אבד"ק דק"ק מנהיים המפורסם בחריפותו עוקר הרים ושוחקן, הו' יקן ומופלג בחכמה והרבה בישיבה, ובשנת תקל"ו תקל"ז עמדתו לפניו בהיותו ראש ישיבה בק"ק מעני, עכ"ל.